ॐ

॥ उमादेव्याः कृपास्तु ॥

તા. ૧૮—૪—૧૯૨૪ થી શરૂ થયેલી

શ્રી કચ્છદેશના કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની

મુંબઇ ઘાટકોપરમાં મળેલી પરિષદની

ત્રીજી બેઠકના કામકાજનો

રીપોર્ટ

(મરાઠી સાખી)

ધર્મ કર્મને ધોઇ નાંખ્યાં, ગાડરસમ ઝુકાવી,
ઉપરથી ઉપહાસ્ય કરાવી, ગાંઠનું ગરથ ગુમાવી,
આવી રસમ થકી ભાવી,
ભુસ્યું શર્મ જરી નાવ,—આવી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનારઃ

શ્રી કચ્છી કડવા પાટીદાર પરિષદ

સેક્રેટરીઃ

પટેલ નારાયણજી રામજીભાઇ કૉન્ટ્રાકટર,
જૈન દેરાસર પાસે, ઘાટકોપર, મુંબઇ.
(THANA–DIST.)

મુદ્રણસ્થાનઃ આદિત્યમુદ્રણાલય, રાયખડરોડ, અમદાવાદ
મુદ્રકઃ પ્રાણજીવન વિશ્વનાથ પાઠક

ॐ

॥ उमादेव्याः कृपास्तु ॥

તા. ૧૮—૪—૧૯૨૪ થી શરૂ થયેલી

શ્રી કચ્છદેશના કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિની

મુંબઇ ઘાટકોપરમાં મળેલી પરિષદની

ત્રીજી બેઠકના કામકાજનો

રીપોર્ટ

(મરાઠી સાખી)

ધર્મ કર્મને ધોઇ નાંખ્યાં, ગાડરસમ ઝુકાવી,
ઉપરથી ઉપહાસ્ય કરાવી, ગાંડનું ગરથ ગુમાવી,
આવી રસમ થકી ભાવી,
ભુસ્યું શર્મ જરી નાવ,—આવી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનારઃ

શ્રી કચ્છી કડવા પાટીદાર પરિષદ

સેક્રેટરીઃ

પટેલ નારાયણજી રામજીભાઇ કૉન્ટ્રાકટર,
જૈન દેરાસર પાસે, ઘાટકોપર, મુંબઇ.
(THANA–DIST.)

મુદ્રણસ્થાનઃ આદિત્યમુદ્રણાલય, રાયખડરોડ, અમદાવાદ
મુદ્રકઃ પ્રાણજીવન વિશ્વનાથ પાઠક

નિવેદન

શ્રી કુળદેવીની કૃપાવડે શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરિષદની ત્રીજી બેઠકનો રિપોર્ટ પ્રસિદ્ધ કરવાનું ભાગ્ય મ્હને પ્રાપ્ત થાય છે. પરિષદનો ઉદ્દેશ ગર્ભમાં રાખી કામ કરવાનો દુઃખ દાયક સમય હવે રહ્યા નથી. પરિષદે પોતાનો ઉદ્દેશ જાહેર કર્યો છે, તે પાર પાડવાના ઠરાવો પણ કર્યા છે અને પરિષદના સુકાનીઓ કાર્ય વાહકો તે ઉદ્દેશ સાધ્ય કરવાના માર્ગો પણ જોઈ શકયા છે વગેરે રિપોર્ટના અવલોકનથી સમજી શકાય તેમ છે. આગેવાનો હવે જરૂર સમજતા થશે કે પોતાના સ્વાર્થની ખાતર જ્ઞાતિના અજ્ઞાન ભાઇઓને ગમે તે રીતે હેરાન કરી શકાય નહિ અને કડવા પાટીદાર જેવી ઉચ્ચ કોમને **પીરાણાના અધર્મ** યુક્ત પંથમાં ડૂબતી રાખી પોતાની **સત્તા** જમાવી રાખવાનો જમાનો હવે વહી ગયો છે. જે ગેઢેરાઓ આજે જ્ઞાતિમાં પોતાની લાગવગનો ઉપયોગ ભાવતી રીતે કરી રહ્યા છે તેઓ જ્ઞાતિનું હીત વિચારી સ્વજ્ઞાતિને શોભતો માર્ગ ગ્રહણ કરે અને પીરાણાપંથના કલંકમાંથી જ્ઞાતિને બચાવી લે તો આપણા કચ્છ વિભાગની સ્થીતી ઘણી ત્વરાએ સુધરી જાય. આગેવાન કિંવા ગેઢેરાનું સ્થાન જ્ઞાતિમાં ઘણું ઉચ્ચું હોઇ શકે પરંતુ તે કયારે કે જ્ઞાતિનાં દુઃખમાં તેઓ ભાગ લેવા તૈયાર થાય અને સુધારક મંડળના ભાઇઓની માફક તેમના હૃદયમાં પણ જ્ઞાતિહીતની વાસના પ્રદીપ્ત થાય. આ સ્થીતીના અભાવે પરિષદને આગેવાનો સંબંધીનો ઠરાવ કરવો પડે છે. કોઇ પ્રકારની તેમના પ્રત્યેની ઇર્ષ્યા કે શોખની ખાતર તે કંઇ કરવામાં આવતો નથી, પણ જ્યારે "વાડ વેલાને ખાય" એવી સ્થીતી જોવામાં આવે ત્યારે જ્ઞાતિ હીત સાધવાનું કાર્ય મુશ્કેલ થઇ પડે અને તે માટે જે સત્ય હકીકત હોય તે જાહેર કરી તેના માર્ગ ગ્રહણ કર્યા સિવાય ચાલેજ નહિ. એટલા માટે હું આશા રાખું છું કે જે જે આગેવાન કે ગેઢેરાઓને આ રિપોર્ટ મળે તેમણે જ્ઞાતિની જે અધોગતિ થઇ રહી છે તેના ઉપર ખ્યાલ કરવો અને પરિષદના કાર્યમાં પોતાથી બનતી મદદ કરવામાંજ તેમની મોટાઇ અને ધર્મ રહેલો છે એ વાત તેમને મન, વચન અને કર્મથી સ્વીકારી લેવી. પરિષદના સેક્રેટરી તરિકે હું તેમને વિનંતી કરૂં છું અને આશા રાખું છું કે તેઓ પરિષદ એટલે સ્વકોમ અથવા પોતાની જ્ઞાતિ પ્રત્યે બહુ મમતા ભરી અને શુદ્ધ લાગણી ધરાવતા થસે તે સાથે જ્ઞાતિના શિરે જે પીરાણાપંથનું કલંક છે તેનો ત્યાગ કરી પોતાના જાત ભાઇઓને સુમના બનાવાના અઘોર પાપમાંથી મુક્ત થશે.

કચ્છ વિભાગના કડવા પાટીદારની સ્થીતી કેવી કફોડી છે અને અધર્મના ફાંસામાં તેઓ કેવી રીતે ફસાયા છે એ વાત ગુજરાત વગેરે સ્થળના સેંકડો જ્ઞાતિ ભાઇઓના સમજવામાં આવી છે એટલું જ નહિ પરંતુ પરિષદના કાર્યને ફતેહમંદ બનાવા ઘણા ભાઇઓએ કાર્ય

(અનુસંધાન જુઓ ટાઇટલ પૃષ્ઠ ૩ જું)

શેઠ તુલશીદાસ વલ્લભદાસ–મુંબઈ

Year: 1887-88

જે ઉદારચિત્ પાટીદાર બંધુનો ફોટો આ સાથે મુકવામાં આવ્યો છે તે ભાઇ ગુજરાતમાં આવેલા ધરમજ ગામના વતની છે. એ ભાઇશ્રીનો જન્મ સંવત ૧૯૪૪ ની સાલમાં થયો હતો એટલે હાલમાં તેમની ઉંમર ૩૬ વર્ષની છે. ચરોતરના લેવા પાટીદાર ભાઇઓમાં તેમનું કુટુંબ જેટલું નામાંકિત છે તેટલું જ જ્ઞાતીહિતનાં કાર્યો કરવા માટે કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિમાં સુપ્રસિદ્ધ છે. ખાનદાનીના નમુના રૂપ સમસ્ત પાટીદાર જ્ઞાતિમાં ઘણાં કુટુંબો છે છતાં જ્ઞાતિ ઉન્નતિ અર્થે પ્રયાસ કરનારાં તો માત્ર આંગળીના વેઢા ઉપર ગણી શકાય એટલાં પણ ભાગ્યે જ હશે. સ્વકોમ પ્રત્યેની લાગણી, તે સાથે ઉદાત્તભાવ અને પાટીદારના ગુણોની મહત્તા આ ભાઇશ્રીના કુટુંબમાં જે દેખાઇ આવે છે તેવી ભાગ્યે જ બીજાં આગળ વધેલાં પાટીદાર જ્ઞાતિનાં કુટુંબોમાં પ્રદર્શિત થાય છે, ખાનદાની પેઢી ઉતાર ચાલી આવે છે એ વાતની પ્રતિતી આ ભાઇશ્રીના કુટુંબમાંથી મળી આવે છે.

તુલસીદાસ ભાઇનો વિદ્યાભ્યાસ વધારે નહીં હોવા છતાં પોતાના ધંધાને સારી રીતે ખીલવી શક્યા તેનું કારણ પંદર વર્ષની નાની ઉંમરથી જ ધંધાર્થે પરદેશ ગમન સ્વીકાર્યું. એટલી ન્હાની વયમાં **આફ્રીકા** જેવા દૂર દેશમાં ત્રણ વર્ષ રહી આવ્યા. દેશમાં આવ્યા અને ફરીથી પાછા આફ્રીકા ગયા. પોતાના વડીલબંધુ (ભાઇશ્રી પરભુદાસ) સાથે **વિલાયત** રહ્યા અને ત્યાં રહીને કાપડના ધંધાને લગતો અનુભવ મેળવ્યો. દેશમાં આવીને કટપીસનો ધંધો શરૂ કર્યો મુંબઇમાં પેઢી ખોલી અને પરમાત્માએ તેમના ધંધામાં સારી બરકત મુકી. જેમ જેમ આર્થિક સ્થીતી સુધરતી ગઇ તેમ તેમ પોતાની આવકમાં સ્નેહીઓ અને જ્ઞાતિનો પણ કંઇક ભાગ છે એવી ભાવના પણ સાથે સાથે વધતી જ આવી ! જ્યારે જ્યારે જ્ઞાતિના વિદ્યાર્થીઓ તેમની મદદ માગવા જાય ત્યારે આપેજ ! કોઇને નિરાશ નહિં કરવો–સ્થીતી પ્રમાણે કંઇક આપવું જ–એ તેમની ઉદારવૃત્તિની વ્યાખ્યા ! **વિદ્યાર્થીઓને શિષ્યવૃત્તિંઓ** આપવામાં તો ના કહેવાય જ નહિ ! " જ્ઞાતિની સંસારિક સ્થીતી સુધરે તો સારૂ " એ વાતનો જાપ સ્નેહીઓમાં જપાતો હોય તેમાં પણ એટલી જ ઉત્કંઠા ! અને જ્યારે કચ્છ વિભાગના પીરાણાપંથી ભાઇઓની વાત આવે કે તરત જ તેમને એ પંથની રાહે જતા અટકાવાનો પ્રયત્ન કરવા સ્નેહીઓને આગ્રહપૂર્વક ભલામણ કરે. પોતાથી બનતી મદદ આપવાની ઉત્સુકતા તો એમના રૂવે રૂવે દેખાઇ આવતી હોય. કચ્છ વિભાગની આ પરિષદની ત્રીજી બેઠક જ્યારે મુંબઇ ખાતે ભરવાની નક્કી થઇ ત્યારે–મેમ્બરો પાસેથી ફી લેવી નહિ–એ વાતની ભલામણ પણ એમણે જ કરેલી. અને પરિષદના ખર્ચનો મોટો ભાગ **પણ** એ ભાઇશ્રીએ જ ઉપાડી લીધો ! કોઇ પણ વિભાગના જ્ઞાતિ ભાઇની ઉન્નતિ પ્રત્યે લાગણી ધરાવાનો આ કરતાં બીજો વિશેષ પુરાવો શુ હોઇ શકે ? પીરાણાના અધર્મયુક્ત પંથને પાટીદાર જ્ઞાતિમાંથી નિર્મૂળ કરવાના શુભ કાર્યમાં તેમની અપાર ઉત્કંઠા જોવામાં આવી અને જે પ્રકારે કચ્છ વિભાગની ઉન્નતિ અર્થે મદદ કરી શકાય તે પ્રકારે અમે જ્યારે જ્યારે માગી ત્યારે ત્યારે આપીને તે ભાઇશ્રીએ આપણા કચ્છ વિભાગના ભાઇઓને મોટા ઋણી બનાવ્યા છે. પરમકૃપાળુ પરમાત્મા ભાઇશ્રી તુળસીદાસને સહકુટુંબ દીર્ઘાયુષ્ય બક્ષો અને જ્ઞાતિહીતનાં અનેક કાર્યો તે ભાઇશ્રીના કુટુંબ હસ્તક થાઓ એવી શુભેચ્છા વડે અત્રે વિરમીશું.

સેક્રેટરી–શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરિષદ.

ઉદારચિત્ત પાટીદાર બંધુ

મુ. વલ્લભદાસ નરોતમદાસ ધરમજવાળાના પુત્રરત્ન

ભાઇશ્રી તુલસીદાસ—મુંબઈ

A 4570–Lakshmi Art, Bombay, 8

श्री उमादेव्या कृपास्तु ॥

શ્રી કચ્છી કડવા પાટીદાર પરિષદ.

ત્રીજી બેઠક–મુંબઇ (ઘાટકોપર)

તા. ૧૮ મી એપ્રીલ ૧૯૨૪, ચૈત્ર સુદ ૧૪ સંવત ૧૯૮૦.

એક વાતને ઝાલ્યા પછી તેને નહીં છોડવાની ટેવ માટે તો આજે પણ આપણી કોમ પ્રખ્યાત છે. આ ટેવ કેટલીક વખતે સદ્દગુણ દેખાય છે પરંતુ સારા માઠા પરિણામનો વિચાર કર્યા સિવાય ઝાલી વાતને છોડવી નહિ એ તો દુર્ગુણ જ કહેવાય. દુર્ગુણરૂપે થઇ પડેલો જાતિ સ્વભાવ આપણા દુઃખનુંજ કારણ રૂપ થઇ પડયો છે. પહેલાંના ઉદ્યોગી અને સહનશીલ સ્વભાવના વડીલોએ ગુજરાતના ઉજ્જડ પ્રદેશને ફળદ્રૂપ બગીચા સમાન બનાવી દીધો અને તેમના ઉદાત્ત સ્વભાવે અનેક જાતિઓને ગુજરાતમાં રહેવાનાં સ્થાન કરી આપ્યાં અને પ્રજાને નિર્ભય કરી મુંકી. એક વાતને ધર્મ કે ફરજ તરીકે માની લીધા પછી તેને છોડાય જ નહિ એ પ્રકારની માન્યતા તેમનામાં દ્રઢીભૂત થઇ ગયેલી. જેટલા ઉદ્યોગી એટલાજ નિર્ભય, જેટલા ઉદ્દાત્ત એટલા જ ભોળા, એટલે સ્વાર્થીવર્ગની નીચ યુક્તિઓ તરફ લક્ષ નહીં આપવાની બેદરકારી કિંવા અજ્ઞાન પણ એટલું જ. તેમનું એ અજ્ઞાન અથવા ઝાલ્યું નહીં છોડવાની ટેવ, ભવિષ્યની પ્રજા માટે મોટા દુર્ભાગ્યની વાત થઇ પડી. સાચો હિન્દુધર્મ પીરાણાપંથજ છે એવી તેમની માન્યતાએ ગુજરાતની પ્રિય ભૂમિ અને કુટુંબ સુદ્ધાંતનો પણ ત્યાગ કરાવ્યો! જાત ભાઇઓથી તેમને વિખુટા પાડી કચ્છ પ્રદેશ જેવા ઉજ્જડ અને એકાંત સ્થળે તેમને ઘસડી જવામાં યુક્તિબાજ પુરૂષો ફાવ્યા. હિન્દુઓને મુસલમાની રાહત ઉપર ચડાવી પોતાનું પેટ ભરવાનો ધંધો લઈ બેઠેલા એ પંથના ચાલકોને કણબીઓને મુંડવાની ઉત્તમ પ્રકારની સોઇ કચ્છમાં પ્રાપ્ત થઇ. સૈયદો અને તેમના એજન્ટ કાકાઓનું કણબી જાત ઉપર સામ્રાજ્ય શરૂ થયું. તેમને ભ્રષ્ટ કરવાની પ્રયોગશાળાઓ–ખાંનાંઓ–સ્થપાયાં. ખાંનાના મુખીઓ અને નાતના આગેવાનોને, સૈયદો તેમજ કાકાઓએ એવા તો ભ્રષ્ટ કરી મુકયા કે તેઓ ઊંચુ માંથુ જ કરી શકે નહિં, એટલે તેઓ પણ ભોળા અને ધર્માંધ જાત ભાઇઓને મુંડવામાં કચાસ રાખે ખરા કે? આ ભ્રષ્ટાચારનું એ પરિણામ આવ્યું કે જ્ઞાતિમાંથી દેશવટે આવેલા આ કણબી વિભાગે કણબી નામને પણ દેશવટો આપવાની શરૂઆત કરી, તે દુઃખદાયક વસ્તુસ્થીતી એ ધીરે ધીરે એવું ગંભીર સ્વરૂપ ધારણ કર્યું કે જ્ઞાતિમાં પટલાઇ કે

ગેઢેરાપણું કરનારાજ "ભૂખી કૂતરી ભોટીલાં ખાય" એ પ્રમાણે કરવા લાગ્યા ? તેમનો શબ્દ એજ કાયદો, તેમનો હુકમ એનું નામજ ન્યાય ! નિર્દોષ માણસ દલીલ કરે એનું નામ મ્હોટો ગુન્હો અને તે ગુન્હાની સજા પણ એકલા દલીલ કરનારનેજ થાય કે ! ના, તેના આખા કુટુંબને.

દરેક વાતની હદ હોય છે તેમ આગેવાનોની સત્તાને પણ હદ હોવીજ જોઇએ. આગેવાનો તો આંધળા થઇને પોતાની સત્તાની મર્યાદા આંકે નહિ છતાં જાતે હિન્દુ હોવાનો દાવો કરનારા અને મોટાં મોટાં બીઝનેસ કરીને કરાંચી અને મુંબઇ જેવાં સ્થળે પ્રખ્યાતી પામેલા કણબી ભાઇઓ પણ એ આગેવાનોની સત્તાની કંઇક હદ હોય એવુ સમજેલા નહિ. ઉપરાંત મોટી મોટી રકમોના લાગા ભરી સૈયદો અને કાકાઓની પ્રીતિ સંપાદન કરવાનો અને ગેઢેરાઓને રાજી રાખવાનો વિશેષ પાઠ ભજવવામાંજ પોતાનું હીત સમજેલા. તેમનું આ ગાડરપણું તો બિચારા પછાત વર્ગના ભાઇઓ ઉપર જુલમ ગુજારવા માટે આગેવાનોના હાથમાં એક શસ્ત્ર સમાન થઇ પડેલુ. આજે પણ એમજ છે. હિન્દુ હોવાનો દાવો કરનારની જાતને હિન્દુપણામાંથી ભ્રષ્ટ કરનારી ગોળી ગળવી પડે એ દુઃખ કંઇ ઓછી કહેવાય ? મુંબઇ કરાંચી જેવાં સ્થળે કણબી જ્ઞાતિના વીર સંતાનો માટે નીચું જોવડાવનારા સંયોગો બને એ વાત સમજુ ભાઇઓથી તો કેમજ સહન થાય ? જ્યારે હિન્દુપણાના સંસ્કારો પણ એક કણબી નાતમાં કણબીના પેટે જન્મેલા સંતાનમાંથી નષ્ટ થાય ત્યારે તો વરસાદ પણ કેમ આવે ? જ્યારે એ સંસ્કારોથી વિભુષિત થયેલાં અંતઃકરણમાં આ દુઃખી વાતની અમુઝણ ઉત્પન્ન થઇ ત્યારે કેટલાક વીર પુરૂષો કચ્છ વિભાગમાં પણ જાગ્યા. પીરાણાપંથને જ્ઞાતિમાંથી નાબુદ કરવાની ઇચ્છા તો ઘણાં વર્ષોથી સમજુ પુરૂષોમાં ઉત્પન્ન થયેલી પરંતુ તે વેળાની ઇચ્છા એ કંઇ સાચી ધગશ નહોતી અને જેને એ ધગશ લાગેલા તે કંઇ એશી પણ રહેલા નહિ. પરંતુ મંડળોની સ્થાપનાએ જ્ઞાતિ સુધારાનું સ્વરૂપ ખડુ કર્યું અને એ મંડળોના સંચાલકોએજ કચ્છ વિભાગની પરિષદને પણ જન્મ આપ્યો.

પરિષદ ભરવાનાં વિચાર કરવાથી જ કંઇ પરિષદનું સ્વરૂપ ખડુ થઇ જતું નથી, પરંતુ વિચારને અમલમાં મુકતાં જે મુશ્કેલીઓ ઉભી થવાની હોય તેને પહોંચી વળવાની પણ કાર્યવાહકોએ તૈયારી કરવી પડે છે. એ તૈયારી જ્યાં ન થઇ શકી હોય ત્યાં પરિષદનો ઉદ્દેશ પણ ઘણી વખતે ગર્ભમાંજ રહી જાય છે. સને ૧૯૨૦ માં કરાંચીના યુવકમંડળે પરિષદ ભરવાનું સાહસ ખેડયું. પરિષદની બેઠક રાજાભાઇ સામજી ધોળુના પ્રમુખપદે થઇ. કેટલાક ઠરાવો પણ કર્યા, છતાં પરિષદ ભરવા પહેલાં કરાંચીનું વાતાવરણ પોતાને અનુકૂળ બનાવી લેવાની વાત કોઇને સમજાયેલી નહિ. પ્રમુખસાહેબે ભાષણ કર્યું તે પણ ધ્રુજતે પગે અને અમુક અપવાદ સિવાયના વક્તાઓએ ઠરાવોને ટેકા આપ્યા તે પણ બ્હીતે બ્હીતે. પરંતુ એટલું તો થયું જ કે જ્ઞાતિ સુધારાની ધગશ રાખનારા કરાંચીવાસી ભાઇઓમાં કંઇક નવું જીવન આવ્યું. આગેવાનોના જુલમ અને સત્તાના દોરને તેઓ કોઇ રીતે ઢીલો પાડી શક્યા નહિ, તેમ તેમનાથી ડરી જઇને સુધારાની હીલચાલને છોડી દેવાની ભીરૂતાને પણ તેઓ વશ થયા નહિ અને બીજી બેઠક પણ તેમણે જ સને ૧૯૨૨ માં કરાંચીમાં ભરી.

પીરાણાપંથના ત્યાગ સિવાય જ્ઞાતિની ઉન્નતિ કોઇ કાળે સંભવે તેમ નથી અને એનો ત્યાગ કરવામાં જેટલો વિલંબ થાય તેટલું મુમનાપણું પણ જ્ઞાતિમાં વધારે ફેલાય એ વાત પરિષદની બેઠકોમાં નક્કી થઇ ચુકી. પરંતુ જ્યાં સુધી દેશમાં રહેલા આગેવાનો જ્ઞાતિહીતનો

વિચાર કરતા થાય નહિ ત્યાં સુધી સુધારકોને ઊંઘ કેમ આવે ? એટલે દેશમાં જ પરિષદની ત્રીજી બેઠક ભરવાની વાતે સુધારકોનું ધ્યાન ખેંચ્યું. છતાં પરિષદના કાર્યવાહકોની એ જ્ઞાતિસુધારાની ધગશ ઉપર આગેવાનોના ભૂતે વિજય મેળવ્યો. દેશમાં પરિષદ ભરવાની વાત તેમને મુલત્વી રાખવી પડી. પરિષદ ભરવા માટે દેશનું વાતાવરણ અનુકૂળ કરવા પુરતી ફુરસદના અભાવે સુધારકો કંઇક મોળા પડી ગયા. એ શક્તિનો અભાવ એટલે કંઇ ગઢેરાઓનો ભય નહિ પરંતુ આર્થિક સ્થીતીને પહોંચી વળવાની અશક્તિ ! મોટાં બીઝનેસો ખેડીને પેલા તળીઆઝાટક ગંગવાને કોરીઓથી ઊભરાવી દેવાની ઊમેદવાળાની સંખ્યા કંઇ ઓછી નથી; છતાં જ્ઞાતિના શીરે જે કલંક તેમને દેખાય છે તે દુર કરવા અર્થે પૈસા ખરચવાની વાત આવે કે તરત જ તેમને ગરીબાઇ દેખાડતાં શરમ આવતી નથી ! જ્ઞાતિસુધારાની હિલચાલે ઘણા ભાઇઓને પેલા દોકડા ભરવાના ભયમાંથી મુક્ત કર્યા છે છતાં એ દોકડાની બચતનો કંઇક ભાગ પણ સુધારાની હીલચાલમાં આપતાં ખચકાય છે ! ગરીબવર્ગનો ફાળો હંમેશાં મોટો હોય છે, વળી પરિષદની બેઠકમાં હાજરી આપવી જોઇએ એ વાતને તેઓ ફરજ તરિકે સમજે છે એટલે મુંબઇ કે કરાંચીના માયાપતિઓ કરતાં આ પછાતવર્ગ કોઈ રીતે જ્ઞાતિહીત સાધવાના શુભ કાર્યમાં કોઇથી પછાત રહી જાય તેવો નથી તોપણ કેટલાક પ્રમુખો અને કાર્યવાહકો એમ સમજે છે કે જાણે આપણે જ બધો ભાર ઉપાડીએ છીએ ! જનસ્વભાવની એ પણ એક વિચિત્રતા સિવાય બીજું શું કહી શકાય ! દેશ છોડી ધંધાર્થે બહાર નીકળનાર ભાઇઓની સંખ્યા મુંબઇ કરતાં કરાંચીમાં વિશેષ છે છતાં ત્રીજી બેઠક પણ કરાંચીમાં જ થાય તો પોતાને ગૃહસ્થવર્ગમાં ખપાવતા મુંબઇવાળા ભાઇઓને તો અવસ્યે નીચું જોવાનો જ પ્રસંગ આવે. પીરાણાપંથી અજ્ઞાન ભાઇઓ માટે તો શું કહેવાય ! પરંતુ જ્ઞાતિહીતનો વિચાર કરનારા કે પોતાના ભાઇઓને હિન્દુપણામાંથી ચલિત થતા જોઇ જેને દુઃખ થતું હોય એવા ભાઇઓને પરિષદની બેઠક મુંબઇમાં ભરવાનો વિચાર કર્યા સિવાય ચાલે જ કેમ ! "**સ્વધર્મવર્ધક મંડળ**"ના ભાઇઓએ છેવટે પોતાનો ઉદ્દેશ સમજી મુંબઇમાં કચ્છવિભાગની પરિષદ ભરવાની ગોઠવણ કરી કે તરતજ મુંબઇના "જ્ઞાતિસુધારક યુવક મંડળે" એ વાત ઉપાડી લીધી.

પરિષદ ભરવાની વાતનો સ્વીકાર કર્યા પછી તેના કાર્યની શરૂઆત કેમ કરવી અને તેના અંગે પોતાના શીરે જે ફરજ આવે તે કેવી રીતે અદા કરવી એ કરાંચીના યુવકોની માફક મુંબઇના યુવકોને શીખવાની જરૂર નહોતી તેમજ જ્ઞાતિસેવાની ધગશ તેમનામાં ઉત્પન્ન કરવાની પણ કંઇ આવશ્યક્તા નહોતી. મંડળના નેતાઓએ જ્ઞાતિસેવા બજાવાનો પ્રસંગ પોતાના જ આંગણે આવેલો જોઈ બુદ્ધિનો સારો ઉપયોગ કર્યો. તેઓ જેમને પોતાના ગુરૂ કિંવા વડીલ સમજે છે તેવા "સ્વધર્મ વર્ધક મંડળ"ના ભાઇઓ ઉપર પરિષદના કાર્યનો સઘળો ભાર મુક્યો અને પોતે માત્ર સેવાધર્મ જ સ્વીકાર્યો. આ પ્રકારની યોગ્ય ગોઠવણથી પરિષદના કાર્યની શુભ શરૂઆત થઇ. પરિષદનું પ્રમુખપદ સ્વીકારવા માટે વિરમગામવાળા દેશાઇ શ્રી ચંદુલાલભાઇને વિનંતિ કરવામાં આવી અને તેમણે એ વાત પોતાનો ધર્મ સમજીને સ્વીકારી. નીચે જણાવેલા ભાઇઓની પરિષદના કાર્ય માટે એક કમીટી નીમવામાં આવી.

સ્વાગત કમીટીના મેમ્બરો

૧.	વિશ્રામભાઇ દેવજી-પ્રમુખ.	વીરાણી	૧૨.	ભાઇ રામજી કાનજી.	ગડુલી
૨.	ભાઈ નારાયણજી રામજી મીસ્ત્રી.	,,	૧૩.	,, માધા ભીમજી.	ખોંભડી
૩.	રતનશીભાઇ કરસન.	ગઢશીસા	૧૪.	,, લધા વિશ્રામ.	વીરાણી
૪.	વાલજીભાઇ રામજી.	વીરાણી	૧૫.	,, નાનજી ભાણજી.	ગઢશીસા
૫.	નાયાભાઇ શીવજી.	,,	૧૬.	,, રામજી કાનજી.	મઊ
૬.	ભાઇ જીવરાજ ખીમજી.	,,	૧૭.	,, માણેકલાલ ગોવિંદલાલ.	મુંબઈ
૭.	ભાઇ રતનસી ખીમજી-સેક્રેટરી.	,,	૧૮.	,, કરસન મુળજી.	પાનેલી
૮.	,, નાનજી દેવજી.	,,	૧૯.	,, મેગજી ખેતા.	
૯.	મુખી કાનજી કેસરા.	ડયાપર	૨૦.	,, રામજી રાજા.	વીરાણી
૧૦.	ભાઇ નારણ રઇયા.	,,	૨૧.	,, લધા વીરજી	નખત્રાણા
૧૧.	,, ડાહ્યા રઇયા.	,,	૨૨.	,, મગનલાલ ગોવીંદલાલ.	અમદાવાદ

પરિષદ ભરવાની જાહેર ખબરે ઘણા ભાઇઓના દિલને પીગળાવી નાંખ્યું. પીરાણાપંથ એ હિન્દુધર્મ નથી એવી ખુલ્લી ચેલેન્જે અન્ય જ્ઞાતિઓનું પણ ધ્યાન ખેંચ્યું એટલે પરિષદના કાર્યવાહકોને દરેક સ્થળે દરેક પ્રસંગે બહારથી જોઇએ તેવી મદદ મળવાના દિલાસા મળવા લાગ્યા. પરિષદની બે બેઠકો થઇ ચુકેલી છતાં તેનો ઉદ્દેશ કે નિયમો જેવું કોઇ બંધારણ નકી કરવામાં આવેલું નહિં હોવાથી તે કરી લેવાની જરૂર ઊભી થઇ તેમજ પરિષદના અંગે કરવાનાં બીજાં કાર્યોની પણ ગોઠવણ કરવાની હોવાથી તા. ૧૦-૪-૨૪ ના રોજ યુવક-મંડળે રા. મગનલાલભાઇના પ્રમુખપણા નીચે એક મીટીંગ બોલાવી. તેમાં પરિષદનું બંધારણ ઘડવાનું કાર્ય રા. નારાયણજીભાઇ રામજીભાઈ મીસ્ત્રીને સોંપવામાં આવ્યું, મંડપને લગતું કાર્ય રતનશીભાઇ કરસનને અને રસોડાને લગતું કાર્ય રા. વાલજી રામજીભાઇને સોંપવામાં આવ્યું. તેમજ ભાઇ રામજીભાઇ રાજા વગેરે સ્વયંસેવકો તરિકે પરિષદના કાર્યમાં મદદ કરવાની ખાત્રી આપી. અને બીજે દિવસે પરિષદ ભરવાની જગ્યાએજ, રા. નારાયણજી-ભાઇ તરફથી ઉદ્દેશ અને નિયમોવાળું જે બંધારણ રજુ કરવામાં આવે તેના ઉપર વિચાર ચલાવવા મેમ્બરોએ એકઠા થવું એવા નિર્ણયના અંતે મીટીંગ બરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી.

ઠરાવ પ્રમાણે બીજે દિવસે એટલે તા. ૧૧-૪-૨૪ ના રોજ રાતના આઠ વાગે સભાસ્થાને પરિષદના મેમ્બરોની એક મોટી સભા મળી તે પ્રસંગે રા. નારાણજીભાઇ રામજીએ પરિષદના ઉદ્દેશ સાથે નિયમોવાળો એક ખરડો રજુ કર્યો જે સર્વે ભાઇઓને વાંચી સંભળાવ્યા બાદ તેના ઉપર જે જે ભાઇઓને જે કંઇ બોલવું હોય તે એક પછી એક કહી સંભળાવાની પ્રમુખ તરફથી સુચના કરવામાં આવી. ઉદ્દેશની કલમો ઉપર સારી રીતે ચર્ચા થઇ. સુચનાઓમાં ગેરસમજુત કે વધતુ ઓછુ દેખાવાની ખામી જણાતી ત્યાં પ્રમુખ અથવા રા. નારાયણજીભાઇ તરફથી ખુલાસો કરવામાં આવતો. છેવટે સઘળા ભાઈઓના સંપૂર્ણ સંતોષ વચ્ચે સદરહુ ખરડો પસાર કરવામાં આવ્યો અને અંગીકરણ પત્રો ઉપર જે ભાઇઓ પોતાની સહી કરે તેઓજ પરિષદના મેમ્બર ગણાય એ વાતનો નિર્ણય થયા પછી મધ્ય રાત્રે મીટીંગ બર-ખાસ્ત થઇ હતી.

પરિષદનો દિવસ નજદિક આવતો હોવાથી સભામંડપ અને રસોડાનો માંડવો તૈયાર કરવાનું કામ શેઠ વેલજીભાઇ શીવજીના કમ્પાઉન્ડમાં તાકીદે હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. મેમ્બરોની બેઠક જાજમ ઉપર રાખવી કે ખુરશીઓ ગોઠવવી અને પુલપીટનો ચોતરો બનાવવો કે નહિ, તેમજ મંડપને ખાદીથી શણગારવાના પ્રશ્નોએ ઘણા ભાઇઓનું ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. ખાદીજ વાપરવાનો આગ્રહ ખર્ચને પહોંચી વળવાની અશક્તિના કારણે જતો કરવામાં આવ્યો હતો. સેવા સમીતીમાંથી મળી આવે તેટલી ખાદી જાજમોના ઉપયોગ તરિકે લાવવી અને મંડપ બાંધવાનું કંતાન તથા કપડું સસ્તામાં સસ્તું મળે તે ખરીદી લેવાનો નિર્ણય થયો હતો. પુલપીટનો ચોતરો તૈયાર હતો તેમાં સહેજ ભરણી કરીને આગળના ભાગમાંથી વધારી લઇ વચ્ચે પગથી બનાવી હતી. તેમજ રસોઇ ઘર તથા જમવા બેસવાનો માંડવો પણ મંડપની બાજુમાંજ બાંધ્યુ અને કંતાનથી બનાવી લેવામાં આવ્યો હતો. મંડપ બહુ વિશાળ બાંધવામાં આવ્યો હતો અને તેજ પ્રમાણે પુલપીટનો ચોતરો પણ ઘણો મોટો હોવાથી લગભગ ૧૫૦ ખુરશીઓની બેઠક તેના ઉપર કરવામાં આવી હતી. મધ્યસ્થળે પ્રમુખ સાહેબની બેઠક અને તેની બંને બાજુમાં તથા પાછળના ભાગમાં સંભાવિત ગૃહસ્થો, બહારગામથી આવેલ ભાઇઓ તથા કાર્યવાહકો અને વક્તાઓ તેમજ રીપોર્ટરોને માટે ટેબલ ખુરશીઓની સગવડ રાખવામાં આવી હતી. સ્ત્રી વર્ગ માટેની ગોઠવણ પણ કરવામાં આવી હતી, પુલપીટની પગથી પાસેના સુંદર સ્તંભો ઉપર એક તરફ વિરમગામવાળા જ્ઞાતિભક્ત સ્વ. દેશાઇ શ્રી **અમરસિંહજી**ની અને બીજી તરફ આપણા કચ્છ વિભાગની ધાર્મિક ઉન્નતિ માટે જીવનપર્યંત કાળજી ધરાવી પુરૂષાર્થ કરનાર સ્વ. **રામેશ્વરજી** મહારાજની છબીઓ ગોઠવવામાં આવી હતી જે સઘળા ભાઇઓનું ધ્યાન ખેંચી રહી હતી. લો. મા. **તિલક મહારાજ** અને **મહાત્માજી**ની છબીઓ પણ પુલપીટ ઉપર ઘણા યોગ્ય સ્થળે શણગારવામાં આવી હતી. પ્રમુખ સાહેબની ટેબલ પાસે કરેલી શ્રીકુળદેવીની સ્થાપના અને તેના ચર્ણમાં ગોઠવેલી ધર્મકર્મવીર અદ્વીતિય જ્ઞાતિભક્ત સ્વ. **પુરુષોત્તમભાઇ** તંત્રીની સાદી અને નાનકડી છબી જ્ઞાતિ ભાઇઓને સ્વધર્મ કર્મનું ભાન કરાવી રહી હતી. તે સિવાય મંડપની શોભામાં વૃદ્ધિ કરવા મુદ્રા લેખો અને કાગળનાં તેમજ આસોપાલવનાં હાર તોરણોનો છુટથી ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

તા. ૧૮-૪-૨૪ નો પહેલો દિવસ.

બહાર ગામથી આવનારાઓનો મોટો ભાગ કરાંચીથી આગબોટ મારફતે બેઠકના આગલા દિવસેજ આવી ગયો હતો તેમજ ગુજરાતમાં પણ જે ભાઇઓને આમંત્રણ કરવામાં આવેલાં તેઓ પૈકી ઘણા ખરા અગાઉથી આવી ગયા હતા. કેટલાક ભાઇઓ માટે ઉતારાની ગોઠવણ કાર્યવાહકોએ પોતામાંજ કરી લીધી હતી અને સવડની ખાતર મંડપની બાજુએ બનાવવામાં આવેલા માંડવામાં બહાર ગામથી આવેલા ભાઇઓના મોટાભાગને ઉતારો આપવામાં આવ્યો હતો. સરભરા બદલ કોઇ પ્રકારની ફી રાખવામાં આવી નહતી તેમજ બનતાં સુધી કોઇ પ્રકારનું ફંડ પણ કરવું નહિ એવી કાર્યવાહકોની સમજુત હોવાથી દરેક કાર્ય વિચારપૂર્વક કરવાની જરૂર પડી હતી. પરિષદના કાર્યને દીપાવવા સ્વયંસેવકો રાતદિવસ મહેનત કરી રહ્યા હતા. મંડપ અને ફરતી જગ્યાને સભાસ્થાન જેવું દેખાડવામાં તેમણે સારો પરિશ્રમ લીધો હતો. પરિષદની જાહેરાતનાં છાપાં ઘાટકોપરના દરેક રસ્તે ચોડવામાં આવ્યાં હતાં, તેની અન્ય જ્ઞાતિના ગૃહસ્થવર્ગમાં બહુ સારી અસર થઇ હતી. ઘાટકોપરની વસ્તીનો

1924-04-18 -3rd -KKP Gnati Parishad -between 18 to 22-Apr-1924 -Ghatkopar (201)

ઘણો મોટો ભાગ કચ્છ દેશનોજ વતની હોવાથી પોતાના દેશભાઇઓમાં પછાત રહી ગયેલી કોમની ધાર્મિક ઉન્નતિની હીલચાલ તેમને બહુ પ્રીય લાગતી હતી. ઘણા ગૃહસ્થોએ આમંત્રણો સ્વીકારતી વખતે પોતાથી બનતી દરેક પ્રકારની મદદ આપવાનો ઉત્સાહ બતાવ્યો હતો જે કાર્યવાહકોને પોતાના ઉદ્દેશમાં દ્રઢ કરી જ્ઞાતિમાંથી પીરાણાપંથને નાબુદ કરવાની હીલચાલમાં મદદ રૂપ થઇ પડયો હતો. બેઠકનો સમય બપોર પછીનો રાખવામાં આવ્યો હતો. ઠરાવ મુજબ પરિષદનો ઉદ્દેશ અને નિયમો સાથે છાપેલાં અંગીકરણ પત્રો તૈયાર રાખવામાં આવ્યાં હતાં જેના ઉપર સહીઓ કરીને ઉદ્દેશ અને વિષયોથી વાકેફ થઇ જ્ઞાતિ ભાઇઓએ પરિષદના મેમ્બર તરિકે પોતાનાં નામ નોંધાવાની શરૂઆત કરી હતી. સભા સમયે એટલે લગભગ બે વાગે પ્રમુખ સાહેબને લેવા માટે સ્વયંસેવકોની ટોળી સાથે કેટલાક કાર્યવાહકો અને મુખ્ય મેમ્બરો તેમને મકાને ગયા હતા. ત્યાં પ્રમુખ સાહેબ તરફથી તેમનો સત્કાર કરવામાં આવ્યા બાદ એક સરઘસના રૂપમાં સઘળા સભા સ્થાને આવી પહોંચ્યા હતા.

શ્રી ઉમિયા માતકી જયના પોકારો વચ્ચે મંડળના સિંહદ્વાર ઉપર સ્વાગત મંડળના પ્રમુખ તથા પરિષદના મેમ્બરોએ પ્રમુખ સાહેબને વધાવી લીધા હતા. સભાજનોએ પોતાની જગ્યા લીધા બાદ પૂર્ણ શાંતિ સ્થપાઇ રહી હતી. સંગીતના સાધનો સાથે સ્વયંસેવકો અને કેટલાક મેમ્બરોએ નીચે જણાવેલી શ્રી કૂળદેવીની સ્તુતી વડે પરિષદના કાર્યની શરૂઆત દર્શાવનારૂ મંગળાચરણ કર્યું હતું.

(કલ્યાણની સાખી.)

સુખદાતા સતી પાર્વતી. દુઃસહ દુઃખ હરનાર,
સુખ સંપતિ દો ભગવતી, વરદાઇ છો ઉદાર;
સેવક જન રંજન સદા, સુખ દુઃખના આધાર,
અમર સમરતાં સહાય હો, નમું હું વારંવાર.

સફળકૃતિ કર માતુ હે મ્હારી,
સુમતિ પ્રેરક સદાયે દયાળી... ટેક.
જ્ઞાતિ હીત ચીત સ્થીર કરી સ્થાપો,
ઇચ્છું ભવાની કૃપા એ તારી... સફળ.
અધમ ઉધારક જ્ઞાતિ કે ગંગા,
ઉભય શિવા નહિ અન્ય હીતકારી... સફળ.
દ્રઢિભૂત છે એ મંત્રજ મ્હારો,
સાધક તેનો **અમર** સુખાળી... સફળ.

ફૂલ ધૂપ દીપ અને અબીલ અર્ગજાથી કરવામાં આવેલી શ્રી કૂળદેવીની સ્થાપના પછી ગાવામાં આવેલી આ સ્તુતીએ સભાજનોના હૃદયપ્રદેશમાં ધાર્મિક ભાવની ઝાંખી ખડી કરી હતી ખાંનાઓના ભૂતને દફનાવી પોતાના જાતિ ધર્મને અનુસરવાની ભાવનાઓ આવા આવા પ્રસંગ વડે ઉત્પન્ન કરી શકાય છે એ વાતનો કાર્ય વાહકોને બરાબર ખ્યાલ હોવાથી મંગળાચરણની જમાવટ કરવાની સારી તૈયારી કરેલી હોય એવું દેખાઈ આવતું હતું. સ્વા. કમીટીના પ્રમુખ વિશ્રામભાઇ દેવજીએ પરિષદના કાર્યની શરૂઆત કરતાં સઘળા ભાઇઓનું સ્વાગત કરનારૂ અને જ્ઞાતિહીત સાધવાની જરૂરીઆત દર્શાવનારૂ નીચે જણાવેલું ભાષણ કર્યું હતું.

સ્વાગત મંડળના પ્રમુખ શ્રીયુત વિશ્રામભાઈ દેવજી પટેલ. વીરાણીવાળાનું ભાષણ.

પતીતપાવની ગંગાસ્વરૂપ જ્ઞાતીના પ્રીય બંધુઓ, દેશપ્રેમી ભાઇઓ, પુજ્ય માતાઓ અને વંદનીય બહેનો !

આપ ભાઇઓ, અને બહેનો તેમજ દેશપ્રેમી અન્ય જ્ઞાતીના બંધુઓ આપણી જ્ઞાતીની ઉન્નતી અર્થે જુદાં જુદાં સ્થળો જેવાં કે કચ્છ, કરાંચી, ગુજરાત, અને સીંધ પ્રદેશ માંહેલા હઇદરાબાદ સીદ્ધાતપુર વીગેરે ઠેકાણેથી અતી શ્રમ વેઠી ભારત વર્ષના મુગટરૂપ ગણાતા મુંબઇ શહેરના એક અંગરૂપ ઘાટકોપરમાં આપણી જ્ઞાતીની ત્રીજી પરીષદને ફતેહમંદ બનાવવા માટે અતી શ્રમ વેઠી પધાર્યા છો એ જાણી મને ભારે આનંદ થાય છે. શીષ્ટાચારના સિદ્ધાંત પ્રમાણે અતીથી સત્કારના નીતિમય નિયમ પ્રમાણે, આપ પધારેલા બંધુઓ અમારા મોંઘેરા મેમાનોનો સત્કાર કરવાનું કામ અત્રેના અમારા જ્ઞાતી ભાઈઓએ મને સોંપ્યું છે, જેથી હું મારી જાતને ભાગ્યશાળી માનું છું અને પધારેલા દરેક ભાઇઓ તેમજ બહેનોનો ઉપકાર માનું છું.

જ્ઞાતી બંધુઓને આવકાર.

દેશપરદેશથી પધારેલા ભાઇઓને અભીનંદન આપવાના કાર્ય માટે હું એવું ઇચ્છતો હતો કે તે સ્વાગત કમીટીએ મારા કરતાં કોઇ વધારે લાયક ભાઇને સોંપવું જોઇતું હતું પરંતુ અત્રેના બધા ભાઇઓની ઇચ્છાથી આ આનંદમય કાર્ય બજાવવા માટે મારીજ પસંદગી કરી છે. ત્યારે એ કાર્ય હું અત્યંત આનંદીત થઇને બજાવવા તૈયાર થયો છું. ભુતકાળના આપણી અવનતિના અંધકારમય સમય તરફ મારી દ્રષ્ટી ફેરવું છું તો મને મારી શક્તીની અલ્પતાનું ભાન થાય છે. આજથી ચાર વર્ષ પહેલાં સને ૧૯૨૦ ના અગસ્ટની તારીખ આઠમીએ આપણી જ્ઞાતીની પહેલી પરીષદ મળેલી. તે પરીષદના બાહોશ અને સામાજીક પ્રશ્નોને પુરતી રીતે જાણનાર સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખ ભાઇશ્રી નાનજી પચાણ નાકરાણી તરફથી આપનું થયેલું સ્વાગત અને ત્યાર પછી સને ૧૯૨૨ના ઓક્ટોમ્બર માસની તા૦ ૭ મીએ આપણી જ્ઞાતીની દ્વિતીય પરીષદના સ્વાગત મંડળના પ્રમુખ માન્યવર ભાઇશ્રી ખેતાભાઈ ડોસા પોકાર ગામ નખત્રાણાવાળા તરફથી એક સારા વિદ્વાનને શોભે તેવું આપનું થયેલું સ્વાગત એ તમો પધારેલા ઘણા ભાઇઓ તેમજ બહેનો જાણો છે. ઉપરોક્ત પ્રસંગોએ જેમ યોગ્યતા સ્વમાન અને નીયમો જળવાયા છે તેમજ આ પ્રસંગે પણ થવું જોઇએ પરંતુ તે ભાઇઓની વીશાળ બુદ્ધી અને સાધનોની સગવડતાના પ્રમાણમાં અમારાથી કંઈ બની શક્યું નથી. તો પણ હાલના જમાનાને અનુસરીને તમારાં સુખ સાધનો માટે જે કંઇ ગોઠવણો કરવામાં આવી છે તેમાં ન્યુનાધીક દેખાય તો તમો સજ્જનો મનમાં ઓછું નહીં આણતાં સંતોષ માનશો એવી આશા છે.

આપણી જ્ઞાતિ ઉન્નતિના આ મહાન કાર્યમાં સહાયતા કરવાના ઉદ્દેશથી અત્રે પધારવામાં રસ્તાઓની હાડમારીઓનાં દુઃખો ભોગવી જે શ્રમ અને તસ્દી લઇ અમારા આમંત્રણને માન આપી આપ પધાર્યા છો તે માટે હું આપને ધન્યવાદ આપ્યા વીના રહી શકતો નથી. આપે અત્રે પધારવામાં જો પોતાનું કર્તવ્ય અને ફરજ માની હોય તો આ કાર્યની સાફલ્યતા અને ફતેહની જરા પણ શંકા નથી. આ આપણી જ્ઞાતિના તૃતીય મહોત્સવમાં આ ભવ્ય જ્ઞાતિના મેળાવડામાં આપની આજની હાજરી અને ઉમંગ, પુરે પુરી ખાત્રી આપે છે કે કચ્છની કડવા પાટીદાર જ્ઞાતીના અભ્યુદયનો સુર્ય ઉદય થયો છે.

અત્રે એકત્ર થવાનો સબબ શો ?

પ્રીય જ્ઞાતી બંધુઓ અને દેશપ્રેમી ભાઇઓ! આપણે જે અત્રે ભેગા થયા છીએ તે મુંબઇ શહેરની કે તેનાં પરાંઓની રમણીયતા જોવા નહીં તેમજ હુન્નર ઉદ્યોગ કે કળાની ખીલવણી અર્થે પણ આપનું ખાસ ભેગું થવું એમ પણ નથી. પરંતુ ભેગા થવાનું ખાસ કારણ તો એ છે કે આપણી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતીમાં કેટલાક નઠારા રીતરીવાજો ઘર કરી બેઠા છે તેને નિર્મૂળ કરવા. તેમાં પણ કચ્છ તરફના કડવા પાટીદાર ભાઇઓ જે ધાર્મિક અધોગતિ ભોગવે છે તેને સન્માર્ગે દોરવા માટે જ આ પ્રયત્ન છે, અને એ પ્રયત્ન સફળ કરવા માટે આપણી જ્ઞાતિના આપણા ગુજરાતી બંધુઓએ જે મહાન અને કીંમતી વખતનો ભોગ આપી આપણા હીતમાં તેઓએ પોતાનું હીત માન્યું છે એવા ભાઇઓની સલાહથી તેઓના બુદ્ધીબળથી આપણે આપણી કચ્છની જ્ઞાતીની અધમ દશા મટાડી શકીશું એવો સંપૂર્ણ મને વીશ્વાસ છે. આજે દુનીયામાં જે મોટી ઉથલપાથલ થઇ રહી છે, પ્રજા પ્રજા વચ્ચે હરીફાઇઓ ચાલી રહી છે. તેવા પ્રસંગે આપણે માંહેમાંહે લઢયા કરશું તો આપણું સ્થાન કયાં હશે ? હાલમાં પણ આપણી સ્થીતી કેવી કઢંગી અને લજ્જાસ્પદ છે તેને સુધારવા પ્રયત્ન નહીં કરીએ તો છેકજ છેલ્લી પાયરીએ આપણું સ્થાન શોભશે. માટેજ ઘાટકોપરના ભાઇઓએ આપને આમંત્રણ કરયું છે તેની યાદ દેવરાવવાની ભાગ્યેજ જરૂર છે. આપણી જ્ઞાતીની સભાનો આ અપૂર્વ અવસર છે અને દરેક વીભાગોમાંથી આપણા બંધુઓ પધારેલા છે એટલે એક બીજાના વીચારો જાણી જ્ઞાતિમાં સુધારો કરવાનું સુલભ થઇ પડશે અને આપણું કાર્ય ઉત્તમ રીતે સાધી શકાશે. મુંબઇ ઘાટકોપરના વતનીઓ તરફથી મારે આપને જે કંઇ કહેવાનું છે તે હું હમણા ટુંકમાં જ કહીશ જેનો આપ દીલસોજી પૂર્વક વીચાર કરશો તો આપનો ઉંચ હેતુ અવશ્યે પાર પડશેજ. આપણી પ્રગતી એટલે છેલ્લા સોળ વરસથી આપણી જ્ઞાતી સ્થીતી સુધારવા તરફ આપણે ખાસ લક્ષ આપ્યું છે અને તેના પરીણામે ઘણા વરસોથી ચાલ્યો આવતો બાળલગ્નનો હાનીકારક રીવાજ આપણે કેટલેક અંશે સુધારી શકયા છીએ. મોટી ઉમરના દીકરા દીકરીઓનાં લગ્ન હજુ થોડાંક જ થયાં છે. તદુપરાંત લગ્ન જેવી અતી ઉત્તમ ધાર્મિક ક્રીયા પીરાણાના પાખંડી મતના આધારે કચ્છ તરફ કરવામાં આવે છે તે ફક્ત ગયા લગનસરામાં જ્ઞાતી સુધારકોની તનતોડ મહેનતના પરીણામે ચારસો લગન વેદવીધી અનુસાર થયાં છે. એ ફતેહ પણ ઘણી મોટી છે. જે પ્રમાણે જ્ઞાતિહીત સાધવાનો ઉમંગભેર જુવાનીઆઓ હાલમાં જે મહેનત કરી રહ્યા છે. તેજ પ્રમાણે ચાલું રાખશે તો આવતા લગનસરામાં આપણી જ્ઞાતિના બાળકોનાં લગ્ન વેદવિધિ અનુસાર તમામનાં થશે. કુદરત મદદગાર છે.

કચ્છના કહેવાતા જુલ્મી આગેવાનો પોતાના સ્વાર્થ માટે પીરાણા પંથ અને બાળલગ્ન જેવી અશાસ્ત્રોક્ત રૂઢીઓને પોષી રહ્યા છે તે હવે તેમનાથી રાખી રહે તેમ નથી. દુનીઆની તમામ પ્રજા બાળલગ્નને ધીકારે છે. પરંતુ તે બાળલગ્ન બાર અને ચૌદ વર્ષનાં છોકરાં-ઓનાં લગ્નને માટે કહે છે. આપણામાં તો બાળલગ્ન પણ શાનાં કહેવાય ! ચાલીસ દીવસનાં છોકરાંઓનાં લગ્ન કરી નાંખતાં આપણે શરમાતા નથી. ત્યાં બીજી જ્ઞાતીઓ દશ અને બાર વરસનાં લગ્ન કરી શરમાય છે તે માટે આપણે કેટલા પછાત છીએ તેનો વિચાર તમો સઘળા ભાઇઓ સભામાં કરશો.

બાળલગ્નનાં કજોડાં.

બાળલગ્નના પ્રતાપે કજોડાં થાય છે. ચાલીસ દીવસના છોકરાઓનાં જ્યાં લગ્ન થાય ત્યાં ઉંમરનું પ્રમાણ કેમ રહે ! કન્યા કરતાં વર ઓછામાં ઓછો પાંચ વરસ મોટો હોવો જોઇએ એ ક્યાંથી બને ? અરે તે સીવાય કચ્છમાંતો ઘણે ભાગે કન્યાઓજ મોટી હોય છે અને તે લગ્નનું ટાંકણું ન ટળી જાય એટલા માટે વર કરતાં કન્યા બે ત્રણ વરસ મોટી હોય. એવાં દરેક લગ્ને સેંકડો લગ્ન થાય છે અને તેનાં પરીણામો કેવાં નઠારાં આવે છે તે આપણે આપણી સગી આંખે જોઇએ છીએ. એવાં લગ્નોને બાળો જલાવી દો તોજ આપણી જ્ઞાતિનું ભલું થશે. એ નાલાયક બાળલગ્નના પ્રતાપે કજોડાં થાય, કજીઆ કંકાશ વધે અને છેવટે છુટા છેડા કરવાનાં પ્રસંગો કંપારી છુટે તેવા પ્રમાણમાં થાય છે. આ વાતો દરેક સભાઓમાં પારષદોમાં રસ પૂર્વક ચરચાય છે. પરંતુ તેના કરતાં સંગીનપણે તેના ઉપાયો લેવાનો સરળ રસ્તો આપ સર્વે ભાઈઓની સંમતીથી પરીષદમાં ચરચાશે એવી હું આશા રાખુ છું.

કન્યા વિક્રયની ક્રૂર પ્રથા !

કન્યાવીક્રય જેવી ક્રૂર અને ઘાતક પ્રથા જો કે કચ્છ તરફ આપણી જ્ઞાતીમાં નથી તોપણ કોઇ બેનના કમભાગ્યે રંડાપો પ્રાપ્ત થતાં તે કન્યાના માબાપો તો એક ત્રાંબીઓ પણ લઇ ન શકે પરંતુ વીકાળ કાળ જેવા આપણી જ્ઞાતિનાં ગઢેરાઓ તો આવા પ્રસંગો શોધતા રહેતા જ હોય ! કન્યાનાં માબાપો સ્વતંત્ર રીતે સંબંધ કરી શકતાં નથી અને જો કરે તો આગેવાનો કહેવાને તૈયારજ બેઠા છે કે, "તમે કાંઇક છાનો કોટણુપો કર્યો છે માટે આ સંબંધ નહી થાય." અંતે તો આગેવાનોનાં ખીસ્સાં ભરાય એવા ભાઇઓને જ બૈરાંઓ મલી શકે. અછતના પ્રમાણમાં વસ્તુ માત્રના ભાવ વધે છે એ જગતની બજારોનો એક સામાન્ય કાયદો છે. પણ એ કાયદો પશુઓની કીંમત વધારવા ઘટાડવાના વહેવાર સુધી જ આવીને અટકયો હોત તો ઘણું સારૂં હતું પરંતુ આકળીકાળમાં માનવજાતીમાં પણ સ્ત્રી કે પુરૂષોની અછતના પ્રમાણમાં કીંમત વધવા ઘટવા લાગી છે એ એક ઘણુંજ ખેદકારક પરીણામ નીપજ્યું છે. સારાં ખાનદાન કુટુંબો પૈસે ટકે સુખી હોય તેને તો રંડાએલી કે છુટકાવાલી થોડા ખરચે પણ મળી રહે છે. પરંતુ ગરીબ ભાઇઓને હજાર અને પંદરસો કોરીઓ આપે પણ કન્યાઓ મલતી નથી. આપણા દયાળુ ગઢેરાઓ ઘણી

વખતે કન્યાઓને કબજે કરી તેનું જાહેર લીલાંમ કરીને પણ પઇસા ઉત્પન્ન કરે છે. જેનો દાખલો ડજાપરવાલીબાનો કેસ ચાલે છે તે અને રામજી રતના અકરીવાલાની સ્ત્રીને આગેવાનોએ બારસો કોરીમાં બળ જબરીથી વેચી હતી. છોકરીનાં માબાપોથી કંઇ બોલી શકાય જ નહી. આ પ્રમાણેનો કચ્છ તરફ કન્યાવીક્રય થાય છે. આ સંબંધે સુધારક ભાઇઓએ ખાસ મહેનત કરી આગેવાનોથી માબાપો ન ડરે અને પોતાની મરજી પ્રમાણે પોતાની દીકરીઓ સુખી થાય ત્યાં આપે એવો બોધ કરે તો ગઢેરાઓનું કંઇ પણ ચાલે નહી અને આપણી જ્ઞાતિમાં જેમ ઢોરોનાં જાહેર લીલામ થાય છે તેમ આગેવાનો જે હમણા કરી રહ્યા છે તે તરત અટકી જાય. આ સંબંધે આ પરીષદમાં વાટાઘાટ થશે અને ઠરાવો ઉપર બોલનારા ભાઇઓ કંઇક વીશેષ અજવાળું પાડશે કે જેથી જ્ઞાતીને શરમાવનારા કન્યાવીક્રયનો અધમ અપવાદ છે તે દુર થશે.

છુટાછેડાનો રીવાજ.

છુટા છેડા કરવાનો રીવાજ આપણી જ્ઞાતીમાં છે અને તે કચ્છમાં પણ છે પરંતુ તે ખાસ કારણને લઇનેજ કરવામાં આવે છે. તે સીવાય અપવાદ રૂપે બળ જબરીથી પણ છુટા છેડા થાય છે તે આગેવાનોનેજ આભારી છે. એક ઉપર બીજી સ્ત્રી કરવાનો રિવાજ નથી એમ કહી શકાય પરંતુ કોઇક છોકરાંના અભાવે બીજી સ્ત્રી કરવાની જરૂર પડે તો પ્રથમની સ્ત્રીનાં માબાપો પરવાનગી આપે તોજ થાય છે. જ્ઞાતીના રીતરીવાજોમાં આ એક બાબત અપવાદ રૂપે ઠીક છે. આપણી જ્ઞાતીને અધોગતીની ઉંડી ખીણ તરફ ઘસેડી જતાં બાળલગ્ન અને તે બાળલગ્નની પેટા શાખાઓથી થતાં કજોડાં, છુટાછેડા કન્યાવીક્રય, વગેરેથી જ્ઞાતિની પાયમાલી થઇ રહી છે.

અધોગતીનું બીજું કારણ–મરણ પાછળનાં જમણ.

આપણી જ્ઞાતીની અધોગતી થવામાં બીજું પણ એક કારણ ખાસ સમાએલું છે અને તે એ કે મરણ પાછળના પ્રેત ભોજનો. હીંદુ શાસ્ત્રમાંનું એકપણ શાસ્ત્ર કે પુરાણોમાં તે કોઇ જગ્યાએ શોધ્યું મલતું નથી કે મરીજનારની પાછળ મીષ્ટાનો ઉડાડવાં ! આ પ્રથા લગભગ દરેક જ્ઞાતીમાં છે અને શાથી આ રીવાજે ઘર કર્યું છે તે બધી વાતો સભામાં ચરચાશે. હું તો માત્ર એટલુંજ કહેવા માંગુ છું કે આપણી જ્ઞાતીને ગરીબ અને તદ્દન કંગાલ જેવી સ્થીતીમાં લાવી મુકનાર રીવાજ કીંવા રૂઢી હોય તો તે મરણ પાછળનાં ઉડાઉ ખરચોજ છે. મારા દેખતાં મને સાંભળે તેમ આપણી જ્ઞાતીનાં ઘણાં કુટૂંબો સુખી હાલતમાં હતાં પરંતુ તે સઘળાં પોતાના વડીલોની પાછળ પોતાની પ્રતીષ્ટા જાળવવા ગામોને જમાડવામાં ખરાબખસ્ત થઈ ગયાં છે એટલુંજ નહી પણ તેમનો ગરાશ ચાસ, રાચરચીલું, દરદાગીનો સઘળું આવાંજ કામોમાં ગીરો મુકાયાં છે. અને છેવટે મજુરી જેવો હલકો ધંધો કરવા જેવી સ્થીતીમાં આવી ગયા છે આ સંબંધે પરીષદમાં યોગ્ય રીતે સમજાવવામાં આવશે તો આ જ્ઞાતીની જે આર્થિક સ્થીતીની પાયમાલી થઇ રહી છે તે બંધ પડીને જ્ઞાતિને નવું જીવન મલશે. આપણી જ્ઞાતી કેળવણીના અભાવે " કણબી પશુ ન માનવી, " આ ઇલ્કાબને ધારણ કરી રહી છે તે માત્ર કચ્છના પાટીદારોનેજ લાગુ પડે.

પીરાણા પાખંડી મતની બદી–કેળવણીનો અભાવ!

કચ્છના કણબી જ્ઞાતીના કહેવાતા આગેવાનોએ તો નક્કીજ કર્યું છે કે કણબીનો દીકરો જો ભણ્યો તો વીરાણીવાલા નારણ રામજીના જેવો થશે. પીરાણા ધર્મને તેમજ આગેવાનોને નીંદશે, માટે જેમ બને તેમ છોકરાઓને અભણ રાખવા! તે સીવાય પીરાણા સત્પંથના મુજાવર કાકા અને એ પંથના ચલાવનારાઓની ઉંડી ઉંડી એ પણ ભાવના છે કે જો કણબીનો દીકરો ભણશે તો બીજાં હીંદુ શાસ્ત્રો વાંચશે તો આ પીરાણાના પાખંડી મતમાંથી નીકળી જશે. તે સીવાય કચ્છની અન્ય કોમોનો પણ થોડો દોષ છે. તેઓની પણ વખતે એવી પોલીસી હોય કે કણબીઓ જો ભણશે તો તેઓ હીસાબ રાખતાં શીખશે એટલે વેપારીઓ તેને મુંડી નહી શકે! આવાં અનેક કારણો છે. પરંતુ કચ્છમાં કણબી જ્ઞાતીમાં વાંચવું અને લખવું એટલે ગુજરાતી પાંચ ચોપડી સુધીના અભ્યાસ કરેલા આજથી વીસ વરસ પહેલાં ફક્ત વીસ હજારની જ્ઞાતીમાં દશ ભાઇઓજ હતા. તેમાં આપણી જ્ઞાતીના શુભેચ્છક ભાઇ નારણજી રામજી પણ આવી જાય છે. આ પ્રમાણે જ્યાં કેળવણીનો પ્રચાર હોય ત્યાં અજ્ઞાનતા, જડતા અને બુદ્ધિહિનતા સીવાય બીજું શું હોય? હું કેળવણીની વાત કરૂં છું પણ આ વિષય તો કોઇ સમર્થ વિદ્વાનના મુખે શોભે. હું તો અમારી જ્ઞાતીની અધમ દશા માટે અમારા તરફની હકીકત જે પ્રમાણે છે તે કહી રહ્યો. અલબત્ત હમણાં દશેક વરસ પછી કણબી જ્ઞાતીના બાળકો વિદ્યાભ્યાસ કરવા વધારે પ્રમાણમાં જાય છે પરંતુ એ કેળવણીની ઉંચામાં ઉંચી ડીગ્રી તો ગુજરાતી પાંચ ચોપડીથી વધુ નહી! અપવાદ રૂપે એકાદ બે ભાઇઓ અંગ્રેજી ચાર કે પાંચ ચોપડી સુધી પહોંચ્યા છે. આવી અમારી દયાજનક સ્થીતી ઉપર દયા કરવા–અમને સમજાવવા આ સભામાં બેઠેલા વિદ્વાનોને મારી નમ્રતાપુર્વક વીનંતી છે. કેળવણીનો ભણવું એમાંજ કાંઇ સમાવેશ થતો નથી. માનસીક કેળવણી, શારીરીક કેળવણી, ધાર્મીક કેળવણી આ બધી કેળવણીની જરૂર છે. માનસીક કેળવણીના અભાવે આપણી જ્ઞાતીના ડાહ્યા પુરૂષોમાં ખપતા એવા ભાઇઓ પણ અજ્ઞાન મુરખ અને મુઢ આગેવાનોથી ડરીને પોતા ઉપર ઘાતકી જુલ્મો ગુજરે છે, તે મુંગે મોઢે સહન કરી રહ્યા છે એ ઘણુંજ શોચનીય છે. માનસીક કેળવણીના અંગરૂપ શારીરીક કેળવણીની પણ ઘણીજ જરૂર છે. શરીર નબળું હોય તો મન નબળું થાય છે. નબળા શરીરવાળો કાંઇ પણ કરી શકતો નથી.

૨૦ વર્ષ પહેલાં એટલે ૧૯૦૪માં ફક્ત ૧૦ જણ પાંચમાં ધોરણ સુધી ભણેલા હતા

ધાર્મિક કેળવણીનો અભાવ.

આજે આની બહુ જરૂરીઆત છે.

ધાર્મિક કેળવણીના અભાવે–આપણે આપણી જાત–કુરમી ક્ષત્રીય હોવા છતાં અજ્ઞાનથી યવનને ગુરૂ કર્યા. અર્ધદગ્ધ પીરાણાના પંથને સતપંથ માન્યો, પ્રલ્હાદ, હરીશ્ચંદ્ર અને ધર્માવતાર પાંડવો પણ પીરાણા સતપંથ માનતા હતા, એવું માની લીધું! પાંડવોના હાથે ગાય મારવાની વાત આપણે સાચી માની એટલુંજ નહી પણ હીંદુ જ્ઞાતિના પ્રચલીત રીવાજ, લગ્ન અને મરણ પ્રસંગે ચોરી અને ચીતાને આપણે ભુલી ગયા. બ્રાહ્મણો પાસે લગ્ન કરાવવાથી પાપ થાય! કારણ કે બ્રાહ્મણમાંથી બ્રહ્મા ગયા! તે આજ બ્રહ્માજીનું રૂપ તે નબીમામદ પેદા થયા, એમ માની લીધું! મરણ પ્રસંગે અગ્ની સંસ્કારને બદલે દફનાવી દેવાનું કબુલ કર્યું! મુસલમાની કલમાઓ પઢતાં આપણે શરમાયા નહીં! આવી અધમતા આપણામાં જે આવી ગઇ છે તે માત્ર ધાર્મીક કેળવણીની ખામીને લઇનેજ આવેલી છે.

કેળવણીનો વિષય એ મહાન વિષય છે એનો બોધ વિદ્વાનો કરી શકે. મેં તો તમને આપણી સ્થીતી કેળવણીના અભાવે કેવી થઇ ગઈ છે તેજ કહ્યું છે. કેળવણીના માટે આ સભામાં પધારેલા વિદ્વાન ભાઇઓ આપણને સમજાવશે અને તેથી ઘણું જાણવાનું મલશે. કચ્છના કડવા પાટીદારમાં કહેવાતા આગેવાનો સંબંધે મારે બે બોલ કહેવાના છે અને તે એ કે કણબી ગ્નાતીમાં પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા માટે ગરીબ ભાઇઓ તેમજ બહેનોને રંજાડીને પૈસા પ્રાપ્ત કરવાનું એક સાધન તેઓ જે લઇ બેઠા છે અને તેઓએ જે નીચ વૃત્તિઓ ધારી છે તે તજવી જોઇએ છે. આ જમાનામાં તો હવે નહી ચાલે. હજુ પણ ચેતાય તો સારૂં. આગેવાનોના જુલ્મોના ભાષણો કરાંચી પરીષદ્ બીજીમાં જે થયાં છે તે બધાં સાચાં છે અને આગેવાનોના માંટે કલંકરૂપ છે. માણસાઈપણું તજી દઇ અગ્નાનતામાં અમાનુષીક કાર્યો કરનાર કોઇ રાજા મહારાજા કે શહેનશાહની રાજગાદી પણ ટકી નથી, તો તમો એકજ ગ્નાતિના સાધારણ માણસો પોતાનાજ ભાઇઓ ઉપર નીર્દયતાથી જુલમ ગુજારો છો તે પ્રભુ અથવા અન્ય કોમો કેમ સહન કરશે? ગ્નાતી સુધારકો આગેવાનોના નફટાઇ ભરેલા ચારીત્રો ગાવામાં હદ ઓળંગી ગયા છે. સભ્યતાની ખામી દેખાય છે પરંતુ આપણે આગેવાનોનાં કુટીલ કારસ્થાનો જોતાં સુધારક ભાઇઓને પણ શું કહેવું? હવે બહુ થયું છે. સમય વીચારી બંધુપ્રેમને યાદ કરી એક બીજા તરફ સ્નેહની નજરે જોતાં શીખાય તો સારૂં. નહીંતો અધર્મી કાર્યોનો અંત હવે આવવાનોજ છે અને તેમાં પણ કહેવાતા જુલમી આગેવાનોની સખત હાર થવાની ઘડીઓ ગણાય છે માટે આગેવાનોને મારી નમ્રતાપુર્વક વીનંતી છે કે હવે જમાનાને માન આપી પોતાની ભુલો કબુલ કરવામાં ડહાપણ સમાયેલું છે. પ્રભુ તેમને સદ્‌બુદ્ધિ આપે.

કચ્છની કડવા પાટીદાર ગ્નાતીપર કાળું કલંક.

મારે જે કંઇ કહેવાનું હતું તે મેં કહ્યું છે. આપનો બહુજ કીમતી વખત લીધો છે છતાં એક વાત હજુ કહેવાની બાકી રહી જાય છે અને તે વાત એ છે કે કચ્છના કડવા પાટીદાર ગ્નાતીના શીરે એક કાળું કલંક એ પીરાણા સતપંથને ગ્નાતીએ ધર્મ માની લીધો છે તે છે. અન્ય ગ્નાતીના બંધુઓની સમક્ષ મ્હને આ કથા કહેતાં ભારે શરમ થાય છે. છતાં પીરાણાના પાખંડી અર્ધદગ્ધ પંથને સ્વાર્થની ખાતર જે અમારા ગ્નાતી ભાઇઓ ધર્મ મનાવી બેઠા છે તેઓને શરમ થતી નથી, એ ઘણીજ અફસોસની વાત છે. પીરાણા પંથ સંબંધે આપણી ગ્નાતિના ભાઇઓ તેમજ આજની પરીષદના સેક્રેટરી ભાઇ નારાણજી રામજીભાઇએ ઘણું કહ્યું છે અને ઘણાં પુસ્તકો લખ્યાં છે અને એકાદ મહીના પહેલાં જે તેઓના તરફથી એક પ્રાસ્તાવિક નીબંધ બહાર પડયો છે તેમાં હવે બાકી કાંઇ રહ્યું નથી છતાં આ સભામાં પણ હું આશા રાખું છું કે તેઓ ભાઈશ્રી આપણી અગ્નાનતા દૂર કરવા ઘણું અજવાળું પાડી આપણને સમજાવશે. તે સીવાય ભાઇશ્રી નારણજીભાઇ પીરાણાના અર્ધદગ્ધ પંથની પોલનું પુસ્તક બહાર પાડવાના છે. મને તો નવાઈ એ લાગે છે કે પીરાણાના અર્ધદગ્ધ પંથની આટલી બધી પોલો બહાર આવ્યા પછી હવે બાકી શું રહ્યું છે? જેટલું બહાર આવ્યું છે તે જોતાં પોતાને સાચો હીંદુ કહેરાવનારો માણસ એક પળ વાર પણ પીરાણા પંથનું કાંળું કલંક કેમ રાખી શકે? છતાં હજુ કચ્છની કણબી ગ્નાતીમાં પીરાણા પંથને સંગ્રહી રાખનારા બહાદુરોનો કંઇ ટોટો પડયો નથી! ભાઇ નારણજી

રામજીભાઇની પ્રતીજ્ઞા છે કે મારી હયાતીમાં પીરાણાના પાખંડી મતની કણબી જ્ઞાતિમાંથી જડ કાઢી નાખીશ અને તેમ કરતાં જો એ જડ ન નીકળી તો પુનઃજન્મ ધારણ કરીને પણ એ પાખંડી મતનું જ્ઞાતિમાંથી નીકંદન કરવાનો. એ ભાઇના પ્રયાસને આપણે જેટલો ધન્યવાદ આપીએ તેટલો ઓછો છે. આવા વીર બહાદુરો જ્ઞાતિમાંથી અધર્મનો નાશ કરવા તન, મન અને ધનના ભોગો આપી રહ્યા છે છતાં આપણી જ્ઞાતિના ઘણા ભાઈઓ સમજે છે છતાં પોતાના મનની નબળાઇ છોડી શકતા નથી અને હીંદુ સમાજમાં ભારે અપમાન સહન કરે છે છતાં વળગી રહ્યા છે. એવા ભાઈઓની મને દયા આવે છે. સભામાં પધારેલા વિદ્વાનો તેવા ભાઇઓને ખાસ સમજાવશે અને પરમાત્મા તેઓને સદબુદ્ધિ આપે એમ હું ઇચ્છું છું. પીરાણાના પાખંડી મત ઉપર ભાઇ નારણજીભાઇએ તેમજ અન્ય ભાઇઓએ પણ તઇયારી કરેલી છે એટલે આ વાત હું અત્યારે બંધ કરૂં છું.

ભાઇશ્રી નારણજી રામજીના ભાષણોથી તથા લેખોથી તેમજ અન્ય જ્ઞાતી ભાઇઓના ભાષણોથી વીચારીને ગયા આઠ મહીનાની અંદર થોડા થોડા વખતના અંતરે ગામ દયાપર, પાનેલી, રવાપર, ઘાટકોપર અને માડુંગા વગેરે સ્થળે રહેતા ત્રણસો કુટુંબોએ પીરાંણાના પાખંડી મતનું કાળું કલંક ધોઇ નાંખી શુદ્ધ સનાતન હીંદુ ધર્મની દીક્ષા લીધી છે, જેમાંના ઘણા ભાઇઓ આ સભામાં હાજર છે અને બીજા કચ્છ દેશમાં છે. તેવા દરેક ભાઇઓને હું મારા તરફથી તેમજ સ્વાગત મંડળ તરફથી ખાસ ધન્યવાદ આપું છું. પ્રભુ તેઓના ઉત્તમ કાર્યને મદદરૂપ થાવ એવી પ્રાર્થના કરૂં છું. તે સીવાય જે ભાઈઓ તે પીરાણા પાખંડી મતને બીલકુલ માનતા નથી છતાં કુટુંબ કલેશના તથા જ્ઞાતિના આગેવાનો ના જુલમની બીકથી રહી ગયા છે તેઓને મારી વીનંતી છે કે બીવા જેવુંકાં ઇ નથી. પીરાણા પંથ એ કલંક છે એ વાત જો સત્ય હોય અને જનસમાજમાં ઉંચુ મોઢું કરી ફરવાનું તમને જોઇતું હોય તો એ કલંક હવે વધુવાર રાખવું એ શોભારપદ નથી. તરતમાંજ દેહશુદ્ધી પ્રાયશ્ચીત લેવા હું વીનંતી કરૂં છું.

ઉપસંહાર.

પ્રીય જ્ઞાતી ભાઇઓ, દેશપ્રેમી બંધુઓ અને બહેનોને જણાવવાનું કે ઘાટકોપરમાં પરીષદ મેળવવાને અમો ઘણા દીવસથી પ્રયત્ન કરતા હતા પરંતુ વખત અનુકુળ નહોતો આવતો. જો કે અત્યારે પણ સારો જોઇએ તેવો વખત અનુકુળ નથી કારણકે કામ ધંધાની બધે સ્થળે માઠાર છે, પઇસાનો પણ પુરો અભાવ છે, છતાં ઘાટકોપરમાં જયાં સુધી પરીષદ ન ભરાય ત્યાં સુધી ઘાટકોપરવાસી ભાઇઓને ભારે શરમ જેવું લાગતું હતું. પરંતુ તમો સહુ ભાઇઓના પ્રતાપે કુળદેવી ઉમીઆ માતાની ઇચ્છાથી આજે અમે અમારૂં કર્તવ્ય બજાવવા ભાગ્યશાળી થયા છીએ. આજનો દીવસ અપુર્વ આનંદનો છે. જ્ઞાતી હીતને માટે વીચાર કરવાને આ ગામમાં અમને જ્ઞાતી પરીષદ મેળવવાનો પ્રથમ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો છે. ઘાટકોપરવાસી ભાઇઓએ જ્ઞાતીનું હીત એ પોતાનું હીત માન્યું છે, જેથી હું સભાને ખાત્રી આપું છું કે જ્ઞાતી હીતના કાર્યમાં અમો પછાત રહીશું નહી. જ્ઞાતી ઉન્નતિનાં કાર્યોમાં અમારાથી બનતી કોશીશો કરી છે અને કરીશું. જ્ઞાતીના હીતાર્થે આ પરીષદ મળી છે જેથી તેનું અવશ્ય રૂડું પરીણામ આવશે. આ પરીષદમાં પણ સહુ ભાઇઓ તરફથી તન મન અને ધનથી જ્ઞાતી સેવાનું

અમુલ્ય ફળ પ્રાપ્ત થાય એવાં જ્ઞાતી હીતનાં કાર્યો હાથ ધરવામાં આવશે એવી મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે. આ સભામાં જે બ્હેનોએ પધારી અમને આભારી કર્યા છે તેઓને બે બોલ મારે કહેવાના છે અને તે એ કે જ્ઞાતી હીતનાં કાર્યોમાં તમારી મદદની ખાસ જરૂર છે. એક હાથથી તાળી પડતી નથી. બે પઇડાં સીવાય ગાડી ચાલી શકે નહી ઘણા ભાઇઓની એ ફરીયાદ છે કે પીરાણા ધર્મને તજવામાં ઘર કલેશ થાય છે માટે તમારે તમારા સ્વામીની ઇચ્છાનુંસાર ચાલવાનું છે. ધર્મકાર્યમાં તમારી સંપુરણ મદદ વીના તે ન થાય. અમો ડયાપર ગામે ગયા હતા ત્યાં પુરૂષ વર્ગ કરતાં બ્હેનોનો ઉત્સાહ અમે વધુ જોયો અને એ ઉત્સાહના પરીણામે ડયાપર ગામે આજે કણબી જ્ઞાતીનું નામ અમર કર્યું છે. તમો જાણતાં હશો કે મહારાજા પ્રતાપસીંહજી, શીવાજી, મહાત્મા ગાંધી અને **લો. મા. તિલક** મહારાજ ! એવા એવા અનેક નરરત્નો ને જન્મ આપનારી માતા પણ તમારા જેવીજ સ્ત્રીઓ હતી.

સીતા, દમયંતી અને સાવીત્રી જેવી સતીઓ પણ માતાના પેટેજ અવતરી હતી. આપણીજ જ્ઞાતીનાં સરોજની નાયડુ—મદ્રાસ તરફ કણબી જ્ઞાતિને નાયડુની ઉપમા છે—એ પણ તમારીજ બેન છે. આગળના દાખલાઓ ન લેતાં આ એકજ દાખલો અત્યારનો જુઓ. ભારતની દેવકન્યા સમાન શ્રીમતી સરોજની નાયડુ આપણા દેશના માટે શું શું કાર્ય કરી રહ્યાં છે. આફ્રીકાની ગોરી પ્રજાને તે બાઇ હચમચાવી રહી છે. મેં કહ્યું એ પણ આપણી જ્ઞાતીનીજ બેન છે. જો તમે બીજું કાંઇ ન કરી શકો તો પણ આપણી જ્ઞાતીના હીતમાં તમારાથી પોતાના પતીને સહાનુભુતી આપ્યા સીવાય કેમ ચાલે, તમો તો શક્તીનો અવતાર છો તમો ધારો તે કરી શકો. માટે તમે મારી નમ્ર વીનંતી ધ્યાનમાં લેશો અને જ્ઞાતીના ઉદયમાં તમારો પણ હીસ્સો હોવો જ જોઇએ તે તમે ભુલશો નહીં. છેવટે અન્ય જ્ઞાતીના ગૃહસ્થો, વિદ્વાનો, અને પંડીતોએ ભારી કૃપા કરી અમારી દુઃખી જ્ઞાતીની દાઝ હૃદયમાં ધરી અમારા દુઃખમાં ભાગ લેવા પધાર્યા છે તેમનો ઉપકાર હું શી રીતે વાળું ! તેમને તો મારા નમસ્કાર છે. નમ્રતાપૂર્વક વિનંતી કરૂં છું કે જેવી રીતે આજે આપ પધાર્યા છો તેવી જ રીતે અમારી જ્ઞાતિનું કાર્ય ચાલે ત્યાં સુધી બાકીના બે દીવસો સુધી પણ પધારીને તમારી વિદ્વતાની પ્રસાદી અમારા જ્ઞાતી ભાઇઓને આપવા કૃપા કરશો, એટલું જ નહી પણ અમારી જ્ઞાતી અજ્ઞાનતાના અંધકારમાં ગોથાં ખાય છે તેનો હાથ પકડી સત્યના સુર્યનાં દર્શન કરાવવા તમારાથી બને તેટલું કરી અમને આભારી કરશો એ મારી પ્રાર્થના છે.

સભામાં પધારેલા દરેક ભાઇઓ તથા બ્હેનોએ મારૂં ભાષણ શાંતિપૂર્વક સાંભળ્યું છે, એટલું જ નહિ પણ અમારા આમંત્રણને માન આપી આપે ખાસ તસ્દી લઇ અમારા જ્ઞાતીહીતના કાર્યને દીપાવવા અમને અનુકૂળતા કરી અમારી ઉપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે તેના માટે અમો તમારા હમેશના રૂણી રહીશું. આટલું બોલી મારૂં ભાષણ પુરૂં કરૂં છું અને પરીષદના કાર્યમાં જોડાવાને દરેક ભાઇઓ તેમજ બ્હેનોને વિનંતી કરૂં છું. ૐ.

ભાષણના અંતે તેમણે જણાવ્યું કે કમીટી તરફથી આ પરિષદનું પ્રમુખ સ્થાન વિરમગામવાળા જ્ઞાતિ સુધારક દિલસોજ બન્ધુ દેશાઇ શ્રી ચંદુલાલભાઇને આપવાનો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો છે અને તે ભાઇએ આપણા કચ્છ વિભાગના બંધુઓને પોતાના ભાઇ સમજી પોતાની ફરજ સમજી આપણી આ બેઠકનું પ્રમુખપદ સ્વીકારવાની મહેરબાની કરી

છે તે ખાતે કમીટી તરફથી હું તેમનો આભાર માનું છુ અને પોતાના આસને બિરાજવાની હું તેમને વિનંતી કરૂં છું. હું આશા રાખું છું કે તમે સઘળા ભાઇઓ એ વાતને વધાવી લઇ તે ભાઇ આપણને જે કંઇ ઉપદેશ આપે તે બરાબર ધ્યાનમાં રાખશો. (તાળીઓ.)

મીસ્ત્રી નારાયણજી રામજીભાઇએ સદરહુ દરખાસ્તને ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે, આપણો કચ્છ વિભાગ ગુજરાતથી કેટલાક કારણોને લઇ અલગ પડી ગયો છે એટલે રા. રા. ચંદુલાલ ભાઇની આ સભાને ઓળખાણ આપવાની મને જરૂર પડે છે તે માટે સહુ ભાઇઓ મને માફ કરશો. આપણુ મૂળસ્થાન ગુજરાત છે અને ત્યાંજ આપણી જ્ઞાતિનો મોટો ભાગ આવેલો છે એ વાત તો સહુની જાણમાં છેજ. પણ એ ગુજરાતની પ્રજાનું એક વખતે રક્ષણ કરનારા વર્ગમાં જે દેશાઇ કુટુંબે પોતાની વીરતા બતાવી ઇતિહાસમાં પોતાનું નામ અમર કર્યું છે તે કુટુંબના એ સુપુત્ર છે. બીજા કોઇપણ ધર્મ કરતાં જ્ઞાતિ સેવાનો ધર્મ એમને વધારે વહાલો છે, સ્વકોમની ઉન્નતિ અર્થે એ ભાઇએ ગુજરાતમાં જે કંઈ કર્યું છે એ વાતની પ્રસંશા કરી હું તમારો વખત લેવા માગતો નથી. તમે સહુ જાણો છો કે આપણા વિભાગમાં સુધારાની હીલચાલ કરનારા યુવક મંડળો અને અમારા જેવા કેટલાક છે પરંતુ એ સઘળાને હંમેશા જ્યારે જ્યારે તેમની મદદની જરૂર દેખાય ત્યારે તે ભાઇ તન મન અને ધનથી આપે છે. આપણો કચ્છ વિભાગ સમસ્ત જ્ઞાતિ સાથે કેમ વહેલો જોડાય એ તરફ તે હંમેશા કાળજી ધરાવે છે. જ્ઞાતિ સમસ્તના ઐકયમાંજ આપણું પણ હીત સમાયેલું છે એટલે ગુજરાતથી અલગ પડી જઇને આપણે જે ધર્મ કર્મને ખપાવી નાંખ્યા છે તે માટે પણ આપણે ગુજ-રાતી ભાઇઓની મદદ લીધા સિવાય ચાલે તેમ નથી. મને ઘણો આનંદ થાય છે કે આજની આ પરિષદના પ્રમુખસ્થાનને શોભાવા માટે આપણે એક દિલસોજ અને લાયક ગુજરાતી ભાઇને મેળવી શકયા છીએ તેમા હું પરિષદનો સંપૂર્ણ વિજય દેખું છું. હું આશા રાખું છું અને વિનંતી કરૂં કે મારા પ્રિય બન્ધુ રા. ચંદુલાલભાઇ જે પ્રમાણે ગુજરાતની જ્ઞાતિ સુધારાની હીલચાલમાં એક સાચા નેતા તરિકે ભાગ લે છે તે પ્રમાણે કચ્છ વિભાગને પણ પોતાના અંતરમાં સ્થાન આપી તેની ધાર્મિક ઉન્નતિ સાધવા આ હીલચાલના સાચા નેતા બનાવામાં પોતાનો ધર્મ સમજશે. અમારી કમીટીની વિનંતી સ્વીકારવાનો અમારા ઉપર જે અહેશાન કર્યો છે તે માટે હું મારા અંતઃકરણથી આભાર માનું છું અને તેમના પ્રમુખપદે આ બેઠકનું કાર્ય નિર્વીઘ્ને પસાર થાય અને જ્ઞાતિને લાભદાયક થાય એવી કૃપા કરવા શ્રી કૂળદેવીને હું અરજ ગુજારૂં છું. (તાળીઓ).

સદરહુ દરખાસ્તને વિરમગામવાળા મી. કેસવલાલ માધવલાલ વકીલે ટેકો આપતાં દેશાઇ ચંદુલાલભાઇ એક સાચા જ્ઞાતિ સુધારક અને જ્ઞાતિપ્રત્યે લાગણી ધરાવનારા હોવાનું વિવેચન કર્યું હતું. ત્યાર બાદ દેશાઇ ચંદુલાલભાઇએ પ્રમુખ માટે ગોઠવવામાં આવેલી ખુરશી પર પોતાની જગ્યા લીધી હતી. સ્વા. કમીટીના ચેરમેન તરફથી તેમને તથા અન્ય સંભાવિત ગૃહસ્થોને હારતોરા અર્પણ કરવામાં આવ્યા બાદ પ્રમુખ સાહેબે નીચે પ્રમાણે ભાષણ આપ્યું હતું.

પ્રમુખ શેઠ ચંદુલાલ મણિલાલ દેશાઈ વીરમગામ વાળાનું ભાષણ.

પ્રીય જ્ઞાતીબંધુઓ, સદ્ગ્રહસ્થો, માતાઓ અને પુજ્ય બ્હેનો. મોહમયી મુંબઇનગરીના એક અંગરૂપ ગણાતા ઘાટકુપરમાં શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરિષદના ત્રીજા મહોત્સવના પ્રમુખપણાનું અપૂર્વ અને અનુપમ માન આ સેવકને આપવાની આપ સરવે ભાઇઓએ કૃપા કરી છે તે માટે હું તમારો અત્યંત આભારી છું.

પ્રમુખપદની દરખાસ્ત મુકનાર શ્રીયુત નારાયણજી રામજીભાઇએ મને ઉદ્દેશીને જે માન-પ્રદ શબ્દો ઉચ્ચાર્યા છે, એટલુંજ નહીં પણ જે મહાન વીશેષણો વાપર્યા છે તે મારી મીથ્યા-અભીમાની વૃતીને ઉતેજીત કરનારાં છે, એટલુંજ નહીં પણ એ સર્વ અતીશયોક્તિ ભરેલાં છે. મારા તરફના તેઓના અતી સ્નેહના પક્ષપાતને લઇ મારાં વખાણ કર્યાં છે. હું તેમનો અને બીજા ભાઈઓએ જે પ્રમુખપદ માટે ટેકો આપ્યો છે તેઓ સર્વેનો ઉપકાર માનું છું.

ઇશ્વર કૃપાથી આપણી બહોળી જ્ઞાતીમાં એવા અનેક નરરત્નો આપણી જ્ઞાતીમાં બીરાજે છે કે જેની આગળ હું અલ્પ સમાન છું. આ સભાની અંદર પણ મારા કરતાં વિદ્વાન, બુદ્ધિવાન, નીતીવાન, વીનયવાન, પરોપકારી, કાર્ય કુશળ અને બીજા અનેક ઉત્તમ પ્રકારના ગુણોથી ભરપુર સમગ્ર જ્ઞાતી સમુહને શોભાવે તેવા હાજર છે, તેઓમાંના કોઇ ભાઇની આ ઉચ્ચસ્થાને યોજના થઇ હોત તો વ્યવહાર દ્રષ્ટીની યોગ્યતા વધારે જળવાત, અને કાર્યસીધીનો માર્ગ વધારે સરળ થાત.

પ્રીય જ્ઞાતીબંધુઓ! આવડી મોટી ગંજાવર સભાના પ્રમુખપણાની જુમેદારી કંઇ નાની-સુની નથી. મારા જેવા સાધારણ માણસના ગજા ઉપરનું કામ છે છતાં આપ સર્વે મુરબ્બી ભાઇઓની આજ્ઞાને માન આપી એ ભાર ઉપાડવાનો સ્વીકાર કરવાનું મેં સાહસ કર્યું છે તે એવી ઉમેદથી કે, આપણી જ્ઞાતીની પરીષદના કાર્યવાહાકો, વિદ્વાનો તથા અન્ય સરવે ભાઇઓ, મારા દોષને તથા અપુર્ણતાઓને સુધારી લઇ શુદ્ધ અંતઃકરણથી અને ભ્રાતૃ-ભાવથી મારી સાહેતામાં રહેશે એવી તેમને સવીનય પ્રાર્થના કરૂં છું. સ્વજ્ઞાતી પ્રત્યેનો સેવાધર્મ તો મેં લાંબા સમયથી સ્વીકાર્યો છે અને આજના પ્રસંગથી એ બંધન, અધીક બળવાન બને છે. આપે સોંપેલું કાર્ય વીકટ છે પણ મારી અલ્પ શક્તી પ્રમાણે બનતી સેવા કરીશ.

આપણો ઇતીહાસ શું દેખાડે છે.

વહાલા ભાઇઓ અને બહેનો. દેશના જુદા જુદા ભાગોમાંથી તસ્દી લઇ અનેક સંકટો સહન કરી પૈસાનો ભોગ આપી આપણે અત્રે એકત્ર થયા છીએ એ ઉપરથી એ અનુમાન થાય છે કે આપણું અત્રે એકઠા થવું ઘણું જરૂરી છે. કોઇ પણ કાર્ય જરૂરીયાત વગર કોઈ કરતું નથી. આ મંડપમાં આપણને હાજરી આપવાથી જે આનંદ થાય છે તે જાણે દૈવી આનંદ ન હોય એવું મને સમજાય છે, કોઇ દુઃખી માણસના દુઃખનું આપણા હાથે નીવારણ

શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરિષદ—ત્રીજી બેઠક—ઘાટકોપર

પરિષદ્‌ના પ્રમુખ

રા. રા. દેશાઈ ચંદુલાલ મણીલાલ વીરમગામવાળા

realpatidar.com

થતાં હૃદયમાં જે આનંદ થાય અને તેનું અંતઃકરણ આપણા તરફ જે માયાભરી દ્રષ્ટીથી ખેંચાતું હોય તે ભાવથી આજે આપણાં અંતઃકરણો એક બીજા બંધુઓનાં દર્શનથી આનંદીત થાય છે. સ્વજ્ઞાતીના હીતમાં આપણું પણ હીત સમાયલું છે. તેથી એ ઉદેશ હંમેશાં યાદ રાખીને જ્ઞાતી હીતના કાર્યમાં પ્રવૃતી કરવી જોઇએ, અહીંઆં આપણે એકજ ગામ કે પ્રગણાના હીત માટે મળ્યા નથી, પરંતુ કચ્છ, કાઠીઆવાડ, ગુજરાત, માળવા નીમાડ જેવા દુર દુર દેશોમાં આપણે રહીએ છીએ. છતાં એકજ કુટુંબનો આપણો આ પરીવાર છે, તે કોઇ કાળે ભુલવું જોઇતું નથી. ઘણો કાળ થઇ જવાથી દેશાચાલ મુજબ આપણા પહેરવેશ અને બોલવામાં ફરક પડી ગયો છે પરંતુ આપણા મુખ્ય રીવાજો, ધર્મકુળ અને અસલ સ્થળો જોતાં આપણે એકજ જ્ઞાતીના બંધુઓ છીએ એમ સમજાયા સીવાય રહેતું નથી. તેના અનેક ઇતીહાસીક દાખલાઓ આજે પણ મોજુદ છે. આપણા વડીલોએ ગામો વસાવ્યાની તેમજઆપણી પ્રાચીન જાહોજલાલી ભરેલી સ્થીતી જેને જાણવી હોય તેમણે આપણી જ્ઞાતીના નરરત્ન સ્વર્ગસ્થ કર્મવીર બંધુ ભાઇશ્રી પુરૂસોત્તમદાસ લલ્લુભાઇએ રચેલા શ્રી " કણબી ક્ષત્રીય ઉત્પત્તી અને ઇતિહાસ " નામના પુસ્તકનો અભ્યાસ કરવો, કણબી ક્ષત્રીય ઉત્પત્તિ અને ઇતીહાસ નામનું પુસ્તક આપણી જ્ઞાતીના માટે " રામાયણ અને મહાભારત " ની ઉપયોગીતા જેવું છે. આપણી જ્ઞાતીનો સાચો ઇતીહાસ તેમાં સમાયલો છે. માટે એ પુસ્તક જ્ઞાતીના દરેક ભાઇએ અવસ્ય વાંચવું અને મનન કરવું જોઇએ. ઇતીહાસમાં આપણી કચ્છ તરફની કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિનો ઇતીહાસીક દ્રષ્ટીએ આપણો જ્ઞાતી સંબંધ જે જળવાઇ રહયો છે, તે જાણી મને ભારે આનંદ થાય છે. સંવત ૧૪૮૦ ની સાલથી તે સંવત ૧૮૩૨ ની સાલ સુધી ગુજરાતના જુદા જુદા ગામોમાંથી કચ્છ તરફ પાટીદારો ગયાનો ઉલ્લેખ કુરમી ક્ષત્રીય ઉત્પત્તીમાં છે અને તે વાત બરાબર બંધબેસતી આવે છે. કચ્છની રેતાળ અને ડુંગરાળી ભુમીને નંદનવન સમાન બનાવનાર તમારા વડીલો છે અને જુદા જુદા ગામો વસાવી, આબાદ કરનાર પણ તેઓજ હતા. આપણી જ્ઞાતીમાં જે અધર્મ યુક્ત રીત રીવાજોએ ઘર કર્યું છે તેને નીરમુળ કરવા જુદા જુદા ભાગોમાં પ્રવૃત્તીઓ ચાલુ છે અને તેજ પ્રમાણે કચ્છમાં પણ જ્ઞાતી સુધારકોએ એવી હીંમત ઉઠાવી છે. જે જે અજ્ઞાનતાઓ આપણામાં આવી ગઇ છે તે કેળવણીના અભાવે.

કોમની કેળવણી સંબંધી કંગાલ હાલત.

ગુજરાત કાઠીઆવાડ અને નીમાડ માળવામાં આપણી જ્ઞાતી વસે છે. ત્યાં કેળવણીનું જે પ્રમાણ છે તેથી કચ્છમાં આપણી જ્ઞાતીનું કેળવણી પ્રમાણ તદન કંગાલ હાલતમાં છે મને ભારે અજાયબી થાય છે કે હીંદુસ્તાન દેશ માંહે નાના મોટા સાતસો રજવાડા છે. કચ્છ રાજ્ય એ સ્વતંત્ર રાજ્ય છે, બ્રીટીશ સરકારની ઝાઝી દખલગીરી ત્યાં નથી, ચલણી નાણું રાજાના સીક્કામાં ચાલે છે, હથીઆરોની ત્યાં તદન છુટ છે. ખેતીવાડી કરવાવાળા ભાઇઓને વીઘોટીનો ત્રાસ નથી. ઉત્પન્નમાંથી અમુક રાજ્યભોગ તરીકે અપાય છે. ઉત્પન્ન ન હોય તો કશું આપવાનું નથી. રાજ્યમાં નીમકવેરો બીલકુલ નથી તે સીવાય કચ્છના મહારાવશ્રીએ અનાજનો એક પણ દાણો પરદેશમાં ન જાય તેનો સખ્ત બંદોબસ્ત કાયદાથી કરેલો છે. એટલે એ દેશની પ્રજાને દુકાળના વર્ષોમાં પણ મોંઘવારી નડતી નથી આવાં બધાં સાધનો

જે રાજ્યમાં હોય તે રાજ્યની પ્રજાની ઉન્નતી કેમ ન સંભવે ? છતાં, કચ્છમાં કેળવણીની ખામી ભારે દેખાય છે અને એ કેળવણીના અભાવે આપણી કણબી જ્ઞાતીને જડવત બનાવી મુકી છે તે તેનું એક મુખ્ય કારણ છે.

આગેવાનોના જુલમોની કથા.

મેં કચ્છી પાટીદારભાઇઓની ઘણી મીટીંગોમાં ભાગ લીધો છે અને તે મીટીંગોમાં કચ્છી કણબી જ્ઞાતીના આગેવાનોના જુલ્મોની કથા અને પીરાણા સતપંથની વાતો ઘણે ભાગે તેમાં ચર્ચાય છે એવું મારા અનુભવમાં છે. તે સીવાય કચ્છ કડવા પાટીદાર પરીષદ પહેલી અને બીજીના રીપોર્ટો વાંચ્યા પછી મને અનેક પ્રકારના વીચારો થાય છે, આપણી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતી દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં વીસ્તાર પામેલી છે અને દરેક ઠેકાણે નાતજાતને લગતી તકરારો જ્ઞાતીના સમજુ પુરૂષો મારફત પતાવવાનો રીવાજ ઘણોજ પ્રાચીન થઈ ગયો છે તે જેટલો ઇષ્ટ છે તેટલોજ હાલમાં તો ખાસ કરીને કચ્છ દેશમાં આગેવાનોના સ્વાર્થી અને અન્યાયી દોરનો ભોગ થઇ પડયો છે. કચ્છના આગેવાનોની જુલ્મી સત્તા અને અધમતાના ઇતીહાસો કહેવા બેસીએ તો કેટલાંએ પુસ્તકો લખાય, પરંતુ આપણું કર્તવ્ય અજ્ઞાન અને અધર્મી સ્વાર્થી માણસોની કાળી બાજુ ચીતરવામાંજ સમાયલું નથી, પરંતુ તેઓને સુધારવા માટે જે જે ઉપાયો લેવા ઘટે તે લેવા. દરેક બંધુઓને મારી તો સલાહ એ છે કે તમારા માંહેના જ્ઞાતિ સુધારક ભાઇઓ એ આગેવાનોના જુલ્મની ફરીયાદ કોર્ટ મારફતે નહી પણ ખુદ મહારાજાની રૂબરૂ જણાવવી જોઇએ.

કચ્છના ના. મહારાવશ્રી પાસે ડેપ્યુટેશન મોકલવાની હીમાયત.

કચ્છના મહારાવશ્રી પોતાની પ્રજાની પાયમાલી પ્રજાના હાથે કેમ થવા દેશે ! તે માટે આ સંબંધે તમારામાંથી થોડા ભાઇઓનું ડેપ્યુંટેશન મહારાજા હજુર જવું જોઇએ. અને ધીરજથી તમારી બધી વાતો તેમને યોગ્ય રીતે સમજાવવી જોઇએ. મારી પાકી ખાત્રી છે કે તમે એટલે કચ્છના કડવા પાટીદાર ભાઇઓ આગેવાનોથી ડરીને ગુલામી દશા ભોગવો છો. આગેવાનોને પટલાઇનો મોહ પણ રહે છે જ્ઞાતીભાઇઓ ઉપર જોરજુલમ પણ કરે છે. પૈસાના સ્વાર્થની ખાતર અમારા પટેલો આવો જુલમ કરે તો એક દીવસ પણ તેઓની પટલાઇ ચાલે નહીં.

દરેક માણસે પોતાના પગપર ઉભા રહેતાં શીખવું જોઈએ.

કચ્છના કણબી જ્ઞાતીના પટેલોના ઇતીહાસો વાંચી હ્રદયમાં કંપારી છુટે છે અને તેની સાથે સાથે કચ્છના કડવા પાટીદારોની ભીરૂતા, નીર્માલ્યતા અને મુરખાઇની પણ હદ આવી જાય છે, કરાંચીમાં જે હેવાલ પ્રગટ થયો છે તે ઉપરથી તો એમજ કહેવાય કે આ પ્રજા હજુ તદન અજ્ઞાન અને જડ છે, દરેક માણસે પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેતાં શીખવું જોઇએ. આત્મબળથી મનુષ્ય ધારે તે કરી શકવા સમર્થ થાય છે તેના દાખલામાં હું જણાવીશ કે ભાઇ શ્રી. નારાયણજી રામજીભાઇ તરફથી થોડા વખત પહેલાં એક "પ્રાસ્તાવીક નીબંધ" બહાર પડેલ છે તેમાં કેટલાંક કુટુંબોએ પીરાણાપંથ અને આગેવાનોના જુલમને ન ગણકારતાં પોતાની સ્વતંત્રતા સીદ્ધ કરી છે. તેજ પ્રમાણે દરેક માણસો જો વરતે તો આજે આપણા ઉપર કોઇ જુલ્મ કરી શકે તેમ નથી. તે સીવાય પીરાણાના પાખંડી મતના

પંથે ચાલીને આજે કચ્છના પાટીદાર ભાઇઓની કેવી અધમ દશા થઇ ગઇ છે તે સર્વ કોઇના ધ્યાનમાં છે. પ્રાસ્તાવીક નીબંધમાં તેમજ સ્વાગત કમીટીના પ્રમુખના ભાષણમાં એ સંબંધે ઇશારો કરવામાં આવ્યો છે.

આપણી ભાવનાઓ ભ્રષ્ટ કાં થઇ ?

સઇયદ ઇમામશાહના પંથના માર્ગે ચઢવાથી આપણી ભાવનાઓ નષ્ટ ભ્રષ્ટ થઇ ગઇ છે, કેટલાક રીત રીવાજોમાં પણ અધમતાએ વાસ કર્યો છે. વળી કાચું સોનું પાકે એવા રસાળ ગુજરાત પ્રદેશનો ત્યાગ કરી કચ્છમાં આપણી જ્ઞાતીને જવાનું મુળ કારણ પણ પીરાણા મતનો સ્વીકાર કરવાથીજ થયું છે, અધર્મ યુક્ત અધમપંથને વળગી રહેવાની લાલસા વધતી ગઇ જેના પરીણામે જીવન ખારાં ઝેરજેવાં થઇ ગયાં, ધન ગયું, માન ગયું, વિદ્યા ગઈ જેના લીધે બુદ્ધિ ગઇ અને સારૂં માઠું સમજવાની શક્તિનો પણ લોપ થઇ ગયો. અધર્મ રૂપી ઝેરી ભાવનાઓ પેઢી દર પેઢી ઉતરતી આવી. અફસોસ બંધુઓ! એ સ્થીતીનું જેને ભાન થાય તે તો જરૂર પોતાના ભાઇઓની દયાજનક સ્થીતી ઉપર આંસુ પાડયા સીવાય રહેજ નહીં. પરંતુ એ આંસુ અને હૃદયના ઉભરા કયા ધર્મથી પોસતા હૃદયોમાં આવે ? એ વાત કોણ સમજી શકે ? અરે સમજાવવી પણ કોને! સમજવા માટેની વીચારશકતી અને બુદ્ધિ જોઇએ તે ક્યાંથી લાવવી ? તે શકતી બક્ષનારી વીદ્યાદેવી અને આપણે કેટલી પેઢીઓનું અંતર ! તે મહાદેવી સરસ્વતી આપણા ઉપર પ્રસન્ન પણ કેમ થાય ? આપણે તો—

મરાઠી સાખી.

ધર્મ કર્મને ધોઇ નાંખ્યાં ગાડર સમ ઝુકાવી,
ઉપરથી ઉપહાસ્ય કરાવી, ગાંઠનું ગરથ ગુમાવી... આવી.
રસમ થકી ભાવી, ભુસ્યું શરમ જરી નાવી—આવી. રસમ.

અધમદશા માટે અફસોસ.

કચ્છ કડવા પાટીદાર ભાઇઓની અધમ દશાના માટે અફસોસ પણ કેટલો કરીએ ! આંખે પાટા બાંધી ઇમામશાહને ઇંદ્ર માની લીધો, અમરાપુર મહાલવાની અજ્ઞાન લાલસાએ પાંચે પાંડવમળી ગઉવધ કીધાની અને સતી પંચાળીએ મસ્તક ચામડાં લીધાની વાત પણ સાચી માની લીધી. ફરમાનજી બીસમીલ્લાના કલમા પઢતાં પણ શરમાયા નહી. દશોંદના દોકડા ભરી ભરી તુટી ગયા અને બેહસ્ત મુકામે પહોંચ્યા પહેલાં તો પરદેશનાં ઝાડ જોવાં પડયાં. કરવત ખેંચવાની સ્થીતી પ્રાપ્ત થઇ ! બીજું શું થાય. જ્યારે સગાં કુટુંબ બેન ભાઈ વીગેરેના હીતનો વિચાર આવે નહી અને અમરાપર પહોંચવાના ખોટા લોભે લોકલજ્યાનો ખ્યાલ પણ મટી જાય અને પાખંડી પીરાણામતના ઉપદેસની ગોળીઓ જેમને ગળી લાગે તેમની સ્થીતી બીજી કઈ રીત વધારે સારી હોવાનું સંભવે ! પરંતુ એ ધર્મને પોષવાના લાગાઓ ભરવા ઉપરાંત જગતની દ્રષ્ટીએ હલકા દેખાવાનું અને નાક કપાવવાનું દુઃખ જે બાપ્રઓના કર્મે આવી પડે તે પણ જ્યારે ફરજીઆત જેવું તેને થઇ પડવાનું દુઃખ પ્રાપ્ત થાય તેની કઇ દશા ? પાટીદારનું જેનામાં પાણી હોય તે તો જરૂર પોતે જાતે તેમાંથી છુટવા અને બીજાઓને પણ છોડાવવા પ્રયત્ન કરેજ. તેમ કરવાનો એને જન્મસિદ્ધ હક્ક પ્રાપ્ત થયલો હોય છે અને એ વાતનો કોઇનાથી ઇનકાર પણ થઇ શકે તેમ નથી. માટે સભામાં બેઠેલા તમામ ભાઇઓ અને બહેનોને મારી નમ્ર વીનંતી છે કે આપણી કડવા પાટીદાર જેવી ઉચ્ચ જ્ઞાતિ

વીભાગમાં, પીરાણા પંથનું જે પાખંડ ઘુસી ગયું છે, તેને સત્વર નાબુદ કરવા દરેક ભાઇએ પોતાથી બનતો પ્રયત્ન અવસ્ય કરવો. આજ દીવસ સુધી કચ્છના ભાઇઓએજ આ પ્રવૃતી ચાલુ રાખી છે, પરંતુ તમારા તરફથી પણ હવે તે સંબંધે યોગ્ય બંદોબસ્ત કરવાના ઉપાયો હું અમારા ગુજરાતી ભાઇઓને મળીને કરીશ. આ કાર્ય સમગ્ર હિન્દુ જ્ઞાતીઓએ ઉપાડી લેવાની ખાસ જરૂર છે.

ગુપ્ત પંથનો સડો.

મને લાગે છે કે આપણે ઘણાજ મોડા જાગ્યા છીએ. અપવાદ રૂપે ગુજરાતમાં કેટલીક હીંદુ ગણાતી જ્ઞાતીઓમાં આ પંથ છુપી રીતે માનવામાં આવે છે અને તે પંથને ગુપ્ત પંથ કહેવામાં આવે છે. તેથીજ આ ગુપ્ત પંથનો સડો આગળ વધ્યો છે. આ પંથના યોજકોએ હીંદુઓને વટલાવીને મુસલમાન કરવા માટેજ આ ગુપ્ત પંથની યોજના કરી છે. તેથી તો દરેક હીંદુ ભાઇઓએ સાચા હૃદયથી તનતોડ મહેનત કરી એ પાખંડી મતની હીંદ સમાજમાંથી જડ કાઢી નાંખવી જોઇએ. આ વીષયમાં મારે ખાસ કહેવાનું હતું અને તે મારાથી જેટલું કહેવાયું છે તે તમો સૌ ભાઇઓએ તેમજ બહેનોએ સાંભળ્યું છે. માટે તેનો સત્વર ઉપાય કરવા હું તમોને વીનંતી કરૂં છું.

બાળલગ્નની નાશકારક રૂઢી.

તે સીવાય આપણી સમસ્ત કડવા પાટીદાર જ્ઞાતીની બાળલગ્ન કરવાથી આપણી અધોગતી થઇ રહી છે તે તમો સર્વ ભાઇઓ જાણો છો. અમારા તરફ ગુજરાતમાં પણ વરકન્યાની લાયકાત જોઇ યોગ્ય ઉંમરે લગ્ન કરવાની પ્રથા શરૂ થઇ ગઇ છે અને લગ્નો થયાં છે. એકજ તીથીએ લગ્ન કરવાની પ્રથા કેવા સંયોગોમાં આપણામાં પેસી ગઇ છે તે સંબંધે ઘણા મતમતાંતરો છે. પરંતુ તે ગમે તે કારણે આ રૂઢી આપણામાં પ્રચલીત છે. પરંતુ હવે એ જુના વહેમોને સુધારક ભાઇઓ મચક આપતા નથી- મારા સાંભળવા પ્રમાણે કચ્છમાં પણ આપણી જ્ઞાતીમાં બાળલગ્નો અને તે એકજ તીથીએ થાય છે. વળી એ બાળલગ્નની નાશકારક રૂઢીએ આપણી જે પાયમાલી કરી છે તે તમો સહુના ખ્યાલમાં છે. મને જાણીને ભારે આનંદ થાય છે કે કચ્છમાં પણ ઘણા ભાઈઓએ પોતાનાં છોકરાંઓ એકજ તીથીના લગ્ને પરણાવતા. તેમણે અનુકુલ તીથીઓએ અને યોગ્ય ઉંમરે લગ્ન કરવાની રૂઢી શરૂ કરી છે તમારા માંહેલા ભાઇશ્રી નાયાભાઈ સીવજી ગામ વીરાણીવાળા પોતાની ચઉદ પંદર વર્ષની દીકરી બેન દેવકુંવરનાં લગ્ન આવતા વૈશાખ માસમાં કરવાના છે. આવાં શુભ સાહસોથી જુની અને હાનીકારક અશાસ્ત્રોક્ત રૂઢીઓનો જલદીથી અંત આવશે એ ચોકસજ છે. બાળ લગ્નના સંબંધમાં તો દરેક ઠેકાણે સારી પ્રવૃતી ચાલી રહી છે. જેથી આશા છે કે આપણી જ્ઞાતીને ભારે કલંકરૂપ તેમજ હાનીકારક આ રૂઢી હવે નાશ પામવાનીજ. બાળલગ્નના પરીણામે કજોડાંનો સંબંધ સંસારને ઝેર રૂપ બનાવે છે અને તેના પરીણામે છુટાછેડા એટલે છુટકો કરવાનો રીવાજ આપણામાં પડી ગયો છે, તે જો બાળલગ્ન અટકાવીને અને યોગ્ય ઉંમરના બાળકોની લાયકાત જોઇને સંબંધો કરવાની આપણે કાળજી રાખીશું તો છુટાછેડા જેવા નામોશી ભર્યા રીવાજનો જરૂર અંત આવેલો જ પડ્યો છે. કન્યાવીક્રય આપણી જ્ઞાતીમાં અપવાદ રૂપે કોઇક જગ્યાએ હશે. કચ્છમાં કન્યાવીક્રય થાય છે ગુજરાતમાં

પણ અપવાદ રૂપે થતા હશે. કાઠીઆવાડમાં કન્યાવીક્રય વધારે પ્રમાણમાં થાય છે. એ ભારે નીચું જોવડાવનારૂ આપણી જ્ઞાતીના શીરે કલંક છે. ગમે તે વીભાગમાં એ અધમ રીવાજ ચાલુ હોય તેનું પણ કલંક તો આપણને લાગે માટે તેનો તાત્કાલીક ઉપાય કરવોજ જોઇએ.

કન્યાવીક્રય કરવો એ ક્રુરતાનુ કામ છે.

કન્યાવીક્રય જેવું બીજું કોઇ પાપ નથી. પોતાના શરીર અને લોહીમાંથી ઉત્પન થયેલી કન્યાને વેચનારો પીતા સર્વ પાપીઓમાં મહા પાપી છે, બંધુઓ! કન્યા અને ગાય જ્યાં દોરો ત્યાં જાય એ કહેવત પ્રમાણે બીચારી બાળક અજ્ઞાન અને વડીલોની આજ્ઞાને માથે ચડાવનારી કન્યા જ્યારે તેના પેદા કરનાર માત પીતાના સ્વાર્થનો ભોગ થઇ પડે ત્યારે પછી જણીને તરત પોતાનાં બચ્ચાંને ખાઇ જનારી નાગણમાં અને એવાં માતા પીતામાં શો તફાવત રહ્યો! દરેક મનુષ્યનો એ ધર્મ છે કે પોતાનાં બચ્ચાંઓને પાળી પોસી યોગ્ય ઉમરે ઘર સંસાર ચલાવવાને શક્તીવાન બનાવવાં એવો જે ઉતમ ધર્મ માત પીતાનો કહેવાય તે ધર્મ તજીને પોતાના ઉદરથી ઉત્પન્ન થયેલી કન્યાનો વીનાશ કરવા લાગે, પીતા અને માતાજ જ્યારે કસાઇ બનીને કન્યાના ગળામાં લોભ અને સ્વાર્થની ખાતર ફાંસો નાખે, રક્ષક જ્યારે ભક્ષક થાય અને વાડ જ્યારે વેલાને ખાય ત્યારે તેમને આધારે રહેલાં બીચારાં ગરીબ બચ્ચાંઓનું શું થાય? ખરેખર કળીયુગમાં અને તે પણ હીંદુ સમાજમાં આ કેવા પ્રકારનું ઘોર કર્મ કહેવાય. પ્રભુ સર્વને સદ્બુદ્ધિ આપે અને હીંદુ જનસમાજ આવાં નીચ કર્તવ્યો કરતાં અટકે એવી મારી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

પ્રીય જ્ઞાતી ભાઈઓ, આપણી જ્ઞાતીમાં, જ્ઞાતીની અધોગતી કરનારી અનેક રૂઢીઓ અને રીવાજો છે. તેમાં પણ આપણી જ્ઞાતીની આર્થીક સ્થીતીને ગંભીર નુકશાન પહોંચાડનાર તો મરણ પાછળનાં અશાસ્ત્રોક્ત જમણોજ છે. જો કે આ રીવાજ બધી જ્ઞાતીઓમાં છે છતાં પણ આપણી જ્ઞાતીએ આ રીવાજને ઘણું જ વધુ પડતું માન આપવાથી આપણી આર્થીક સ્થીતીની ભયંકર હાલત થઇ ગઇ છે.

મરણ પાછળના જમણવારો.

બંધુઓ! આપણો ભાઇ, બાપ, કે આપણને જન્મ આપનારી માતા, ગુજરી જાય કે જેના મોઢાનું દર્શન આપણે ફરીથી કરવા પમતા નથી, તેમજ, આપણા ઘર સંસારનો બોજો ઉપાડનારી આપણી ગૃહણી કીંવા ધર્મપત્ની આપણને છોડી જાય અગર હંમેશના માટે પત્નીનો ત્યાગ કરી તેને નીરાધાર એકલી દુઃખદાયક સ્થીતીમાં છોડી તેનો પતી સ્વર્ગે સીધાવે એ પ્રસંગને આપણે કયા પ્રકારનો ગણી શકીએ? એવા પ્રસંગે ઘઉં ઘી અને સાકરના પદાર્થો વડે બનાવેલાં મીષ્ટાન ભોજનો જમાય ખરાં? આ કૃત્ય તદન અધર્મયુક્ત અને માણસ જેવા પ્રાણીને માટે તો લાયક નથીજ. એટલા માટે આપ તેને તીલાંજલી આપી હવે તેવાં જમણો નહીં કરવા અને નહીં ખાવા પ્રતીજ્ઞા કરશો તો આપણે ઉઠાવેલા પરીશ્રમનું કાંઇક સારથક થયું ગણાશે. અમારી તરફ છેલાં પંદર વર્ષથી અમે આ પ્રકારનાં પ્રેત-ભોજનો જ્ઞાતીમાંથી અટકાવવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ, તમારા પૈકીના કેટલાકે "માધાના પીતાનું પ્રેત ભોજન" નામે આખ્યાન અમારા વિદ્વાન બંધુ દેશાઈ અમરસીંહજી કરેલ

હતા તે ઘણીવાર સાંભળ્યું હશે. અમારા તરફ ગુજરાતમાં આ આખ્યાનની સારી અસર થઇ છે. આપણાં હીંદુ શાસ્ત્રોમાં મરનારની પાછળ શ્રાધક્રીયા તેમજ પુન્યદાન કરવાનો વીધી કહ્યો છે અને તેજ પ્રમાણે દશા એકાદશી શ્રાધાદીક ક્રીઆઓ તો અવશ્ય કરવીજ જોઇએ. પરંતુ મરણ નીમીત્તે જમણો કરવાનું ક્યાંય લખ્યું નથી. છતાં ચડસા ચડસીમાં કુટુંબ નાત અને ગામનાં ગામો જમાડવાની જે દેખાદેખી પ્રથા વધતી ગઇ, જેના પરીણામે ગામ ગરાસ અને ખેતીવાડી અને રાછરચીલું વેચીને પણ એ અવસર ફરજીયાત કરવાના લીધે આપણી હાલત ખરાબ થઇ ગઇ છે, કચ્છમાં તેમજ ગુજરાતમાં અને બીજા દેશોમાં આ હાનીકારક રીવાજે આપણી આર્થીક સ્થીતીનું ભારે નખોદ વાળ્યું છે. તમો બધા બારીકાઇથી વીચાર કરશો તો તમને સ્પસ્ટ જણાશે કે આપણે દેશ છોડી પરદેશ આવ્યા છીએ તેનું મુળ કારણ પ્રેત ભોજનનો પ્રતાપ હશે. આપણા વડીલોએ મરણ પાછળ એવાં ભારી કારજો કરવાથી ગરીબ હાલતમાં આવી ગયેલા અને તે ગરીબી આપણને વારસામાં મળતી રહી છે તેનું આ પરીણામ છે.

કુધારાને લીધે થયેલી પાયમાલી.

તમારામાંના ઘણા ભાઇઓએ મરણ પાછળ આવાં અઘટીત ખરચો ન કરવાના અને તેમાં ભાગ ન લેવાના સોગન લીધા છે. તેમ તમો બધા વીચારીને કરશો તો આપણી જ્ઞાતીની આર્થીક સ્થીતી સુધારવામાં જરાપણ વાર લાગશે નહીં. આટલું જણાવ્યા પછી મારે તમને એક અગત્યની વાત કહેવાની છે. તે એ છે કે આપણામાં આટલા બધા કુધારા પેસી ગયા અને તે આપણી પાયમાલી કરી રહ્યા છે છતાં આપણે જે સમજી શકતા નથી અથવા સમજીએ છીએ છતાં તે તરફ ધ્યાન આપતા નથી તેનું મુખ્ય કારણ આપણામાં કેળવણીની ઘણીજ ખામી છે. કેળવણી એનો અર્થ નીશાળમાં ભણ્યા એટલે કેળવણી લીધી એવી આપની માન્યતા હોય તો તેમાં ભુલ થાય છે, હું તેની વ્યાખ્યા કંઇક બીજીજ ઢબે કહેવા માગું છું. કેળવણી એટલે આ-લોક અને પરલોક બંનેને સુખરૂપ કરવા માટે જે જ્ઞાન મદદગાર થઇ પડે તેજ સાચી કેળવણી અને તેજ સુવિધા મનાય. ત્યારેજ આપણે ચારે પુરૂષાર્થને પ્રાપ્ત કરી શકીએ. હવે ગમે તે જાતની ને ગમે તેવી કેળવણી પ્રાપ્ત કરવા માટે આપણને પ્રથમ તો ભાષા જ્ઞાનની જરૂર છે ને તે સંપાદન કરવા નીશાળમાં ભણવું જોઇએ. નીશાળથી ભણી ઉઠયા પછી વ્યવહારીક કેળવણીની ખાસ જરૂર છે. સારી રીતે ભણેલો જો કે બી. એ. અથવા એમ. એ. થયો હોય પરંતુ વ્યવહારીક કેળવણીના અભાવે તેને કેટલાક લોકો વેદીઓ છે એમ કહે છે. ભણી ગણીને વેદીઆની ડીગ્રી ન મળે તેના માટે ધ્યાન રાખવું જોઇએ. સ્ત્રી અને પુરૂષે પોતપોતાનો ધર્મ સમજી ઘરસંસાર ચલાવવો જોઇએ. પુરૂષોએ પોતાની ધર્મપત્ની પ્રત્યે પ્રેમાળ રહેવું જોઇએ અને સ્ત્રીએ પતી પ્રત્યે પરમ પુજ્ય ભાવ રાખી પરમેશ્વર માંની વર્ત્તતાં શીખવું જોઇએ અને આ કેળવણી બાળવયમાંથીજ પુત્ર પુત્રીઓને માતાપીતાએ ઘરમાંજ આપવી જોઇએ. આવી રીતની ગ્રહકેળવણી જેના પર બીજી વીદ્યા અને આપણા જનસમાજના બંધારણનો આધાર છે તેનો તો આજ કાલ આપણામાંથી તદન લોપ થઇ ગયો છે. આવી વ્યવહારીક કેળવણીની ખામી આપણા કુટુંબમાં સગાં સંબંધીઓમાં કુસંપનાં વૃક્ષો ઉભાં કરે છે. માટે આ ગૃહકેળવણી પર ખાસ ધ્યાન આપવા તમો

સર્વ ભાઇઓને હું વીનંતી કરૂં છું. વ્યવહારીક, માનસીક, શારીરીક અને ધાર્મીક કેળવણી. એ બધી જાતની કેળવણીની દરેક મનુષ્ય માત્રને ખાસ જરૂર છે. કેળવણીના અભાવે આપણે બાળલગ્ન કરીએ છીએ. બાળલગ્નના પ્રતાપેજ કજોડાં થાય છે, તેથીજ છુટા છેડા કરવાનો આપણામાં રીવાજ પડી ગયો છે. જ્યાં છૂટા છેડા કરવાનો રીવાજ હોય ત્યાં કન્યાવીક્રમ સંભવેજ. કેળવણીના અભાવે ગજા ઉપરાંત મરણ પાછળનાં કારજો કરી આપણે આર્થીક સ્થીતીની પાયમાલી કરી રહ્યા છીએ. વધુ શું કહું! કેળવણીની ખામીને લઇ આપણી ક્ષત્રીય ગણાતી જ્ઞાતીના ભાઇઓ ઇમામશાહ સૈયદનો બતાવેલો પીરાણા સતપંથ જે તદન અર્ધદગ્ધ મુસમાની તે પંથને હીંદુ ધરમ સમજી માનવા લાગ્યા એ શું બતાવે છે? આપણી મુર્ખતાનો અદભુત નમુનો! ધાર્મીક કેળવણીની મોટી ખામી. દેવોને પણ દુર્લભ એવો આર્યોનો ઉત્તમ આ હીંદુસ્તાનદેશ તેમાં બાવીશ કરોડ હીંદુઓ વસે છે. તે હીંદુ જ્ઞાતીની પવીત્રતા માટે ગોટાં અડસઠ તીર્થસ્થળો છે પવીત્ર થઇને પરમાત્માના સ્વરૂપમાં લય થવાના જ્ઞાન માર્ગના માટે ચાર વેદ, છ શાસ્ત્ર, અઢાર પુરાણ, શ્રૃતી સ્મૃતીઓ તદ્દુપરાંત ઉપાસના કરવા માટે તેત્રીસ કોટી દેવતાઓ, ભગવાનનાં અનેક અવતારી સ્વરૂપો, શકતી, દેવી, ઇત્યાદિમાં જેને હીંદુ ધર્મ ન દેખાયો! અને સૈયદ ઇમામશાહે બતાવેલા પીરાણા સતપંથના મુસલમાની કબ્રસ્તાની પંથને હીંદુધર્મ સમજી માનનારા અજ્ઞાન હીંદુભાઇઓની અજ્ઞાનતા એવું સિદ્ધ કરે છે કે તેઓમાં ધાર્મીક કેળવણીની ભારે ખામી છે. કેળવણીનો વિષય એ મહાન વિષય છે એના ઉપર જેટલું બોલીએ એટલું થોડું છે. સભામાં એ બધી વાતો ચરચાશે.

પીરાણાપંથનું કલંક.

હું મારા કચ્છી પાટીદાર બંધુઓમાંના કેટલાક ભાઇઓના સમાગમમાં ઘણી વખત આવ્યો છું, તેઓની નીખાલસતા અને ભ્રાતૃભાવના માટે મને ઘણું માન છે. વ્યવહારિક તેમજ ધાર્મીક કેળવણીવાળા જે અહીં આવ્યા છે તેવા ભાઇઓની અંતીમ ઇચ્છા છે કે ધાર્મીક કેળવણીનો ફેલાવો કરી અજ્ઞાન ભાઇઓને સમજાવવા. પીરાણાપંથનું કલંક જ્ઞાતીના ભાઇઓ ઉપરથી દુર કરવા તનતોડ મહેનત કરી રહ્યા છે. આ પરીષદ મેળવવાનો મુખ્ય આશય પણ તેજ છે. એવા ભાઇઓને પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા જરૂર વીજય આપશેજ એવી મને સંપુર્ણ શ્રદ્ધા છે.

પ્રીય બંધુઓ, મારે જે કહેવાનું હતું તે મેં મારી સમજ પ્રમાણે આપને કહ્યું છે. આપનો ઉપકાર માની છેવટના બે શબ્દો કહેવાની રજા લઉં છું.

છેવટના બે બોલ.

આ નાશવાન શરીરનો કઇ ઘડીએ નાશ થશે તે કંઇ કહી શકાતું નથી, અનેક પ્રકારથી સંસારની સહુ ઉપાધીઓમાં આપણે રચ્યા પચ્યા રહ્યા છીએ છતાં એ બધાનો ત્યાગ કરી શરીરને એક દીવસ જવાનું છે; સાથે કંઇ પણ આવવાનું નથી માત્ર આપણા હાથે કરેલાં સારાં કામ, ધારણ કરેલો ધર્મ, પ્રાપ્ત કરેલું પુન્યજ આપણું સાથી થાય છે. આવા નાશવંત સંસારમાં પરમ કલ્યાણકારી ધર્મ અને યશને સીદ્ધ કરનારી જ્ઞાતી સેવાને આપ બંધુઓ ભુલ્યા નથી, ભવીષ્યમાં કદી પણ ભુલશો નહીં એવી મારી પ્રાર્થના છે. તમે જે પ્રવૃતી જ્ઞાતી સેવાના માટે ચલાવી રહ્યા છો તેને ચાલુજ રાખશો. જેણે જન્મીને પોતાના

કુટુંબ કે જ્ઞાતીનું ભલું નથી કર્યું તેની જીંદગીમાં અને પશુઓની જીંદગીમાં કાંઇ ફેર નથી. પોતાના જ્ઞાતી ભાઇઓનાં દુ:ખ જોઇને જેને હૃદયમાં બળતરા નથી થતી, આંખમાં આંસુ અને અંતરમાં જેને લાગણી નથી થતી એવા લાગણીશુન્ય હૃદયમાં અને પત્થરમાં કંઇ ફરક નથી. માટે મારા પ્રીય જ્ઞાતી બંધુઓ, તમને એજ ભલામણ છે કે જે પુરૂષાર્થ તમે અત્યારે કરો છો તેજ પ્રમાણે ચાલુ રાખશો તો થોડા વખતમાં આપણી જ્ઞાતીનો ઉદય અવશ્ય થસેજ એવી મને સંપુર્ણ શ્રદ્ધા છે. આટલું કહી હું મારૂં બોલવું પુરૂ કરૂં છું. તમોએ મારૂં કહેવું શ્રદ્ધાપુર્વક સાંભળ્યું છે એના માટે મને ભારે આનંદ થાય છે.

એટલુંજ નહીં પણ તમોએ જે મને અનુપમ ભારે માન આપ્યું છે તેના માટે ફરીવાર હું આપ સઘળા ભાઇઓ તેમજ બ્હેનોનો અંત:કરણ પુર્વક આભાર માનું છું. ૐ શાન્તી: શાન્તી: શાન્તી:

ઉપર પ્રમાણે પ્રમુખ સાહેબનું મનનીય અને બોધદાયક ભાષણ થઇ ગયા બાદ પરિષદે કરવાનાં કામો અને ઠરાવો ઘડવા માટેની એક સબજેક્ટ કમીટી નીમવામાં આવી હતી. હંમેશના રીવાજ પ્રમાણે આ કમીટીના કાર્ય વિષે રા. નારણજીભાઇ મીસ્ત્રીએ સહુ ભાઇઓને સમજ આપી હતી અને કમીટીના મેમ્બરો સિવાયના જે ભાઇઓને જે કંઇ સુચના કરવા જેવું લાગતું હોય તે કમીટીની બેઠક વખતે જાહેર કરવાની ભલામણ કરી હતી. તેમજ પીરાણા પંથ એ કંઇ હિન્દુ ધર્મ નથી અને તેની રાહે ચડી જવાથી આપણું હિન્દુપણું નાશ થાય છે એ વાતનો જેને ખુલાશો જોઇતો હોય તે ભાઇઓને પોતા તરફથી કરી આપવામાં આવશે એ પણ સાથે સાથે કહી દીધું હતું.

સબજેક્ટ કમીટીના મેમ્બરોનાં નામ.

૧. દેશાઇશ્રી ચંદુલાલ મણીલાલ પ્રમુખ સાહેબ–વિરમગામ.
૨. ભાઇ વિશ્રામ દેવજી નાકરાંણી–ઘાટકોપર.
૩. ,, નારાયણજી રામજીભાઇ લીંબાણી–ઘાટકોપર.
૪. મી. કેશવલાલ માધવલાલ વકીલ–વિરમગામ.
૫. ભાઇ મગનલાલ ગોવીંદલાલ ઇજનેર–અમદાવાદ.
૬. ,, માણેકલાલ કુબેરદાસ પરીખ–વિરમગામ.
૭. ,, રતનશી ખીમજી ખેતાણી–વીરાંણી.
૮. ,, રતનશી શીવજી નાકરાણી–કરાંચી.
૯. રા. વાલજીભાઇ રામજીભાઇ લીંબાણી–ઘાટકોપર
૧૦. રા. રતનશીભાઇ કરસન છાભઇઆ–ગઢશીશા.
૧૧. મીસ્ત્રી. રાજારામ સામજી ધોળુ–માનકવા.
૧૨. ભાઇ વિશ્રામ પાંચા ગાંગાણી–કરાચી.
૧૩. મી. ખીમજીભાઇ શીવજી રામાણી–કરાંચી.
૧૪. ભાઇ માવજી પુંજાભાઇ જબુવાણી હૈદ્રાબાદ.

૧૫. ભાઇ હરજી લધા નાકરાણી—ઘાટકોપર.
૧૬. ,, માવજી સામજી લીંબાણી–ઘાટકોપર.
૧૭. ,, રામજી સોમજી નાકરાણી–કરાંચી.
૧૮. ,, શીવજી કાનજી પારસીયા– ,,
૧૯. ,, શીવજી લધા નાકરાણી– ,,
૨૦. ,, નાનજી દેવજી પોકાર–ઘાટકોપર.
૨૧. ,, રામજી રાજા નાકરાણી–"
૨૨. ,, અરજણ ભીમજી ભગત–"
૨૩. ,, વાલજી વસ્તા પોકાર–વિથોણ.
૨૪. ,, લાલજી સોમજી નાકરાણી–કરાંચી.
૨૫. ,, નારાયણજી શીવજી નાકરાણી–ઘાટકોપર.
૨૬. ,, લખુભાઇ ડોશા પોકાર–કરાંચી.
૨૭. ,, ભાઇ લધા વિશ્રામ નાકરાણી–ઘાટકોપર.
૨૮. ,, રામજી લાલજી રામજીઆણી– ,,
૨૯. ,, શીવજી સોમજી વાલાણી— ,,
૩૦. ,, પચાણ લધા દીવાણી– ,,
૩૧. ,, મેઘજી લખુ પાંચાણી– ,,
૩૨. ,, શીવદાસ કાનજી નાકરાણી– ,,
૩૩. ,, મુળજી ડોસા પોકાર–કરાંચી.

સબ્જેક્ટ કમીટીની બેઠક.

ઉપર જણાવેલા મેમ્બરોની એક સબ્જેક્ટ કમીટી નિમાયા બાદ લગભગ સાયંકાળે પરિષદની બેઠક બીજા દિવસ ઉપર મુલતી રહી હતી. રાતના વાળુ કરીને આઠવાગે કમીટીના મેમ્બરોએ મંડપમાં જ તે મળનારી હતી તે સ્થળે હાજરી આપવા માંડી હતી. ચુંટાયેલા મેમ્બરોની સંખ્યા ઉપરાંત બીજા સો સવાસો ભાઇઓએ આ કમીટીની બેઠક વખતે પ્રેક્ષક તરિકે ભાગ લીધો હતો. નવ વાગે પ્રમુખ સાહેબના આવ્યા બાદ ઠરાવો ઘડવાનું કાર્ય હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું. શરૂઆતમાં ગઈ બેઠક વખતે પસાર કરવામાં આવેલા ઠરાવો તપાસી જોવા પ્રમુખ સાહેબ તરફથી રા. નારાયજીભાઈ મીસ્ત્રી વગેરેને સુચના કરવામાં આવી હતી. કોઈ પણ જાતની તકરાર સિવાય નામદાર મહારાવશ્રીનું દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છવાને લગતો પહેલો ઠરાવ પસાર થયા બાદ પરિષદનો ઉદ્દેશ–મુખ્ય હેતુ–સુચવતા પીરાણા પંથને તિલાંજલિ આપવાના ઠરાવ ઉપર ચર્ચા ચાલી હતી. હિંન્દુઓને ધીમે ધીમે મુસલમાની રાહત ઉપર લઇ જવા અને તેમ કરી મુસલમાન બનાવવાની તેના યોજકની યોજના વિષે રા. નારાયણજીભાઇએ ટુંકુ પણ સુચક વિવેચન કર્યું હતું અને એ પંથની રાહે ચડી જવાથી કચ્છ વિભાગ જ્ઞાતિની કેવી અધોગતિ થઈ છે તેનો ચિતાર આપ્યો હતો. કરાંચી પરિષદની બેઠકો થવા છતાં જો આપણા હૃદયમાં હોય તેજ વાત જ્ઞાતિને જણાવી દેવાનો ચોખો ઠરાવ હવે કરવામાં આવે નહિ તો પરિષદો ભરવાનો સઘળો શ્રમ વ્યર્થ છે એ વાત તેમણે કમીટીના

મેમ્બરોને સચોટ રીતે સમજાવી હતી તેની બહુ સારી અસર થઇ હતી. દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લેવાની, તેમજ આગેવાનોની ડખલગીરી મટાડવાની, એવી એ બાબતો ઠરાવના અંગે ઉપસ્થીત થઇ હતી, જેનો યોગ્ય નિર્ણય થયા બાદ પીરાણાપંથનો ત્યાગ કરવાનો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. આગેવાનોની જ્ઞાતિ પ્રત્યેની ત્રાસદાયક વલણનો ઉકેલ લાવવાનો ઠરાવ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. પહેલાંનો ઠરાવ જોઇએ તેવી રીતે યોગ્ય સ્વરૂપમાં ઘડાયો નથી એટલે તેનું કંઇ પરિણામ આવ્યું નથી એવી દલીલ વીરમગામ વાળા મી. કેસવલાલ માધવલાલ વકીલે રજુ કરતાં જણાવ્યું કે ઠરાવ પરિણામ દર્શક રૂપમાં ઘડાવો જોઇએ. બાદ પ્રમુખ સાહેબે જણાવ્યું કે આ ઠરાવમાં જેજે આગેવાનોનાં નામ સુચવવામાં આવ્યાં છે તેમાં કોઇનાં નામ ઉમેરવા કે કમી કરવા જેવાં હોય તેનો આપણે વિચાર કરવો જોઇએ. મીસ્ત્રી નારાયણજીભાઇ રામજીએ જણાવ્યું કે નખત્રાણાવાળા શીવજી પટેલનું નામ જુલમગાર આગેવાનોના નામમાંથી કમી કરવું જોઇએ કારણ હાલમાં તેણે પોતાની વલણ બદલી છે અને સુધરતો આવે છે. દેશલપુરવાળા ભાઇ પ્રેમજીને કનડગત કરનાર આગેવાનો જ્યારે નખત્રાણા કોર્ટમાં તેના ઉપર ગુજારેલા જુલમ માટે હાજરી આપવા ગયેલા ત્યારે પોતાના જાતભાઈ ઉપર વિના કારણ હેરાનગતી ઊભી કરનારા એ જુલમગાર આગેવાનોને કંઈ આશ્રય આપ્યો નહીં, તેમને ખાંનામાં ઉતરવા દીધા નહિં તેમ વાસણ કુસણ કે ગાદલાં વગેરે આપ્યાં નહિ તેમજ બીજી કોઇ પ્રકારની સહાય તેણે કરેલી નહિ એ ઉપરથી માની શકાય છે કે પરિષદના ઠરાવની તેના ઉપર કંઇક અસર થઇ છે અને સુધરવા માગે છે. તેવા એક આગેવાનને આપણે કમી કરીએ તો બીજા આગેવાનો પણ તેનો દાખલો લઇ પરિષદના ઠરાવોને માન આપતા થસે એવી મારી માન્યતા છે. પરિષદની પહેલી બેઠકના પ્રમુખ રાજાભાઇ સામજી ધોળુએ જણાવ્યું કે નારાયણભાઇની વાત બરાબર છે અને હું એ વાતને ટેકો આપું છું. મગવાણાના ભાઇ ખીમજી શીવજીએ જણાવ્યું કે-શીવજી પટેલ સુધર્યો છે એવી વાત નારાયણભાઇ કહે છે તે સાચી નથી. હજુ પણ તેના નામની કનડગત ઓછી થઇ નથી અને તે કંઇ સારો થયો નથી. કરાંચીવાળા ભાઇ રતનશી શીવજીએ ખીમજીભાઇના વિચારોને ટેકો આપ્યો હતો અને શીવજી પટેલે પોતાની રીતભાતમાં કંઇ સુધારો કર્યો હોય એવું કંઇ નથી એમ જણાવ્યું હતું. યુવક મંડળના સેક્રેટરી ભાઇ રતનશી ખીમજીએ ઠરાવ વિષે બોલતાં જણાવ્યું કે જો શીવજી પટેલનું નામ કમી કરવું હોય તો એણે સુધારાની વાતને કઇ રીતે મદદ કરી છે એ આપણે જાણવું જોઇએ. જુલમગાર આગેવાનોના લીસ્ટમાંથી એનું નામ કમી કરવા જેવું મ્હને તો એનું કોઇ કામ દેખાતું નથી એટલે તેનું નામ કમી કરવા પહેલાં તેણે કરેલાં સુધારાનાં કામોની નોંધ લેવી જોઇએ. મુરબ્બી નારાયણભાઇએ જે વાત તેના વિષે કહી તેટલા ઉપરથી તેનું નામ કમી કરી શકાય નહિ. શીવજી પટેલના નામ વિષેની ચર્ચાનો અંત આવતાં તેનું નામ જુલમગાર આગેવાનોના નામમાં કાયમ રાખવાનુ ઠર્યું હતું. બીજાં નામો ઉમેરવાની ચર્ચા થતાં પરિષદની પહેલી બેઠકના પ્રમુખ રાજાભાઇ સામજી ધોળુ ગામ માનકવા વાળાએ જણાવ્યું કે—

અમારા માનકવામાં હમણાં એક નવો આગેવાન ઊભો થયો છે અને તેનું નામ કાનજી દેવશી ધોળુ છે. નાતભાઇઓને કનડવાની વાતમાં તેણે આગેવાની કરવા માંડી છે અને જુલમ કરવા લાગ્યો છે એટલે તેનું નામ જુલમગાર આગેવાનોના નામમાં દાખલ કરવાની

બજરૂર છે. આ માણસનું નામ સાંભળી કમીટીના સભ્યો વિચાર કરવા લાગ્યા. દરમ્યાન મીસ્ત્રી નારાયણજીભાઇએ જણાવ્યું કે તેના જુલમ વિષેની આપણને અત્યાર સુધી કંઇ ખબર મળી નથી એટલે જુલમગાર આગેવાનોના નામમાં વધારો કરતા પહેલાં આપણે જેનું નામ ઉમેરીએ તેનાં ખરાબ કામો કેવા પ્રકારનાં છે તે જાણવું જોઇએ. અત્રે માનકવાના પણ કેટલાક ભાઇઓ હાજર છે તેમને એ માણસનું વર્તન કેવા પ્રકારનું છે તે આપણે પુછવું જોઇએ. જે ઉપરથી પ્રમુખ સાહેબે કમીટીના મેમ્બરો અને પ્રેક્ષક વર્ગમાંથી જે ભાઇઓ માનકવાના હોય તેમને કાનજી દેવશી નાત ઉપર જુલમ ગુજારે છે કે નહિ અને તે કેવા પ્રકારે એ જણાવવાની સુચના કરી હતી. તે ઉપરથી ભાઇ વાલજી જીવરાજ મીસ્ત્રી ગામ માનકવા-વાળાએ જણાવ્યું કે-જેવા પ્રકારના જુલમગાર આગેવાનોનું લીસ્ટ કરવામાં આવ્યું છે તેવા પ્રકારના કોઇ જુલમ નાત ઉપર એણે કર્યા હોય એવું મારી જાણમાં નથી, તેમ એ કોઇ એવો ગઢેરો નથી કે તેને આગેવાન પણ કહી શકાય. ઘણા ભાઇઓએ એ વાતને ટેકો આપ્યો પરંતુ રાજાભાઇ સામજીને સંતોષ થયો નહિ અને કાનજીની વિરૂદ્ધના પુરાવામાં પ્રથમ દલીલ તેમણે એ કરી કે વાલજી જીવરાજ કમીટીના મેમ્બર નથી એટલે તેને મારા સુધારાની સામે બોલવાનો કંઈ હક્ક નથી. રૂપાલવાળા ભાઇ ચુનીલાલ મગનલાલે જણાવ્યું કે રાજાભાઇ કહે છે કે જયારે એમણે પોતાની દીકરીનાં લગ્ન વેદવિધિ અનુસાર ચૅારી બાંધીને કરેલાં ત્યારે રાજાભાઇને નાત બહાર કરાવામાં એનો મુખ્ય હાથ હતો, તો આવાં શુભ કામમાં હેરાનગતી કરનારનો આ ઠરાવમાં સમાવેશ કરી શકાય, છતાં તેનાં કામ સમસ્ત જ્ઞાતિ ઉપર કેવા પ્રકારનો જુલમ ગુજારનારાં છે એ વાતનો વિચાર કરવો જોઇએ. મીસ્ત્રી. નારાયણભાઇએ જણાવ્યું કે જો આવા માણસોનાં નામ ઠરાવમાં ઉમેરવાની વાત રાખીશું તો એવાનું તો એક મોટું લીસ્ટ થઇ જશે અને પરિણામે ઠરાવની કંઇ મહત્તા રહેશે નહિ. કાનજી અને રાજાભાઈ બંને એક જ કુટુંબના છે તેઓ એકબીજાના ભાઇઓ થાય છે એટલે તેમના વચ્ચેના કુસંપનાં બીજાં પણ કારણો હોવાનું સંભવિત છે. છતાં કમીટીને તેનું નામ ઉમેરવાની વાત ઠીક દેખાતી હોય તો તે સામે હું ખાસ વાંધો લઇ શકું નહિ પરંતુ હું એટલું તો ચોક્કસ કહું છું કે રાજાભાઇ જે કારણ દર્શાવે છે તે કાનજીનું નામ દાખલ કરવા માટે પુરતું નથી. અમદાવાદવાળા રા. મગનલાલભાઇ ઇજનેરે જણાવ્યું કે એક વખતના પરિષદના પ્રમુખ રાજાભાઇના માનની ખાતર, ભાઇ કાનજીની આગેવાનોના લીસ્ટમાં ગણત્રી કરીએ, પણ હું એવો સુધારો મુકું છું કે આગેવાનો સંબંધીનો ઠરાવ યોગ્ય સ્વરૂપમાં ઘડાયો નથી એ વાત બરાબર હોય તો પરિણામ દર્શક ડ્રાફ્ટ મી. કેસવલાલ-ભાઇ વકીલ આ કમીટીમાં રજુ કરે અને તે ઠરાવ રાજાભાઈ પોતે પરિષદમાં રજુ કરવાનું સ્વીકારે. બંને ભાઇઓએ સદરહુ વાત કબુલ રાખવાથી એ ઠરાવને મુલતવી રાખી બીજા ઠરાવો હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા અને બાળલગ્ન નાબુદ કરવાને લગતો, કેળવણી સંબંધીનો, મરણ પાછળનાં જમણો નહીં કરવાને લગતો તેમજ મુડદાંને અગ્નિસંસ્કાર જ કરવો જોઇએ એ પ્રકારના ઠરાવો ઉપર વાટાઘાટ ચાલ્યા બાદ કમીટીમાં સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યા હતા અને મોડી રાત્રે બે વાગે કમીટીની બેઠક બરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી.

1924-04-18 -3rd -KKP Gnati Parishad -between 18 to 22-Apr-1924 -Ghatkopar (201)

૧

તા. ૨૯–૪–૨૪ નો બીજો દિવસ.

વર્તમાન પત્રોમાં ભાષણો છપાવેલ છે.

કચ્છ વિભાગના આ કડવા પાટીદારની પરિષદે બીજે દિવસે અન્ય કોમનું સારૂં ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. પ્રમુખનાં ભાષણો વર્તમાન પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ થવાથી હીલચાલનું કારણ સમજવામાં આવ્યું હતું તેમજ પદ્ધતિસરની કાર્યવાહીએ આ પછાત કોમને પછાત નહીં સમજવાનું વાતાવરણ જમાવ્યું હતું. આર્ય પ્રજાની ધાર્મિક ઉન્નતિમાં રસ લેનાર ગૃહસ્થ વર્ગમાંથી કેટલાક સજ્જનો પધાર્યા હતા. શેઠ હરભમભાઇ, પંડીત શ્રી કાર્તાંતિક વેગેરે વિદ્વાન વર્ગે પોતાની હાજરીથી કાર્યવાહકોના હૃદયને ઉતેજીત કર્યાં હતાં. લગભગ સાડાત્રણ વાગે પ્રમુખ સાહેબના આગમન પછી શ્રીકૂળદેવીની આરાધના કરવામાં હતી અને તે પૂર્ણ થતાં પ્રમુખ સાહેબે જણાવ્યું કેઃ—

Chandulal Desai

વહાલા જ્ઞાતિ બંધુઓ, ગૃહસ્થો અને બ્હેનો! આજે આ પરિષદના જે વિચારો છે અને ઉદ્દેશ છે તેને લગતા ઠરાવો ઘડવામાં આવ્યા છે તે સભામાં રજુ થશે. પ્રથમ તો આપણે જે કચ્છ દેશની પ્રજા છીએ ત્યાંના ના. મહારાવશ્રીનું સહકુટુંબ દીર્ઘાંરૂષ ઇચ્છવું એ આપણી ફરજ હોવાથી તેને લગતો ઠરાવ મારે તમારી પાસે રજુ કરવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે અને તે ઠરાવ હું આપને સંભળાવું છું:—

ઠરાવ ૧ લો.

"ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપાલ નોધારાધાર ધર્મધુરંધર અખંડ, પૌઢ પ્રતાપ મહારાજાધિરાજ મિરઝા મહારાવશ્રી ૭ **સર ખેંગારજી** સવાઇ બહાદુર જી. સી. આઇ. ઇ. નું આ પરિષદ અંતઃકરણ પૂર્વક સહકુટુંબ દીર્ઘાયુષ્ય ઇચ્છે છે."

ભાઇઓ, આ ઠરાવ વિષે કોઇ પ્રકારનો મતભેદ આપણા માટે હોઈ શકે નહિ એટલે તે ઉપર વિવેચન કરવાની જરૂર નહિં હોવાથી કમીટીએ તે રજુ કરવાનું મ્હને સોંપ્યું છે તે યોગ્યજ કર્યું છે અને હું આશા રાખું છું કે આ ઠરાવને સહુ ભાઇઓ વધાવી લેશો. (તાળીઓ) ત્યાર બાદ એ ઠરાવ સર્વાનુંમતે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો અને નીચે જણાવેલો ઠરાવ **ભાઈ રતનશી શીવજીએ રજુ કર્યો હતો.**

ઠરાવ ૨ જો.

"પીરાણા સતપંથ આપણને સમસ્ત જ્ઞાતિથી અલગ પાડી દેનાર હોવાથી તેમજ તે પંથ આપણને હિંદુપણામાંથી ટાળી દેનારો છે એવી પરીષદને ખાત્રી થવાથી આ પીરાણા સતપંથને આપણી જ્ઞાતિમાંથી નાબુદ કરવાના દરેક ચાંપતા ઉપાયો લેવા, તેમજ કોઇએ દશોંદ કે વીશોંદના લાગા ભરવા નહીં, તેમજ પીરાણાની અમી કે નુરની ગોળી પીવી નહીં અને કાકા તેમજ સૈયદોનો પગપેસારો આપણી જ્ઞાતિમાંથી જલદી દુર થાય તેવા ઉપાયો યોજવા. વળી સ્વજ્ઞાતિ બંધુઓ દેહશુદ્ધપ્રાયશ્ચિત લઇ જેમ બને તેમ જલદી સનાતન વૈદીક ધર્મ તરફ પ્રવૃત્તિ કરે એવા ઉપાયો તાત્કાલીક યોજવા એ આ પરિષદના દરેક મેંબર પોતાની ફરજ સમજે છે અને દેહશુદ્ધ પ્રાયશ્ચિત લઇ પીરાણા સતપંથને તજી દેનાર દરેક ભાઇઓને દરેક પ્રકારની મદદ કરવાનો આ પરીષદ ઠરાવ કરે છે."

સદરહુ ઠરાવ વાંચી સંભળાવ્યા બાદ ભાઇ રતનશી સીવજીએ તેને ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે પ્રમુખ સાહેબ અને ભાઇઓ! આ ઠરાવ મ્હેં રજુ કર્યો છે તે પીરાણા પંથને લગતો છે.

અને એ પંથ હિન્દુ ધર્મનો કટો દુશ્મન છે. તે સંબંધી ઘણા લેખો અને બહાર પડેલાં
પુસ્તકો મ્હેં જોયાં છે. આપણી આ સભાના સેક્રટરી રા. નારાયણજી રામજીભાઇએ આપણને
તે વિષે ઘણું જ્ઞાન આપ્યું છે. હમણાંજ તેમણે એક પ્રાસ્તાવિક નિબંધ બહાર પાડયો છે
એ ઉપરથી પણ ઘણું જાણી શકયા છીએ. પાંડવોએ મળીને ગાય માર્યાની વાત જે પંથ
આપણને સમજાવે છે એને આપણી જ્ઞાતિએ હિન્દુ પંથ કહેવો એ તો મોટું પાપ છે. આ
પંથનો ચલાવનાર ઇરાનથી ઉપડીને અહીં આવેલો અને તેણે હિન્દુ ધર્મના બ્હાને આ
પંથ ચલાવ્યો. અને ઘણી હિન્દુ જ્ઞાતિઓમાં તેણે પગ પેસારો કર્યો.

ખોજા વગેરે એ પ્રકારનો પંથ માને છે. સૈયદો તેમાં ગુરૂ મનાય છે એ વીગેરે કેટલીક
હકીકત આપણને બહુ શરમાવનારી છે અને હિન્દુપણામાંથી આપણને ચલિત કરનારી છે
એટલે જ્ઞાતિમાંથી તેને નાબુદ કરવાની તાકીદે જરૂર છે. હું આશા રાખું છે કે આ ઠરાવ
સહુ ભાઇઓ પસાર કરશો.

ભાઈ માવજી પુંજા જબુઆણી—ગામ નખત્રાણાવાળાએ ઠરાવને ટેકો આપતાં
જણાવ્યું કે–પ્રમુખ સાહેબ અને ભાઇઓ, આ પીરાણા પંથનો જે ઠરાવ ભાઇ રતનશીએ
રજુ કર્યો છે તેને હું ટેકો આપું છું. અભણ અને અજ્ઞાન હિન્દુઓને વટલાવા માટે આ
પંથ ઉભો કરવામાં આવ્યો છે અને તેમાં અભણ રહેલા, ધર્મને નહીં સમજનારા ફસાય
છે. આ પીરાણા પંથની એવી જે ધર્મના નામે ચાલતી પોલ છે તે તો રા. નારણભાઇએ
આપણને કયારની એ સમજાવવા માંડી છે. જો આપણી જ્ઞાતિમાં એ પોલ ચાલુ રહેશે તો
જરૂર હિન્દુપણાનો નાશ થસે. એ કંઇ ધર્મ નથી. આપણા માટે તો એ મોટા અધર્મ
છે. એટલા માટે હું વિનંતી કરૂં છું કે સહુ ભાઇઓ તેને સત્વર નાબુદ કરવા પ્રતિજ્ઞા કરશો.
સુધારક ભાઇઓની તો એ ફરજ છે કે તેને નાબુદ કરવાનાં દરેક પગલાં લેવાં. આ પંથની
રાહે જે ગોળી ગળવામાં આવે છે તે ગોળી કેવી છે તેની વાત તો ઘણીવાર ચર્ચાઇ ગઇ
છે. આ ગોળીએ આપણી કોમને ભ્રષ્ટ બનાવીને બહુ પછાત પાડી દીધી છે. આ પંથને
જ્ઞાતિમાંથી નાબુદ કરવો એ દરેક ભાઇ બ્હેનની ફરજ છે એમ સહુ માનશો એવી આશા
રાખું છું.

ભાઇ વિશ્રામ પાંચા ગાંગાણી—ગામ વીરાણીવાળાએ ઠરાવને અનુમોદન આપતાં
જણાવ્યું કે ભાઇઓ અને બ્હેનો, આ ઠરાવ ઉપર બોલવાની મારી ઘણી ઇચ્છા હતી છતાં
મારૂં ગળુ બેસી જવાથી હું બોલી શકતો નથી તે માટે મ્હને માફ કરશો. પીરાણા પંથ
વિષે તમને વાકેફ કરવાની મારી લાયકાત નથી છતાં જે ભાઇઓ તમને એ વિષે કહે તે
સઘળુ બરાબર સાંભળજો અને જે કંઇ ભલામણ કરે તે પ્રમાણે વરતજો. આ પંથે
આપણને જ્ઞાતિમાં પણ પછાત પાડી દીધા છે અને આપણી અધમ દશા કરી મુંકી છે તે
વાતથી તમે સહુ ભાઇઓ વાકેફ છો એટલે હું વધારે વખત લેતો નથી અને તે પંથને
જ્ઞાતિમાંથી નાબુદ કરવાની ભલામણ કરૂં છું. ત્યાર બાદ ગામ વીરાણીવાળા **ભાઇ રતનશી
ખીમજી**–એ ઠરાવની આવશ્યકતા દર્શાવતાં જણાવ્યું—

પીરાણા પંથ એ હિન્દુ ધર્મ નથીજ એ વાત સમજવાની હવે કંઇ
આપણને જરુર રહી નથી. અનેક પ્રસંગોએ મ્હેં એ વાત આપણા ભાઇઓને
સમજાવી છે. જ્યારે તે હિન્દુધર્મ નથી ત્યારે આપણે તેને કેમ રાખી શકીએ?

આ વાત જ્ઞાતિમાં સારી રીતે સમજાઇ ગઇ છે છતાં જેનો તેમાં સ્વાર્થ છે તે લોકો એ પંથને ઝાલી રાખવાનો આપણુને ઉપદેશ આપી રહ્યા છે એટલું તમે સમજી જાઓ તો સહુ દુઃખ મટી જાય. સનાતન ધર્મના સ્તંભરૂપ અનેક વિદ્વાનો અને શાસ્ત્રીઓ પડયા છે છતાં આ પંથ જે હિન્દુ કોમને ભ્રષ્ટ બનાવી રહ્યો છે એ તરફ તેમનું ધ્યાન ખેંચાયું નથી એ વાત જાણીને મારા દુઃખનો પાર રહેતો નથી. આ સભામાં એ વાત મ્હારે કહેવી પડે છે. આશરે ત્રણુસો વર્ષ ઉપર આ પંથની યોજના હિન્દુઓને વટલાવવા માટે ઘડવામાં આવેલી જણાય છે. લગભગ ૧૫૦ વર્ષ સુધી મુડદાંને અગ્નિ સંસ્કાર કરવાની વાતમાં કોઇએ હાથ ઘાલેલો નહિ પણ ત્યાર બાદ સમયની અનુકૂળતા જોઇ તેના ચાલકોએ એ વાત હાથમાંથી લીધી અને અગ્નિસંસ્કારના બદલે દફનાવી દેવાની વાત સમજાવવા લાગ્યા. સં: ૧૮૩૨ માં સૈયદો નખત્રાણે આવેલા અને ખાનાંઓ સ્થાપવાની વાતો સમજાવી. તે અમલમાં આવવા લાગી અને સૈયદોને આપણી જ્ઞાતિ ઉપર આપણા ભોળા ભાઇઓને જુદા જુદા યુગોના રિવાજો સમજાવવાનો ઢોંગ કરીને એવું બતાવ્યું કે "આ યુગમાં એવો ધર્મ છે કે મડદાના જમણા પગના અંગુઠે અગ્નિ અડાડી તેને જમીનમાં દાટી દેવું. લગ્ન પ્રસંગે ચોરી બાંધવી નહિ અને તેમાં તો બ્રાહ્મણો લૂટી ખાય છે! એટલે તેમની સાથે કોઇ જાતનો સબંધ રાખવો નહિ એવો આ જુગનો ધર્મ છે"! બ્રાહ્મણને જે દેવું હોય તે ખાંનાંના મુખીને આપવું પડે નહિ એટલે ક્રિયા કરાવનાર પણ મુખી થઇ પડયા! કેટલાક લોભી અને ગરીબ ભાઇઓને આ વાત ફાવતી આવી અને તેવો પછાત વર્ગ બહુ મોટો એટલે બ્રાહ્મણોની જગ્યાએ ખાંનાના મુખીઓ સ્હેજ વાતે સ્થપાઇ ગયા! દશાશ્રાધ વગેરેની કંઇ જરૂર ન હોવાનું સમજાવ્યું અને તેના બદલે ખાંનામાં જારદ કરવાની વાત ધર્મવાળી છે એમ ઠસાવ્યું. અંધ શ્રદ્ધાળુએ એ વાતની શરૂઆત કરી અને તે ધીમે ધીમે બીજાઓને માટે પણ ફરજ્યાત થતી ચાલી. ધીમે ધીમે જગ્યામાંજ રાંધી ખાવાનાં સાધનો કર્યા અને જુમેરાતે એટલે ગુરૂવારે રાંધેલું અનાજ ખાંનામાં બેસીને ખાવાની પ્રથા શરૂ કરવામાં સૈયદો અને મુખીઓ ફાવ્યા. પીરાણામાં આજે પણ એ પંથને માનનારાઓ માટે જમવા ખાવાની બહુ સોઇ અને સાધનો તૈયારજ રાખવામાં આવે છે. રસોઇમાં પણ એક પછી એક એમ ભેળસાળો કરનારી પ્રથાઓ સ્વાભાવિક રીતે શરૂ થઈ અને ધાર્મિક ભાવનાઓ નષ્ટ કરનારી ચીજો પણ પ્રવેશ કરવા લાગી. પીરાણાની બાવાનાતુરની ગોળી એ તો મુખ્ય વાત થઇ પડી! અફસોસ બંધુઓ, તમને હું વધારે વાતો કહી શકતો નથી. ખાંનામાં આ ગોળીઓ ઘસાય છે. બધાએ પીએ છે. આ પંથ મુસલમાની જેવું અરધું તો છે એમ કહેવા છતાં તેને છોડવાની તમે હિમ્મત કરી શકતા નથી. આપણા માટે હિન્દુઓની જાત્રાઓનાં જે પવિત્ર સ્થળો ત્યાં જવાના દરવાજા પણ તેમણે બંધ કરી દીધા છે. કાશી કે દ્વારકાંએ જાત્રા કરીને આવો કે તરત જ પેલી ગોળી તો પીવીજ પડે! અને જે કોઇ પીએ નહિ તેના શીરે જ્ઞાતિબહાર થવાની સજા તો ઊભીજ છે! આ બધી વાતો કેમ ટકી રહી છે એનો મ્હને બહુ વિચાર આવે છે. અંતે એમ જણાય છે કે પેલી ગોળીઓ પી, પી, ને હૃદય બહુ ભ્રષ્ટ અને મલિન થઇ ગયાં છે એટલે આજે એ વાતની કોઇને નાનમ દેખાતી નથી. આ ગોળી હિન્દુઓથી પી શકાય જ નહિ. ભ્રષ્ટ કરનારી છે એ વાત તો સૈયદો પણ કબુલ કરે છે છતાં બાળકોને જન્મથીજ પવાય છે. ખાનામાં બાળકને

Year: 1775-76

લઇ જઇને ૨૧ મા દિવસે ગોળી પીવડાવામાં આવે છે. દર ગુરૂવારે ખાનામાં એ ભ્રષ્ટ કરનારી
ગોળી ઘસાય છે અને બધા પીએ છે. આ પ્રકારે મલિન થઇ ગયેલાં હૃદયમાં હિન્દુપણું મટી
જાય છે એ વાત ઉતરી શકતી નથી, હિન્દુપણાના ઉપદેશને પ્રવેશ થવાનાં દ્વાર બંધ થઈ
ગયાં છે. આ ગોળીને સાચા હિન્દુઓ માટે તો બંદુકની ગોળીની ઉપમા આપી શકાય. ઘણા
વિદ્વાનો અને સમજુ ભાઇઓ ઉપદેશ આપે છે છતાં આપણી તૈયારી દેખાતી નથી એનું
કારણ પણ એ ગોળી જ છે. વક્તાએ અહીં એક સન્યાસી અને ગૃહસ્થાશ્રમીનું દ્રષ્ટાંત આપ્યું
હતું અને તેમ કરીને ગૃહસ્થાશ્રમ છોડવો નથી માટે છુટતો નથી, છોડવો હોય તેને ઝાલી
રાખતો નથી એ વાત કહીને પીરાણાપંથ કેમ છુટતો નથી તે સમજાવ્યું હતું. ત્યાર બાદ
કહ્યું કે જેને એ મુસલમાની રાહત પર લઇ જનારો પંથ રાખી મુકી મુસલમાન કે મુમના
થઇ જવું હોય–કણબી ન રહેવું હોય તે ભલે પકડી રાખે પણ બીજાઓએ તો છોડી દેવો
જોઇએ. આ પંથને અનુસરનારાઓથી હિન્દુ હોવાનો દાવો કરી શકાય નહિ. આપણે ખાંનાંને
માનનારાને કોઇ ગૃહસ્થ કે શેઠીઆ પુછે ત્યારે કણબી છીએ એમ કહીએ છીએ. ધર્મ પુછે
ત્યારે પીરાણાનો કહેવો પડે છે. અને ખાંનાંને માનો છો કે? એમ પૂછે તો આપણે હા
કહેવી જ પડે! ત્યારે ખાંનાંને માનનારાથી હિન્દુ હોવાનું કહી શકાયજ નહિ.
માટે ભાઇઓ! આપણે હિન્દુ છીએ અને વળી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના છીએ એ વાત
રાખવી હોય તો આપણી જ્ઞાતિના બીજા ભાઇઓ શું કરે છે તે જુઓ. પીરાણાપંથનું
આપણા માંથે જે મોટામાં મોટું કલંક છે તેના લીધે આપણે ખરી જાત બતાવી શકતા
નથી. આ વસ્તુ મુકી દેવાય એવી છે. ધર્મ તો માન્યતાનો છે તમારા ઉપર કોઇથી જબ-
રાઇ વાપરી શકાય તેમ નથી. ઘણા શેઠીઆઓને ખબર પડી ગઇ છે કે આપણે લોકો
ખાનાંને માનીએ છીએ અને જાતે કણબી કહીએ છીએ ત્યારે તેઓ આપણને કેટલાક સવાલો
પુછે છે અને ખરીવાત કહી શકતા નથી એ મોટામાં મોટું પાપ છે. આપણે રસ્તો ભુલ્યા છીએ.
છતાં આપણને ભુલેલા રસ્તેથી સીધે માર્ગે લઇ જવા આપણા ઘણા ભાઇઓ આજે દેશમાં
તેમજ ગુજરાતમાં પણ તૈયાર થયા છે. આપણે હિન્દુ છીએ વળી કડવા પાટીદાર જેવી
અતી ઉત્તમ કોમના આપણે સંતાન છીએ એ વાત તમે બરાબર સમજો. આપણાજ
ભાઇઓ આપણને ભુલેલા માર્ગેથી ઉપાડીને સીધે રસ્તે મુકે છે અને મુકશે તેમાં શરમાવાનું
કંઇ નથી. તેઓ આપણા ભાઇ હોવાથી તેમની પણ એ ફરજ છે, એટલે જે માર્ગ આપ-
ણને એ બતાવે તે માર્ગે જવામાં આપણે જરા પણ ઢીલ કરવી જોઇએ નહિ. તરત શરૂ-
આત કરો. આપણા મન અને શરીર પર જો આપણો કાબુ ન હોય તો પછી તેઓ શું
કરી શકે. આજથી છ મહિના ઉપર મારા એક મુરબ્બી બંધુએ મ્હને તાત્કાલિક પ્રાયશ્ચિત
લેવાની આજ્ઞા કરવાથી મારા કુટુંબને વિસારી દેઇ તે વખતજ મ્હેં દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લેવાની
ફરજ સ્વીકારી હતી. આજે હું કુટુંબોની સાથેજ છું અને તેઓ પ્રાયશ્ચિત લે નહિ ત્યાં સુધી
તેમની સાથે ભોજન નહિ લેવાનો મ્હેં સત્યાગ્રહ કર્યો છે. હું તેમને કહું છું કે તમે પીરા-
ણાને માનશો અને ગોળી પીશો ત્યાં સુધી હું તમારી ગોળીનુ–ઘરનું–પાણી નહિજ લઉં.
(તાળીઓ). ધર્મના રક્ષણની ખાતર મહારાજા શિવાજી અને રાણા પ્રતાપ જેવા મહા-
પુરૂષોએ પોતાનાં સર્વ સુખોનો ત્યાગ કરી અનેક બલિદાનો આપ્યાં છે તે વીર પુરૂષોની
આ ભૂમિમાં આપણા જેવા નાહિમ્મત અને અધર્મને ધર્મ માનનારા પુરૂષો પાકે એ કેટલા

દુઃખની વાત છે ! ઘણા વીર પુરૂષોએ પોતાનો ધર્મ સાચવી રાખવા રણમાં અને મહેલ મંદિરોમાં પોતાના પ્રાણ અર્પણ કર્યા છે આજે એમાંનું તમારે કંઈ કરવાનું નથી. માત્ર તમારા મનને દૃઢ કરો તોપણ બહુ છે. આ અધર્મ પંથની રાહે આપણે ઘણા લાગાઓ ભર્યા છે. નાત પાયમાલ થઇ ગઇ છે. આપણે આપણી જાત સુધારો એ સહુ વાનાં તો આવી મળશે. ધર્મના રક્ષણને અર્થે વિદ્વાન પુરૂષો જરૂર આપણને સહાય કરશેજ કારણ એતો એમનો મુખ્ય ધર્મજ છે. સેંકડો દાખલાઓમાં સ્ત્રીઓએ પણ પોતાનો ધર્મ સાચવી રાખવાની ખાતર પ્રાણ આપ્યા છે તો આપણે શું નહિ કરી શકીએ ? બંધુઓ અને બ્હેનો હું તમને વિનંતિ કરૂં છું કે આ ઠરાવનું રહસ્ય તમે પુરેપુરૂં સમજો અને આપણને ભ્રષ્ટ કરનારા એ પંથને તિલાંજલિ આપો. (તાળીઓ).

રા. રતનશીભાઈ કરસન ગામ ગઢશીશાવાળાએ ઠરાવને પુષ્ટી આપતાં જણાવ્યું– પ્રમુખ સાહેબ અને વ્હાલા ભાઇઓ, પ્રભુએ આપણને જાનવર નહીં બનાવતાં માણુસ જાતમાં જન્મ આપ્યો છે અને તે માણુસ જાતમાં પણ આપણે કડવા પાટીદાર છીએ. આપણા બાપદાદાએ કંઇ ભુલ કરી હોય તો તે સુધારવાનો આપણને સંપૂર્ણ હક્ક છે. આ ભૂલ ન સુધારીએ તો આપણે ભૂમિને ભારે મારી ગણાય. પીરાણાનું ધરમ પાખંડનું જ છે. તેમાં ધરમ જેવું કંઇ નથી જ. તેમાં જે ગોળી છે તેણે તો આપણી કચ્છની નાતનું સત્યાનાશ વાળી દીધું છે. ધરમ એટલે એ વટલાવનારી ગોળી ! એનું શાસ્ત્ર એટલે પણ એ ગોળી. કોઇ જન્મે કે ગોળી ! કોઇ મરનારનું મ્હાં બંધ થઇ ગયું હોય તો તેનું ડાચુ ઉઘાડીને રેડે તે પણ ગોળી ! એ ગોળી જ્યાં ત્યાં શામાટે વપરાય છે એનો તો તમે ભાઇઓ ખ્યાલ કરો ! આ ગોળી જ્યાં બેસીને પીવાય છે તે ખાંનાંની ભૂમિ પણ હવે તો ત્રાસી ગઈ છે, નાપાક થઇ ગઇ છે તેને ખોદી નાંખીને એ જમીન માતાને પવિત્ર કરવી જોઇએ. મારા ગુજરાતી ભાઇઓને હું અરજ કરૂં છું કે હવે તો તમે પણ મદદ કરો અને અમારી જે દાઝ છે તે પિછાનો આપણા ભાઇઓને ભ્રષ્ટ થતા બચાવો. મ્હેં તો મારી જીંદગી રહે ત્યાં સુધી એ કામ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે અને તે જો આ દેહ રહેતાં સુધી પુરૂ થયેલું નહીં જોઉં તો આ જ્ઞાતિમાંથી તેની જડ કાઢવા માટે ફરી જન્મ લઇશ (તાળીઓ) અને હું મારૂં કામ પુરૂ કરીશ.

ભાઇ શીવજી કાનજી પારસીઆ–ગામ નખત્રાણાવાળાએ જણાવ્યું કે, ભાઇઓ અને બ્હેનો ! પીરાણાપંથ વિષે મારા અગાઉ ઘણા ભાઇઓ બોલી ગયા છે, મારા કેટલાક વડીલોએ આપણને એ ધર્મના પાખંડ વિષે બહુ સમજાવ્યું છે. આજ સુધીમાં તે વિષે ઘણા નિબંધો છપાયા છે અને સભાઓના રિપોર્ટો પણ બહાર પડયા છે આ સઘળુ સાંભળવા છતાં પણ આપણી બુદ્ધિ ઝ્હેર મારી ગઇ છે. પીરાણાપંથે તો આપણી પુરેપુરી અધોગતી કરી છે. હિન્દુધર્મના ઉપર તેણે નીચ હુમલા કર્યા છે. પાંડવો પાસે ગૌહત્યા કરાવાની વાત એ પંથે કરી છે. મહાસતી તારામતી અને રોહીદાસે આ પાપીપંથ સ્વીકારવાની વાતો એ પંથનાં અધમશાસ્ત્રો કહે છે. આવા પ્રકારનાં નીચ વચનોથી ભરેલા એ નીચ પંથનો અને એ પાપીધર્મનો આપણે જલદી ત્યાગ કરવો જોઇએ એવી મારી વિનંતી છે.

ભાઇ કાનજી કેસરા ગામ ડયાપરવાળાએ ગુજરાતી ભાઇઓને કચ્છ વિભાગની આ દુઃખદાયક સ્થીતી ટાળવાને વિનંતી કરી અને જણાવ્યું હતું કે કચ્છમાં મુખીઓ અને આગેવાનો સેંકડો પૈસા ઉઘરાવે છે તે બંધ કરવાની ખાસ જરૂર છે.

ભાઇ લાલજી સોમજી-ગામ રવાપરવાળાએ ઠરાવને અંતઃકરણપૂર્વક ટેકો આપવાનું કહીને આગળ ચાલતાં જણાવ્યું કે-પ્રમુખ સાહેબ. અને પ્રીય જ્ઞાતિભાઇઓ–

પીરાણાપંથનાં શાસ્ત્રોમાં બાજનામું એ મુખ્ય શાસ્ત્ર ગણાય છે અને તેનો પુરો ઉપયોગ આજે નાનજી દેવજી પોકાર ગેઢેરાઇ કરીને બતાવી રહ્યો છે. તેને પીરાણાનો કાકોજ કહો તો પણ ચાલે. આ કાકાઓની ખબર તો પુરી રીતે પ્રાસ્તાવિક નિબંધમાં લેવામાં આવી છે. કાકો પોતાની જાત અને ધર્મ બતાવામાં કેટલીક વાર આનાકાની કરે છે. કાકાને તો આજે ૬૦ વર્ષ થયાં છે છતાં પોતાની જાત કઇ તેની એને જાણે ખબર નથી એવા ઢોંગ કરે છે. કાકો સતપંથનો ગુરૂ હોવાનું કહે છે, સૈયદો કાકાનો અર્થ ગુલામ કરે છે અને દરગાહમાંથી ઝાડુ કાઢવાનું તેનું કામ ગણાવે છે! ધર્મે હિન્દુ હોવાની વાત કાકો કહે છે! તે વળી ગુરૂ થવા માગે છે અને હિન્દુ ભાઇઓને જાણે પવિત્ર બનાવતો હોય એવા ઢોંગ કરી કરીને ગોળીઓ પીવરાવે છે. મતલબ કે વટલેલપણું જો અધુરૂં રહી જતું હોય તો પુરૂ થાય. આ કાકાને નાલાયક આગેવાનો ટકાવે છે અને તેઓ ઘણીવાર કાકાના એજન્ટનું કામ કરે છે. કબર ઉપર રાંધેલું ખાવું અને કબરને માનવું એ કંઇ હિન્દુનું લક્ષણ નથી માટે એવા પંથનો તો જ્ઞાતિમાંથી સત્વર નાશ કરવો જોઇએ. (તાળીઓ)

ઠરાવના ટેકામાં **નારાયણજી માસ્તર** ગામ **ભાઠા** (સુરત) વાળાએ જણાવ્યું કે પ્રમુખ સાહેબ અને પાટીદાર ભાઇઓ.!

આવી પરીષદમાં મને બોલાવી, બોલવાની તક આપી છે તેથી અભાર માનું છું. તમારી જ્ઞાતી સાથે મને ધર્મનો સબંધ છે તેટલો વીષય ઉપર બોલવાનો મારો સ્વાર્થ છે. જ્ઞાતી પોતાની ઉન્નતિ અર્થે મહેનત લે છે તે પ્રમાણે લઇને પણ તમારૂં શ્રેય કરાવા ભેગા થયા છો તેની હું પ્રશંસા કરૂં છું.

આપણે તો આ કળીયુગમાં સૈયદોને દાન આપવાનું ઉત્તમ ગણ્યું છે, **પીરશાહનો** જાપ જપવાનો શ્રેષ્ટ માન્યો છે. ચાર દીવસે મરણ પાછળ મીષ્ટાન ખવરાવવું તેમાંજ બધી સેવા કરી દીધી માનવામાં આવે છે, એવા આચારોને હીંદુધર્મના કોણ કહી શકે? આપણે હીંદુ છીએ. હીંદમાં તો જુદી જુદી વીરોધી માન્યતાઓ, વહેમો, ભાવનાઓ, પંથો વીગેરેનો શંભુ મેળો છે. તેની અંદર પીરાણા (વૈભવી પંથનો) પણ સમાવેશ થાય છે. વૈભવી પંથ
તેવાઓને પોષનારા તમે કચ્છી પાટીદારો છો. બીજી જ્ઞાતીઓ કરતાં **દાન ધર્મ**ની બાબતમાં કોઇ રીતે ઉતારતા હો એમ જણાતું નથી પણ ખામી માત્ર કુપાત્રે દાન થાય છે. જેનો તમને કાંઇ જ ફાયદો મળી શકતો નથી, ઉલટા આપણા પરસેવાથી કમાયલા પૈસા પાણીમાં જાય છે, આળસુ, તગડા, અને નીરૂદ્યમી બાવા અને માગણોને માલપુડા દુધપાક આદી મીષ્ટ ભોજન ખવરાવવાથી આળસને ઉતેજન મળે છે. આવા હરામખોર વધે છે, જનસમાજનાં માણસોમાંથી બીજાને તેમના જેવા આળસુ અને હરામખોર થવાનું મન થાય છે, આપડાં પવીત્ર શાસ્ત્રો બુમો પાડી કહે છે કે જનસમાજના જ્ઞાનમાં વધારો થાય

એવાં કામોમાં પૈસાનું શ્રેષ્ટ દાન થએલું ગણાય છે. આપણે જાગ્રત થવું જોઇએ છે, હાનીકારક રૂઢી રીવાજોને ધર્મ માનવામાં આવે છે, તે બંધ થવા જોઇએ તેમજ કુપાત્રે થતાં દાન અટકાવવાં જોઇએ. તમારી જ્ઞાતીમાં ન્યાતીલાઓના કહેવાતા જુલમ અને ત્રાસથી ગરીબોને ભારે સોસવું પડે છે. તે સતપંથ ધર્મની નીશાની ન ગણી શકાય, અહીંસા ન માની શકાય આ બાબતમાં લક્ષ્મણ કાકા કારણભૂત છે, જોખમદાર છે. કારણ કે તે પીરાણા ધર્મનો આગેવાન હોવાનો દાવો કરે છે, અને તે જયારે આવું આવું જોયા કરે તે શું તેમના અજાણપણામાં માની શકાશે ? પણ જેણે ગરીબોને સહાય કરી નથી, તેને બીજા જન ચાહતા નથી.

" તુલસી હાય ગરીબકી; કભુ ન ખાલી જાય
મુવે ઢોર કે ચામશે, લોહા ભસ્મ હો જાય "

આ પ્રમાણે ગરીબોની હાયમાં જ દાઝયા કરે છે એવા મનુષ્યને જન સમુહ વારંવાર પોકારી પોકારીને ધીક્કારે છે તેને આપણે સાધુ માની પોષીએ, વહુ, બેટીઓને પાયે પાડીએ ! આશીર્વાદ લઇએ ! એ દીલગીર થવા જેવું છે. આ કાર્યમાં ભાગ લેનારાઓ તેના અભ્યાસી ન હશે તો અનુભવી થવું જોઇએ તેણે વીદ્યાર્થી બનવું જોઇએ, શીક્ષક થઇને ફરે તે ન ચાલે, ને પોતાના બાળકને બતાવવું, કચ્છના ઝનુની પીરાણા પાટીદારોને હું વીનંતી કરીને કહું છું, આગ્રહ પુર્વક કહું છું કે, જો તમારામાં વીદ્યાનો પ્રતાપ હોય, જો તમારામાં ધનનું જોર હોય, જો તમારામાં બ્રહ્મચર્યનું બળ હોય તો આ પીરાણા વૈભવી પંથ તમે નજ નીભાવી શકો. તેમાં તમે બાયલા ગણાઓ એમ હું હિમત પુર્વક કહું છું. પ્રાર્થનાની જગ્યાને ધર્મશાળાને બદલે ખાનું કહેવામાં આવે, સવારમાં પુજા કરવાને ઠેકાણે રાતનાં ચોરના પેઠે ગુપ્ત રીતે તે ક્રિયા કરવામાં આવે; તેને તમારા સીવાય કોણ કહે કેઃ—એને હિંદુ ધર્મ કહી શકાય ! જગ્યામાં તેત્રીસ કરોડ દેવની આરાધના થાય છે એવું લક્ષ્મણ કાકા કહે છે; તે પ્રમાણેના ઠેકાણાંને અન્ન આરોગવાનું સ્થાન કયા હિન્દુ ધર્મ વાળામાં કરવામાં આવે છે. છેકજ અંધારૂં છે, તેને અજવાળું કેમ કહેવાય? પીરાણુ સતપંથમાં આરબી શબ્દો ઘણા છે. હિંદુ ધર્મના હોય તો સંસ્કૃત શબ્દો હોવા જોઇએ; તેવું કશું દેખાતું નથી. તો પછી પીરાણા પંથને હિંદુધર્મ કેમ કહેશો ?

Saiyyad = Brahman?

જ્યાં અંધશ્રદ્ધાથી સૈયદોને બ્રાહ્મણ માનવામાં આવે, અને તેને બ્રાહ્મણના જેવું દાન આપવામાં આવે છે તે સુધારો કેટલો અધુરો છે તેની નીશાની છે. માટે આપણે આપણી સાંસારીક સ્થિતી સુધારવી અને વિદ્યામાં વૃદ્ધિ કરવી જોઇએ, આપણે જે કોઇ મોટી માગણી કરવાને લલચાઇએ તેને લાયક આપણે પહેલાં થવું જોઇએ.

આપણે આપણી જ્ઞાતીને ઉન્નતિને શીખરે ચઢાવવી હોય તો આપણા પ્રયત્નથી તેમ થઇ શકશે. આપણાં કમનસીબ માટે આપણે જોખમદાર છીએ બીજા કોઇજ નહીં. મનુષ્ય પોતાના કર્મ બળેજ નાનો મોટો થઇ શકે છે, આપણું અજ્ઞાન આપણી અવીદ્યા અને આપણા હાનીકારક રીત રીવાજોએજ આપણને અવનતિમાં લાવી મુક્યા છે, માટે આ કલંકમાંથી મુક્ત થવું જોઇએ છે, નામના સાધુ નામના સૈયદોને, સુપાત્ર ગણી દાન દેવામાં કયું પુણ્ય? તમે બીજા પાટીદારોથી મુકાબલો કરો શાસ્ત્રમાં દરેક દરદની દવા ફરમાવી છે, પણ મુર્ખતાની દવા કયાંય મળતી નથી.

આપણે એટલા બધા બેદરકાર બની ગયા છીએ કે આપણે પીરાણા સતપંથની ખરી શોધજ કરતા નથી. કરે તેનું માનતા નથી શ્રી લક્ષ્મણકાકાએ તો કહ્યું છે કે "સતપંથી લોકો રામનવમી, એકાદશી, ગોકળ આઠમ વીગેરે હીંદુના તહેવારો પાળે છે, અપવાસ કરે છે. પણ તે તહેવારો પાળનારાઓને સ્થાનીક બહેસ્ત નથી. બહેસ્તનું સુખ ભોગવે પણ તે અમુક વર્ષ પછી પાછા મૃત્યુ લોકમાં અવતરે છે. અને તેવું પીરાણા સતપંથ અથર્વવેદ કહે છે. વળી પીરાણા અથર્વવેદ કહે છે કે તે તહેવારો તો "સત્યયુગમાં એકાદશી રવીવારી પાળવામાં આવતી હતી, ત્રેતાયુગમાં ચૌદશ મંગળવારી અને દ્વાપર યુગમાં અમાવાસી સોમવારી પાળવામાં આવતી હતી અને આજ કળીયુગમાં તો બીજ શુક્રવારી પાળવામાં આવે તોજ બહેસ્ત સતપંથના ગુરૂ ઇમામશાહ છે, એવું લક્ષ્મણ કાકા કહે છે તે ખરૂં કે? આપણું પીરાણા અર્થવેદ શાસ્ત્ર ઇશ્વરનો અવતાર કહે તે ખરૂં ? હીરણ્યકસ્યપ જ્યારે પોતાનો જાપ જપાવવા માંડયો. પોતે ખુદા મનાવવા લાગ્યા, ત્યારે તેનો પુત્ર પ્રલ્હાદ સામો થયો એને રાક્ષસ કહીને વગોવ્યો અનેક દુઃખો તેને સોંસવાં પડયાં. તેવું જો તમે ઇમામશાહને માટે માનતા હો તો કોણ જાણે ! મનુષ્ય સ્વભાવ જ એવો છે કે જે ચીલામાં પોતાના વ્યવહારનું ગાડું ગબડતું હોય તેમાંથી તેને બહાર કાઢી અન્ય ઇષ્ટ માર્ગ તરફ વાળવાનું મન થતું નથી. વળી પ્રચલિત હાનીકારક રૂઢીઓનાં બંધનોને રોકીને આ યુગના ધર્મો પ્રમાણે વર્તવા જેટલા આત્મબળ અને કર્તવ્ય બુદ્ધિની પ્રતિતી આપણા જનસમાજમાં બહુ વીશાળ છે.

તુરની ગોળીમાં ભ્રષ્ટાચાર છે, એવું સીદ્ધ કરવા પુરાવા જોઇએ ! પણ હવે સૈયદોનો ધર્મ એટલો રહેલો છે, જાહેરમાં તો નહિ, પણ ગુપ્ત રીતે વટલે તેટલો ધર્મ થાય તોએ બહુ છે ! ? પણ એ સાબીતી આપણે કયાં શોધીએ ? આપણા હીંદુ સ્મશાને જઇએ તો નાહ્યા શીવાય કોઈ ચીજને અડકાય નહી તો પછી ઇમામશાહના રોજામાં બેસી ખાવું સુવું ને કપડાં સાથે ભક્તી કરવી એ કયા હીંદુ ધર્મની નીશાની છે !! સૈયદો આપણે ત્યાં પગપેસારો રાખે તેને બ્રાહ્મણ માનવામાં આવે એ કેવું નીચ છે !!!

આખર વખતે રોજામાં આગાખાન પગ મુકે તો તે સોનાનો થવાનો છે, એવું શાસ્ત્ર કહે છે. તો પછી તેને સોનાનાં કમાડ બનાવવા લક્ષ્મણ કાકાએ ફંડ કરેલું તેમાં પૈસો આપવામાં કયું પુણ્ય છે. એટલું હવે સીદ્ધ છે કે સૈયદો કાકા, કારભારીઓને પીરાણા પંથ માનવાની જરૂર નથી પણ રાખવાની જરૂર જુએ છે, કચ્છ પ્રાંતમાં ૮૦ ગામો પૈકી ૨૩૨૫૦ માણસો પીરાણા પંથી છે, તેને ધર્મ ઉપર આવેશ કરવો એ માટે ઓછા પ્રયાસની જરૂર નથી, સદભાગ્યે હજુ સુધી કોઇ પણ પીરાણી મુસલમાન થયો નથી માટે ખાનાને મંદીર બનાવો. પીરની બાધા રાખવાથી જો વાઝણી બાયડીને પુત્ર થયો હોય અને તે પીરને ન માને તો તે પુત્ર મરી જશે એ બીકથી હદય વીરૂદ્ધ પણ પીરને માન્યા કરે. તે પ્રમાણે જે મુખી પીરાણા પંથ માન્યા પછી જો છોડી દે તો તેને માટે પણ ધાક મુકેલી છે કે "એ બંદા મૃત્યુલોકને વિષે મોમન હતા. તે સર્વ આચાર પાળતા વેદ, શાસ્ત્ર શીખીને સંભાળીને વીસારી મેલ્યા તેને જુદા કરીને જાણ્યા જેથી બહેરાને બોબડા થયા છે તે રોજે કયામતને દીને માર ખાશે પચાસ હજાર વર્ષનો એક દીવસ થશે. સાડા ત્રણ દીવસ લગી અજાપ ભોગવશે તે વેદ, કુરાન માંહે લખ્યું છે, તે તમે જાણો છો, તમને સાહેબે ઇમામશાહે

ચમત્કાર ઉપર આધાર

ફરમાવ્યું છે, તે માટે ચેતીને ચાલજો. આવો ઠરનો સતપંથ છે, તો મુકવાનું શું જરૂરીયાત છે. પીરાણા મતમાં ચમત્કાર ઉપર આધાર રાખવામાં આવે છે, તે પર ભરોસો થાય નહી કારણ કે ધર્મ વધારવા સારૂ જુઠું બોલવું પાપ નથી, ત્યારે તે ચમત્કારો પણ ધર્મ વધારવાને માટે લખ્યા હોય તે બનવા યોગ્ય છે. પીર ઇમામશાહનો ધર્મ કહે છે કે અલ્લાહ સીવાય કોઇ પુજ્ય નથી, તે એકલો તેનો કોઇ ભાગીદાર નથી " તો પછી હીરણ્યકશ્યપની પેઠે પોતે આપણી પાસે ખુદા મનાવે તો પછી આપણે તો તેની સાથે ભક્ત પ્રલ્હાદની પેઠે અસહકાર જ પાલવે પછી બાપ દીકરો હોય તો તે સિદ્ધાંતની વીરૂદ્ધ જુદા પડવું પડે માટે એટલું સમજીને કેટલાક પાટીદારોમાંથી (કચ્છ) દેહ શુદ્ધ પ્રાશ્રીત કરાવીને છુટા પડયા, તે ધન્યવાદને પાત્ર છે. પરમાત્મા આપને બળ આપે કે જેથી સ્વાર્થી પીરાણાઓને આત્મીક બળ આપવા નસીબવંત નીવડો. ૐ શાંન્તિઃ શાંન્તિઃ શાંન્તિઃ

ત્યારબાદ રા. નારાયણજી રામજીભાઇએ ઠરાવને ટેકો આપતાં જ જણાવ્યું કે મે. પ્રમુખ સાહેબ અને પ્રીય જ્ઞાતિભાઇઓ અને બહેનો !

અમારી જ્ઞાતિનાં દુઃખનો તો પર નથી રહ્યો પરંતુ બીજી અનેક હિન્દુ જ્ઞાતિઓ તેમાં સંડોવાઇ છે જેનું વર્ણન અત્યારે કરવું અસ્થાને ગણાય. પીરાણાપંથના ચાલકો અને ખુદ ખાંનાંના મુખીઓ કે જ્ઞાતિના આગેવાનો વગેરે જે ભોળા ભાઇઓને આંખે પાટા બંધાવી રહ્યા છે તેનો હ્રદયભેદક ચિતાર મારી સમક્ષ હંમેશાં ખડો હોય છે. આપણે હવે એ પંથને કાઢી નાંખવા માગીએ છીએ અને તે દર્શાવનારી આ ત્રીજી પરિષદ છે. છતાં આપણું ગૌરવ અને હિન્દુત્વ મટાડી દેનારા એ અધર્મયુક્ત પંથનાં આ ત્રીજી પરિષદમાં પણ ગાણાં ગાવાં પડે છે એ વાત આપણા માટે શરમ ભરેલી કહેવાય ! આ પરિષદનો એ ઉદ્દેશ છે કે પીરાણાપંથની જડ જ્ઞાતિમાં તો કોઇ સ્થળે રહેવા દેવી નહિ એટલે આ ઠરાવ આપણને પ્રથમ હાથ ધરવો પડયો છે. અને તેની તો આપણે પ્રથમ જરૂર છે. કારણ શરીર અને મનની શુદ્ધિ સિવાય કોઇ પણ શુભ કર્મની આશા રાખી શકાય નહિ એમ આપણો ધર્મ શિખવે છે અને તે સત્યજ છે. આગાખાની પંથ નામે એક બીજો જોહેર પંથ છે તે તેનો એક ભાગ છે, પીરાણાપંથને સત્પંથ કહે છે. અને આમ કહીને ભોળા હિન્દુભાઇઓને ઝેરથી ભરેલા લાડુ દેખાડવામાં આવે છે. આપણા સદ્‌ભાગ્યની વાત છે કે હવે આપણે એ વાત સમજી ગયા છીએ. અહીં બેઠેલા ઘણાખરા ભાઇઓએ દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લઇ પોતાને નીચુ જોવડાવનારા અને તેમના શીરે કલંકરૂપ થઇ પડેલા એ પંથનો ત્યાગ કર્યો છે. કચ્છ બહાર તો જાગ્રતિ પુરી આવી ગઇ છે. હમણાં ગુજરાતના એક છાપામાં લેખ આવ્યો છે તેમાં સેંકડો પુરૂષો અને સ્ત્રીઓએ તે પંથનો ત્યાગ કરવાની ખબર આવી છે.

આપદ્‌કાળને લઇ હિન્દુધર્મનાં અનેક પ્રકારનાં પરિવર્તનો થયાં છે, આફતો પણ આવી છે છતાં પીરાણાપંથે આર્યજાતિઓને તેમના ધર્મથી ચલિત કરવાનું જે ઘોર પાતક કર્યું છે તે એટલું તો અસહ્ય અને ઘાતક છે કે કોઇ પણ હિન્દુથી સહન થઈ શકેજ નહિ. આ વસ્તુસ્થીતી અત્યારે આપને સમજાવવાનું હું અસ્થાને માનું છું. વસ્તુસ્થીતી એવી ભયંકર છે કે અન્ય જ્ઞાતિના જે ભાઇઓ અત્રે બિરાજેલા છે તેમને પણ એ વાત સાંભળી બહુ દુઃખ થાય અને કોઇ જુદાજ પ્રકારનું વાતાવરણ આ સભામાંથી ખડુ થાય. દેશમાં એક તરફ

પ્રજાઓમાં ઐક્ય સાધવાની જ્યારે વાતો સંભળાય છે અને તે માટે મહાત્માજી જેવા પુરૂષો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે તે સમયે આપણી હીલચાલને આપણા કલ્યાણ પુરતીજ આગળ વધવા દેવી એમ અમે નક્કી કરેલું હોવાથી આપણી કોમની અધોગતિ અટકાવા પુરતીજ પરિષદના નેતાઓએ દૃષ્ટિ રાખી છે. પીરાણાપંથ એ હિન્દુધર્મ નથી એ વાતની સહુ ભાઇઓને ખાત્રી થઈ છે અને તે માટે કોઇ શંકા રહી નથી, એટલે આપણે એ પંથને તિલાંજલિ આપવા તૈયાર થયા છીએ અને તેને જ્ઞાતિમાંથી નાબુદ કરવાનું કાર્ય ઘણા વખતથી શરૂ થઇ ચુકયું છે. ધાર્મિક અધોગતિ મટાડવાની જરૂર તો આપણે સમજી ગયા છીએ પરંતુ જ્ઞાતિની જે આર્થિક અધોગતિ થઇ રહી છે અને એ પંથની રાહે આપણી કોમમાંથી જે અઢળક ધન દરવર્ષે ચાલ્યું જાય છે એટલે એ પંથની રાહે આપણી ગરીબ કોમ કેવી રીતે ચૂસાઇ રહી છે તે તો હું આપને કહ્યા સિવાય રહી શકતો નથી. એ પંથની રાહે ભરવાના લાગાની રૂઢીઓ આપણામાં એવી તો સામાન્ય થઇ પડી છે કે તેનો આપણને ભાગ્યેજ ખ્યાલ આવે છે. અફિણ ખાનારા બંધાણીઓને એ વસ્તુમાં ઝેર દેખાતું નથી છતાં એ ચીજ એની દરેક પ્રકારની સંપત્તિનો જેમ નાશ કરે છે તેવી પીરાણાપંથના લાગાએ આપણી કોમની દશા કરી મુકી છે. હું આપને એ વાત કહી સંભળાવું છું અને તે લક્ષ દઇને સાંભળશો એવી મારી આપને વિનંતી છે. હું શરૂઆતમાંજ આપને કહી દઊં છું કે જે ગણત્રી મ્હેં કરી છે તેમાં બનતાં સુધી ઓછામાં ઓછી રકમોજ ગણી છે. તમારા મન ઉપર ભારે અસર કરવાનો તો મ્હેં ખ્યાલજ રાખ્યો નથી પરંતુ આપણી વસ્તીના પ્રમાણમાં એક નાના ભાગમાંથી દરવર્ષે આટલી મોટી રકમ જો તણાઇ જતી હોય તો જ્ઞાતિની આર્થિક દશા કેવી રીતે સુધરી શકે તેનો તમે જરૂર વિચાર કરશો. જે જે પ્રકારના લાગાઓ આપણે ભરીએ છીએ તે તો કોઇ ભાઇથી અજાણ્યા નથી. પરંતુ આખી નાતમાંથી દરવર્ષે કેટલી કોરીઓ જાય છે તેની ગણત્રી તમે નહીં કરી હોય એટલે તે ગણત્રી કરવામાં દરવર્ષે આપણી જ્ઞાતિમાં થતાં જન્મ, મરણ તથા વસ્તીના આંકડા વગેરે પ્રથમ જાણવા જોઇએ. ગામ દીઠ આપણી વસ્તીની જે ગણત્રી કરવામાં આવી છે તે નીચે પ્રમાણે છેઃ—

પીરાણાપંથીઓની ગામવાર સંખ્યા.

નંબર.	ગામનું નામ.	તાલુકો.	વસ્તીની સંખ્યા.
૧	ખેડોઇ	અંજાર	૧૨૦૦
૨	થરાવડ઼	,,	૧૦૦
૩	કોટડાં (બે)	,,	૬૦૦
૪	માનકવા પીરવાડી	ભુજ	૫૦૦
૫	દેશલપર	નખત્રાણા	૫૫૦
૬	આંદસર	,,	૩૦૦
૭	મણીપર	,,	૫૦
૮	કલ્યાણપર	,,	૩૦૦
૯	લખમીપર	,,	૭૫
૧૦	મગવાણા	,,	૫૦૦

૧૧	સામાપર	નખત્રાણા	૭૫
૧૨	રતોલ	,,	૨૫
૧૩	ભીમાપર	,,	૪૦
૧૪	ખીરસરૂ	,,	૩૫
૧૫	ફરઞોઇ	માંડવી	૩૦૦
૧૬	ડુજાપર (બે વાસ)	,,	૨૫૦
૧૭	વીરાણી (નાની)	,,	૧૨૫
૧૮	ભેરૈયાં	,,	૩૦૦
૧૯	લોડવું	,,	૩૦૦
૨૦	દરશડી	,,	૪૫૦
૨૧	મમાઇમોરા	,,	૨૦૦
૨૨	રાજપર	,,	૭૫
૨૩	ગઢશીશા	,,	૩૦૦
૨૪	મહુ	,,	૧૫૦

(કંઠી વિભાગ.)

૨૫	રાયણ	માંડવી	૧૦૦
૨૬	નવોવાસ	,,	૧૦૦
૨૭	મેરાઊ	,,	૮૦
૨૮	ભારાપર	,,	૧૨૫
૨૯	બીદડા	,,	૭૫
૩૦	કોડાય	,,	૬૦

ઉગમણા પાંચાડાની કુલ સંખ્યા. = ૭૩૪૦

૩૧	પલીવાડ	નખત્રાણા	૭૫
૩૨	અનંતપર	,,	૭૫
૩૩	સાંયરૂ	,,	૩૫૦
૩૪	દેપર	નખત્રાણા	૪૦૦
૩૫	આંદસર	,,	૧૦૦
૩૬	વિથોણ	,,	૧૬૦૦
૩૭	ભડલી	,,	૨૦૦
૩૮	થરાવડુ	,,	૧૫૦
૩૯	ધાવડુ	,,	૨૦૦
૪૦	અંગીઊ	,,	૫૦૦
૪૧	નાગલપર	,,	૧૫૦
૪૨	દેવીસર	,,	૪૫૦

૪૩	વીરાણી (મોટી)	નખત્રાણા	૧૬૦૦
૪૪	અરલ	,,	૧૦૦
૪૫	નખત્રાણા	,,	૬૭૫૦
૪૬	કોટડુ	,,	૧૬૫૦
૪૭	મથલ	,,	૩૫૦
૪૮	સાંગણુાળાં	,,	૨૫
૪૯	વેરસલપર	,,	૫૦

વચલા પાંચાડાની કુલ્લે સંખ્યા ૯૭૭૫

૫૦	કાદીઆં (બે)	નખત્રાણા	૫૦૦
૫૧	ફાચરાપર	,,	૫૦
૫૨	રસલીઆ	,,	૪૦૦
૫૩	ટોડીઆ	,,	૨૫૦
૫૪	ખોંભડી	,,	૫૦૦
૫૫	દેશલપર	,,	૨૫૦
૫૬	જંજાય	,,	૫૦
૫૭	ઊગેડી	,,	૪૦૦
૫૮	વગોડી	,,	૨૫૦
૫૯	અઇઅર	,,	૧૦૦
૬૦	આંબાળા	,,	૫૦
૬૧	તેજાળા	,,	૬૦
૬૨	રતડીઆ	,,	૧૦૦
૬૩	ઉખેડુ	,,	૧૫૦
૬૪	નેત્રા	,,	૫૫૦
૬૫	લખમીપર	,,	૧૦૦
૬૬	ખીરસરૂ	,,	૧૫૦
૬૭	રામપર	,,	૧૫૦
૬૮	નાગવીરી	,,	૨૫૦
૬૯	ગડાણી	,,	૨૫૦
૭૦	રવાપર	નખત્રાણા	૨૨૫
૭૧	હરીપર	,,	૫૦
૭૨	વાલકાં	લખપત	૧૫૦
૭૩	પાનેલી	,,	૧૫૦
૭૪	ધોલતપર	,,	૫૦
૭૫	ડયાપર	,,	૩૦૦
૭૬	વીરાણી	,,	૧૫૦

૭૭	ધ્રારેસી	લખપત	૫૦
૭૮	શીઓત	,,	૧૦૦
૭૯	અકરી	,,	૫૦
૮૦	ગડુલી	,,	૩૦૦
	આથમણા પાંચાડાની કુલ્લ સંખ્યા		૬૧૩૫

Population of Satpanthis in Kutch = 23250

કચ્છ દેશમાં રહેતા પીરાણાપંથી કડવા પાટીદારની
૮૦ ગામોની કુલ્લ સંખ્યા. ૨૩૨૫૦

આપને હું કહી ગયો તે ૮૦ ગામોમાં પીરાણાપંથને માનનારા આપણા જ્ઞાતિભાઇઓ વસે છે. તેમનો ધંધો દેશમાં તો મુખ્યત્વે કરીને ખેતીવાડી કરવાનો જ છે. પરંતુ પીરાણા-પંથની રાહે ચડી જવાથી જ્ઞાતિની આર્થિક પાયમાલી થતી આવી છે તેનો મજબૂત પુરાવો તો એ છે કે આપણા જેવી ઉત્તમ કોમનાં સંતાનો પાસે ગુજરાનનાં સાધન પુરતી પણ ખેતી કરવાની જમીનો રહી નથી અને મોટો ભાગ મજુરી જેવો ધંધા કરીને પોતાના કુટુંબનું પોષણ કરવાની દશામાં આવી ગયો છે, એટલે જે કુલ્લ સંખ્યા ૨૩૨૫૦ની મ્હે આપને ગણાવી તે સંખ્યાનો માત્ર અરધો ભાગજ ખેતીવાડી કરે છે એમ કહી શકાય. બાકીની અર્ધી સંખ્યા દેશમાં અને પર દેશમાં ખેતીવાડીને લગતી કે ઇમારતી કામને લગતી મજુરીનો ધંધો કરે છે. અપવાદ રૂપે કેટલાક ભાઇઓ પરદેશમાં ઇમારતી કામના કોન્ટરાકટ રાખવાના કે બીજા ધંધા કરે છે પણ તેઓની સંખ્યાનું પ્રમાણ એટલું તો જુજ છે કે જ્ઞાતિની આર્થિક સ્થીતી ઉપર તેની કંઇ અસર થઇ શકે નહિ. છતાં દેશ કે પરદેશમાં રહેતા દરેક પીરાણાપંથી ભાઇને પીરાણાના લાગા તો ભરવાના જ હોય છે, પછી ભલે તે ખેડુત હોય, કોન્ટરાક્ટર કે મીસ્ત્રી કિંવા મજુરી કરીને પેટ ભરતો હોય! આ લાગા કેવા પ્રકારના છે અને તેના લીધે તે ઊઘરાવનારાઓને કેટલી કોરીઓ આપવી પડે છે તે હું આપને જણાવીશ. ખેતીવાડી કર-નારી સંખ્યા અરધી છે એવું હું આપને કહી ગયો એટલે તે અરધી સંખ્યા ૧૧૬૨૫ જેટલી થાય, અને વધારેમાં વધારે કુટુંબદીઠ ૫ માણસ ગણીએ તો તે સંખ્યાનાં ૨૩૨૫ કુટુંબ થાય. આટલાં કુટુંબો વાડીઓ ખેડે છે એમ કહી શકાય છતાં વાડીઓની સંખ્યા મારી સમજ પ્રમાણે ૮૦૦ કરતાં વધારે નહીં હોય એટલે ત્રણ કુટુંબો વચ્ચે પણ એક વાડી આવતી નથી! આ સ્થીતી જણાવે છે કે ખેતીવાડી કરવા પુરતી પણ જમીનો રહી નથી. વાડીની ઉત્પન્નમાંથી રાજભાગની સાથે જ ખાંનાના મુખીઓને પણ એ લાગાના ભાગ આપવા પડે છે, જેને દશોંદ વિશોંદ કહેવામાં આવે છે અને મજુરીનો કે બીજો ધંધો કરનારને પણ પોતાની આવકમાંથી અમુક ભાગ આપવો પડે છે જે સઘળુ તમે જાણો છોજ. તેની ગણત્રી આ પ્રમાણે થઇ શકે છે.

૫૨૫૦૦ (૧) ઉપર જણાવેલાં ૮૦ ગામોના ભાઇઓ સમસ્તની કુલ્લ વાડીઓ ૭૦૦ ગણીએ અને વાડીઓની ત્રણે મોસમની એક વર્ષની ઉત્પન્ન ઉપર વાડી દીઠ ૭૫ કોરીના હિસાબેજ ગણત્રી લતાં એ રકમ થાય છે.

૮૦૦૦ (૨) વસ્તીનો મોટો ભાગ જે મજુરી કરે છે તેમાંથી માત્ર બે હજાર જણ ગણીએ અને જણદીઠ ચાર કોરીજ ગણીએ તોપણ એટલી રકમ એ પ્રકા-રના લાગાની આવે છે એમ કહી શકાય.

૩૦૦૦૦ (૩) પરદેશમાં જઇને કમાનારો જે વર્ગ છે તેની સંખ્યા જો એ હજારનીજ ગણીએ–જેઓ રૂપીઆમાં દશોંદ આપે છે. તેમના તરફનો લાગાનો ફાળો ઓછામાં ઓછો એટલો થાય. રૂ. વીસ હજાર થાય. દશ રૂ. ના હીસાબે.

૯૦૫૦૦ દશોંદ વિંશોદના લાગા તરિકે થાય છે.

ઉત્પન્નમાંથીજ લાગા લેવાય છે એવું નથી પરંતુ જન્મ મરણના લાગાપણ પીરાણાપંથી ભાઇઓને ફરજ્યાત આપવાના હોય છે. આ પ્રકારના લાગા દુનિયાંની કોઈ પ્રજાના માંથે હોતા નથી. દેશકાળની ગણત્રીના હિસાબે હું કહી ગયો તે સંખ્યાની જન્મની ગણત્રી ૮૦૦ ની અને મરણની ૫૦૦ ની લેવામાં આવી છે. આ જન્મમરણ વગેરેના જે લાગા ગુન્હા છોડાવાનાં બ્હાને લેવાય છે તેની ગણત્રી એવી રીતે કરી છે કે–

૨૨૫૦૦ મરનાર જણ ૩૦૦ ના કોરી ૭૫ ના હિસાબે.
૨૫૦૦ „ ૫૦ ના કોરી ૫૦ ના „
૭૫૦૦ „ ૧૫૦ ના કોરી ૫ ના „
૭૫૦૦ જીવતાં જણ ૧૦૦ ના ગુન્હા ૭૫ ના હિસાબે છુટે છે તેની.
૬૦૦ જન્મેલાં છોકરાંને પીરાણાની છાપ મારવાની ઉત્પન્ન (છોકરાંને નીમવા અને છાંટ નાંખવાના લાગા મુમનાપણું કાયમ રાખવાના લાગાની રકમ.
૩૦૦ (કચ્છ મુકીને બહાર જાય તે વટલી ગયો છે એમ માની લઇ દેશમાં આવે ત્યારે ખાંનામાં જઇ છાંટ નખાવે તેની ઓછામાં ઓછી સાધારણ ઉત્પન્ન.)
૩૦૦૦ ગુરૂવાર તથા ચાંદ રાતના થાળના દોકડાની ઉત્પન્ન.
૩૦૦૦ મરનારના દાડા તથા ધરમ વરાના દાડાની ઉત્પન્ન.
૨૨૫૦ લગ્નની રાસ ૩૦૦ ગણતાં ૭ાા કોરીના હિસાબે (બાવાનાં કાંકણ બાંધવાના લાગાની ઉત્પન્ન.)
૧૦૦૦૦ ઢોરની પ્રજા વધે તેના ઉપર લેવાતા લાગાની અને બાધા, માનતાની રકમ.
૧૦૦૦૦૦ ગેઢેરા કે આગેવાનોના હુકમનો અનાદર કરનરાઓના દંડ અને છુટકા કરાવે તે વગેરેની ઉત્પન્નના.

૬૯૧૫૦ લાગાઓની પરચુરણ ઉત્પન્ન.

હું આપને ખાંનાઓની ઉત્પન્ન ગણાવી ગયો હવે તેનો ખર્ચ પણ મ્હારે આપને સંભળાવી દેવો જોઇએ કારણ આ ખાંનાંઓ એ પીરાણાપંથની પેઢીઓ છે. ઉત્પન્નમાંથી ખર્ચ બાદ કરતાં રહેતી રકમ તો બહુ મોટી થઇ અને એટલી રકમની હુંડી કંઈ પીરાણે જતી નથી એમ જે ભાઇને જણાય તેમણે સમજવું જોઇએ કે કાકાઓ અને આગેવાનો કિંવા મુખીઓ વચગાળેથી એ રકમ ગેબ કરતા હોવા જોઇએ. દશોંદ વિશોંદની રકમ હું આપને ૯૦૫૦૦ ની ગણાવી ગયો ઉપરાંત પરચુરણ લાગાઓની રકમનો સરવાળો ૬૯૧૫૦ કોરીનો થયો એટલે કુલ રકમ ૧૫૯૬૫૦ કોરીની થાય છે. તેમાંથી ખાંનાઓના ખરચ તરિકે–

૮૦૦૦ સૈયદોની સીખની.
૨૫૦૦૦ લીસાણીની.

૫૦૦૦ ગાડાભાડાં, ખેપીઆનાં ખરચ, તથા ગેઢેરાનાં રોજની.
૨૦૦૦ ખાંનાનાં વાસણુ કુસણુના રીપેરકામ તથા ખરીદની.
૫૦૦૦ ખાંનાની મરામત તથા નવાં કરવાના ખરચ વગેરેની.

૪૫૦૦૦ કુલ ખરચ ખાતે વપરાય તો પણુ ઓછામાં ઓછી એક લાખ ને ચૌદ હજાર કોરી તો પીરાણે જવીજ જોઇએ એમ તમે કહી શકશો. ત્યાં જાય છે કે નહિં અથવા કેટલી આગેવાનો ગેબ કરી જાય છે એ જુદો સવાલ છે. પણુ પીરાણાપંથની રાહે એ રીતે જ્ઞાતિમાંથી દરવર્ષે ઓછામાં ઓછી દોઢલાખ કોરી ઓછી થાય છે. પીરાણાપંથની રાહે જ્ઞાતિ જે દરવર્ષે દંડ ભરે છે તે તો મ્હેં આપને ગણાવ્યો નથી. દર વરસે ઓછામાં ઓછાં ચારસો માણસો પીરાણે જતાં હશે એમ કહીએ અને જણદીઠ માત્ર રૂ. ૫૦) નોજ ખર્ચ ગણીએ તો પણુ ઓછામાં ઓછા રૂપિયા વીશ હજાર થાય. વળી સૈયદો દરશાલ શિષ્યો કરવા અને ઉઘરાણું કરવા આવે છે તેનો બોજો પણુ કયાં ઓછો છે ! એ રકમ પણુ ઓછામાં ઓછી વીસહજાર રૂા. જેટલી તો થાય જ ! ત્યારે દરવર્ષે દોઢલાખ કોરીઓ ઉપરાંત ચાલીશ હજાર રૂપીઆ એટલે આજના કોરીના ભાવના હિસાબે રૂપિયા એક લાખ ચાલીશ હજારની ખોટ આપણી જ્ઞાતિને દરસાલ પડે છે.

ભાઈઓ ! જ્ઞાતિને જે આ દર વરસે મોટી રકમ આપવી પડે છે તે જો કોઇ શુભ કાર્ય માટે આપતા હોત તો તો આપણે ખુશી થવા જેવું હતું પરંતુ આ મોટી રકમ દર વર્ષે આપણે મુમનાપણાની છાપ કાયમ રાખવાના ટેક્ષ તરીકે આપવી પડે છે. એ શું આપણા જેવી ઉત્તમ કોમના માટે શરમ ભરેલી વાત નથી ! એક તરફથી જ્ઞાતિ આવા પ્રકારના ટેક્ષો ભરીને પાયમાલ થતી જાય અને બીજી તરફથી અન્ય હીન્દુ જ્ઞાતિઓમાં તેની હાંસી થાએ અને આપણા ભાઇઓને મુમના કહીને લોકો વગોવે એ શું આપણાથી સહન થઇ શકે તેવી વાત છે ? નથી જ. વસ્તુસ્થીતી એવી છે કે આપણા જે આગેવાનો કહેવાય છે તે અને પીરાણાના કાકાઓ પોતાના સ્થાર્થની ખાતર પીરાણા સત્પંથ–એ હીન્દુ ધર્મ છે એમ સમજાવે છે. પરંતુ તે પંથના યોજક સૈયદ ઇમામશાના વંશજ સૈયદો સ્પષ્ટ રીતે (જાહેર રીતે) કહે છે કે પીરાણા સત્પંથ એ દીને મહમદી છે. એ વાતની ખાત્રી માટે અમદાવાદના એક જાહેર પેપરમાં સૈયદોના પંચ તરફથી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી ચેતવણી હું આપને વાંચી સભળાવું છું.

(ગુજરાતી પંચ પાનું ૨૪ મું તા. ૨૪–૬–૧૯૨૩)

શ્રી પીરાણાના સ્થાપક હજરત પીર ઇમામ શાહ સુત નુર અલી મહમદસા કુરૈશીકન નો બતાવેલો ધર્મ સત્પંથ પાળનાર તમામને.

ચેતવણી

સદરહુ પીરાણાનો ઓળખાતો ધર્મનામે સત્પંથ ખાસ દીને મહમદી છે. (મુસલમાની) ને તે ધર્મ પાળનારાઓ મુમનભાઇ કહેવાય છે. તેને જો કોઇ સદરહુ ધર્મ પાળનારમાંથી હીન્દુ ધર્મ છે તેમ સાબીત કરી આપશે તો અમો તે કહેશે તે ધર્મ કબુલ કરવા ખુસી છીએ. માટે સદરહુ જગ્યાના મુજાવરો કાકા તથા કોઇ પણ ધર્મી કહે તે વાત ગલત છે.

એજ તા. ૨૧–૬–૧૯૨૩

લી. સદરહુ પીરની ઓલાદના સાદાતોની પંચ–પીરાણા.
દા. સૈયદ પુંજામીંઆં હુસેનમીઆં.

Annual Dasond
Rs.1,40,000/-

Gujarati Newspaper

સૈયદોએ આ ચેતવણી પ્રસિદ્ધ કરીને આપણા ઉપર તો એક પ્રકારનો ઉપકારજ કર્યો છે. કારણુ કે તેઓ સારી પેઠે જાણુતા હોવા જોઇએ કે પોતાના વડીલ એટલે પંથના યોજકનો ઉદ્દેશ માત્ર હિન્દુજ્ઞાતિઓને પોતાની મુસલમાની રાહત ઉપર લઇ જવાનો જ હતો, હું આપને એ વાતની ખાસ પ્રતિતી માટે અનવરે હિદાયત નામની ચોપડીમાં પ્રસિદ્ધ થયેલી હકીકત કહું છું તે ધ્યાન દઇને સાંભળશો.

VSK: 08-Jul-1899 to 06-Aug-1899

હીન્દુઓને વટલાવીને મુસલમાન કરવાનો સૈયદ ઇમામસાહનો મુખ્ય ઉદ્દેશ.

" મોમીન શાહમહંમદ સકલાભાઇ " તરફથી સંવત ૧૯૫૫ ના અશાડ માસમાં. **અનવારે હીદાયત.** યાને હિદાયતનું નુર એ નામની ચોપડી પ્રસિદ્ધ થયેલી છે તેમાં પીરાણા સત્પંથ સબંધે લખે છે કે પીરાણા ધર્મના ત્રણુ ભાગ છે.

ભાગ ૧ લો સૈયદો કે જેઓ હઝરત પીર ઇમામશાહની ઓલાદના છે તેઓ શીઆહ ધર્મપાળે છે.

ભાગ ૨ જો મોમન શેખ ભાઇ વિગેરે કે જેઓ અડધો હિન્દુ તથા અડધો મુસલમાની ધર્મ પાળે છે.

ભાગ ૩ જો ગુપતીઓનો કે જે ઓ તદ્દન હિન્દુ જેવા છે પણુ ખુશીની વાત છે કે અમદાવાદના મોમીનો પુરો મુસલમાની શીઆ ધર્મ પાળે છે તો તે મુજબ આ ધર્મના તમામ ભાઇઓને મારી અરજ છે કે હિન્દુ અને મુસલમાનની વચમાં નહીં રહેતાં એક કીનારો પકડવો સારો છે.

આપણા પીરે તો જેમ એક ભુમીમાંથી બીજી ભૂમીમાં જવું હોય ને વચમાં દરીયો આવે ત્યારે વહાણુની જરૂર પડે છે તેવી રીતે આપણુને હિન્દુ રૂપી ભૂમીમાંથી ખસેડી મુસલમાની ભૂમી તરફ લઇ ગયા હવે કીનારે પોહોંચવું આપણું કામ છે, નહીંતો એક સાધુની કહેવત પ્રમાણેઃ–

" ધર્મ ધામ પોંહોચ્યો નહીં, નહીં વૈકુંઠ નહીં વાસ,
અધ વચમેં લટકી રહ્યો, સાધુ સુંદર દાસ. "

એવી રીતે દરીયામાં રહેવા કરતાં એક કીનારો પકડવો બહેતર છે. કાંતો હીન્દુ થવું ને કાંતો મુસલમાન થવું પણ હિન્દુ થવું ગમે નહીં તેથી મુસલમાની ધર્મ બરાબર સમજી પાળવો એજ ઠીક છે.

જુઓ કે અમદાવાદ વિગેરે મોટાં શહેરોમાં આવો સુધારો થઇ ગયો છે. પણ કચ્છ કાઠીઆવાડ–કાનમ ચરોતર વિગેરેમાં તો હજુ કંઇપણ સુધારો થયો જ નથી જો કે આપણા પીરનો હુકમ છે કે **"રોજા નીમાઝને બંદગી ભાઈ કલમાના મતચીઝ"** કોઇ શખશને એકનો એક દીકરો હોય ને તે નાપાક એટલે ઝાડો પીશાબ વાળો હોય તો તેનો બાપ નવરાવ્યા શિવાય ખોળામાં બેસાડશે નહીં તેમ આપણા પેદા કરનારની પાસે આપણે નાપાકીની હાલતમાં જઇશું, તો તે આપણુને કેમ મંજુર કરશે કે? અર્થાત મુડદાઓને ગુસલની રીત પ્રમાણે નહીં નવરાવતાં એમને એમ દાટી દે છે. અને જનાઝાની **નીમાઝ**

Kuran is kept in tomb of imamshah

પડાવતા નથી માટે **કલમો નીમાઝ ગુસલ** વિગેરેની રીતો જેવી રીતે આપણા પીરના ફરઝંદો પાળે છે તે મુજબ પાળવી જોઈએ. જુઓ કે **પીરાણામાં મસજીદ છે. ઇમામખાનું છે. મદ્રેસો છે. દરગાહમાં કુરાન સરીફની આયતો** લખેલી છે. કુરાન શરીફ સીરહાને મુકેલાં છે, વિગેરે રીતો તમે જોશો તો ખાત્રી થશે. આપણુ પીર કે જેઓ પાકા **શીઆ મઝહબના** તેમનો હેતુ આપણ ને **પુરા મુસલમાન** કરવાનો હતો પણ શરૂવાતની અંદર જેટલું કરવાનું તે તેઓ સાહેબે કરી જીંદગી પુરી થવાથી બાકીની હકીકત અધુરી રહી તો ઉમેદ છે કે **આપણા પીરના ફરઝંદો (સૈયદો) કાકાઓ** તથા **જમાતના આગેવાનો** આ કામ માટે કોશીશ કરશે. લેખકે આ પ્રમાણે ભલામણ કરી છે અને તે વખતના પીરાણાની ગાદીના મુજાવર કાકા કરમસીના માટે લખે છે કે કરમસી કાકો હર વખત હઝરત અલીઅ અલેહીસ સલામને યાદ કરે છે. તેઓ પંજતન પાક અલેહીસ સલામની મીજલસો દર જુમે રાતે તથા ચાંદ રાતે પીરાણામાં કરે છે. અને ચાલીસમા સુધી આકા ઇમામ હુશેન અલેહીસ-સલામના ગમની મીજલશો કરે છે.

બંધુઓ આપ હવે પુરેપુરી રીતે સમજી શક્યા હશો કે પીરાણાનો પંથ આપણી જ્ઞાતિએ સત્વર ત્યાગી દેવાની જરૂર છે, છતાં આપણા માર્ગમાં જે મુશ્કેલીઓ દેખાય છે તે આગેવાનો અને મુખીઓ તરફની જ છે કારણકે આગેવાનો અને મુખીઓનો પણ એમાં સ્વાર્થ છે. મુખ્ય સ્વાર્થ કાકા અને સૈયદોનો આ સ્થાર્થમાં ઉણપ દેખાવાથી સૈયદો અને કાકો લડયા છે. કાકાઓએ સટ્ટાં અને એવા ધંધા કરીને પૈસા ખોઇ નાંખ્યા છે સૈયદોને રોજ પૈસાજ ખપે છે અને તે કાકોજ પુરા પાડે છે એ વાત સમજાવાની પણ હવે જરૂર રહી નથી. હવે ખુદ સૈયદોને જાહેર રીતે કહેવું પડે છે પીરાણાપંથ એ મુસલમાની છે. આ વસ્તુસ્થીતીમાં હવે પીરાણાનો અર્ધદગ્ધ પંથ ટકવો મુસ્કેલ છે એ છતાં આપણે તો જરૂર આપણા કર્તવ્યમાં મચ્યા રહેવું અને આગેવાનો કોઇને જબરાઇઓ એ પંથ મનાવે નહિ, ગોળીઓ પીવરાવીને ભ્રષ્ટ કરે નહી કે લાગા ઉઘરાવે નહિ એ તરફ પુરતુ લક્ષ આપવું એવી દરેક ભાઇ બ્હેનો પ્રત્યે મારી વિનંતી છે. (તાળીઓ) બન્ધુઓ ? પીરાણાના આ ધર્મભ્રષ્ટ પંથે ધર્મને બ્હાને અનેક હિન્દુ કુટુંબોને ભ્રષ્ટ કર્યા છે, કેટલાકની તો પુરી અધમ દશા થઇ ગઇ છે અને આપણી કોમની તેણે કેવી દશા કરી મુંકી છે એ વિષય આપને સમજાવા મ્હેં મ્હારાથી બનતું કર્યું છે અને કરૂં છું. આ સભામાં બીજા કેટલાક વિદ્વાન ભાઇઓ પધાર્યા છે તેમાંથી જેને એ પંથનું કંઇ જ્ઞાન હોય તેઓ આપણને તે વિષે કંઇક સંભળાવે એવી આપણે તેમને વિનંતી કરવી જોઇએ અને સહુ ભાઇઓની વતી પ્રમુખ સાહેબની પરવાનગી લઇને હું તેમને વિનંતી કરૂં છું. (તાળીઓ)

સ્વામી નિરંજન નામના એક સન્યાસી ઉભા થયા તેમણે જણાવ્યું કે મારા પૂર્વાશ્રમમાં હું તમારીજ જ્ઞાતિનો હતો, સુરત જીલ્લામાં ૪૨ ના ગોળનો રહીશ કહેવાતો. આ પીરાણા પંથ એ જીલ્લામાં પણ કંઇ ઓછો નથી અને તે ધર્મના બ્હાને ચાલે છે વગેરે કહીને ધર્મની વાખ્યા કરતાં વિષય ગહન હોવાની વાત જણાવી પોતે આર્ય સમાજના અનુયાઇ હોવાથી પોતાની પદ્ધતિ પ્રમાણે વિષયને છોડી ધર્મની શાખાઓ અને બ્રાહ્મણો ઉપર ઉતરી પડયા અને તેમ કરતાં ઘણો વખત લીધો. પીરાણાપંથના ગુણ દોષનું

તો ક્યાંઇ તેમના ભાષણમાં નામ નિશાન પણ આવ્યું નહિ. પ્રમુખ સાહેબે તેમનું એ તરફ લક્ષ ખેંચ્યું છેવટે સમયનો અભાવ દર્શાવી પોતે બેસી ગયા.

ભાઇશ્રી વસનજી ગણાત્રા—" વસંત " સંજ્ઞાથી ઓળખાતા એ વિદ્વાન વીર પુરૂષે પીરાણા પંથ ઉપર બોલતાં જણાવ્યું—

ક્ષત્રિય જાતીના મારા અહીં એકત્ર થયેલા બંધુઓની આ જાથતી જોઇને મને પરમ આનંદ થાય છે. પીરાણાપંથ કે આગાખાની પંથમાં કંઇ ઝાઝો તફાવત નથી. સુરત જીલ્લામાં તો બ્રાહ્મણ, વાણીઆ, કણબી જેવી ઉચ્ચ કોમોના લોહીથી એ પંથનો ઇતિહાસ લખાયો છે. ખોજાઓનાં ૨૧ કુટુંબોએ હમણાં એ પંથને તજી દીધો છે. સત્પંથના દુર્ભાગ્યે મારે એ વિષયનું સાહિત્ય જોવું પડયું અને મ્હેં જોયું છે તે નિરપેક્ષ તરિકે મારે આપને સત્ય કહેવું પડે છે. આ બંને પંથોમાંથી એકે હિન્દુધર્મની શાખા તો નથીજ પરંતુ એ પંથની અધોગતીનું પ્રમાણ પણ આપને હું કેવી રીતે દર્શાવું ! મુસલમાનો પણ એ પંથના સૈયદોને કાફર સમજી તેમનું પાણી સરખું પણ પીતા નથી ! આ પંથના યોજકોને હું કઇ ઉપમા આપુ એ પણ સમજાતું નથી. હિન્દુઓને વટલાવા માટે બેહસ્તની અને હુરાઓની લાલચો આપી છે. તે પ્રસંગે કદાચ અજ્ઞાન પણ આગેવાન જેવા ગૃહસ્થોને તેમણે મહેલોમાં નિશાથી ચકચુર બનાવી ઇરાનની પરીઓ જેવી સંતાડી રાખેલી છોકરીઓ દેખાડી વાંદરા જેવા બનાવ્યા હશે એમ અનુમાન થઇ શકે છે. કદાચ એવાં સ્થળોએ શેહીઆઓને આંખે પાટા બાંધીને લઇ જવામાં આવતા હશે અને બાગે બેહસ્તની મઝા ઉડાવા દેતા હશે ! આવો પણ એક જમાનો વચમાં આવી ગયો છે. કારણ બુદ્ધ ગયા હતા અને શંકરાચાર્ય પણ ગયા છતાં વિચારોનું પ્રાબલ્ય જામ્યું નહોતું. વલ્લભાચાર્ય કે રામાનુજાચાર્ય થયા નહોતા. લુટફાટ ચાલી રહી હતી. વામી સિદ્ધાંતનું પ્રાબલ્ય હતું. તે ચાલતો હતો તેને પકડી લીધો. તેમાં હરિશ્ચંદ્ર, રામ, બુદ્ધ વગેરેને નાંખ્યા. ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ ગણાતા ગાયોનું રક્ષણ કરનારા આદર્શરૂપ પુરૂષોના હાથે એ પંથની મહત્તા બતાવા ગૌવધ કર્યાની વાતો લખી કહાડી. તે પ્રસંગે બ્રાહ્મણો ઉપર મુસલમાની રાજ્યોનો બહુ જુલમ હતો. તે દોષ ક્ષત્રિયોનોજ કહેવાય તેમાં બ્રાહ્મણને નિંદવા એ અઘોર પ્રકારનું અજ્ઞાન દર્શાવે છે. એ બ્રાહ્મણો જો ન હોત તો આજે હિન્દુસ્થાનમાં હિન્દુધર્મનું નામ પણ ન હોત. કણબી ન હોત તો આજે આ દેશમાં અનાજની ખેતી પણ ન હોત. છતાં આજે પણ શું છે આ ઉદ્યોગી અને ક્ષાત્રકૂળ દિપક કોમ ન હોય તો લોકોને પુરૂં ખાવાનું પણ ન મળે. પ્રજાને પહેરવાનાં કપડાં તો જડેજ ક્યાંથી ? તમે ઓછાંમાં ઓછા પાંચ કરોડ તો બરાબર ક્ષત્રિય છો તે પુરા અને સાચા ધર્મ કર્મવીર ક્ષત્રિય બનો એવી મારી તમને નમ્ર વિનંતિ છે. વગેરે વગેરે ઘણી અસરકારક અને બોધદાયક વાતો શ્રોતાઓના હૃદયમાં ઘર કરી બેસે તેવી રીતે એ ભાઇએ કહી હતી.

ત્યારબાદ શેઠ **શીવદાસભાઈ ચાંપશી**, મી. **મહીદાસ પ્રેમજી, મોહનલાલ ત્રિભોવનદાસ** વગેરે કંઇક બોલી ગયા બાદ સદરહુ ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો અને તે દિવસની બેઠકનું કાર્ય રાત્રે આઠ વાગે બંધ કરવામાં આવ્યું હતું.

સબ્જેકટ કમીટીની બીજી બેઠક.

રાત્રે જમીને પરવાર્યા બાદ નવ વાગે મેમ્બરોએ કમીટીમાં હાજરી આપવી શરૂ કરી હતી. આગેવાનો સંબંધીના ઠરાવે કેટલાક પ્રેક્ષકોને પણ રાત વેઠવાના શ્રમથી નિર્ભય બનાવ્યા હતા. આગેવાનોના જુલમ સંબંધી મહારાવશ્રીને અપીલ કરવાને લગતો ઠરાવ મી. કેશવલાલભાઇ વકીલે ઘડી કાઢ્યો હતો જે મેમ્બરોને વાંચી સંભળાવામાં આવ્યો હતો. જુલમગાર આગેવાનોમાં પા. કાનજી દેવસી ધોળુ ગામ માનકુવાવાળાનું નામ ઉમેરવામાં આવ્યું હતું અને સહુ ભાઇઓ વચ્ચે સમજુત થવાથી એ ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. છુટા છેડાનો અધમ રિવાજ નાબુદ કરવાનો ઠરાવ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો અને તે પસાર કર્યા બાદ પરિષદનો ઉદ્દેશ અને બંધારણને લગતો જે ખરડો સ્વાગત કમીટીએ પસાર કર્યો હતો તે ઠરાવ તરિકે પરિષદમાં રજુ કરવા માટે વાંચી સંભળાવ્યા બાદ તે વિશેનો ઠરાવ પણ સર્વાનુમતે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. સદરહુ ઠરાવના અંગે એક વ્યવસ્થાપક મંડળ અને સેક્રેટરીની નિમણોક કરવાની હતી તેમજ પરિષદની હેડઑફીસ પણ કયાં રાખવી એ વાતનો વિચાર આ ઠરાવના અંગે કરવાનો હોવાથી ઠરાવે સારો વખત લીધો હતો. બાદ પરિષદે પસાર કરેલા ઠરાવો અને તેનુ કામકાજ કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા જનરલ સેક્રેટરી ભાઇશ્રી નારાયણજીને આપવાનો તેમજ પ્રમુખ સાહેબને પણ સત્તા હોવાનો તથા સ્વ. જ્ઞાતિબંધુ ભાઈ ખેતા ડોશાના મરણ નિમીત્તે શોક પ્રદર્શિત કરવાનો અને જે જે ભાઇઓએ ગુજરાતમાંથી પધારી પરિષદના કાર્યમાં સહાય કરી હોય તેમનો ઉપકાર માનવાને લગતા ઠરાવો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ કાર્યવાહકો તથા જે જે ગૃહસ્થોએ પોતાનો સામાન કે જગ્યા આપી હોય તેમનો તથા પ્રમુખ સાહેબ અને અન્ય વિદ્વાનવર્ગ પૈકી જેનો આભાર દર્શાવાની જરૂર હોય તેવા ઠરાવો ઘડી કહાડી પરિષદમાં રજુ કરવાની, આ કમીટી તરફથી તેના સેક્રેટરીને સત્તા આપવામાં આવ્યા બાદ મોડી રાત્રે–ત્રણ વાગે–કમીટીનું કાર્ય સંપૂર્ણ થયેલું જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું.

તા. ૨૦–૪–૨૪ નો ત્રીજો દિવસ.

કામની શરૂઆત શ્રી કૂળદેવીની સ્તુતીવડે લગભગ બે વાગે કરવામાં આવી હતી, ત્યારબાદ નીચે જણાવેલો ઠરાવ **રાજાભાઈ સામજી** ધોળુએ રજુ કર્યો હતો.

ઠરાવ ૩ જો.

" આ પરીષદને ખાત્રી થઇ છે કે આપણી જ્ઞાતિના નીચે જણાવેલા કહેવાતા આગેવાનો પીરાણાના બ્હાને દશોંદ અને વીશોંદ જેવા લાગા ઉઘરાવી તે પૈકીની મોટી રકમ ખાઇ જાય છે અને ધર્મની છુટનો કાયદો (Freedom of Religion Act) કચ્છ દેશને લાગુ છતાં જે આપણા જ્ઞાતિબંધુઓ પીરાણાનો ધર્મ છોડી હીંદુ સનાતન ધર્મ પાળવા પોતાની તીવ્ર ઇચ્છા ધરાવતા હોય તેમના ઉપર અને તેમનાં સગાં વહાલાં અને લાગતા વળગતાઓ ઉપર ત્રાસ કરી પોતાની કહેવાતી પટલાઇની સત્તાનો ગેરકાયદેસર ઉપયોગ કરી

તેમને જ્ઞાતિ બહાર મુકી તેમની પાસેથી સખત દંડ લઇ તે રૂપીઆ પણ ખાઇ જાય છે જેથી ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે જે નાણાં વીશ્વાસઘાતથી ખાઇ જવામાં આવે છે તેમજ ઉપર જણાવેલા ધર્મની છુટના કાયદાનો ભંગ કરવામાં આવે છે તે થતો અટકાવવા માટે તેમજ જે અત્યાર સુધીમાં એવાં જે જે કૃત્યો કરવામાં આવ્યાં હોય તેની કાયદેસર તજવીજ કરી તેમાં ઘટતું કરવા માટે **ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતીપાલ નોધારાધાર ધર્મધુરંધર અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ મહારાજા ધીરાજ મીરઝાં મહારાવ શ્રી ૭ સર ખેંગારજી સવાઈ બહાદુર જી. સી. આઇ- ઇ.** નું મુબારક લક્ષ ખેંચવા આ પરીષદ ઠરાવ કરે છે.

કહેવાતા આગેવાનોનાં નામ.

કાનજી દેવસી ધોળુ	માનકવા,
અરજણ માવજી	નાગવીરી,
પા. રામજી દેવજી	માનકવા,
પા. હંસરાજ દેવસી	દેશળપુર
પા. હીરજી ખીમા	મગવાણા,
પા. જસા શીવજી	કરઓઇ,
મુખી એતા મુળજી	ગઢશીશા,
પટેલ પ્રેમજી વાલજી	વિથોણ,
પટેલ શીવજી જેઠા	નખત્રાણા,
,, સામજી લધા	કોટડાના, (જડોદર)
મુખી અરજણ ડાયા	ખોંભડીના
પટેલ વસ્તા ખીમા, ભગત.	,,
,, ગંગદાસ એતા	રસલીઆના,
,, કરમશી શીવજી	નેત્રાના, (માતાજીના)
મુખી અબજી હીરજી	,,
,, દેવસી લધા	રવાપરના,
પટેલ પરબત ખીમા	ગડુલીના,

ઉપરનો ઠરાવ રજુ કરતાં **રાજાભાઇ સામજી ધોળુ ગામ માનકવાવાળાએ** જણાવ્યું–પ્રમુખ સાહેબ અને પ્રીય ભાઇઓ–આગેવાનોના જુલમ સબંધીનો આ ઠરાવ ગઇ પરિષદમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ કચ્છમાં આગેવાનોએ કેવું વલણ લીધું છે તે સબંધી સબજેક્ટ કમીટીમાં ચર્ચા ચાલી હતી. આગેવાનોએ કોઇ પ્રકારનો પોતાના વર્તનમાં ફેરફાર કર્યો નથી એમ મારૂં ચોકસ માનવું છે. ગઇ વખતે આગેવાનો સંબંધી ગણત્રી કરતાં ૧૬ જણ થયા હતા. હમણાં આપણે તેમાં કોઇનું નામ ઘટાડવા જેવું કે વધારવા જેવું છે કે નહિ તેની ચર્ચા કરતાં તે બધાં નામ કાયમ રાખવામાં આવ્યાં છે. ઉપરાંત એક સત્તરમા ભાઇ ઉમેરાયા છે. આ ભાઇનું નામ મ્હેં ઉમેરાવ્યું છે અને નાત

ઉપર જે જુલમ કરે છે અને તે સુધારાના કામમાં આડા આવે છે તેનો મને પુરો અનુભવ થયો છે. અમારા માનકુવામાંજ નહિં પણ રાજદરબારે જવું હોય ત્યાં પણ એ સત્તરમા ભાઇ કાનજી દેવસી ધોળુ મુખ્ય ભાગ ભજવે છે. અરજીઓ કરવા વગેરેના કામમાં પણ તે ભાઇ આગેવાની કરે છે. આપણુને દુનિયામાં બહુ શરમાવનારો જે ધર્મ પીરાણાપંથ છે તેની રાહે લાગા ઉઘરાવવામાં જે પૈસા આવે તેમાંથી આગેવાનો ખાઇ જાય છે. પૈસા ઉઘરાવવા એજ તેમનો તો ઉદ્દેશ છે. આ સત્તરમો જે ગેઢેરો નવો થયો છે તે સુધારાની વાતોમાં મુખ્ય કરીને વાંધો લે છે અને નાતભાઇઓને બહુ કનડે છે. બીજી અનેક રીતે પણ તે કનડગત કરે છે તેની ખાત્રી આપવા માટે આ ઠરાવ હું રજુ કરૂં છું. જરૂર પડસે તો તે પુરવાર કરી આપવા અને ભાઇઓની સેવા બજાવવા તેમની મદદ લઇને હું ચુકીશ નહિ. પરિષદની પહેલી બેઠકનું પ્રમુખપદ લઇને મ્હેં મારાથી બનતી નાતની સેવા કરી છે. મારી હાજરીથી ઘણા ભાઇઓ પરિષદમાં આવ્યા છે. પીરાણાપંથની પહેલાં બહુ ચર્ચા થઈ નહોતી. તેને અર્ધદગ્ધ પંથ કહેવામાં આવ્યો. મ્હેં તેને આપણા શીરે કલંકરૂપ હોવાનું કહી દીધું, આ ઉપરથી બહુ ચર્ચા થઇ અને તે કાનજી દેવસી વિરૂદ્ધ પડયો છે. સુધારાવાળાને કનડવા તેનાથી બનતું કરે છે. નથુ માવજી જે કરાંચીમાં છે તે ગરિબ છે. પરાણે પેટ ભરે છે. તેની બાયડી દેશમાં છે તેને એ કાનજીએ અટકાવી દંડ દેવાનું કહ્યું. ૫૦૦ કોરીનો મચરકો તેની પાસથી લખાવી લીધો તે એવી રીતે કે તેણે સુધારાવાળામાં ભળવું નહિ. આવાં નિર્લજ કામો એ માણસ કરે છે તેથી તેનું નામ ઉમેરવામાં આવ્યું છે. પરિષદના ઉદ્દેશની તે વિરૂદ્ધ કામ કરતો હોવાથી મ્હેં સહુ ભાઇઓને સબજેક્ટ કમીટીમાં તે વાત સમજાવીને તેનું નામ ઉમેરાવ્યું છે.

મ્હેં મારી દીકરીનાં છુટાં લગ્ન વેદ વીધિ પ્રમાણે કર્યાં ત્યારે મારા વિરૂદ્ધ પડી આગેવાનોને ઉશ્કેરવામાં તેમજ સગાં કુટુંબીને પણ અટકાવ કરવામાં તેણેજ ભાગ લીધો હતો. તે પ્રસંગે મ્હેં બહુ મોટી જહેમત ઉઠાવી હતી. ત્યારે આગેવાનોને પોતાના ઘેર એકઠા કરી તેણે સજા કરાવી હતી. અમારા વિરૂદ્ધ એજ માણસ બધું કામ કરે છે તેથી મ્હેં એનું નામ ઉમેરાવ્યું છે. બાકીના આગેવાનો કેવા જુલમ કરે છે તે સબંધી ઘણું કહેવાયું છે અને લખાયું છે એટલે આ ઠરાવ કરવાની કેટલી મોટી જરૂર છે તે સમજી લેશો અને પસાર કરશો એવી અરજ કરૂં છું.

ભાઇ રતનશી શીવજીએ ઠરાવને ટેકો આપતાં જણાવ્યું કે–પ્રમુખ સાહેબ અને જ્ઞાતિભાઇઓ! મારી આગળ રાજાભાઇ સામજી ધોળુ ગામ માનકુવા વાળા એક નવા આગેવાન વિષે બોલી ગયા અને તેમને એણે જે કનડગત કરેલી તે ઉપરથી એનું નામ તેમણે ઉમેરાવ્યું. આવા આગેવાનો તો ઘણાએ છે પણ તે બધામાં શીવજી પટેલ મુખ્ય છે તેના માંથેજ બધું થાય છે. ખરૂં પુછો તો એ એકજ માણસને પુરો સમજાવાની જરૂર છે અને તેથી આપણું ઘણું કામ અટકે છે. આથમણા પાંચાડામાં નાગવીરીમાં વળી એક અરજણ માવજી નવો થયો છે, જે કોઇ સુધારામાં ભળે તેનાં સગપણો તોડવાનું અને દંડ લેવાના કામનું એણે બીડુ ઝડપ્યું છે. પ્રેમજી હીરજીને સગપણો તોડાવાની બાબતમાં એણે બહુ કનડગત કરી છે. આગેવાનોનો મોટો જુલમ તો એ છે કે પીરાણાના પંથની રાહે જ્ઞાતિને પુરી ચઢાવીને મુસલમાન જેવી બનાવી દેવી! ખાનામાં આ પીરાણું સમાઈ ગયું છે અને

એ ખાંનાના સત્તાધારી તે આગેવાનોજ છે ત્યાં આપણા ભાઇઓને મુમના બનાવા માટે અનેક પ્રકારના જુલમ કરે છે, જેનાં ઘર બરાબર ચાલતાં હોય તેવાના પણ જબરાઇએ છુટકા કરાવે છે. માવજી કરસનનું ઘર બરાબર ચાલતું હતું. બિચારી બાઇએ ઘણુંએ ના કહ્યું છતાં તેનો ૧૦૦૦ કોરી દંડ કરીને છુટકો કરાવ્યો! મારૂં નામ હવે એને બહુ નજરે ચડયું છે એટલે મારા ઉપર જુલમ કરવાનું એ અરજણ માવજીએ બીડુ ઝડપ્યું છે. મ્હને પોતાને બહુ રીતે હેરાન કરે છે છતાં તેનાથી હું ડરતો નથી. હું સુધારાવાળો છું અને આગળ પડતો ભાગ લઉ છું એ તેનાથી જોયું જતું નથી છતાં હું મારો ધર્મ બરાબર સમજ્યો છું અને તે સહુ ભાઇઓને સમજાવવાનું પણ મ્હેં એના સામે બીડું ઝડપ્યું છે. આગેવાનોની કનડગત એક પ્રકારનીજ નથી એટલે તેમને તો હવે ગેઢેરાપણું કરતા અટકાવેજ છુટકો છે. હું આશા રાખું છું કે સહુ ભાઇઓ આ ઠરાવ પાસ કરવાની જરૂર બરાબર સમજશો અને તેને પુરતો ટેકો આપશો (તાળીઓ.)

ભાઈ શીવજી કાનજી પારસીઆ ગામ નખત્રાણાવાળાએ જણાવ્યું કે ભાઇઓ! આગેવાનોના જુલમ સંબંધી જે ઠરાવ રાજાભાઇએ રજુ કર્યો છે અને ભાઇ રતનશીએ ટેકો આપ્યો છે તે બરાબર છે હું પણ અંતઃકરણથી આ ઠરાવને ટેકો આપું છું. રાજા ભાઇ સામજીએ એક આગેવાન વિષે તો બહુ બહુ વાતો કરી છે. દ્રૌપદીને છેડવાનું બીડુ એક કીચકેજ ઝડપ્યું હતું તેમ એક જણ પણ બહુ કનડગત કરતો હશે પણ આપણે હવે આગેવાનોના જુલમ સામે જોઇને બેસી રહેવાનું નથી. તેમની સામે થવામાં પછાત ન રહેવું તેમને જેમ કાકા પાસેથી પાઘડી બાંધવી છે તેમ આપણે કંઈ બાંધવી નથી તો ડરવું શામાટે. જેને પટલાઇ કરવી નથી તે તો એમને બરાબર સામેજ થવું જોઇએ. આ પરિષદો ભરીને જ્ઞાતિનો ઉદ્ધાર કરવાનું આપણે બહુ સારૂંજ કામ કરીએ છીએ તેમાં ડરવું શામાટે જોઇએ. કોઇએ ડરવું નહિ અને આગેવાનોના જુલમનો અંત લાવવા માટે જેનામાં જેટલી શક્તિ હોઇ તે વાપરી તેમની સામે થવું એ મારી મુખ્ય અરજ છે. (તાળીઓ).

ભાઈ રતનશી ખીમજીએ સદરહુ ઠરાવના અંગે બોલતાં જણાવ્યું કે મે. પ્રમુખ સાહેબ અને ભાઇઓ! આગેવાનોના જુલમ સંબંધી દરેક સભામાં અનેક પ્રસંગે મ્હેં બહુ કહ્યું છે. તમારી પાસે તે જાણવાનું સાહિત્ય પણ બહોળુ થઇ ગયું છે છતાં આજે મારા માથે જે ફરજ છે તે તો બજાવવીજ જોઇએ, નાતનું ભલું કરતા હોય એનું નામ આગેવાન. પહેલાં અને આજે પણ એવાજ માણસોને આગેવાન ગણતા અને ગણાવા જોઇએ. નાતને તો આગેવાનોની વાડ હોય. તેમનું રક્ષણ હોવું જોઇએ છતાં આપણે ત્યાં તો વાડ ઝાડને ખાય છે. આવી વાડનું આપણે શું કામ છે? જ્યારે તે લોકો આપણા ઉપર ત્રાસ ગુજારે છે, દંડો લે છે, અનેક પ્રકારના કાવાદાવા કરીને પૈસા ખાઇ જાય છે અને નાતની કોરીઓથી ખીસાં ભરે છે ત્યારે આપણે હવે તેમનું શું કામ છે. હું તમને ખાસ ભાર દઇને કહું છું કે એ જુલમગારોને ધરમ સાથે ઝાઝું કામ નથી તેમને તો પોતાનાં ખીસ્સાં કેમ ભરાય એટલોજ ખપ છે. આ હેતુ તેમનો જળવાય તો સુધારાવાળા સાથે એમને ઝાઝી તકરાર નથી. પણ સુધારાવાળા **ખાંનાઓને પાયામાંથીજ ખોદવા** બેઠા છે એટલે તેમનાં

૭

ખીસ્સાં ભરાતાં બંધ થાય છે એ તેમને સાલે છે. તેમને કાંઇ બીજી પરવા નથી. આગેવાની કરતાં ગમે તે રીતે તેમને ખાવાનું મળે એટલીજ તેમને પરવા છે. પણ આપણે ખોટી રીતે માની લીધું છે કે તેમના વગર તો ગાડુ ચાલેજ નહિ! તેથી એક પ્રકારની તેમની આપણે ગુલામગીરીજ સ્વીકારી છે. ગરિબ ભાઇઓ કે જેમનો કંઇ અવાજ નથી તેમની પાસે એ લોકો કેટલી ગુલામી કરાવે છે! તેમની સત્તાનો દોર એટલો તો મજબુત હોવાનું એ માને છે કે આપણા ભાઇઓને તેમને ખપ પડે અને બળદીઆ ન જડે તો બળદીઆની જગ્યાએ જોડે છે. હવે તમને પરિષદોની બેઠકોથી સમજાયું કે પીરાણાના પંથમાં ધરમ જેવું કંઇ છેજ નહિ, માત્ર તમને હિન્દુપણામાંથી ટાળી દેવાનીજ તેમાં બધી વાતો થાય છે. તમને અહીંઆં સહુ વક્તાઓ તમારો સાચો ધર્મ શું છે તે સમજાવે છે એ પુરૂ સમજો અને કચ્છની નાતના માંથે જે કાળી ટીલી છે તે તમે કાઢી નાંખો. પરિષદની હીલચાલ છતાં પણ તેમના જુલમો ઓછા થયા નથી અને તમે સહુ તેના ભોગ થતા આવો છો એ મોટી શરમ ભરેલી વાત કહેવાય. આપણા જેવા ઉચ્ચ કોમનાં ફરજંદને એ વાત નીચું જોવડાવ-નારી છે. આગેવાનોના જુલમનો હવે અંત આવી જવો જોઇએ કારણ તેની હવે કોઇ હદજ રહી નથી. આવા ધર્મના કામને તેઓ સહન કરી શકતા નથી. તમને નમાવવા તમારા સગા સંબંધીઓને કનડે છે, દંડ લે છે, નાતબહાર કરે છે અને ગમે તે પ્રકારે તેમના જોડા નીચે નમાવવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે. આપણા કચ્છ વિભાગમાંથી સડો દુર થતો નથી તેનું કારણ માત્ર તેમના ત્રાસની ભીતિજ છે. તમે સહુ પોતાની જાતને સ્વતંત્ર બનાવા પુરતો પણ વિચાર કરી :શકો નહિ એ કેટલા દુઃખની વાત છે. આપણે સહુ એક ઉચ્ચ અને પવિત્ર કોમનાં સંતાન છીએ એ વાત તમે બરાબર સમજો તો હું તમારો ઉપ-કાર માનીશ. હું જાણું છું તમને એ નરાધમોની મ્હોટી બ્હીક છે છતાં ખાત્રી રાખજો કે તમે જો સત્યના માર્ગે ચઢી સ્વધર્મ પ્રમાણે ચાલશો તો એમનાં પાપજ એમને ખાઇ જશે. એમની જે સત્તા આજે ચાલી રહી છે તેને સત્વર નાબુદ કરવા સહુ ભાઇઓ પોતાથી બનતી મહેનત અને મદદ કરશો એવી મારી ખાસ વિનંતી છે. (તાળીઓ)

ભાઇ માવજી સામજીભાઇ લીંબાણી ગામ દેશલપર વાળાએ ઠરાવને ટેકો આપતાં જણાવ્યું—કે મે. પ્રમુખ સાહેબ પ્રીય જ્ઞાતિ ભાઇઓ. આ સભામાં આગેવાનના જુલમ સંબંધી ચર્ચા સારી રીતે થઇ છે. જેજે ભાઇઓ જે બોલી ગયા છે તે બરાબર સાચુ જ છે. પીરાણાનું ધરમ જે કલંક રૂપ છે તે આગેવાનો ઝાલી રાખે છે અને એ લોકોજ આખી નાતને અડાવી રહ્યા છે એ તદ્દન સાચી જ વાત છે. ઘણું કહેવાયું છે એટલે હું કંઇ બોલતો નથી. સહુ ભાઇઓ ઠરાવને ટેકો આપશો. (તાળીઓ).

ભાઇ નારાયણજી રામજી ગામ વીરાણી વાળાએ અનુમોદન આપતાં જણાવ્યું—

આગેવાનોના જુલમે તો આખી નાતની પાયમાલી કરી છે, અને તેનાં દુઃખ બધા ભાઇઓ રડી ગયા છે જેઓ બોલી શકતા નથી તેમનાં હૃદય એમના ત્રાસથી કંપી રહ્યાં છે અને રડી રહ્યાં છે. હવે આ જે મોટું દુઃખ છે તેનો ત્યાગ કેમ કરવો એ જ આપણો ઉદ્દેશ છે. આવડી મોટી બ્રીટીશ સરકાર તેના લીધે જે દુઃખો હોય તે કહી શકાય છે તેના સામે બાઝી શકાય છે પણ આગેવાનોનાં જે દુઃખ આપણને છે તે કહી શકાતાં

નથી એ ઉપરથી તમે એટલો તો વિચાર કરો કે તેમની સત્તાનો દોર કેટલો જામ્યો છે. કોઇની દીકરીાજ અને કોઇની બાયડીજ ગમે તે ટાણે પડાવી લે અને ગમે તેને આપે! આ જુલમ તમે કેમ સહન કરી શકો છો એ હું તો સમજું છું પણ હવે તમારી ગુલામી દશાની પણ હદ આવી ગઇ છે. મારા બન્ધુઓ જાગો! બાયલાપણું અને નબળાઇ તજી દો. તમે કઈ જ્ઞાતિમાં જન્મ્યા છો. તમારા બાપદાદા કેવા હતા અને તમે કેટલા ઉતરી ગયા છો તે આંખો ઉઘાડીને જુઓ. ન સમજાય તો કોઇને પુછો. તમે જેટલા તેમને નમતા જશો એટલા તેઓ તમને વધારે ગુલામ બનાવશે કારણ તેઓ નિર્દય છે. અધર્મના પંથે ચઢી ગયેલા એ ભ્રષ્ટ હૃદયના જુલમગારોને તમારા માટે જરાએ લાગણી કે દયા જેવું કંઇ છે જ નહિં. મ્હને ખાત્રી છે કે ધર્મની રાહે જવામાં ઇશ્વર જરૂર તમને સહાય થશે. તમે હાથ જોડશો તો એ સામા થશે, જોડો ખણસો તો એ નરાધમો અધમ પ્રકારના ધંધા છોડી દેશે. એ લોકો જે સત્તા ચલાવી રહ્યા છે તે આપણને જ આભારી છે. તમે એ સત્તા નભાવી રાખો છો. તમે એમના બારણે ન જાઓ, એમની વાત ન માનો અને તમારા કે તમારા કુટુંબ ઉપર તેમની જે સત્તા કે લાગવગ હોય તે તરછોડી કહાડો એટલે તમારે બીજું ભાગ્યેજ કરવાનું રહેશે. નિરાધાર કે પક્ષ વગરના આપણા રંક ભાઇઓ ઉપર તેમની સત્તા ચાલશે અને તેનો વિચાર પણ કરી લેવાશે પણ તમે અહીં બેઠેલા ભાઇઓ કે બ્હેનો એમની સત્તાને કોઇ વાતનું વજન આપશો નહિં તો આ ઠરાવનો અમલ આપો આપ થઇ જશે. મુરખ અને નિરક્ષર તેમ જ આધાર વગરના રંક ભાઇઓ ઉપર એ લોકો પોતાની સત્તાનો દોર ચલાવી રહ્યા છે તેનો આ ઠરાવ ઘડીને વિચાર કરવામાં આવ્યો છે પણ તેનો અમલ તો ત્યારે જ પુરેપૂરો થશે કે જ્યારે સહુ ભાઇઓ એ ઠરાવને અમલમાં મુકવાના કામમાં સાથ દેશો. આપણામાં ઘણા ભાઇઓ એવા છે કે તેમને પહોંચી શકે એટલે તમારે એમનાથી ડરવાનું કંઇ કારણ નથી. તમે સહુ ભાઇઓ તમારી આંખે જ જોતાં શીખો, તમારૂં હૃદય કહેતું હોય તેજ કામ કરો અને તમારા પગ ઉપર ઉભા રહેતાં શીખો એવી વિનંતી સાથે આ ઠરાવ પસાર કરવાની હું વિનંતી કરૂં છું. (તાળીઓ.)

આ ઠરાવની વિરૂદ્ધ કોઇને કંઇ કહેવાનું હોય તો તે કહેવું ન અને કહેવું હોય તેમણે ઉંચા હાથ કરી પોતાનો મત દેર્શાવવો એ પ્રમાણેની સુચના ઉપરથી સહુ ભાઇઓએ હાથ ઉંચા કર્યા હતા અને ઠરાવ સર્વાનુંમતે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. મરણ પાછળનાં જમણો નહીં કરવા અને નહીં જમવાને લગતો ઠરાવ ત્યાર બાદ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો.

ઠરાવ ૪ થો.

મરણ પાછળનાં કારજો શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ અયુક્ત ખરચાળ અને દુર્દશાએ પહોંચાડનાર હોવાથી તેને સદંતર નાબુદ કરવા અને તેવાં જમણો નહી જમવાનો આ પરીષદ ઠરાવ કરે છે.

સદરહુ ઠરાવ રજુ કરતાં **રા. રતનશીભાઇ કરસને** જણાવ્યું કે પ્રીય ભાઇઓ અને બ્હેનો-મરણ પાછળના જમણો કરવાનો રિવાજ એ પણ એક પ્રકારનો આપણામાં

સડો પેઠો છે. આ ઠરાવ જો કોઈ વિદ્વાન ભાઇએ રજુ કર્યો હોત તો તમને બહુ જાણવાનું મળત. છતાં મ્હને ફરજ પાડી ત્યારે તે હું રજુ કરૂં છું. આ કંઇ કારજ ન કહેવાય તેને તો પ્રેત ભોજન કહેવામાં આવે છે. આ પ્રેત ભોજન કરવાનું તો હિન્દુઓનાં શાસ્ત્રોમાં લખ્યું નથી એટલે તે રિવાજને નાબુદ કરવા આપણી નાતની દરેક સભામાં દરેક સ્થળે કહેવામાં આવે છે. બીજી નાતો આ વાતની કેમ ચર્ચા નથી કરતી એમ કોઇ અજ્ઞાન ભાઇને લાગશે પણ બીજા શામાટે કરે ! જેનાં પેટ દુઃખે તે જ એ રિવાજની ચર્ચા કરે. કાઠીઆવાડ, ગુજરાત, નિમાડ, માળવા વગેરે આપણી નાતની સભાઓમાં હું ફર્યો છું અને દરેક ઠેકાણે આ દુઃખ રોવું પડે છે. આવાં કારજો કરવાથી ઘણા ભાઇઓ મજુરી કરવાની સ્થીતીમાં આવી ગયા છે એ વાત મ્હેં દરેક ઠેકાણે સાંભળી છે. આ નિમિત્તે આપણે કોઇને ઘેર ખાઇએ એટલે આપણે બધાને ખવરાવવું જ પડે છે અને તે ફરજ્યાત થઇ જાય છે. આ પ્રેત ભોજન જમવું એટલે પાપ ખાવું એવો અરથ છે. પાપ ખાવા કરતાં તો આ દેહનો નાશ કરી નાંખવો એમ મને તો લાગે છે. આપણી જ્ઞાતિમાં આ રિવાજ કેવી રીતે ઘુસી ગયો છે તેનો ચિતાર ઘણા વિદ્વાનોએ આપ્યો છે પણ આ રિવાજ તે રિવાજના રૂપમાંથી આપણો કટ્ટો દુશ્મન થઇ પડયો ત્યાં સુધી આપણે આંખ ન ઉઘાડીએ એ કેટલી દીલગીરીની વાત કહેવાય. હું તમને શું સમજાવું પણ એટલી તો ભલામણ જરૂર કરૂં છું કે આપણા જે વીર પુરૂષ અમરસિંહ દેશાઇ ભાઇએ "માધાના પિતાનું પ્રેત્ત ભોજન" લખ્યું છે તે તમે જરૂર વાંચજો. મ્હને બહુ દુઃખ થાય છે કે આજની આપણી આ સભામાં તેવું આખ્યાન કરવાની તક પ્રભુએ તેમને પોતાની પાસે બોલાવીને આપણી પાસેથી લઇ લીધી છે. આવા સેંકડો માધા હું આપણા દેશમાં જોઉં છું. હું પોતે પણ એ માંહેનો જ છું. ભાઇઓ ! તમે વિચાર કરો કે આપણી નાતમાંથી એ મારગે કેટલી કોરીઓ તણાઇ ગઇ હશે અને કેટલા ભાઇઓ ઘરબાર ને વાડીઓ વગરના થઇ ગયા છે. આ રિવાજ પાયમાલી કરનારો છે એટલે એવાં પ્રેત ભોજન કોઇએ કરવાં નહિ અને જે કોઇ કરે તેને રોકવા અને ખાવા તો જવું જ નહિં. આ પ્રકારે જ્યારે તમે દ્રઢ થશો ત્યારે બીજા ભાઇઓનું એ તરફ ધ્યાન ખેંચાશે, આપણા પૈસા આપણા ઘરમાં જ રહેશે અને પૈસા હશે તો ઘણાં સારાં સારાં કામ કરીશું. (તાળીઓ) ભાઇ માવજી સામજી લીંબાણી ગામ દેશળ પરવાળાએ જણાવ્યું કેઃ-

ભાઇઓ અને બ્હેનો, મારા વડીલ રતનશીભાઇએ તમને આ ઠરાવ વિષે બરાબર કહ્યું છે. મ્હને તો પેટની દાઝ છે એટલે તમને કહીશજ. આ રિવાજના પરિણામે હું તો કંઇ ભણ્યો નહિ એટલે વધુ ઓછું બોલું તો માફ કરજો. પ્રેત ભોજન જમવું નહિં એવું મ્હેં નકી કર્યું છે, કોઇનો દાડો ખાવો અને ઝાડો ખાવો એ મ્હારે મન તો સરખું છે. અને સહુ ભાઇઓને હું વિનંતી કરૂં છું કે તમે પણ આજેજ એ રિવાજને તિલાંજલી આપી દેજો. જુવાન ભાઇ કે બ્હેન મરી જાય તેની પાછળ ત્રીજે દહાડે જમવું એ કેટલા દુઃખની વાત છે. તેનાં સગાં વહાલાં રોતાં કકળતાં હોય તે ટાણે **અનાજ ખાવું અને ધુળ ખાવી** એ સરખું છે. આ ખાવા ખવરાવાનું કરે છે કોણ ! પેલા **નિર્દય હૃદયના** ગેઢેરા. આ ગેઢેરા તો કુંભારના ઘેર લાંબે દોરડે બંધાય છે તે માંહેના છે. એનું અને તેમનું માન સરખું જ સમજજો. પહેલાંના વખતમાં તો ધર્મમાં કેટલી

બંધનો હતાં તે પ્રમાણે કરતા. આજે આપણામાં તો એ કાળાં કામો કરનારાઓએ ધર્મનાં બંધનો તો રાખ્યાં નથી પણ **કાળાં બંધનો બાંધ્યાં** છે તેનો વિચાર કરી સહુ ભાઇઓ એમનાં બંધનોને તોડી નાંખશો એવી મારી અરજ છે, (તાળીઓ.)

ભાઇ રતનશી ખીમજી ખેતાણી ગામ વીરાણીવાળાએ ઠરાવ ઉપર બોલતાં જણાવ્યું–કે પ્રમુખ સાહેબ અને પ્રીય ભાઇઓ મરણ પાછળનાં જમણોનો રિવાજ મરનારની પાછળ કંઇક તો કરવું જોઇએને ! એમ સમજીને પડયો હોય તોપણ એટલી વાત નક્કી થાય છે કે મરનારને જો એનું પુણ્ય મળે તો એની પાછળ જમનાર એનું પાપ ખાય છે, પાપ કર્યાં હોય તે ખાનાંમાં બેસીને જમનારા ખાઇ જાય છે એટલે તેનો એ અરથ થયો કે આપણે જે કંઇ પુન્યદાન કરીએ તે એવાં જમણ જમીને ધોઇ નાંખીએ છીએ, કોઈ પણ શાસ્ત્ર આ જમણોની વાતને ટેકો આપતું નથી, કોઇ વિદ્વાન એ વાતમાં સંમતિ આપતા નથી, ત્યારે પાપ ખાવાનો રિવાજ આપણે શા માટે રાખવો ! રતનશી ભાઇએ જે દાખલો આપ્યો છે તે બરાબર સાચો છે. મરનારના ઘરમાં ખાવા દાણો ન હોય તોપણ એક ટંકના વાળુ ખાતર તેનાં ઘર બાર કે વાડી લિલામ કરીને પણ દાડો કરવો પડે છે. મરનારનાં સગાં અનેક પકારની વાતો કરીને જેનો બાપ, ભાઇ કે મા મરી ગઇ હોય તેને દાડો કરવા સમજાવે છે. આ પ્રકારે આ રિવાજના અંગે સગાં પણ દુશ્મનની ગરજ સારે છે. આવા દાડા કરીને ઘણા ભાઇઓ ભિખારી અને કંગાળ થઇ ગયા છે. અને નાતમાં ભૂખની બરકત થઇ છે. બંધુઓ, તેથી આવી ભૂખ વધારાની બરકતો કરનારા રિવાજો ત્યાગો. ખોટા મમતમાં આવી જઈને ખરચો કરતા અટકો એટલી મારી તમને વિનંતી છે.

વિશ્રામ પાંચા ગાંગાણી ગામ વીરાણી વાળાએ ઠરાવ ઉપર બોલતાં જણાવ્યું કે ઘણા ભાઇઓ આવાં ભોજન નહીં જમવાની પ્રતિજ્ઞાઓ લેવા આવે છે પણ જો આપણે એ વાત હૃદયમાં નક્કી કરી હશે તો એ રિવાજ પોતમાડો ભાગી જશે અને એનું દુઃખ પણ ટળી જશે. એક બીજાનું જોઇને કે શરમા શરમી કોઇ ઉઠશો નહિ. સહુ પોતાના મનથી ત્યાં બેઠા બેઠા પ્રતિજ્ઞા કરી લો તો સભાના વખતનો બચાવ થશે.

ભાઇ નારણજી–રામજીભાઇએ જણાવ્યું કે આ પ્રેત ભોજનો શાસ્ત્ર પ્રમાણે છે કે નહિ એ વાત આપણે કોઇ વિદ્વાનો કે શાસ્ત્રીઓ મારફત જાણવી જોઇએ. આ સભામાં પંડીત શ્રી કાર્તાંતિક જેવા બીરાજ્યા છે બીજા વિદ્વાનો અને સાક્ષરો પણ છે તેમને મારી હાથ જોડીને વિનંતિ છે કે આ રિવાજના ખરા ખોટાપણા વિષે અમારા અજ્ઞાન ભાઇઓને શાસ્ત્રસંમત હોય તેવું જ્ઞાન આપે.

જ્યોતિર્વિભુષણ પંડીત શ્રી કાર્તાતિકનું ભાષણ.

અધ્યક્ષ મહાશય અને પાટીદારભાઇઓ આ તમારો કણબીભાઇઓનો સમાજ જોઇને આજે મ્હને ઘણો આનંદ થાય છે. જ્ઞાતિને લગતાં દરેક કાર્યો પંચ મારફતે થાય છે અને પંચ ત્યાં પરમેશ્વર એવું કહેવાય છે. ત્યારે આખી જ્ઞાતિનો સમાજ જ્યાં એકઠો થાય ત્યાં તો જે દેશકાળને લઇ યોગ્ય હોય એવાં ધર્મનાં કામો થવાંજ જોઇએ. કેટલાક પ્રસંગે સંભવિત ન હોય એવું બને છે અને તેનો દાખલો આ તમારી પરિષદ છે. કચ્છ દેશના કણબી ભાઇઓમાં વિદ્યાનો ઘણો અભાવ છે છતાં આજે આ સભાનું મળવું જોઇને મ્હને આશ્ચર્ય

સાથે આનંદ થાય છે. તમારામાંથી માત્ર બેચાર ભાઇઓ ભણ્યા હશે તેનો જુઓ આ કેટલો મોટો પ્રભાવ દેખાય છે. વિદ્યાથી વિનય આવે છે. ધર્મ અધર્મની વાત પણ વિદ્યાથી સમજાય છે અને એ સમજાય ત્યારે મનુષ્ય પ્રાણીમાં ખરા મનુષ્યની પાત્રતા આવે છે. તમને બોધ આપવા મ્હને ઊભો કરવામાં આવ્યો છે પણ હું મારી પાત્રતા એટલી મોટી સમજતો નથી. તમારા માંહેના જે જે ભાઇઓ કંઇક ભણ્યા તેમણે કંઇ કંઇ પુસ્તકો જાતે વાંચ્યાં એટલે તમે કોણ છો એનું તેમને ભાન થયું. અત્યાર સુધી તમે **સિંહના** બચ્ચા હોવા છતાં પોતાને મેંઢીઆમાં ખપાવતા હતા. તમે જાણો છો અને હું તમને કહું છું કે તમે ખાત્રીથી માનજો કે તમે કણબી ભાઇઓ માણસ જાતમાં સિંહ સમાન છો. તમે બ્રાહ્મણ વર્ગને ઉપદેષ્ટા તરિકેનો હક્ક આપ્યો છે એટલા માટે મ્હારે તમને જે સત્ય છે તે કહેવું જ પડશે. શાસ્ત્રનો એ સિદ્ધાંત છે કે સત્ય જ કહેવું અને સભાઓમાં તો અવશ્યે યથાર્થજ કહેવું જોઇએ. શાસ્ત્ર વચનોના ભાવતા અર્થ કરી ઉલટુ સુલટુ કહેનાર માણસ પાપના અધિકારી થાય છે. વળી સંયમ તો પંડિતોએ અવશ્યે જાળવવો જ જોઇએ અને એવાજ પંડિતો સભાઓમાં બોલી શકે કે જેઓ સંયમને જાણનારા છે. હું જે કંઇ બોલું તે તમારા માટે છે જેઓ જાણતા ન હોય તેમના પ્રત્યે મારો બોધ છે એટલે તમારે મારા તરફ ચોક્કસ લક્ષ દેવો.

તમારી આ સભામાં હું જોઉ છું કે **અમૃતો** વટાય છે. તમારી પદ્ધતિ એવી છે કે જે અજ્ઞાની હોય તે પણ અનુકૂળ બને તો શ્રોતાઓને હું ખાસ કહું છું કે ગમે તે સ્થીતીમાં પડયા પડયા મ્હોં ફાડીને ઉંઘનારાના મ્હોમાં જેમ કુતરા મુતરી જાય છે તેમ તમે થવા દેશો નહિ. લક્ષ દઇને તમારા ભાઇઓ જે કહે તે સાંભળજો અને જે સારૂં લાગે તે અવશ્યે ગ્રહણ કરજો. તમે પાટીદારો આ દેશના પ્રાણ સમાન છો. ઘણા કાળથી અંધાધૂનીના કારણે તમે જાગ્રત થઇ શકયા નથી. ગિરફતારી અને અફસોસમાં પડેલા તેમને આજે જ્ઞાન થયું છે. કણબીઓ તો આખા જગત્ ઉપર ઉપકાર કરનારા છે એટલે તેમના હિતાર્થે જે કંઇ પુરૂષાર્થ કરવો પડે તે કરવાની દરેક જાતની ફરજ છે, તમારી પાછળ આખુ જગત્ વિંટાયેલું છે એવી તમારી જે ઉત્તમ કોમ તેની ગીરફતારી ધર્મ વિપ્લવના સમયથી શરૂ થઇ ચુકી છે. ક્ષત્રિયો પડયા અને ભારતધર્મ સંકડામણમાં આવ્યો અને તે સમયે વિધર્મિઓ આક્રમણ કરી આવ્યા. તેમને આ દેશની પ્રજા ઉપર હિન્દુપણુ મુંકાવી દેવાના અનેક પ્રયત્નો કર્યા. કેટલાએ પ્રપંચો કર્યા. અને કેટલાયને વટલાવીને પોતાના પક્ષમાં લીધા. તે સમયે ધર્મનું શિક્ષણ આપવાનો તો અવકાશ ન હોતો એટલે ધર્મજ્ઞાનનો લોપ થવા લાગ્યો. હિન્દુઓને મીઠી મીઠી લાલચો આપવા અને તેમ કરી વિધર્મમાં આસ્થા બેસાડવા માટે પણ તેમણે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે પ્રયોગો કર્યા છે. છેવટે શસ્ત્રપહારનો ઉપયોગ કરી જે બ્રાહ્મણો પ્રજાને ઉપદેશ કરતા તેમનો નાશ કરવાનું કાર્ય પણ કરી ચુકયા. ક્ષત્રિઓ બ્રાહ્મણોને રક્ષણ આપી શકયા નહિ, ઉપદેશનું કાર્ય તદ્દન બંધ પડયું આજે તે માટે ઉપદેષ્ટા માંથે આક્ષેપ આવે છે !

પીરાણાપંથના અસ્તિત્વ વિષે મ્હેં કંઇક સાંભળેલું છતાં મ્હને તેનો પુરો ખ્યાલ નહોતો. તેની દશતરી ભાઇ **નારાયણજીએ** મ્હને મોકલી આપી. અને દશ અવતારો તેના મ્હને સમજાવ્યા તે પહેલાં એવું મ્હેં કંઇ સાંભળેલું નહિ. આ દશતરી વાંચતાં તો રોમાંચ થઇ જાય છે છતાં મારી આંખો તો ઉઘડી ગઇ છે. હું તમને પુછું છું કે તમે

એમાં **શું** જોયું છે? એ વાંચતાં અને તેને હાથમાં લેતાં તમને **શરમ** થવી જોઇએ છતાં હું જાણું છું તમે અભણ છો તમે ભોળા દિલના છો એટલે એ વાત સમજી શકયા નથી પરંતુ હવે તો તમે જાગ્યા છો અને જાગ્યા ત્યાંથી સવાર ગણીને તમારી ઉન્નતિ માટે પ્રયત્ન કરો તમે મ્હને ઉભો થવાનો હુકમ કર્યો ત્યારથીજ મ્હેં તો પણ લીધું છે. તમારા જેવી ઉત્તમ કોમનું અધઃપતન અમારાથી કેમ સહન થઇ શકે, તમને ધર્મના માર્ગે ચડવવા એ તો અમારો મુખ્ય ધર્મ છે. તમે જો હિન્દુશાસ્ત્રો વાંચ્યાં હોત તો જરૂર દશાવતારી જેવી વાતો ખોટીજ માનત. આ જગતમાં દરેક જીવ પોતે સુખી થવા માટે પ્રવૃતિ કરે છે. દાની જે દાન કરે છે તે સુખ માટે છતાં ભગવાન્ મનુએ કહ્યું છે કે ધર્મ સંપાદન કર્યા સિવાય સુખ મળતું નથી એટલે તમારે પ્રથમ તો ધર્મપરાયણ થવુંજ જોઇએ. વેદવ્યાસ આજ્ઞા કરે છે કે, કોઇ પ્રકારની ઇચ્છા કે કામનાથી, ભયથી લોભથી અથવા હું જીવી શકું એવા હેતુથી પણ ધર્મનો ત્યાગ કરવો નહિ. તમે જે ત્યાગ કર્યો છે તે અકસ્માતનુંજ કારણ છે. પીરાણાપંથની રાહે તમે ચઢી ગયા અને પોતાના ધર્મનો તમને ખ્યાલ રહ્યો નહિ તેમાં કોઇનો દોષ જોવાની જરૂર નથી તમારે હવે એનું પ્રાયશ્ચિત તો કરવું જોઇએ. તે બીજું કંઇ નથી. તેનો સત્વર ત્યાગ કરો એ તમારા માટે તપ છે. તમે મુસલમાની ફાંસામાં ફસાયા છો, એમાં જીવવું એ સારૂં નથી. તમે હિન્દુ છો અને તેમાં પણ તમે એક ઉત્તમ કોમના સંતાન છો એટલા માટે તમારે તો એ વિધર્મિ મુસલમાનપણાનો સર્વથા ત્યાગ કરવો, તેનો અંશ માત્ર તમારામાં ખુલ્લો અથવા છાનો પણ દેખાય નહિ તેમ કરવું. ધર્મના માટે અંધ થવામાં આંખો ભલે ફુટે પણ હૃદયને ફુટવા દેશો નહિ. હિન્દુ ધર્મના વેદ, શ્રુતિ. સ્મૃતિ શું કહે છે તે જુઓ અને સમજો એજ તમારો ધર્મ છે. વેદ શાસ્ત્રોમાં મુસલમાની કલમા નથી અને જેમાં તે હોય એ હિન્દુ ધર્મનાં શાસ્ત્રો નથી એ તમે જરૂર સમજજો. તમને છેતરવા માટે જે પ્રયત્નો થયા હોય તે બરાબર સમજી જાઓ અને તમે વ્રત્ત લો કે અમે હિન્દુ છીએ અને હિન્દુ ધર્મ વિરૂદ્ધ જે કંઇ દેખાશે તે અમે કરીશું નહિ તમે શુર-વીર બનો. તમે એવા છોજ. મેંઢરા મટીને સિંહ જેવા હતા તેવા થવાનો આરંભ તમે કર્યો છે. કોઇ પણ કાર્યનો આરંભ કરતા પહેલાં જ બહુ વિચાર કરવો જોઇએ. પોતાની શક્તિ ઉપરાંતના કાર્યનો આરંભજ ન કરવો એ બુદ્ધિનું લક્ષણ છે અને કર્યો તો તેનો અંત લેવો એ સાર્થક છે. તમને મુસલમાની રાહત ઉપર લઇ જવાના જે જે પ્રપંચો થયા છે તે વિષે તમે જ્યારે જ્યારે પુછશો અગર અમારી મદદ માગશો ત્યારે આપીશું તમારા માટે જે અનુકૂળ હશે તે બતાવીશું તમને ધર્મની રાહેજ ચલાવીશું અને એ પાખંડી અધર્મ હવે તમારે ન જોઇએ એ વાત ઉપર તમે મક્કમ રહો.

આટલી વાત તમને ધર્મ વિષે કહેવાની હતી હવે હું વિષય ઉપર જે કહેવાનું છે તે કહું છું. મરણનો પ્રસંગ તો દુઃખદાયકજ છે, તે પ્રસંગે તો શોકજ હોય ત્યાં મિષ્ટાન જેવું કેમ સંભવે જ ! દુધ જેવા પદાર્થો પણ ન ખવાય. સારાં વસ્ત્રો પણ ન પહેરાય અને એ જ શોકનું દર્શન કહેવાય. દાદો, દાદી જેવાં ઘરડાંના મરણ પ્રસંગે નાની પ્રજાને શોકથી મુક્ત કરવા માટે તેરમાના દિવસે જીવ માર્ગી થાય ત્યારબાદ કંઇક લેવાનું હોય છતાં જમણો તો સંભવે જ નહિ. મરનારની પાછળ જમવું એ પ્રેતાન્ન નથી તો બીજું શું છે? સુતકીનું અનાજ જમવું એ બંનેને નર્કમાં લઇ જનારૂં છે. શ્રાદ્ધાદિક ક્રિયાના અંગે ઘરમાં જે કંઇ

કરવું પડે તે જમવું પણ બીજાઓને જમાડવું નહિં. અમને જોઇને દુઃખ થાય છે કે અજ્ઞાની પ્રજા પોતાને ભ્રષ્ટ કરે છે તેમ યજમાનોને પણ કરે છે. આવાં જમણ અમે નથી ખાતા તો પછી તે કરવા કે ખાવાનું તમને કેમ કહેવાય ! આવાં ખર્ચો કરીને આપણી પ્રજા ભ્રષ્ટ થઇ ગઇ છે પ્રેતાન્ન જમી જમાડીને હૃદયો દગ્ધ કરી નાંખ્યાં છે. જમણના પ્રસંગો તો ઘણાએ આવે છે, વિવાહ, વધામણાં ટાણે જમણો કરજો. મરણ પાછળ તો માત્ર શ્રાદ્ધાદિક ક્રિયા જ કરજો. ભોજનો કરવાની તે પ્રસંગે જરૂર સમજીને તમે કોઇ દિવસ જ્ઞાતિને એ ધુમાડાથી ભ્રષ્ટ કરવાનું કામ કરશો નહિ. મ્હારો તમને સંપૂર્ણ આશિર્વાદ છે કે તમે મુસલમાનીપણું દેખાય તેનો ત્યાગ કરી હિન્દુપણું સાચવી રાખવાનો જે પુરૂષાર્થ આદર્યો છે તેમાં ફળીભૂત થાઓ અને ઇશ્વર તમને બળ, બુદ્ધિ આપે અને ધર્મપરાયણ કરી તમારી કોમનું કલ્યાણ કરે. (તાળીઓ)

ત્યારબાદ પરિષદના **સેક્રેટરી ભાઇ નારાયણજી–રામજીભાઇએ** જણાવ્યું કે આપણા ઘણા ભાઇઓએ મરણ પાછળનાં જમણોના રિવાજ વિષે તમને સમજાવ્યું છે અને ગુરૂવર્ય પંડીતજીએ પણ આપણને તે જમણો શાસ્ત્રવિરૂધ છે એ વાત સમજાવી છે એટલે એ પ્રથા આપણે જેમ બને તેમ જલદી દુર કરવી જોઇએ અને તે દર્શાવનારો આ ઠરાવ આપણે કરીએ છીએ તેમાં સહુ ભાઈઓ પોતાની સંમતિ દર્શાવશો (તાળીઓ) હું ધારૂં છું આ ઠરાવની વિરૂદ્ધમાં કોઇને કંઇ કહેવાનું રહેતું નથી એટલે તે સર્વાનુમતે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવે છે. (તાળીઓ)

ત્યારબાદ જ્ઞાતિસમસ્તનું અહીત કરનારી બાળલગ્નની પ્રથા બંધ કરવાને લગતો ઠરાવ **ભાઈ રતનશી ખીમજી ખેતાણી ગામ વીરાણીવાળાએ** રજુ કર્યો હતો.

ઠરાવ ૫ મો.

બાળલગ્નના અધર્મ યુક્ત અને હાનીકારક રીવાજને સત્વર નાબુદ કરવા આ પરિષદ ઠરાવ કરે છે અને દરેક બંધુને આગ્રહપુર્વક ભલામણ કરે છે શાસ્ત્રોક્ત રીતે અને ચોરી બાંધીને વેદ વીધી અનુસાર યોગ્ય ઉમરે આવેલાંજ છોકરાંઓને પરણાવવાં.

સદરહુ ઠરાવ રજુ કરતાં ભાઇ **રતનસીંહ ખીમજીભાઇએ** જણાવ્યું કે આ રિવાજ પણ શાસ્ત્રવિરૂદ્ધ છે અને આપણી કોમને હાનિ કરતા નીવડયો છે એ વાત સમસ્તજ્ઞાતિએ સ્વીકારી છે. ગુજરાતની જે આપણી મોટી પરિષદ છે તેણે એ નાબુદ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે અને હવે જ્ઞાતિમાં દરેક ઠેકાણે યોગ્ય ઉંમરે આવેલાં સંતાનોનાં લગ્ન શાસ્ત્રોક્ત રીતે છુટક છુટક રીતે કરવામાં આવે છે. એક હાથે તાળી પડતી નથી એવી દલીલ ઘણા ભાઇઓ કરે છે પણ જે મોટી નાતના પગલે આપણે ચાલીએ છીએ તેણે એ રિવાજ દુર કર્યો છે તો આપણા કચ્છ વિભાગે પણ તેને દુર કરવો જ જોઇએ. બાળલગ્નથી શરીરનાં બંધારણ ક્ષીણ થઇ ગયાં છે. આપણો ધંધો ખેતીનો એટલે મહેનતુ છે તેમાં શરીરના બંધારણનો તો ખાસ વિચાર કરવો જ જોઇએ. આપણો ઘરસંસારને જો રથની ઉપમા આપીએ તો એ રથનાં બે પૈડાં સમાન સ્ત્રી અને પુરૂષ છે. બેમાંથી એકાદ પણ ભાગલુતુટલુ હોય તો રથ ચાલે નહિ એટલે આપણો સંસાર દુઃખરૂપ થઇ પડે. અનાજના વાવેતર વખતે જેમ આપણે સારૂં બીજ સોધીએ છીએ તેમ પરીપકવ વીર્ય સિવાય ઉત્પન્ન થયેલી પ્રજાનું પણ સમજવું.

આપણામાં જે અનેક પ્રકારની નબળાઇ આવી ગઇ છે તેનું મૂળ સોધવા માંડીએ તો તમને જરૂર આ રિવાજમાંથી નીકળેલું દેખાશે. એટલા માટે જો આપણને આપણાં છોકરાં પ્રત્યે સાચી લાગણી હોય તો જરૂર આ રિવાજને તિલાંજલી આપવી જોઇએ. આ નઠારા રિવાજથી દેશની ઘણી કોમોનાં હીરચીર ખેંચાઇ ગયાં છે તેના ઘેર ફાયદા તો અનેક છે તેમાં ફાયદો એક પ્રકારનો પણ નથી. તેથી સહુ ભાઇઓ આ નઠારા રિવાજનો ત્યાગ કરવા સંમત થસો, (તાળીઓ) સદરહુ ઠરાવની પુષ્ટીમાં ભાઇ શીવદાસ કાનજી ગામ વીરાણીવાળાએ કવિતા ગાઈ સંભળાવી હતી.

પા. છગનલાલ પિંતામ્બરદાસ સરઢવવાળાએ જણાવ્યું–કે પ્રમુખ સાહેબ અને જ્ઞાતિભાઇઓ જ્ઞાતિને કરવાનું છે તેનો વિચાર કરીએ તો તમારા ભાગમાં બે ફાંસા છે અમારા ગુજરાત તરફ એક છે. એ આપણે તોડવાના છે. આ લગ્નપ્રથાને આપણે તોડવી જ જોઇએ. કેટલાક ભાઇઓ કહે છે કે એ પ્રથામાં સંપ જળવાઇ રહે છે! હું કહું છું કે એ ખોટી વાત છે. સંપના બદલે કલેશરૂપ જ એ પ્રથા થઇ પડી છે. ગુજરાતમાં તો ચાણસ્મા–કડી વિભાગ–તરફ એવા દુષ્ટ પુરૂષો પડયા છે કે જેમનામાં આ રિવાજના કારણને લઇ કુસંપ ઉત્પન્ન થતાં ખેતરોની ઘાસ બાળી નાંખવાનાં કૃત્યો કરે છે. આ પ્રથાએ આખા દેશની પાયમાલી કરી છે. મ્હને તો મારી આખી ઉમરનો અનુભવ છે કે આ પ્રકારની પ્રથાથી છોકરો ડાહ્યો હોય તો છોડી ગાંડી, કન્યા મોટી તો છોકરો નાનો એવા પ્રકારનાં અયોગ્ય લગ્નો જ થાય છે. આ પ્રકારનાં જોડાં જોડવાથી એવા કલેશનાં બીજ વવાયાં છે કે છાપરા ઉપર છુટી ઘાસ પણ રખાતી નથી. મ્હારી સમજ પ્રમાણે એક તીથીએ લગ્ન કરવાના કારણે બાળલગ્નો થાય છે માટે તમે એકજ દિવસે લગ્ન થઇ શકે એ વાત સાચી માનસો નહિં તેમાં નથી કંઈ ધાર્મિકપણું કે નથી કોઇ જાતનો વિવેક સચવાતો. બ્રાહ્મણો જેવી ઉત્તમ કોમ જે પ્રકારે લગ્ન કરે છે તેમ આપણે શા માટે ન કરવું? લાંબી મુદતે લગ્નનો દિવસ આવે એટલે ગભરાઇને દોડાદોડી કરવી પડે છે. નાનાં છોકરાં પરણે છે તેનું મરણ-પ્રમાણ બહુ મોટું હોય છે. દીકરીને બાળ રાંડ આપણાથી કેમ જોઇ શકાય? એ પાપ આપણે કરીએ છીએ તે વાત સહુ ભાઇઓ સમજો. જરૂર સિવાય આપણે કંઇ કામ કરતા નથી તો જ્યારે છોકરાં નાનાં બાળક હોય તેમને સંસાર માંડવાની જરૂર ન હોય તે પ્રસંગે આપણે તેમને શા માટે પરણાવવાં જોઇએ. આપણી એ મુર્ખતા છે તે સહુ ભાઇઓ સમજો અને એ રિવાજ નાબુદ કરજો એવી મારી વિનંતિ છે. (તાળીઓ)

ધનશાભાઈ જેઠણદાસ આદ્રજવાળાએ જણાવ્યું–કે ભાઇઓ અને બ્હેનો આપણને વખત બહુજ થોડો રહ્યો છે છતાં મ્હારે કંઇક કહેવું પડશે. ઘરડાઓ માને છે કે એક તીથી સિવાય ચાલે જ નહિ! તેમાં ખરચ થોડો થાય છે! હું તમને પુછું છું કે અત્યારે નાનાં બાળક પરણાવીને માત્ર ૧૦૦–૧૫૦ ખર્ચ કર્યું હોય તે બાળકો મટી ૧૮ થી ૨૦ વર્ષની ઉમ્મરનાં થાય ત્યાં સુધીમાં વ્યાજે મુકીએ તો એ રકમ કેટલી થાય! વળી નાંનાંનું મરણ-પ્રમાણ મોટુ હોય એટલે ઘણી વેળાએ તો એ ખર્ચ કરેલું પણ નકામું જાય છે. માબાપ દેવું કરીને કેટલીક વાર છોકરાંને પરણાવે છે અને મરી જાય છે. ત્યારે આ પરણેલો છોકરો તે એ દેવું ભરશે કે ભણશે તેનું ખરચ આપશે? એટલા માટે એક નિયમ એવો તો જરૂર

હોવો જોઇએ કે ભણુવાની સ્થીતીમાં હોય તેવાં છોકરાંને પરણાવવાં નહિ તેમજ ગૃહસ્થોએ પણ જે છોકરા છોડીઓ કુંવારાં હોય તેમને જ વિદ્યાવ્રુત્તિઓ આપવી ઘટે. ખરચનો બચાવ તો બાળલગ્નમાં મૂળે થતો જ નથી. ભાટ, ભવૈયા વગેરે કયાં એવા પ્રસંગે થોડા પૈસા ખાઇ જાય છે! આપણી કોમની મહત્તા વિષે ઘણા વિદ્વાનો બોલે છે છતાં આપણને એ વાત કેમ ટકી રહે છે તે સમજાતી નથી. જો આ રિવાજ નષ્ટ કરવામાં ધ્યાન નહીં અપાય તો પાયમાલી જ છે સાથે બીજી નાતોની પણ થસે જ એમને પણ આપણા આ દુષ્ટ રિવાજનું દુઃખ નડશે માટે તેનો ત્યાગ કરશો. (તાળીઓ)

ભાઇ ચુનીલાલ ગામ રૂપાલવાળાએ જણાવ્યું–કે ભાઇઓ અને બ્હેનો લગ્નની જરૂર જીવનનો પુરૂષાર્થ સાધવા માટે હતી તે યોગ્ય ઉમર વિના જોડાવાથી ફળીભૂત થતી નથી. ઘણા દાખલામાં તો લગ્ન કરવાનો દુર ઉપયોગજ થાય છે. બાળકોથી અભ્યાસ થઇ શકતો નથી. અને જ્ઞાન વિના ગોથાં ખાય છે. બંને અજ્ઞાન હોય તો પોતાની આવકના પ્રમાણમાં કેમ સંસાર ચલાવવો એ વાત તેઓ સમજી શકતાં નથી. સેકડો કજોડાં થાય છે તેના લીધે છુટકા પણ થાય છે અને રાંડેલાનાં ફરી ફરીને લગ્ન કરવાં પડે છે. આ કારણને લઇને આપણામાં શારિરિક નબળાઇ આવી ગઇ છે એમ એક પ્રસંગે પંડિત માલવિયાજીએ કહેલું છે. શારીરિક અને માનસિક નબળાઇ વખતે પ્રજા ઉત્પન્ન થાય એ કેવી હોય? પ્રજાનું મરણ પ્રમાણ મોટું છે એનું કારણ પણ એ રિવાજ છે, મુસલમાનોની જુલમી સત્તાના વખતે કન્યાઓને પરણાવી દેવાનો રિવાજ પડી ગયો હોય એમ દેખાય છે. આ રિવાજ નાબુદ કરવાનો અમારા વડોદરા રાજ્યમાં તો કાયદો કરવામાં આવ્યો છે તેના [illegible]નો કેટલાક ભાઇઓ લાભ લેતા પણ હવે તેમ થઈ શકતું નથી. આવા કાયદાનાં દોરડાં આપણે રિવાજને ના છુટકે નાબુદ કરવો એ કરતાં જાતે સમજીને બાળલગ્ન ન કરવાં એ સારૂં છે. સહુ ભાઇઓ આ ઠરાવની જરૂરીઆત સ્વીકારી બાળલગ્ન અટકાવશો. (તાળીઓ)

સૌ. ગંગાબ્હેન તે ડૉ. આર. વી. ખેડકરનાં ધર્મપત્નિ. બી. એ.

આ બ્હેન લાંબા વખતથી સભાનું કામકાજ જોઇ રહ્યાં હતાં. વખતનો અભાવ છતાં બાળલગ્નના વિષય ઉપર બોલવા માટે પ્રમુખ સાહેબે તેમની માગણી સ્વીકારી હતી. તેમણે મરાઠી ભાષામાં ભાષણ કર્યું હતું જેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે.

બાળલગ્નના વિષય ઉપર હું આપની સમક્ષ બોલુંછું મ્હને ગુજરાતી ભાષાનું જ્ઞાન નથી તેથી મરાઠીમાં બોલીશ તે માટે તમે માફ કરશો. બાળ લગ્નનો રિવાજ આખા હિન્દુસ્થાનમાં છે દક્ષિણીઓ અને બંગાળીઓમાં પણ છે. બીજું કહું. કોઇના ઘેર દિકરો જન્મે તે ટાણે પેંડા વ્હેંચે છે અને દિકરીનો જન્મ થાય તો કુટુંબ ચિંતા કરવા લાગે છે. એટલે છોડીના જન્મથી શોચ કરતાં કરતાં કહે છે કે છોડીના બદલે છોકરો જન્મ્યો હોત તો સારૂ આ પ્રકારનો છોડીઓ પ્રત્યનો અભાવ કિંવા તિષ્કાર તેના જન્મથીજ શરૂ થાય છે. વળી છોકરાં ૩–૪ વર્ષનાં થાય છે કે તેમનાં લગ્ન કરવાની બાપને ફીકર થાય છે. ઘણા વિદ્વાનો કે ગરિબ કુટુંબના અજ્ઞાન હોય તો પણ કોઈ તેમની શારીરિક તન્દુરસ્તીનો વિચાર કરતા નથી. અયોગ્ય ઉંમરે તેમને લગ્નની ગાંઠથી જોડે છે પરિણામે બંનેની તન્દુરસ્તી બગડે છે. બિચારી છોડીને કાંતો ક્ષય થાય છે કે શરીરે અશક્ત અથવા દુર્બળ થઈ જાય છે. જન્મ-ભર રહે તેવા રોગો તેનામાં આવે છે અને મૃત્યુના મુખમાં જઇને પડે છે. જો માબાપો

શરીર પ્રકૃતિનો વિચાર કરતા નથી તેઓ તેમનું જીવન બગાડે છે. આવાં બાળલગ્નોથી પ્રજા પણ નિર્બળ પાકે છે. હાથ પગ ઘણા કૃશ હોય તો પેટ મોટું અને કઢંગું શરીર ક્ષીણ થતું જાય છે. આવાં સંતાનો જલ્દી મૃત્યુ પામે છે. અને જીવે છે તો દુઃખી થાય છે. શરીર પ્રકૃતિ સારી રહેતી નથી તે સાથે મન પણ નબળુજ રહે છે. વિદ્યા સંપાદાન કરી શકતાં નથી. છેવટે એજ બાળકો નાની ઉમરમાં સંસારમાં પડે છે. આ પ્રકારનું આખા હિન્દુસ્થાનમાં સર્વત્ર દેખાય છે. છોડીને નિશાળે મુકે છે એ ત્રણ ચોપડી પુરી ભણી ન હોય ત્યાં તેને મોટી થઇ સમજી પરણાવાના વિચાર કરે છે અને મોટી થઈ જસે તો જાતવાળા ટીકા કરશે કે બહાર કરશે એવી વાતો માની લે છે. છેવટે બાળાને ભણવાની બહુ હોંશ હોય છતાં તેને નિશાળેથી ઉઠાડી લે છે. આ પ્રકારે જ્યારે તેને ભણવાની ઇચ્છા હોય ત્યારે તેમ કરતા નથી એટલે ભૂખ વખતે ખાવા દેતા નથી. નથી તો વિદ્યા સંપાદાન કરી શકતી કે નથી શરીર સુખ તે બિચારીને પ્રાપ્ત થતું. પુરૂષ વર્ગનું પણ એમજ થાય છે. વિદ્યામાં પછાત રહે છે અને તેથી પોતાનો સંસાર ચલાવવા પુરતો ધંધો કરી શકતો નથી. બાર ચૌદ વર્ષની જે વહુ તે ખુદ બાળક જેવી તેને વળી છોકરાં સંભાળવાનું કામ ઊભુ થાય છે! એ બિચારી ઘરનું કામ કરે કે છોકરાં સંભાળે! તેમાં વળી ધંધાનું ઠેકાણું ન હોય એટલે દાળીદ્રનો વધારો થાય છે. આ પ્રકારનું દુઃખ માબાપની ગેર સમજથી ઊભુ થાય છે. એટલે સંસાર ચલાવનારી બે ચાકની ગાડી એક બીજાના અભાવ કે ખામીને લઇને બરાબર ચાલી શક્તી નથી. કેટલાક ઠેકાણે પુરૂષો ભણેલા હોય તો ત્યાં સ્ત્રીઓ અભણ હોય છે એટલા માટે છોડીઓને અવસ્યે શિક્ષણ આપવું જ જોઇએ.

સ્ત્રીઓને વળી ધાર્મિક શિક્ષણ પણ આપવું જોઇએ. પણ દુઃખ એ છે કે બિચારી માતાનેજ એ શિક્ષણ ન મળ્યું હોય તે પુત્રીને કેવી રીતે આપે! આપણા દેશીઓમાં અંગ્રેજી વિદ્યાનો શોખ વધતો જાય છે કેટલાક ક્રિશ્ચિયન અને પારસી ભાષાઓ શીખી તેમનાં પુસ્તકો વાંચે છે. જ્યારે પશ્ચિમના લોકો આપણા ધર્મનાં વખાણ કરે છે, તે શીખવા પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે આપણા લોકમાં પોતાના ધર્મ તરફ અભાવ દેખાય એ કેટલી શોચનીય બાબત છે! કેટલાક ખ્રીસ્તિ થઇ જાય છે કેટલાક મુસલમાન થઇ જાય છે તેમને આપણે પુછીએ ત્યારે તે કહે છે હવે શું કરીએ થયા તે થયા! આ બધાનું કારણ સ્ત્રી શિક્ષણનો અભાવ છે એટલે આપણામાં ધર્મ અને દેશનું અભિમાન તો આવતું જ નથી. મડગાંવમાં મ્હેં સાંભળ્યું કે હિન્દુઓ મુસલમાન થતા જાય છે. આનું કારણ ધાર્મિક શિક્ષણની ખામીજ છે. માતાઓ તે જ્ઞાન આપી શકતી નથી. બાળકો પિતા કરતાં માતાના પ્રસંગમાં વધારે રહે છે અને તેની મા જે ઠસાવે તે જલદી ગ્રહણ કરે છે. પુરૂષો પોતાના ધંધાથી થાકીને આવે છે તે બાળકોને શિક્ષણ આપી શકે નહિ. ધર્મનાં જે તત્વો છે તે બાળકોને સમજાવવાં જોઇએ, વેદાંતમાંથી એકેક તત્વ લઇને તે સંતાનોના મગજમાં ઠસાવવાં જોઇએ. બુધ વગેરે જે જે ધર્માચાર્યો થયા છે તે કેવા સમયે થયા અને શું શિખવી ગયા છે તે સમજાવવું જોઇએ. તત્વોના ભંડાર રૂપ ધર્મનું શિક્ષણ આપણાં શાસ્ત્રોમાંથી જડે તે જ્યારે તેમને સમજાવવામાં આવશે ત્યારે હિન્દુ સંતતી થાંભલા જેવી મજબૂત થશે તેમનામાં ધર્મ અને દેશનું અભિમાન રહેજે જાગ્રત થશે. એટલા માટે હું વિનંતી કરૂં છું કે તમારી બ્હેન દીકરીઓને અને સ્ત્રીઓને પણ શિક્ષણ આપો. હું સમજુ છું કે સંતતીને કેળવવાની જવાબદારી

અમારા એટલે સ્ત્રી વર્ગના માથે છે પણ તેની અનુકૂળતાઓ પણ તમારે પુરૂષ વર્ગે અમને કરી આપવાની છેજ. અહીં બેઠેલી મારી બ્હેનો અને માતાઓ હું તમને વિનંતી કરૂંછું કે તમે જરૂર તમારી દીકરીઓને શિક્ષણ આપશો અને આપણા ધર્મ અને દેશની ઉન્નતિના કાર્યમાં સ્હાય થશે. (તાળીઓ) અને તેનો નાશ થતો અટકાવશો. (તાળીઓ)

સાક્ષરવર્ય ભાઇશ્રી વસંત–(લોહાણા ગૃહસ્થ) પ્રમુખ સાહેબની સુચનાથી બોલ્યા ક્ષાત્રકૂળ દિપક મારા બન્ધુઓ અને દેવીઓ હું તમને વંદન કરૂં છું અહીં બેઠેલી તમે સહુ મારી ભગિનીઓ અને બ્હેનો તે સાક્ષાત દેવીઓ છો જ્યારે દેવતાઓને ચંડ અને મુંડ જેવા રાક્ષસો સતાવતા હતા ત્યારે તેમનું રક્ષણ કરનારી અને રાક્ષસોનો નાશ કરનારી દેવી પણ તમેજ હતાં. પશ્ચિમમાં જ્યારે ઇંગ્લાંડના ભયમાંથી ફ્રાન્સને મુક્ત કરવાનો પ્રસંગ આવેલો ત્યારે તેનું રક્ષણ કરનારી દેવી **જૉન ઓફ઼ ઓર્ક** પણ તમારા જેવીજ એક દેવી હતી, આજે એ સ્ત્રી જાતિની જે કિમત દેખાતી નથી તેનું કારણ દિકરીઓના જન્મ પ્રત્યેનો અભાવ છે. અને એ અભાવમાંજ બાળલગ્નનું બીજ રોપાયું છે. બાળ લગ્નનો રિવાજ આ દેશ માટે તો એક નવા ધારણ કરેલા વસ્ત્ર સમાન છે. રામાયણ અને મહાભારત જેવા ગ્રંથનાં પાનાં ફેરવો, તમને કોઇ સ્થળે એ પ્રકારનાં લગ્નનો ભાસ પણ થસે નહિ, યમના હાથમાંથી પોતાના પતિને છોડાવનારી **સાવિત્રી** જેવી પવિત્ર સ્ત્રીઓ આ દેશમાં ઉત્પન્ન થઇ છે. મહાદેવનું આપેલું પિનાક ત્રંબક ધનુષ્ય જે ઉપાડે અને તોડે તેને વરવાનો નિશ્ચય કરનારી **સીતા** જેવી પવિત્ર દેવીઓએ સ્ત્રી વર્ગની મહાત્તા સાબીત કરી છે. એ દેવીઓના અંશરૂપે આજે તમે અમારી સમક્ષ બિરાજો છો, લગ્નની મહત્તા તમને સમજાવવી પડે છે એ આ દેશનું દુર્ભાગ્યજ કહેવાય આ લગ્ન શું છે અને તેના રિવાજો કેવા હોવા જોઇએ એ વાત સમજવામાં આજે જૂના અને નવા વિચારો ધરાવનારા ગોથાં ખાય છે. લગ્નની પવિત્રતા વિષે ભાગ્યેજ કોઇ વિચાર કરે છે. એ પવિત્રતાનો ખ્યાલ તો ડીગ્રીઓ સંપાદન કરેલા વિદ્વાનમાં ખપતા ભાઇઓના મગજમાંથી પણ સરી જાય તો તમને હું શું કહું! હિન્દુઓનાં લગ્ન કોઇ પ્રકારના કરાર કે બદલાની આશાથી કરવામાં આવતાં નથી. એવી કોઇ ભાવના રાખે તો એનું નામ લગ્નજ નથી. આપણા લગ્નમાં ધાર્મિક ભાવ છે, લગ્ન એટલે જોડાવું–પણ તે માત્ર શરીરથીજ નહિ પરંતુ એક બીજાનાં મન અને આત્માના જોડાણને આપણાં શાસ્ત્રો લગ્ન કહે છે. એક બીજાના આત્મા સાથે લીન થઇ ચતુર્વિધ પુરૂષાર્થ સાધ્ય કરી મોક્ષ મેળવવો એ લગ્નનો હેતુ છે. જે લગ્નથી એ હેતુ ના સચવાય તેનું નામે લગ્નજ નથી. મતલબ કે શાસ્ત્રો આત્માના જોડાણને લગ્ન કહે છે જ્યારે આપણું અજ્ઞાન એટલું બધુ આપણે વધારી મુકયું છે કે આપણે શરીરના જોડાણને લગ્ન સમજીએ છીએ. એક બીજામાં લીન થઇ સ્ત્રી અને પુરૂષ બે જે જુદાં હતાં તે આત્માના જોડાણથી એક બને તેનું નામ લગ્ન. આ જુદાં જુદાં સ્ત્રી અને પુરૂષ પોતાનો ઘરસંસાર ચલાવા માટે અગ્નિની સાક્ષીએ બેના એક સ્વરૂપે થઇ જવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. આ પ્રતિજ્ઞાઓ વીશ વીશ વર્ષના છોકરાઓ પણ સમજી શકતા નથી તો અજ્ઞાન–નાદાન બાળકો કયાંથી સમજે. પ્રતિજ્ઞાઓ શું છે તે આજે ભૂલાઇ ગઇ છે, શાસ્ત્રોની આજ્ઞાની ગોર સુદ્ધાંને ખબર હોતી નથી હોય છે તેઓ દરકાર કરતા નથી. ખૂદ ગોર પ્રતિજ્ઞાઓ જાણતા નથી. હું કહું છું કે મારા ગોર તો જાણે છે પણ બીજા ગોરપદુ કરનારા સેંકડો જાણતા નથી. ત્યારે ઇશ્વરનો

સાક્ષાતકાર કરાવનારાં લગ્નો ક્યાંથી સંભવે ! મ્હારો અને મ્હારી પત્નિનો આત્મા એકજ છે એટલી વાત જો સમજાય નહિ તો રાષ્ટ્રની ભાવના તો ક્યાંથીજ સંભવે ! રાષ્ટ્રનો આત્મા તે મારોજ છે એ વાત લગ્નની પવિત્ર ભાવનાઓમાં બંધાય છે તે ભાવના ના અભાવે આજે દેશની આ અધોગતિ જોવાનું કમભાગ્ય આપણને પ્રાપ્ત થયું છે. આજે આપણને લગ્નનો એ હેતુ સમજાતો નથી તેમ કલ્પનામાં પણ આવતો નથી તેનું કારણ આપણી ધાર્મિક અધોગતિ છે, મૈત્રેઇ, ગાર્ગી અને **લીલાવતી** જેવી ગણીત વેત્તા સ્ત્રીઓ આ ભૂમિમાં ઉત્પન્ન થઈ તેનાં સંતાનો આજે કેવા પતિત અને ધર્મ ભ્રષ્ટ થયાં છે તેનો ખ્યાલ જ્યારે મારા મગજમાં આવે છે ત્યારે શરીર કંપી ઉઠે છે અને હૃદયમાં જવાળા સળગે છે. પશ્ચિમના વિચારોથી ટેવાયેલા પ્રત્યે તો મ્હને કંઇ લાગતું નથી પરંતુ મ્હારા ક્ષાત્રકૂળ દિપક તમારા જેવા વીર પુરૂષોને જ્યારે અધર્મના માર્ગે હું સંડોવાયેલા જોઉં છું ત્યારે મારા દુઃખનો પાર રહેતો નથી. મારી દાઝ, મારો ઉભરો હું કયા માર્ગે સમાવું તેનો ખ્યાલ કરી શકતો નથી. ગુજરાતની ભૂમિને ફળદ્રુપ બનાવનારે તેની પ્રજાને વિદેશીઓના ભયમાંથી મુક્ત કરી મુકનારનાં તમે સંતાનો છો તેની આ અધોગતિ ! હિન્દુધર્મના અર્થે જે વીર પુરૂષો અને માતાઓએ પોતાના પ્રાણ આપવામાં પાછી પાની કરી નથી તેનાં આપણે સંતાનો હોવાનો દાવો આજે કયા હક્કથી કરી શકીએ ? આપણા એ બાપદાદાના આત્માઓ આજે સ્વર્ગમાં બિરાજે છે આપણા જેવી નિર્માલ્ય અને ધર્મને કોરાણે મુકનારી પ્રજાને જોઇ ત્રાસી ઉઠયા છે. જો આપણે હિન્દુ હેવાનો દાવો કરતા હોઇએ અને તમે મારા આત્મ બન્ધુઓ જો કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિના સંતાન હોવાનું માનતા હો તો પાપી પીરાણા પંથને આજેજ તજી દો અને ફેંકી દીધા સિવાય તમારામાં હિન્દુપણાની ભાવના કોઈ કાળે આવવાની નથી. જે હિન્દુ નથી તેને લગ્નની ભાવના સમજાવવી પણ શા માટે ! જેઓ પોતાની જાતને હિન્દુ છીએ એવું રીત રિવાજોથી પણ છેવટે બતાવી શકે નહિ તેવી પ્રજાએ હિન્દુ હોવાનો દાવો શા માટે કરવો જોઇએ ! બન્ધુઓ ? હું તમને એટલા માટે આકરા શબ્દોમાં કહું છું કે આવા ઠરાવો તમે ભલે પાસ કરો પણ જ્યાં સુધી તમે પીરાણા પંથને તિલાંજલિ આપી તમારી જાતને પવિત્ર કરશો નહિ ત્યાં સુધી તમારો એક પણ પ્રયત્ન સફળ થવાનો નથી. કાજળની કોટડીમાં પેસીને ઉજળા રહેવાની તમે આશા રાખો છો ! જો તેમ હોય તો તમારી પાસે કંઈ પણ બોલવું એ મિથ્યા છે. તમે જો સમજ્યો હો, જાગ્યા હો, પોતાનું હિન્દુપણું ટકાવી રાખવા ઇચ્છતા હો તો જરૂર તમે હમણાંજ પ્રતિજ્ઞા કરો કે આજથી અમે એ પંથને માની શું નહિ. હું તમને વચન આપું છું કે જ્યારે જ્યારે તમારા એ શુભ કાર્યની પ્રવૃતિમાં મારી મદદની જરૂર દેખાશે ત્યારે તમારી સેવા બજાવા હું હાજર થઇશ (તાળીઓ) મારા પોતાના જોખમે હું તમારી સાથે રહીશ અને તમને ધર્મ પરાયણ થવામાં જે કંઇ વિઘ્ન આવશે તે દુર કરવામાં મારી શક્તિ પ્રમાણે હું ભાગ લઇશ. (તાળીઓ)

આ વીર પુરૂષનું ભાષણ તો ચાલતુંજ હતું દરમ્યાન પંડીતજી કાર્તીતિક ઉભા થયા અને તેમણે કહ્યું:–

ભાઈ વસંતે પોતાના ધર્મ પ્રમાણે તમને જે કહેવું જોઇએ તે કહી દીધું છે તમારા જેવી ઉત્તમ કોમની સેવા એજ અમારો ધર્મ છે, હું તમને ખાત્રી આપું છું કે ભાઇ વસંતની માફક હું પણ તમને સેવાની જ્યારે જરૂર દેખાય ત્યારે મારા તનથી અને

મનથીજ નહિ પરંતુ ધનથી પણ મદદ આપવાનું વચન આપું છું (તાળીઓ) તમે તાળીઓ પાડો છો તેમાં હું કંઇ રાજી થઇ જતો નથી જો તમે મ્હને છુટ આપતા હો તો હું બ્રાહ્મણ છું તમારી પાસે યાચના કરવામાં હું શરમાતો નથી. તમારી પાસે હું ભિક્ષા માગું છું અને તે એ છે કે તમારે આજેજ આ સભા સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરવી. અધોગતિ કરનારા એ પીરાણાપંથને માની શું નહિ અને હિન્દુશાસ્ત્રોની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલી શું, અને પ્રાયશ્ચિત લઇ પોતાની જાતને શુદ્ધ કરીશું !

ભાઇ વસંત અને પંડીતજીની દિલ પીગળાવનારી આ અપિલે શ્રોતાઓ ઉપર સારી અસર કરી હતી પંડિતજી તો બોલતા જ રહ્યા. એટલામાં તો એક ભાઇ **વાલજી વસ્તા ગામ વીથોણવાળા** ઉભા થયા. પોતાની પાઘડી આવી ને પંડિતજીના ચરણમાં ધરી અને બોલ્યા **"હું પાઘડી ત્યારે પહેરીશકે જ્યારે દેહ શુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લઇ પીરાણાપંથની રાહે ભ્રષ્ટ થયેલી મારી જાતને શુદ્ધ કરીશ."**

ભાઇ વાલજી વસ્તા ગામ વીથોણવાળાની આ પ્રતિજ્ઞાએ ઘણા ભાઇઓને ઉત્તેજીત કર્યા. કેટલાક પ્રાયશ્ચિત લેવાનો વિચાર કરતા હતા કેટલાકનાં મન ડગુ મગુ હતાં છતાં નીચે જણાવેલા ભાઇઓ પોતાના હૃદયની વાત સભાને જણાવવા તૈયાર થઇ ગયા.

ભાઇ ખીમજી-સીવજી ગામ મગવાણાવાળાએ જણાવ્યું કે. "હું અહીં સહકુટંબ **પ્રાયશ્ચિત** કરાવીને શુદ્ધ થઇશ ત્યાર પછીજ અહીંથી જઇશ."

ભાઇ વિશ્રામ પાંચા ગાંગાણી ગામ વીરાણીવાળાએ જણાવ્યું કે.—મારૂં કુટંબ સ્ત્રી છોકરાં સહુ કરાંચીમાં છે તેથી હું અહીંથી ત્યાં જઇને કેટલાક ભાઇઓ પ્રાયશ્ચિત લેનારા છે તેમની સાથેજ હું પણ દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લઈ પીરાણાપંથનો ત્યાગ કરીશ."

ભાઇશ્રી માવજી-પુંજા ઝબવાણી બીજી પરિષદના પ્રમુખ ગામ નખત્રાણાવાળાએ જણાવ્યું કે મારા કુટંબ સાથે હું અંહી આવ્યો છું, **પ્રાયશ્ચિત** કરાવ્યા સિવાય ઘાટકોપરથી બહાર પગ મુકીશ નહીં.

રા. રા. **ભાઇશ્રી રતનસીં સીવજી** નાકરાણી ગામ **રવાપરવાળા "પાટીદાર ઉદયના તંત્રી"** એ જણાવ્યું કે કરાંચીમાં ઘણા ભાઇઓ અમારા મંડળમાંથી પ્રાયશ્ચિત લેવાને તૈયાર હતા. જો કે અમે ઠરાવ કર્યા પછી ગોળી પીતા નથી, છતાં મંડળ વાળા ભાઇઓને **આજ સુધી મ્હેં રોકી રાખ્યા હતા**. તે માટે હું તેમની માફ માગું છું. **એ પાપ આજ સુધી મારે શીર હતું**. આજે હું તેમને વિનંતિ કરૂં છું કે સૌ ભાઇઓએ **પ્રાયશ્ચિત** કરાવી પોતાની જાતને શુદ્ધ કરી પીરાણાપંથનો ત્યાગ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી. એજ આપણો ધર્મ છે. હવે એક દિવસ પણ પીરાણાના પાપી પંથનું કાળું કલંક માથે રાખી શકાય નહીં. આજની આપણી પરિષદમાં વિદ્વાન ભાઇઓ અને પંડિતોએ જે હૃદય ભેદક ચિતાર ખડો કર્યો છે તે સાંભળી મારૂં હૃદય ચીરાઇ જાય છે. છતાં સભાને હું ખાત્રી આપું છું કે મારૂં કુટંબ દેશમાં છે તેને હું તાકીદે બોલાવી લઇશ અને ત્યાર બાદ હું સહકુટુંબ દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરૂં છું"

ભાઇ લાલજી-સોમજી ગામ રવાપરવાળાએ જણાવ્યું કે અમારૂં કુટંબ કરાંચીમાં છે. ચાર પાંચ વર્ષથી અમે **પ્રાયશ્ચિત** લેવાનો વિચાર કરતા હતા હું **પ્રતિજ્ઞા** કરૂં છું કે અમે બંને ભાઇ સહકુટુંબ કરાંચીમાં જઇ તર્તમાં દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લઇશું."

ભાઇ **રામજી સોમજી** એ ઉપરની પોતાના બંધુની પ્રતિજ્ઞામાં સંમાત દર્શાવી હતી. **ભાઇ લાલજી મેઘજી, હીરજી ખીમજી** અને **વાલજી લખુએ** પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. **વીરાણી** મોટી વાળા ભાઇ **સીવદાસ કાનજીએ** પણ પાંચ પંદર દિવસની અંદર પ્રાયશ્ચિત લઇને પોતાની જાતને શુદ્ધ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી. ત્યારબાદ–

આ પરિષદની પહેલી બેઠકના પ્રમુખ. રાજાભાઇ સામજી ધોળુ ગામ માનકવાવાળા ઉભા થયા. અને સહુએ તેમને જોયા કે તાળીઓનો અવાજ શરૂ થયો. રાજાભાઇ સામજી પહેલી પરિષદના **પ્રમુખે** ભાષણના રૂપમાં શરૂવાત કરી કે–હું પોતે સુધારક છું પહેલી પરિષદનો હું પ્રમુખ હતો. જ્ઞાતિને સુધારવાની શરૂવાત મ્હેં મારે ઘેરથી જ શરૂ કરી છે. અહીં બેઠેલા મારા બેલીઓ (તેમના કોન્ટરાકટના કામમાં મજુરી કરનારા જાત ભાઇઓ) બધા ઉભા થાઓ!

"મ્હેં તમને બીજા પ્રસંગે જે કહ્યું હોય તે સાચું માનવું નહીં હમણાં કહું તે જ માનવું" આવો રાજાભાઇનો હુકમ સાંભળી આસરે ત્રીશેક જણ ઉભા થયા, હું પંડિત કાર્તાતિક અને સભાને જણાવું છું કે આ સિવાય પણ મારા બીજા ઘણા બેલીઓ છે. તેઓ પ્રાયશ્ચિત લેવાને તૈયાર જ છે. પણ મ્હેં જ તેમને રોકી રાખ્યા છે. તેનું એક કારણ છે કે મારે આગેવાનો સાથે મસલત કરવાની છે, અને ત્યારબાદ એ બધાને સાથે લઇને હું પ્રાયશ્ચિત કરાવીશ.

એક અવાજ—તમે એ વાતની પ્રતિજ્ઞા લો છો!

રાજાભાઇ–કોઇને કનડગત ઊભી ન થાય માટે આગેવાનો સાથે મ્હારે વાટાઘાટ કરવાની જરૂર છે, હું દેશમાં થોડા તખતમાં જનારો છું. પરિષદના સેક્રેટરી **નારાયણજી** ભાઇએ જણાવ્યું કે આગેવાનો તમારી વાતમાં સંમત નહીં થાય તો તમે શું કરશો? તેમને વિનવવામાં તમે ક્યાં બાકી રાખ્યું છે? એમના સ્વભાવ અને કામના તમે તો પુરેપુરા અનુભવી છો તો પછી ઢીલ શા માટે? તે સિવાય બીજા જે ભાઇઓ પ્રાયશ્ચિત લેવા તૈયાર હોય એમને શા માટે રોકો છો?

રાજાભાઇ–"આગેવાનો સાથે પીરાણાપંથને તિલાંજલિ આપવા સબંધી મારે પત્ર વહેવાર ચાલે છે અને તેઓ મારી વાતમાં સંમત છે. એટલે મ્હારે છ મહિનાની મુદત માગવી પડે છે."

સે. **નારાયણજીભાઇ**—આગેવાનો સાથે મસલત કરવાની જે વાત **રાજાભાઇ** કહે છે તે સાર વગરનો છે. આગેવાનો સાથે તેમને કોઈ સારા પ્રકારનો સબંધ સંભવતો જ નથી. કારણ રાજાભાઇએ જયારથી પોતાની છોકરીનાં લગ્ન કર્યાં ત્યારથી જ તે તો નાત બહાર છે અત્યાર સુધી નાત બહાર જ છે. કરાંચી પરિષદના તે પ્રમુખ થયા ત્યારથી જ આગેવાનો સાથે તેમનો અણબનાવ ચાલુ છે. તમે સમજી શકશો કે આગેવાનોના જુલમ સબંધીનો ઠરાવ આ પરિષદમાં જ તેમણે રજુ કર્યો છે ત્યારે આગેવાનો અને તેમના વચ્ચે કેવા પ્રકારનો મિત્રભાવ સંભવતો હશે?

Infights between
Narayan Ramji and
Rajaram Shamji

રાજાભાઇ—મારાં દરેક કામ **નારાયણભાઇ** પોતાની વાત રાખવાની ખાતર તોડી નાંખે છે અને આગળ વધવા દેતા નથી એ પ્રમાણે આ સભામાં પણ કરે છે.

સે. **નારાયણજી**—રાજાભાઇ મારા મિત્ર છે, હું કોઇ પ્રકારે તેમની સાથે વૈરભાવ રાખતો નથી પણ જયારથી મ્હને એવી ખાત્રી થઇ છે કે સુધારાની હીલચાલ વિરૂદ્ધ આગે-

વાનોને રાજી રાખવા એ પ્રયત્ન કરે છે અને તેમની રીતભાત જ્ઞાતિહીત સાધવામાં વિઘ્નરૂપ થાય છે ત્યારથી હું તેમનાં કામો તરફ લક્ષ રાખું છું અને તેમને નહીં ફાવવા દેવાનો મ્હેં મારા મનથી નિશ્ચય કર્યો છે એ વાત આજે હું સભાને જણાવવાની રજા લઉં છું. એમનું મન જો શુદ્ધ હોય તો આગેવાનો તેમનું માને નહિ તો અમુક વખત પછી બે ત્રણ કે છએ મહિને પણ પોતે પ્રાયશ્ચિત લેવાની કે તેમના સમજવા પ્રમાણે તેમના શીરે જે પીરાણા-પંથનું કાળુ કલંક છે તેને તિલાંજલી આપવાની પ્રતિજ્ઞા કરે તો તેમના વિષે મ્હારા જે વિચારો બંધાયા છે તેમાં ફેરફાર કરવાને તૈયાર છું.

સાક્ષરવર્ય ભાઇશ્રી વસંતની પ્રતિજ્ઞા—"રાજાભાઇ અને બીજાઓને હું ખાત્રી આપવા પ્રતિજ્ઞા કરૂં છું કે તમને ધર્મપરાયણ થવામાં તમારી નાતજાત કે બીજી રીતે જે મુશ્કેલીઓ ઊભી થાય તે માટે હું મ્હારા તનમનધન અને જાતનો ભોગ આપવા તૈયાર છું" (જોસભેર તાળીઓ) **પંડિતશ્રી કાર્તાતિક**—રાજાભાઇને ઉદ્દેશી બોલ્યા કે "**રાજાભાઇ** તમારા શબ્દો સાંભળીને મારૂં હૃદય પીગળી જાય છે! પરંતુ કોઇ પણ શુભ કાર્ય જેમ બને તેમ જલદી જ કરી લેવું એવું સમજુ પુરૂષો કહેતા આવ્યા છે અને તે સત્ય જ છે. હું જાતે બ્રાહ્મણ છું, તું, ક્ષત્રિય છે, ભિક્ષા માગવી એ મ્હારો ધર્મ છે અને તે આપવી એ ત્હારો ધર્મ છે તો હું ત્હારી પાસે આજે એ ભિક્ષા માગું છું કે "દેહશુદ્ધ પ્રાયશ્ચિત લઇ તું એ અધર્મયુક્ત પંથનો ત્યાગ કર અને કરાવ."

રાજાભાઇ—પંડિતજીને ઉદ્દેશી બોલ્યા "તમે જે કહ્યું છે તે બરાબર છે પરંતુ મ્હેં સભા સમક્ષ જે વાત કહી છે તે જ બરાબર છે."

શીવજી કાનજી પારસીઆ ગામ નખત્રાણાવાળા રાજાભાઇને ઉદ્દેશીને બોલ્યા, "ગઇ રાત્રે પ્રાયશ્ચિત હાલમાં લેવું નહિં એવી તમારી વાત સાથે હું સંમત થયો હતો પરંતુ આજના સંયોગો જોતાં અને આપણે આગળ પડતો ભાગ લેનારા હોવાથી જો પ્રાયશ્ચિત લઈએ નહિં તો આપણા માટે શરમ ભરેલું દેખાય જેથી હું પ્રતિજ્ઞા કરૂં છું કે "કરાંચી જઇને હું સહકુટુંબ પ્રાયશ્ચિત કરાવીશ." ત્યારબાદ–

ભાઇ **શીવજી લધા ગામ** નખત્રાણાવાળાએ **રાજાભાઈને** જણાવ્યું કે–જ્ઞાતિ-સુધારાની હીલચાલમાં પહેલી પરિષદના આપ **પ્રમુખ** હતા, ભાઇ **શીવજી કાનજી** પારશીયા–સેક્રેટરી હતા અને હું તો આપનો એક સિપાઇ તરિકે સેવાનું કામ કરનારો હતો, જ્યારે ભાઇ શીવજીએ પ્રતિજ્ઞા કરી છે ત્યારે તમે તો તે વખતની પરિષદના **રાજા હતા** તો તમારે ખાસ પહેલી પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઇએ. વગેરે. હું કરાંચી જઇને સહકુટુંબ પ્રાયશ્ચિત લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરૂં છું. (તાળીઓ)

સેક્રેટરી **નારયણજી–રામજીભાઈએ** જણાવ્યું કે આટલી વાટાઘાટ થયા પછી અને રાજાભાઇ–સામજી ને પંડિત શ્રી **કાર્તાતિક** જેવા **બ્રહ્મર્ષિએ** તેમજ ક્ષાત્રકુળ દીપક ભાઇ **વસંતે** સમજાવ્યા છતાં રાજાભાઇ પ્રતિજ્ઞા ન કરે તો હવે તેમને કોઇએ આગ્રહ ન કરવો. હું માત્ર છેલ્લી વિનંતીરૂપે મારા મિત્ર રાજાભાઇને વિનંતિ કરૂં છું કે છ મહીના પછી આપને આગેવાનોમાં કંઇ સાર જેવું ન જણાય તો તમે છ મહીને પ્રાયશ્ચિત જરૂર લેશો એવી જો સભાને ખાત્રી આપો તોય બશ છે.

રાજાભાઇ બોલ્યા કે નારાયણભાઇ હમેશાં મને પાછો પાડવાનો પ્રયત્ન કરે છે અહીં પણ વકીલની માફક ક્રોસ કરી સવાલ પુછે છે તેને જવાબ આપવા હું કંઇ બંધાયેલો નથી, પ્રાયશ્ચિત કરાવાની ગેરંટી આપી શકું નહીં. આ સંવાદ આટલેથી બંધ રહ્યો.

રાજાભાઈના મ્હો સામું જોઇ રહેલા તેમના બેલીઓ બિચારા બેસી ગયા પોતાને શું કરવાનું છે તેની ન તો કોઇએ સમજ પાડી કે તેઓ પૈકીના કોઇએ રાજાભાઇને ન તો પુછ્યું કે અમારે શું કરવું ! રાજાભાઇને શરમીંદા થઇ ગયેલા જોઇને તેઓ બેસી ગયા. કોઇ કોઇ ચાલાક હતા તેઓ રાજાભાઇનું પોગળ સમજી ગયા. તેમની પ્રતિષ્ટાનો તોલ તેમનાજ બેલીઓ સમક્ષ થઇ ગયેલો રાજાભાઇથી જોઇ શકાયો નહિ. વિદ્વાન વર્ગે તેમને શાંત પાડયા અને પ્રતિજ્ઞાઓ લેનારા બીજા ભાઇઓ આવવા લાગ્યા.

પટેલ ગંગદાસ જેઠાભાઇએ–''કાલેજ પ્રાયશ્ચિત્ત લેઇશ એમ જણાવ્યું. તથા **હરજી વીરજી** વીરાણીવાળાએ પણ કરાંચી જઇને પ્રાયશ્ચિત લેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી.

સભાને બેઠકનું કાર્ય શરૂ કરે ઘણો ટાઇમ થઇ જવાથી આરામ લેવાની જરૂર હતી, તેમજ **દરબારશ્રી ગોપાળદાસ ભાઇ** આ સભામાં પધારવાના હોવાથી તેમની પણ રાહ જોવામાં આવની હતી અને બાળલગ્નની પ્રથા નાબુદ કરવાનો ઠરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો- ચ્હા પાન લેવાને સભા ઉઠી. આશરે દશેક મીનીટ થઇ એટલામાં સાંજના સાત વાગે જે મહાપુરૂષના આગમનની વર્ષાદની માફક રાહ જોવાતી હતી તેમના આવી પહોંચવાના સમાચાર સ્વયંસેવકોએ વિજળીની ઝડપે ફેલાવી દીધા. સહુ ભાઇઓ અને બ્હેનો તેમજ વિદ્વાન વર્ગ ટપોટપ પોતાની જગ્યાએ આવીને બેસી ગયા. દરબાર સાહેબની જયના પોકારોએ સભાજનોના હૃદયમાં ઉત્સાહનો નવો રંગ જમાવ્યો. તેમને યોગ્ય આસને બેસાડયા બાદ સુતરના હાર પહેરાવામાં આવ્યા બાદ સભા તરફથી તેમનું સ્વાગત્ કરતાં:–

સે. ભાઇ નારાયણજી રામજીભાઇએ જણાવ્યું–

આજના અપૂર્વ હર્ષના ઉમંગમાં નામદાર દરબારશ્રીનું સ્વાગત્ કેમ કરવું એનું પણ ભાન રહ્યું નથી આપણી આ જ્ઞાતિના ભાગ્યનો કંઇ પાર રહ્યો નથી. એ દેવાંશી પુરૂષનાં આ સભામાં પગલાં થવાથી જ્ઞાતિનાં અનેક વિઘ્નો આપો આપ ટળી જશે એવી મ્હને ખાત્રી થાય છે, દેશસેવાની ખાતર જે રાજવીએ પોતાના સુખ અને રાજ્યનો ભોગ આપ્યો છે અને સમગ્ર દેશ જેની પ્રસંસા કરી રહ્યો છે એવા મહાભાગી ના. દરબાર સાહેબની ઓળખાણ આપવાનું મારા જેવા પામરનું શું ગજુ ? જ્ઞાતિના એ શીરતાજ છે એ વાત તો તમે સહુ જાણો છો અને દેશની ગુલામી દશા મટાડવા માટે તેમણે જે સહકુટુંબ ભેખ લીધો છે એ વાત પણ તમને જાણુવાની ભાગ્યેજ બાકી છે. તેમના દર્શન માટે આપણી જે અભિલાષા હતી તે પરમ કૃપાળુએ પુરી પાડી છે. તેમણે અત્રે પધારી આપણને પવિત્ર કરવાનો જે શ્રમ લીધો છે તે ખાતે હું સહુ ભાઇઓ તરફથી તે નામદારનો ઉપકાર માનું છું. (તાળીઓ)

મી. કેસવલાલ માધવલાલ વકીલ—વિરમગામ વાળાએ જણાવ્યું નામદાર દરબાર સાહેબનો ઉપકાર માનવાની જે દરખાસ્ત સભા તરફથી ભાઇ નારણજીએ કરી તેને હું અંતઃકરણ પૂર્વક ટેકો આપું છું. (તાળીઓ)

૯

ભાઇશ્રી વસંત—સ્વાગત કરતાં બોલ્યા, જ્યારે એ નામદારને દરબાર પદનું અર્પણ થયું ત્યાંરે બરોડા ગેઝેટમાં એ વાત પ્રસિદ્ધ કરવાનું ભાગ્ય મ્હને પ્રાપ્ત થયેલું. એજ તાજ આજે માતૃ ચરણે મુંકી તેનું સાર્થક કરી દેખાડનાર એ રાજવીને અભિનંદન આપવાનો મ્હને પ્રસંગ મળવાથી મ્હારા તો આનંદનો પાર રહ્યો નથી, બરોડા ગેઝેટનો હું તંત્રી હતો તે પ્રસંગે માત્ર કવિતા લખીને તે નામદારનું મ્હેં અભિનંદન કર્યું હતું. આજે તે નામદારે જ્યારે ખરૂં રાજ્ય—અમર સ્વરાજ્ય પ્રાપ્ત કર્યું છે તેનો લાભ લઇ પ્રેમના આંસુથી તેમનું સ્વાગત્ કરવાની ઇશ્વરે મને તક આપી છે, શાસ્ત્રો જેને ગૃહસ્થાશ્રમ કહે છે તે અને સન્યાસ એટલે શું એ સહુ વાતનો બોધ એ નામદારના ચારિત્રે આપણને આપ્યો છે, આ જગતના રાજ્ય કરતાં તેમણે પોતાના ધર્મને વધારે શ્રેષ્ટ માન્યો છે. તે ધર્મ કહો કે ભારતવર્ષની સેવા સમજો ગમે તે કહો તે સહુને માટે વૈમનસ્યનો ત્યાગ કરી જે પુરૂષે આ દેશ ઉપર મહાન્ ઉપકાર કર્યો છે તે સાધુ પુરૂષનાં દર્શનથી આજે આપણે પવિત્ર થયા છીએ અને તેમણે અત્રે પધારી જે ઉપકાર કર્યો છે તે ખાતે આપણે સહુ તેમના ઋણી છીએ.

નામદાર દરબાર શ્રી ગોપાલદાસભાઈનું ભાષણ.—

પુજ્ય પ્રમુખ સાહેબ અને ભાઇઓ તથા બ્હેનો! આપે મ્હને જે માન આપ્યું છે અને મારો સત્કાર કર્યો છે તેને માટે હું તમારો ઘણોજ અંતઃકરણ પૂર્વક ઉપકાર માનું છું. હું જાણુંછું કે તમે એ બધું માન શાથી આપો છો અને પ્રેમ શા માટે દર્શાવો છો. થોડા વખત પહેલાં હું એનોએજ તમારો ભાઇ હતો, તમારા માંહેના થોડા પણ જાણતા નહોતા. તમારો હું બંધુ છું એ વાત તમે જાણતા નહીં હો. અત્યારે મ્હારૂ સ્થાન એકજ જગ્યાએ છે. જગત્ના મહાન પુરૂષના ચરણે મ્હે મારૂં મન અર્પણ કર્યું છે. આ દેશને ગુલામીમાંથી મુક્ત કરવા તમારાથી બની શકે તેટલી મદદ કરી એ વાતની તમારી પાસે ભિક્ષા માગવામાં આવે છે. મ્હારાથી બની શકે તે મ્હેં કર્યું છે એમ સમજી તમે મ્હને માન આપોછો તે બધું માન અને લાગણી તે મહા પુરૂષને અભારી છે અને તમે તેને આપોછો એમ હું માનુંછું. મ્હને બહુ બોલવાની ટેવ નથી. હું તો એક સૈનિક તરિકે કામ કરનારો છું. અમારા સેનાપતિ વલ્લભભાઇ જે આજ્ઞા કરે તે કરવાનું મ્હારૂં કામ છે તે જે હુકમ પ્રસિદ્ધ કરે તે પ્રમાણે અમારે કરવું જોઇએ. એટલે તે અમને દોરનાર છે. ઉપદેશ આપવાનું મ્હારૂં કામ નથી. બોલવા કરતાં કામ કરવાની વાતને હું પસંદ કરૂંછું એટલે તમે મારી પાસેથી ભાષણની આશા રાખશો નહિ. તમે મ્હારા માટે જે કર્યું છે તેનો જવાબ ન આપું તો કૃતઘ્નિ કહેવાઊ.

પાટીદાર કરતાં હીન્દી પહેલા છો એ વાત તમે ભુલશો નહિ. હું અને તમે બધા એકજ ખેતીનો ધંધો કરનારા હતા. મ્હેં મારૂં વતન છોડયું છે તેથી તમે કોઇ દિલગીર થસો નહિ. આ દેશનો વિશાળ બગીચો જે નોકરશાહી પચાવી પડી છે તે વિશાળ જમીન માટે મ્હેં તો મ્હારી નાની જમીનનો ત્યાગ કર્યો છે. આખા રોટલાના માટે ટુકડાનો ત્યાગ કર્યો છે. જે ગુલામીમાં આ દેશ ડૂબ્યો છે તે મ્હારૂં ખરૂ વતન છે તે મેળવવા મ્હેં ભોગ આપ્યો છે અને તે માટે દેશના નાયકો જે આજ્ઞા કરે તે પ્રમાણે ભોગ આપવામાં તમે તમારો ફાળો આપશો. એક બીજાના વિરોધ ભૂલીને આપણે આગળ વધવું જોઇએ. જ્યારે આખો દેશ ગુલામીમાં સપડાયો છે ત્યારે એકજ જ્ઞાતિ સુખ પામે એ વાત સંભવીત નથી.

એટલા માટે દેશ હીતના કાર્યમાં ભાગ આપવા તમે ભુલશો નહિ. તે કરશો તો તે મહાન પુરૂષ અને દેશ પ્રત્યે તમારો ભાવ પૂર્ણ થયેલો ગણાશે. (તાળીઓ)

જગન્નાથ કોઠારીએ સભા સમક્ષ બોલતાં ખાદી વાપરવાનો ઠરાવ કરવાની સુચના કરી હતી તેનો સેક્રેટરી **ભાઇશ્રી નારણજીએ જવાબ વાળતાં કહ્યું—**

કચ્છ દેશમાં ખાદીનો પ્રચાર તો છેજ. કાંતવાની વાત પણ અમને કંઇ નવી નથી. મારાં માતુશ્રી દરરોજ કાંતે છે. પોતે સ્વામીનારાયણના પંથનાં ભગત હોવાથી તેમનો સમય ભક્તિમાં જાય છે છતાં દરરોજ કાંતવું એ વાતની તો એમણે પ્રતિજ્ઞા કરી છે. મહાત્માજીના ઉપદેશથી અમારા ભાગમાં સારી અસર થઇ છે. સમીતીમાં ઘણી વખત કપાસ-પુણીઓ મળતી નથી એટલે બહુ મુશ્કેલી ઉભી થાય છે. અમારો કચ્છ દેશ અને મુખ્યત્વે કરીને આ જ્ઞાતિ તો ખાદીજ વાપરે છે. આ દેશની પ્રજામાં સૌથી ભુંડી દશા તો અમારી થઇ છે. અમેજ એ દશાના નમુના રૂપ છીએ એટલે **મહાત્માજીની** હીલચાલથી અમને તો ભારે ફાયદો થયો છે. ખાદીનો ઠરાવ લાવવાની વાત ભાઇશ્રી **કોઠારીએ** સુચવી છે તેમને મારી વિનંતી છે કે પરિષદનો આજે છેલ્લો દિવસ હતો. સબજેક્ટ કમીટીનું કામ પૂર્ણ થઇ ગયું છે છતાં એ ઠરાવ લાવવાની વાતનો અમે વિચાર કરીશું.

નામદાર દરબાર સાહેબનો પ્રમુખ તરફથી આભાર માનવામાં આવ્યો હતો અને રાત્રે આઠ વાગ્યા પછી સભા બરખાસ્ત થતી વખતે સદરહુ ઠરાવ પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. સમીતીના સેક્રેટરી એ ઘાટકોપરમાં સભા ભરવાની હોવાથી મંડપની માગણી કરી હતી જે સ્વીકારવામાં આવી હતી, અને પરિષદનું કાર્ય અપૂર્ણ રહેવાથી એક દિવસ વધારે લંબાવાની જરૂર પડવાથી બીજા દિવસ ઉપર પરિષદની બેઠક મુલત્વી રાખવામાં આવી હતી.

તા. ૨૧—૪—૨૩ નો ચોથો દિવસ.

બેઠકનું કામકાજ આશરે પોણા ત્રણ વાગે બપોર પછી શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. સેક્રેટરી ભાઇશ્રી નારણજીએ પરિષદના કાર્યની ફત્તેહ ઇચ્છનારા નીચે જણાવેલા હિતૈષીઓના તાર તથા કાગળો વાંચી સંભળાવ્યા હતા.

મી. સામજીભાઇ હરીલાલ વકીલ-બીટા. (કચ્છ)
ભાઈ રામજીભાઈ જેઠાભાઇ-ગઢશીસા. ,,
ભાઇ પુરૂષોત્તમદાસ-ક. પા. પરિષદ બ્રાન્ચ ઑફીસ-વડોદરા.
મી. રામજીભાઇ વાલજીભાઇ વકીલનો તાર-નખત્રાણા. (કચ્છ)
મી. નથુભાઈ કરસનભાઇ વકીલ ,, ,,
"કચ્છ વર્તમાન" ના અધીપતી-અમદાવાદ.

સદરહુ કાગળો તથા તાર એક પછી એક વાંચી સંભળાવતાં તેમણે તે તે ગૃહસ્થોની ઓળખાણ આપી હતી. અને આપણી જ્ઞાતિની પરિષદ પ્રત્યે તેઓ જે લાગણી ધરાવે છે છે અને મદદ કરે છે તેનું વિવેચન કર્યું હતું. સઘળા દિલસોજ ગૃહસ્થોનો ઉપકાર માનવાની વાતને સભાએ તાળીઓના અવાજથી સંમતિ દર્શાવ્યા બાદ નીચે જણાવેલો ઠરાવ રજુ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઠરાવ ૬ ઠો.

છુટા છેડા એટલે છુટકાના રીવાજને નામે ચાલતા અતિ શરમ ભરેલા અને અયોગ્ય રીવાજ તરફ આ પરીષદ તીરસ્કારની દૃષ્ટિએ જુએ છે અને તેને સદંતર નાબુદ કરવા આ સભા દરેક જ્ઞાતિ ભાઇને આગ્રહપુર્વક ભલામણ કરે છે.

ભાઇ શીવજી કાનજી પારસીઆ ગામ નખત્રાણાવાળાએ ઉપર જણાવેલો ઠરાવ રજુ કરતાં જણાવ્યુ–પ્રમુખ સાહેબ અને જ્ઞાતિ ભાઇઓ ! એક વખતે આપણે સ્ત્રીની સાથે લગ્ન કરીએ અને અનુકૂળતા ન દેખાય કે તેને તજી દઇએ એ પ્રકારની અધમતા આપણા જેવી ક્ષત્રિય કોમમાં કયાંથી પેસી ગઈ તેની કંઇ સમજ પડતી નથી. આ ઠરાવ રજુ કરવાનું મ્હને સોંપવામાં આવ્યું છે છતાં તમારી સમક્ષ તે રજુ કરતાં મારૂં હૃદય કંપી ઉઠે છે. આપણે જો વિચાર કરીએ તો સમજાય છે કે આ રિવાજ બાળલગ્નના કારણે આપણામાં પેસવા પામ્યો હશે અને કેળવણીના અભાવે તેણે વધારે પડતુ સ્વરૂપ ધારણ કર્યું. તે તો કદાચ ગુજરાત તરફની વાત થઈ પણ આપણા કચ્છ વિભાગમાં છુટકા કેવા પ્રકારે થાય છે એ વાત તપાસીએ તો જરૂર તમે કહેશો કે આપણા ગઢેરાઓએ પોતાની સત્તાનો દોર જમાવવા એ રિવાજનો એક શસ્ત્ર સમાન ઉપયોગ કરે છે. વર અને વહુ બંને રાજી ખુશીથી સંસાર ચલાવતાં હોય, તેમને છુટાં થવાની જરાએ ઇચ્છા ન હોય છતાં તેમના છુટકા કરાવનાર એવાં કૃત્યો આપણે ત્યાં કરે છે. આ પ્રકારના દાખલાઓ ઘણીવાર પ્રસિદ્ધ થયા છે તમારાથી એ શરમ ભરેલી વાત અજાણી નથી. તો આશા રાખું છું કે તમે આ રિવાજને નાબુદ કરવા અને આગેવાનોનું ભાન ઠેકાણે લાવવા પ્રયત્ન કરશો. (તાળીઓ)

ભાઇ લાલજી સોમજી રવાપરવાળા એ ઠરાવને ટેકો આપતાં કહ્યું:–

આ છુટકાનો રિવાજ નામોશી ભર્યો તો છેજ પણ તે કરતાં નુકસાનકારક બહુ છે. કુસંપનાં બીજ જ્ઞાતિમાં વવાય છે. આપણે જો માણસ હોઇએ તો સમજી જઇએ કે એક વખત કોઇ ચીજ કે ઢોર ખરીદીએ પછી કોઇના કહેવાથી તેને ઝટ દઇને તગડી મુકતા નથી તો પછી આપણી જ જ્ઞાતિની કન્યા જેની સાથે આપણે લગ્ન કર્યાં હોય તેને કેમ છોડી દેવાય ? તમે આ બધું સાંભળો છે તેમાંથી કંઇ ગ્રહણ કરજો. એક કાને સાંભળી બીજા કાનેથી કાઢી નાંખશો નહિ. તમારા બંને કાન સાંભળવા માટે છે પણ તે કાનનો અવાજ જો એકમાં પેસીને બીજાની વાટે પેલી પુતળીઓની માફક ચાલ્યો જતો હોય તો આપણે માણસ નથી. નકામા છીએ એ વાત યાદ રાખજો. સુવર્ણની બે પુતળીઓની વાતનું અર્થસુચક દ્રષ્ટાંત આપી તેમણે શ્રોતાઓ ઉપર સારી અસર કરી હતી.

વિશ્રામભાઈ પાંચા ગાંગાણી ગામ વીરાણીવાળાએ ઠરાવને ટેકો આપતાં જણાવ્યું.–

આપણે ક્ષત્રિય છીએ એ વાત કચ્છ વિભાગના ભાઈઓ જાણતા નથી તેમ વળી નાતથી અલગ પડી ગયા પછી પીરાણા પંથે જે અંધાર પછેડો નાંખ્યો છે તેથી તો આપણી જાત અને ધર્મને પણ ભૂલી જવાનાં કૃત્યો આપણને શિખવવામાં આવ્યાં છે. આપણાં લગ્નજ જ્યારે હિન્દુધર્મના રિવાજ પ્રમાણે ન થાય ત્યારે આવા રિવાજોનું તો પુછવું જ શું! **લાડુલાના કલમાથી** જ્યાં છોકરા છોકરીને જોડી દેવાય ત્યાં ધર્મની ભાવના કેવી ! આપણે

મનમાં ઘણું ગુમાન રાખીએ છીએ છતાં રિવાજ છે એમ સમજીને આપણી બ્હેન દીકરીને એક મુંકીને બીજો ભાયડો અને બીજો કે પછી ત્રીજો એમ કરી દેતાં શરમાતા નથી. કેટલી શરમ ભરેલી વાત દેખાય છે. રામ અને સીતાના વંશમાં ઉતરી આવેલા આપણે તેમની આ પ્રકારની દશા થાય એને તમે જોઇ રહો એ કેવું કહેવાય. હું ધારૂં છુ તમારો બચાવ એ છે કે આપણે કંઇ કરતા નથી ગેઢેરાને જેમ લાગે તેમ કરે છે ! તો હું કહું છું તમારો આ બચાવ નથી પણ તમારા મન અને ભાવની નબળાઇ અને બાયલાપણું દેખાડનારો એ જવાબ છે. તમે મેંઢરાના બચ્ચા નથી સિંહ છો. જો તમને એ વાત સારી ન લાગે તો તમે આગેવાનોના સામા થઇ જાઓ તેમનો ડર મુંકીદો તોજ આપણું કલ્યાણ થવાનું છે નહીં તો અધોગતિ પુરી થઇ છે છતાં માણુસ મટીને પશુ જેવા થઇ જઇશું.

પટેલ છગનલાલ પિતાંબરદાસે જણાવ્યું—મે. પ્રમુખ સાહેબ અને ભાઇઓ, કેટલાક અધમ રિવાજો તમે એવા લઇ બેઠા છો કે જે પશુ પક્ષીમાં પણ ન હોય! ત્યારે મ્હારે તમને ક્યાં ઘટાવવા એ કંઇ સમજાતું નથી. સરસડા જેવાં પ્રાણી નર કે માદા મરી જાય તો પાછળ રહે તે પોતાનું જોડું બાંધતું નથી એ પણ તેના નર કે માદાની પાછળ ઝુરી મરે છે. ત્યારે આપણે કડવા પાટીદારે શું સમજવું! તમારા કચ્છમાં છુટકા ઘણા થાય છે અમારે અમદાવાદમાં પણ થાય છે. આ પાપથી હદ વહી ગઇ છે એટલે હવે તેને કાઢી નાંખવું. વર અને કન્યાની અનુકૂળતા જોઇને તમે તેમનાં લગ્ન કરશો તો આ રિવાજ નીકળી જશે. પોતાને ઠીક ન પડે તેમની સાથે જાનવારો પણ જોડાતાં નથી. ઠીક દેખાય તેને પકડી રાખે છે તો આપણે એટલું અવસ્યે કરવું કે પ્રતિકૂળતા દેખાય તેવાને લગ્નથી જોડવાં નહિ.

સેક્રેટરી નારાયણજી રામજીભાઇએ ઠરાવ પસાર થયેલો જાહેર કરવા ઉઠતાં કહ્યું–આ રિવાજ બાળલગ્નના ડાળામાંથી ફુટચો છે એ વાતની ના નથી પણ એવાં અનેક ડાળાં જે અધર્મના વૃક્ષમાંથી ફુટચાં છે તેનો નાશ કરો એટલે આપણને જરૂર જ્ઞાન થસે અને ધર્મ અધર્મ સમજાશે. હું ધારૂં છુ આ ઠરાવ કરવામાં તમે સહુ સંમત થયા છો. (તાળીઓ) એટલે તે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવે છે.

ઠરાવ ૭ મો.

વિદ્યા એ સર્વોત્તમ શક્તિ હોવાથી તે પ્રાપ્ત કરવા કરાવવા અને જ્ઞાતિના પુત્ર પુત્રીઓને કેળવણી આપવા આ પરિષદ દરેક ભાઇને વિનંતિ કરે છે અને જે જે સ્થળે જ્ઞાતિના ફંડો અને જ્ઞાતિના પૈસા હોય તેનો જ્ઞાતિમાં કેળવણી અર્થે સત્વર ઉપયોગ કરવાની આ પરીષદ આગેવાનોને સુચના કરવાનો ઠરાવ કરે છે.

ભાઇ મહીદાસ પ્રેમજી–શાંતાક્રુઝ ગુરૂકૂળના માસ્તરે સદરહુ ઠરાવ રજુ કરતાં જણાવ્યું–બાળકોને કેળવણી આપવાની વાતમાં કોઇથી ના કહેવાય તેવી નથી. જે ના કહે તે તો મુર્ખ કહેવાય. મારીચ જાતે રાક્ષસ હતો છતાં રાવણની આજ્ઞાથી હરણ બન્યો અને રામના હાથે મર્યો. ત્યારે આપણે સારાં કામ માટે મરવા તૈયાર થવું જોઇએ. ખેતરમાં તમાકુ ઉગાડીએ છીએ તેને બહુ રીતે કેળવવી પડે છે, ઘરમાં રોટલીની કણેકને પણ ગુંદી ગુંદીને ચિકાસ લાવવી પડે છે તો બાળકોને તો કેળવવાંજ જોઇએ. મનુષ્ય જાતને માટે જન્મનું સાર્થક જાણવા જ્ઞાનની જરૂર છે અને તે જ્ઞાન વિદ્યા ભણ્યા સિવાય મેળવી શકાતું નથી. બસો પાંચસો વર્ષ ઉપર મુસલમાનોનું રાજ્ય હતું આજે આપણા ઉપર ઇંગ્રેજ સરકાર રાજ્ય

કરે છે એણે જે બુદ્ધિમત્તા વાપરી છે તે વિદ્યાનું કારણ છે. છોકરાંને ભણાવાનું મા બાપના માંથે છે પરણાવાનો બોજો તેમનામાંથે નથી. છતાં તેઓ ઉલટુંજ કરે છે. ભણાવાની દરકાર કરતાં નથી અને પરણાવાની વાત વગર જરૂરે માંથે ઓઢી લે છે! તેમને પરણાવીને ઉપાડી નહીં સકાય તેવો ઘંટ તેના ગળામાં તમે બાંધો છો. તેમને કેળવવા તરફ કાંઇ લક્ષ આપતા નથી. આ કારણથી તેઓ જ્ઞાતિમાં પણ બોજા સમાન થઇ પડે છે. આવા બોજા અને દુઃખોનો તમે વિચાર કરી બાળકોને જરૂર કેળવણી આપવાનું ચુકશો નહિ.

પટેલ છગનલાલ પિતાંબરદાસે જણાવ્યું—

આ ઠરાવને ટેકો આપવા હું ઊભો થયો છું છતાં હું ભણેલો નથી એ તમને પહેલેથી કહી દઊં છું. હું કોઇ દિવસ નિશાળોમાં ભણવા ગયો નથી. પણ સન્યાસી મહાત્માનો મ્હારા ઉપર તે સબંધી ઉપકાર થયો છે. અમારા ગુજરાતમાં એવા ઘણા દાખલા બને છે કે માબાપનાં કારજમાં મિલ્કતો વટાઇ જાય છે અને પાછળનાં છોકરાંને ભણવાનાં કોઇ સાધન રહેતાં નથી. આપણી પાટીદારની નાતની પાટીઓ આજે અનેક કારણોને લઇને વિંખાઇ ગઇ છે. બાળલગ્નનો રિવાજ બહુ હાનીકર્તા છે તે અટકાવવા અમે પ્રયત્નો કર્યા છે અને ગુજરાતમાંથી તે નાબુદ થયા જેવો છે. છતાં બાળકોને કેળવણી આપવાની જરૂર તો છે જ. એ કાર્યની યોજના કર્યા સિવાય અમને સંતોષ થાય તેમ નહોતો. કડી પ્રાંતમાં અમે આપણી નાતના છોકરા માટે બોર્ડિંગ અને વિદ્યાલય સ્થાપ્યું છે. બોર્ડિંગમાં ૮૦ છોકરા રહે છે અને ૧૦૫ છોકરા વિદ્યાલયમાં ભણે છે. અંતઃકરણ કેળવાય એ પ્રકારની કેળવણી ત્યાં આપવામાં આવે છે. આપણું પહેલું યુદ્ધ તો જમીન સાથે છે. એટલે ખેતીવાડીની કેળવણી આપવી જ જોઈએ. તેનાં ઓજારોમાં હળ અને કોશની અણીઓ વગેરે કાઢવાનું કામ આપણને આવડવું જોઇએ. બાળકોએ પોતાના વડીલો પ્રત્યેની ફરજ શી છે તે સમજતાં શિખવું જોઇએ. આ પ્રકારની કેળવણી તે વિદ્યા છે. કન્યાઓને કેળવવાની જરૂરીઆત ઘણી છે એ તમે બરાબર સમજીને ધ્યાનમાં રાખશો. છોકરાંને રહેવા અને ભણવાનું સાધન ન હોય તો અમારા કડીના બોર્ડિંગમાં મોકલજો. અમારૂં એ કામ તે જ્ઞાતિનું જ છે. તમારૂં જ છે. જ્ઞાતિહિતાર્થે એક "કડવા વિજય" નામનું માસિક પ્રગટ થાય છે તેના તમે ગ્રાહક થશો એવી હું તમને ભલામણ કરૂં છું.

પટેલ ધનશાભાઇ જેકણદાસે કેળવણી વિષે બોલતાં જણાવ્યું—

બાળકોને કેળવણી આપવાની જરૂર છે જ પણ તે કેળવણી એવી હોવી જોઇએ કે તેમને સ્વતંત્રતાનું ભાન કરાવે. કેળવણી એવી હોવી જોઇએ કે તેને ગૃહસ્થાશ્રમના અંતે બ્રહ્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય. એને જ કેળવણી કહી શકાય. અમારા તરફ કડીની જે સંસ્થા છે તેના જેવી ઘણી સંસ્થાઓની જરૂર છે અને આવી સંસ્થાઓમાં માત્ર પગારની ખાતર નહિં પણ એક પૈસાના ચણા ખાઇને નિર્વાહ ચલાવી લઇશું એવા વિચારના ત્યાગી શિક્ષકોની જરૂર છે. આવા ત્યાગી હોય તે વીરપુરૂષો કહેવાય આવા પુરૂષો મળવા અશકય નથી. જો સંસ્થાઓના નેતાઓ એ વાત પુરી સમજે અને તે માટે પ્રયત્ન કરે તો જરૂર મળી રહે અને આપણી જે જાહોજલાલી હતી તે ઘણા થોડા કાળમાં સ્થપાય. હવે આપણો વારો આવ્યો છે, તમે કહો છો કે આપણે હવે જાગ્યા છીએ તો જરૂર બાળકોને કેળવણી

આપજો. તેમનાં અંતઃકરણ શુદ્ધ કરજો ત્યારેજ તમે માબાપ તરિકે તમારો ધર્મ બજાવેલો કહેવાસે. (તાળીઓ)

સુરત જીલ્લામાંથી આવેલા એક સ્વામીજીએ કેળવણીનો વિષય સમજાવ્યા બાદ **નરહરિ શર્મા. (પરિમલ)** એ તે વિષયને સમજાવતાં કહ્યું–

વિદ્યા એ વિર્ય છે એ વાત જ્યારથી ભારતિય પ્રજા ભૂલી ગઇ ત્યારથી તેનું પતન થયું છે. એ વિર્યનો જ્યારથી પ્રજાએ અનાદર કર્યો ત્યારથી ધાર્મિક, આર્થિક, શારીરિક અને માનસિક અધોગતિ થઇ છે. વિદ્યાના બળે જગદીશબાબુ, બંકીમબાબુ, તિલકમહારાજ અને ગાંધીમહારાજ જેવા પુરૂષો થયા છે તે સહુ એકજ વિર્યના ટીપે થયા છે. આજે બાળલગ્નનું દુઃખ વ્હોરી લઈને પ્રજા નિર્માલ્ય થઇ ગઈ છે. આંગ્લ શિક્ષણ લેવાની જેને જરૂર હોય તે ભલે લે પણ તે પ્રાચીન શિક્ષણના ભોગે તો ન જ લેવું. આપણા માટે ધાર્મિક શિક્ષણની ખાસ જરૂર છે. દેશને અનુકૂળ થઇ રહે તે ધોરણે નૈતિક શિક્ષણ પણ આપવું જોઇએ. ઘરસંસાર સારી રીતે ચલાવવા માટે પણ કેળવણી લેવાની જરૂર છે. ભોજ-રાજાના દરબારમાં ચાર કન્યાઓ જાતિની પિછાન કરવા ગયેલી તેની વાત કહીને આગળના વખતમાં કન્યાઓ પણ કેળવાયેલી હતી એ વાત સમજાવી હતી. ધર્મબુદ્ધિ જાગૃત થવા માટે સંસ્કૃત કેળવણી આપવામાં આવતી તેની પણ જરૂર સમજાવી હતી.

પરિષદના સેક્રેટરી ભાઇ **નારાયણજી–રામજી ભાઇએ** આ ઠરાવની જરૂરીઆત સમજાવતાં તે પસાર કરવાની સભાને વિનંતી કરી હતી જે તાળીઓના અવાજથી વધાવી લેવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ આરામ લેવા માટે લગભગ પાંચ વાગ્યા પછી સહુ ઉઠયા હતા અને સભાનું કામ છ વાગ્યા પછી શરૂ થયું હતું.

ઠરાવ ૮ મો.

આપણી હીંદુ ગણાતી જ્ઞાતિઓમાં મુડદાંને અગ્નીદાહ દેવાનો રીવાજ પ્રચલિત છે અને આપણી જ્ઞાતિ હીંદુ હોવા છતાં આપણા કચ્છ અને કરાચીમાં રહેનારા કેટલાક પીરાણાપંથી ભાઈઓ અગ્ની સંસ્કાર કરવાને બદલે મુડદાંને દફનાવી દે છે તે રીવાજ અયોગ્ય અને શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ હોવાથી કોઇ બંધુએ મુડદાંને દાટવું નહિ તેમજ દાટવાનાં કાર્યમાં ભાગ પણ લેવો નહી અને મુડદાંને અગ્નીસંસ્કાર કરવો એવો આ પરીષદ ઠરાવ કરે છે.

ભાઈ માવજીભાઈ પુંજાભાઈ ગામ નખત્રાણાવાળાએ ઠરાવ રજુ કરતાં જણાવ્યું–કે પ્રમુખ સાહેબ અને જ્ઞાતિભાઇઓ ! જો આપણે હિન્દુ છીએ એવો દાવો રાખતા હોઇએ તો મુડદાંને જરૂર અગ્નિસંસ્કાર જ કરવો જોઇએ. સં. ૧૮૩૨ ની સાલમાં આપણા કચ્છની નાતમાં નખત્રાણામાં આગેવાનો એકઠા થયેલા તેમણે ભાટ, બ્રાહ્મણોને નહીં માનવા અને અગ્નિસંસ્કાર નહીં કરવાના ઠરાવો કરેલા અને પીરાણાધર્મને એ રીતે વધારે પડતો સ્વીકારી મડદાંને દફનાવાનો રિવાજ શરૂ કર્યો. જ્ઞાતિનો મોટો ભાગ આ પ્રકારે પીરાણાના કબ્રસ્તાની પ્રવાહમાં તણાયો. આપણા એક પૂર્વજ કેશરા ભગત એ વાતમાં વિરૂદ્ધ પડેલા તેમને તેઓએ નાતબહાર કર્યા તેમની સાથે હજાર ઘર નાતથી જુદાં પડી ગયાં. ત્યારથી નાતના બે ભાગ પડયા. મોટા ભાગે પીરાણાને માની અધર્મનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો તે આજ સુધી ચાલ્યો

Year: 1775-76

તેના લીધે આ દફનાવાનો રિવાજ પેસી ગયો. આપણાં સદ્‌ભાગ્યે ભાઇશ્રી નારાયણજી આપણા દેશમાં જન્મ્યા અને તેમણે જ્ઞાતિને સ્વધર્મે ચલાવાની હીલચાલ શરૂ કરી. આપણને આપણી જાત અને ધર્મનું જ્ઞાન આપવા તેમણે અનેક રીતનાં સંકટો વેઠયાં છે અને આજે પણ એજ ભાઇ આપણા મુખ્ય નેતા છે. તેમણે પોતાનું તન, મન અને ધન જ્ઞાતિને અર્પણ કર્યું છે, તેમની સાથે તેમના ઘણા મિત્રો જે આપણા ભાઇઓ છે તે પણ કચ્છની આપણી નાતને સુધારવાના ઘણા પ્રયત્નો કરે છે. તેમના ઉપદેશથી આપણી આંખો ઉઘડી છે. આપણો ઉપદેશ સફળ થાય એ જોવા માટે જ્યારે તે ભાઈઓ આટલું બધું કરે છે તો આપણે કેમ પછાત રહેવું. પીરાણાનો મુસલમાની પંથ આપણે ત્યાગી દેઇશું એટલે આ રિવાજ ગયેલો જ છે. દેશમાં તેની ઝાઝી પરવા નથી પણ કરાંચી, મુંબઇ જેવા ઠેકાણે આપણે હિન્દુ હોવા છતાં દફનાવાનાં કામ કરીએ એ બની શકતું નથી. મોટી શરમાવનારી વાત તો એ થઇ પડે છે. અન્ય કોમો આપણને મુમના અને મુસલમાન જેવા ગણી કાઢે તેમાં નવાઇ શું! હિન્દુઓ કોઇ દિવસ મુડદાને દફનાવે નહિ. દાટે તે હિન્દુ કહેવાય નહિ. માટે હવે કમર કસીને આપણું હિન્દુપણુ ટકાવી રાખવા તૈયાર થાઓ. આપણને બૂડતાને હાથ ઝાલીને ખેંચી કાઢવા ઘણા ભાઇઓ પોતાના તન મન અને ધનના ભોગે તૈયાર થયા છે ત્યારે તમને એ કબ્રસ્થાની પંથમાંથી બહાર નીકળતાં નુકસાન શું છે? જલદી તેને નાબુદ કરી અને પ્રાયશ્ચિત લઇ નવો જન્મ ધારણ કરો, એ આપણો ધર્મ છે. તમે પાટીદાર જ્ઞાતિના પુત્રો હો અને રહેવા માગતા હો તો જરૂર તમારા પગ ઉપર ઊભા રહો એમાં જ આપણી જ્ઞાતિની શોભા છે. દફનાવાની વાત સરખી પણ કરશો નહિ.

ભાઇ દાના કરસન, રતનશી શીવજી અને વિશ્રામભાઇ પાંચાએ સદરહુ ઠરાવની તરફેણમાં વિવેચન કરતાં અગ્નિસંસ્કાર કરવાની વાત કહી સમજાવી હતી.

ભાઇ રતનશી ખીમજીએ ઠરાવ ઉપર બોલતાં જણાવ્યું–કે મે. પ્રમુખ સાહેબ જ્ઞાતિભાઈઓ અને બ્હેનો. મુડદાંને દફનાવાની ખોટી રૂઢીએ તો આપણી અધોગતી કરી છે. કોઇ રૂઢી કેટલી અધમ પ્રકારની છે તેનો વિચાર કરીએ નહિં ત્યાં સુધી તેના ઉપર આપણને તિરસ્કાર છુટતો નથી. તેમાં દુઃખ કેટલું છે પાપાચાર કેટલો છે એ વાત સમજાતી નથી. કેટલાક ભાઈ કહે છે કે આપણે પીરાણા પંથમાં ફસાણા છીએ. ફસાણા એ વાત સત્ય છે પણ તેનો વિચાર કેમ કરતા નથી. પીરાણાએ જે શાસ્ત્ર બતાવ્યું છે તેણે તો દુનિયામાં દાટ વાળ્યો છે. કળિયુગમાં તેણે નકલંકી અવતાર બતાવ્યો છે આ યુગમાં મુડદાંને બાળવા ને બદલે દાટવાનું કહીને ધર્મ બતાવ્યો, બાળવાથી મરનારનાં મ્હોડાં કાળાં થવાની વાત સમજાવી અને તે આપણા ગેઢેરા કે આગેવાનોએ સાચી માની. આપણે પણ તે માન્યું કે ન માન્યું પણ મુડદાંને દાટવા તો લાગ્યાજ! દેશકાળને લઇ આપદ્‌કાળ વખતે કોઇ નવી પ્રથા લેવી પડે છે. આગબોટમાં કોઇ મરી જાય તો મુડદાને દરીઆમાં ફેંકી દેવામાં આવે તેને જળદાહ કહેવાય, વનમાં કોઇ મરી જાય અને તેની સાથે કોઇ ન હોય તો તે મુડદુ ત્યાંજ પડયુ રહે અને તેને પશુ પંખી ફોલી ખાય તે વનદાહ કહેવાય. પીરાણાનું શાસ્ત્ર કહે છે કે મુડદાને દફનાવીને તમે ચાલીસ ડગલાં નીકળી આવો એટલે એ મુડદાં સ્વર્ગે ચાલી જાય છે! આ વાત ઘણા અજ્ઞાન ભાઇઓ સાચી માને છે. દફનાવ્યા પછીનાં મુડદાં સરજન ડૉક્ટરોએ કાઢયાં છે અને તપાસ્યાં છે. સાથે મુખીઓ ગયેલા તેમની રૂબરૂ દફનાવેલાં મુડદાં

કાઢ્યાં છે. જો દાટયા પછી તે ગેબ થઇ જતાં હોય તો નીકળે કયાંથી ! આ મુખીઓ તેમ છતાં આંધળા થઇને બીજાને આંખે પાટા બંધાવે છે. હિન્દુઓને ફસાવા માટે આવી અનેક વાતો ઇમામશાહે કરી છે કે હિન્દુઓને મુસલમાનો બનાવાનું અધુરૂ રહેલું કાર્ય મારા વંશજોએ પુરૂ કરવું. આપણા પૂર્વજોના નામને દીપાવનારા આપણી જ્ઞાતિના કેટલાક ભાઇઓ આ સભામાં બિરાજે છે કેટલાક વિદ્વાનો પણ હાજર છે તેઓને તમે પુછીને ખાત્રી કરી જુઓ કે હિન્દુઓમાં મુડદાંને દાટવાનો રિવાજ હોય ખરો ? દાટે તે હિન્દુ કે મુસલમાન ? સોમજી હીરજી ભગત એક હતા તે મુંબઇ ન જવાનો બોધ કરતા અને કહેતા કે " માટી બળે તેનાં મોઢાં કાળાં થાય એમ ઇમામશા કહી ગયા છે. " આ સોમજીને છેવટે મુંબઇમાં લાકડાં વહેરવા આવવું પડેલું. છોકરાંને થયું કે બાપાનાં વચન સાચાં પડયાં. મુંબઇ જેવા સ્થળે ક્યાંઇ દાટવાનું તો જડે નહિ છેવટે તેમને અગ્નિસંસ્કાર કર્યો અને એ બાપના નામાંકિત દિકરાઓએ તેમનાં હાડકાં લાવી કોથળીમાં ભરીને ડયાપર લઇ ગયા અને ત્યાં દાટયાં. આપણા માંથે પીરાણાની છાપની કાળીટીલી હોવાનું સહુ કહે છે પણ તેને ઝટ લઇને મુંકી દેતા નથી. અજ્ઞાન ભાઇઓને તો હું શું કહું પણ જેઓ પોતાને સમજુ અને સુધારકમાં ખપાવે છે, જેઓ અહીંના શેઠીઆ વર્ગના પરિચયમાં રાત દિવસ આવે છે તેઓ હજી શા માટે આ કાળીટીલી રાખી મુકે છે એ તેમને સહુએ કહેવું જોઇએ આ કાળીટીલીનું કલંક એ પાપ છે. આપણને ગમે તેવા સ્વાર્થ સાધવાની લાલચ હોય તે છોડી દઇને એ પાપમાંથી બચવું જોઇએ. હિન્દુધર્મનું રક્ષણ કરનારાના સંતાન આજે હિન્દુધર્મના દ્રોહી ક્યાં સુધી રહેશે ! તમારા દેહનું સાર્થક થાય એ માટે હિન્દુધર્મનું રક્ષણ કરો અને પાપી રિવાજો ત્યાગો. (તાળીઓ)

માસ્તર નારણભાઇ ભાઢાવાળાએ પીરાણા પંથમાં બધુ સ્વાર્થ ભરેલુંજ છે એ વાત કહીને દફનાવાનો રિવાજ નાબુદ કરવાની ભલામણ કરી હતી.

નાયાભાઇ શીવજી ગામ વીરાણીવાળાએ–સદરહુ ઠરાવને અનુમોદન આપતાં જણાવ્યું–કે મે. પ્રમુખ સાહેબ અને જ્ઞાતિ ભાઇઓ મુડદાંને દાટવાં કે અગ્નિસંષ્કાર કરવો એ વિષે ધાર્મિક સિદ્ધાંતની વાત હું સમજાવી શકુ નહિ. આ વિષય બહુ ગહન છે. મારી અલ્પમતિ પ્રમાણે હું એટલું તો કહું છું કે મુડદાંને દાટે તે હિન્દુ કહેવાય નહિ. આ વિષય ઉપર તમને ઘણા ભાઇઓ સમજાવી ગયા છે. પીરાણાનું નીચું જોવડાવનારૂં જે ધરમ છે અને જેને તમે કલંક માનોછો તેને જલ્દી ફેંકી દેવાની હું તમને વિનંતી કરૂંછું. આપણે પ્રથમ આપણી જાત ઓળખવી જોઇએ. તમને જો જાતનું અભિમાન ન હોય–માણસ કે પશુના ભેદની પરવા ન હોય તો હું તમને બીજું કહેવા માગતો નથી. તમને જો પૂર્વજોની કીર્તીનું ભાન હોય તેમના સંતાન હોવાની વાતમાં તમે માનતા હો તો તમે જે ભૂલો કરી હોય તેનો પસ્તાવો કરજો અને તમારી જાતને શુદ્ધ બનાવા અને તમારો ધર્મ સંભાળી લેવાની તૈયારી કરજો અને પ્રાયશ્ચિત લઇને તે સાબીત કરી બતાવજો. આ કાર્ય સંપથી આપણે કરવાનું છે અને તે કરીને આપણા સનાતન ધર્મ તરફ ચાલવાનું છે. તેમાં અગ્નિસંષ્કારની વાત પણ આવી જાય છે એટલે તમે આ ઠરાવ જરૂર પસાર કરશો. (તાળીઓ)

૧૦

Year: 1775-76

ભાઇશ્રી નારાણજી રામજીભાઈ એ જણાવ્યું કે આ રિવાજ કંઇ બહુ જુનો નથી. પ્રાગજી કાકો હતો ત્યારે તેણે અને વલીમિયાં સૈયદે સં. ૧૮૩૨માં આ રિવાજ શરૂ કરાવ્યો છે. પણ દેશમાં તો પીરાણાપંથી ભાઇઓ મુડદાંને દાટે છે એ વાત મ્હારે જ્યાં ત્યાં કબુલ કરવીજ પડે છે. આ નીચુ જોવડાવાની વાત પ્રસંગો પાત એક વખતે આપણી જ્ઞાતિના શિરોણી **સ્વ. દરબારશ્રી સુર્યમલજી** સાહેબની રૂબરૂ મારે પાટડી મુકામે કબુલ કરવી પડી હતી. તે પ્રસંગ સમસ્ત જ્ઞાતિનું હીત વિચારવાને લગતો અને તે વેળાએ મારા અંગત મિત્રોએ મ્હને તૈયાર કરવામાં અને પડખે ઉભા રહેવામાં ભુલ કરી હોત તો જરૂર કચ્છ વિભાગના કણબીઓનો ઇતિહાસ ગુજરાતના કડવા પાટીદારોથી જુદોજ લખવાનો પ્રસંગ ઊભો થાત. મ્હને કહેતાં શરમ થાય છે કે આ રિવાજ કચ્છમાંથી કરાંચી સુધી લંબાયો છે ત્યાંના રહીશ મારા મિત્રોને તે નાબુદ કરવાની હું આગ્રહ પૂર્વક ભલામણ કરૂં છું. આ વિષય ઉપર બીજા વિદ્વાનો બોલનાર હોવાથી હું તમને વિશેષ કહેતો નથી તેઓ જે કંઈ કહે તે ધ્યાન દઇ સાંભળશો અને તે પ્રમાણે વર્તશો.

શાસ્ત્રી નરહરી શર્મા. (પરિમલ) એ બોલતાં જણાવ્યું–

હિન્દુઓને જન્મથી તે મરણ પર્યંતના સંસ્કાર કરવા પડે છે. છેલ્લો એટલે ૧૬ મો સંષ્કાર અગ્નિદાહનો છે. આ સંષ્કારોમાં ધર્મની મહત્તા રહેલી છે જે જગતના લોકોએ સ્વીકારી છે. પંચ મહાભૂતના મડદાને બાળવામાં પણ કેટલી કાળજી રાખવામાં આવે છે તેનો બહુ વિચાર કરવાની જરૂર છે. પારસી લોકો મુડદાને સુર્યદાહ દે છે તેને પશુ પક્ષી ફોલી ખાય છે. મુસલમાન અને ખ્રીસ્તી પ્રજા દફનાવે છે એટલે ભૂમિદાહ દે છે છતાં આવી ક્રિયાઓમાં કોઇ બળવત્તર સત્તા આડે આવતી નથી. શરીર તો પંચ મહાભૂતનું પૂતળુ છે તે સંસારી લીલા વખતે અનેક તરેહના રંગ દેખાડીને નાચે છે છેવટે તે મૃત્યુને શરણ થાય છે એ વાત સમજવા માટે આપણે મુડદાને સુગંધિ પદાર્થો સાથે કાષ્ટમાં ઘી હોમીને બાળીએ છીએ. તેની સુંદરતા નષ્ટ થતી આપણને દેખાય છે તેના ઉપરથી જગતના મોહ કેટલા મિથ્યા અને નહીં રાખવાની જરૂર છે તે આપણા હૃદયમાં કોતરાઇ જાય છે. આ વાત ઇસાઇ, મુસાઇ વગેરે કોણ સમજે છે ? શરીર પ્રત્યેના મોહ છોડવાનું જ્ઞાન અગ્નિ સંષ્કાર વડે થાય છે તેથી વિરક્ત ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. દરગાહ કે કબ્બરો જેવી કૃતિઓમાંથી એ ભાવ નહિં ઉત્પન્ન થાય. અગ્નિસંષ્કાર એ હિન્દુધર્મની શ્રેષ્ટતા અને મહત્તા દર્શાવે છે તેને કોઇ હિન્દુથી તજી દેવાય નહિ.

ભાઇ શ્રી વસંતે વળી ઠરાવ ઉપર બોલવાના પ્રસંગનો લાભ લઇ પીરાણાનો ત્યાગ કરી હિન્દુધર્મનું રક્ષણ કરવાની અરજ કરી હતી. તેના સંધાણમાં **પંડીતશ્રી કાર્તાંતિકે** સદ્બોધનાં વચનો કહી જ્ઞાતિધર્મ સમજાવ્યો હતો અને તેમ કરતાં પ્રાયશ્ચિત લેવાની સહુ ભાઇઓની પાસે ફરી ભિક્ષા માગી હતી. પ્રતિજ્ઞા લેનારા ભાઇઓ એક પછી એક ઉઠવા લાગ્યા હતા. વખતના અભાવે તે વાત જતી કરવામાં આવી હતી તો પણ નીચે જણાવેલા ભાઇઓ પોતનાં નામ નોંધાવીને વડીલોના કૂળને દિપાવ્યાં હતાં.

ભાઇ હરજી વીરજી–ગઢસીસા. ભાઈ અરજણ ધનજી. ભાઇ હીરજી માવજી. વીરાણી ભાઇ સોમજી તથા લાલજી કચરા–કાઢીઆ, ભાઇ માધા ભીમજી તથા હરજી હીરજી ગામ ખોંભડીના. પ્રતિજ્ઞા કરવાને ઉભા થયા હતા. ત્યારબાદ

શાસ્ત્રી **નરહરીના** એક વડીલ આ પ્રસંગે સભામાં હાજર હતા તેમણે મોટા આનંદ સાથે જણાવ્યું કે જે ભાઇઓ "પ્રાયશ્ચિત લેવાની તમારામાંથી ઇચ્છા રાખતા હશે તેમને હું કંઇ પણ દક્ષિણા લીધા સિવાય પ્રાયશ્ચિત કરાવીશ." (તાળીઓ)

પંડીત પરાશરજી-ગઢશીશાવાળા—અત્યાર સુધી પાછળ રહીને આ જ્ઞાતિના હિતાર્થે જે સેવા કરી રહ્યા હતા તેમણે પ્રાયશ્ચિત જે ભાઇઓએ લીધાં છે અને આવતી કાલે આ સભામંડપમાંજ લેનારા છે તેનો ઇતિહાસ કહ્યો અને પાયશ્ચિત લેનારા ભાઇઓનાં નામોમાં નીચે જણાવેલાં નામો ઉમેરાવ્યાં. ભાઈ વાલજી ભોજા–ગહુલી. તેજા પાંચાં–નેત્રા. માવજી માના તથા રામજી ભીમજી તથા રતનશી ખેતા–વીરાણી. ભાઈ અરજણ પબા, કાનજી ખીમા અને કાનજી નારણ ગામ વીરાણી. બીજા ભાઇઓને પોતાના સ્થળેજ બેસીને તેમના મનથી પ્રતિજ્ઞા લેવાની સુચના કરવામાં આવી હતી. ત્યાર પછી નીચે જણાવેલો ઠરાવ ભાઇ **રતશી શીવજી** ગામ રવાપરવાળાએ પ્રમુખ તથા સેક્રેટરીને સત્તા આપવાને લગતો નીચે જણાવેલો ઠરાવ રજુ કર્યો હતો.

ઠરાવ ૯ મો.

આ પરીષદનો ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે પસાર કરેલા ઠરાવો અને તેના અંગે ઉપસ્થીત થતું દરેક પ્રકારનું કામકાજ કરવાની તથા તે માટે ખર્ચ કરવાની આ પરીષદ પ્રમુખ સાહેબ તથા ભાઇશ્રી નારાયણજી રામજીભાઇ જનરલ સેક્રેટરીને સત્તા આપવામાં આવે છે.

ઉપરના ઠરાવને ભાઇશ્રી માવજીભાઇ પુંજાએ ટેકો આપ્યા બાદ તે સર્વાનુમતે પસાર થયેલો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

ત્યારબાદ પ્રમુખ સાહેબે પરિષદના બંધારણ અને ઉદ્દેશવાળો ઠરાવ સભામાં રજુ કર્યો હતો જેમાં વ્યવસ્થાપકોના નામમાં સુધારો વધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સેક્રેટરી ભાઇશ્રી નારાયણજીએ તે સભા સમક્ષ વાંચી સંભળાવી નિયમો અને અંગીકરણ પત્રની ગોઠવણ વિષે પણ સમજણ પાડી હતી બાદ તાળીઓના અવાજ વચ્ચે તે પસાર થયો હતો.

ઠરાવ ૧૦ મો.

આપણી આ પરિષદનું નામ, તેનો ઉદ્દેશ અને બંધારણ નીચે પ્રમાણે રાખવામાં આવ્યું છે તથા નીચે જણાવેલા ભાઇઓની કાર્યવાહકો તરીકે નીમણુંક કરવાનો આ પરીષદ ઠરાવ કરે છે.

શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરીષદ.
ઉદ્દેશ અને નિયમો.

આપણી કડવા પાટીદાર જ્ઞાતિ કચ્છ, કાઠીયાવાડ, ગુજરાત, નીમાડ, માળવા વગેરે આ દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં વસે છે અને તે દરેક વીભાગમાં જ્ઞાતિ સ્થીતી સુધારવા સંસ્થાઓ કે મંડળો સ્થાપી લાંબા સમયથી પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે. આવા દરેક મંડળો સમસ્ત જ્ઞાતીની "શ્રી કડવા પાટીદાર પરીષદ" નામે જે મોટી સંસ્થા છે તેના આશ્રય નીચે રહી પોતપોતાની જરૂરીઆતની મુખ્ય સંસ્થાને જાણ કરે છે અને પરીણામે જ્ઞાતીહીત સાધવાનો માર્ગ સરળ થાય છે. આ મુખ્ય સંસ્થાની સ્થાપના પછી દેશકાળને લઇ જ્ઞાતિમાં

ધર કરી બેઠેલા અધર્મયુક્ત રીવાજોનો ત્યાગ થતો આવે છે અને ઘણા કાળથી એક બીજાથી જુદા પડી ગયેલા પોતાના જ બંધુઓ સાથે ઐક્ય સાધવાનું મહત્વનું કાર્ય સીદ્ધ થતું જાય છે. આ શુભ કાર્યમાં આપણા કચ્છ વિભાગે પણ કેટલેક અંશે ભાગ લીધો છે, પરંતુ સમસ્ત જ્ઞાતિથી આપણા વીભાગને અલગ પાડી દેનાર અધર્મયુક્ત પીરાણા સતપંથનો ત્યાગ કરવાનું જે મહાન કાર્ય આપણા વીભાગે કરવાનું છે તે ઉદ્દેશ અને કાર્ય ધ્યાનમાં લઇ "શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરીષદ" નામે આ સંસ્થા સ્થાપવામાં આવી છે જેનો ઉદ્દેશ અને નિયમો નીચે પ્રમાણે છે.

ઉદ્દેશ:—

૧. આપણી સમસ્ત જ્ઞાતિથી આપણને અલગ પાડી દેનાર તેમજ હીંદુપણામાંથી આપણને ટાળી દેનાર પીરાણા સતપંથને જ્ઞાતિમાંથી સત્વર નાબુદ કરવો અને કોઈ પણ જોખમે અને ખરચે એ કાર્ય પ્રથમ હાથ ધરવું એ આ સંસ્થાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે.

૨. આપણને સમસ્ત જ્ઞાતિથી અલગ પાડી દેનારા અથવા જે સનાતન હીંદુ ધર્મ શાસ્ત્રોથી વિરૂદ્ધ હોય તેવા જ્ઞાતિ રીવાજો નાબુદ કરી સમસ્ત જ્ઞાતિ સાથેનો સંબંધ વધારે પ્રમાણમાં સચવાય તેવા ઉપાયો યોજવા.

૩. જ્ઞાતીની આર્થીક સ્થિતિ સુધારવા અને ઐક્ય સાધવા માટે ખાસ જરૂરનું છે કે દરેક ભાઇએ પોતાના જ્ઞાતિબંધુને બનતી મદદ કરવી તેમજ જ્ઞાતિમાં વિદ્યા વધારવી, ખેતીવાડી સુધારવી વળી દેશની અન્ય જ્ઞાતિઓની હરીફાઇમાં આપણી કોમ પછાત રહી જાય નહી તે માટે જે કંઇ કરવું યોગ્ય જણાય તે કરવું.

૪. ઉપદેશકો રોકીને. સભાઓ ભરીને ચોપાનીયા કે પુસ્તકો પ્રસીદ્ધ કરીને જ્ઞાતિમાં જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવો તેમજ સંસ્થાના ઉદ્દેશો બર લાવવા માટે જ્યારે જ્યારે જરૂર જણાય ત્યારે જ્ઞાતિબંધુઓની મદદ લઇને દીવાની રાજદરબારે અરજો કરીને પણ આ દાદ મેળવવાનું કાર્ય જ્ઞાતિ હિતાર્થે કરશે અને સંસ્થાના કાર્ય માટે પગારદાર અથવા બીન પગારદાર માણસો રોકી તેમજ યોગ્ય ખરચો કરીને પણ સંસ્થાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ બર લાવવામાં આવશે.

૫. સંસ્થાનું દરેક પ્રકારનું કામકાજ કચ્છ દેશના જ રહીશ હોય એવા કડવા પાટીદાર બંધુના હિતાર્થે જ થશે પરંતુ એવો પણ ઉદ્દેશ છેજ કે આ સંસ્થાની સ્થિતિ સુધરતી હોય તો જ્ઞાતિ વીસ્તારના બીજા ભાગો તરફ પણ ધ્યાન આપવામાં આવશે વળી કોઇપિણ પ્રયત્ને સમસ્ત જ્ઞાતીમાં આપણા વિભાગનું પ્રતિનીધીત્વ સાચવી રાખવા આ સંસ્થા બનતા દરેક પ્રયત્નો ચાલુ રાખશે.

નિયમો:

૧. કોઇ પણ વીભાગના કડવા પાટીદાર બંધુ આ સંસ્થાના મેંબર થઇ શકશે અને સભા તરફથી નક્કી કરવામાં આવેલી ફી આપવાથી અને સંસ્થાનો ઉદ્દેશ અને નીયમોનો અંગીકાર કરેથી મેંબર તરીકેના દરેક હક તેને પ્રાપ્ત થશે.

૨. સંસ્થાની મુખ્ય ઓફીસ મુંબઇ ખાતે રહેશે અને જરૂર જણાતાં બીજી જગ્યાએ પેટા ઓફીસો ખોલવામાં આવશે.

૩. સંસ્થાનો ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે બહુમતીનો ઉપયોગ થશે અને જે જે ભાઇઓ જે જે કાર્ય માટે યોગ્ય જણાશે તેમની કમીટીઓ દ્વારા અથવા વ્યક્તી પરત્વે નીમણુંક કરવામાં આવશે. સંસ્થાનો ઉદ્દેશ બર લાવવા અને તેનો વહીવટ કરવા સારૂ એક વ્યવસ્થાપક મંડળ નીમવામાં આવશે અને તે મંડળને સંસ્થાના ઉદ્દેશના અંગે ઉત્પન્ન થતું દરેક કાર્ય કરવાની સત્તા રહેશે અને તે માટે ખરચ પણ કરી શકશે.

૪. આ સંસ્થાની બેઠક દર વરસે ભરવામાં આવશે અને તે દરમ્યાન વ્યવસ્થાપક મંડળને કોઇ ખાસ સભા બોલાવવાની જરૂર પડે તો તે બોલાવી શકશે. સભા બોલાવવાની ખબર દરેક મેંબરને ઓછામાં ઓછા ૧૫ દીવસ અગાઉથી આપવામાં આવશે.

૫. વ્યવસ્થાપક મંડળ પોતાની સભા જ્યારે જ્યારે જરૂર જણાશે ત્યારે બોલાવી શકશે અને ઓછમાં ઓછા ૨/૩ જેટલા મેંબરો હાજર હશે તે વખતે સંસ્થાના ઉદ્દેશ વિરૂદ્ધ જતા ન હોય તેવા જરૂર પડતા પેટા નીયમો ઘડવાની તે મંડળને સત્તા રહેશે.

૬. સંસ્થાનો ઉદ્દેશ બર લાવવા માટે સંસ્થાના નીભાવ અર્થે અથવા સભામાં પસાર થયેલા ઠરાવોના અમલ અર્થે જે કાર્ય કરવાનું પ્રાપ્ત થશે તે માટે કોઇ ખાસ ફંડ કરવામાં નહી આવ્યું હોય તો સંસ્થાના સામાન્ય ફંડના નાણામાંથી તે માટે ખરચ કરવામાં આવશે. સંસ્થાના નાણાં અને હીસાબ તેમજ રજીસ્ટરો કે ચોપડા વગેરે રાખવાનો વહીવટ સંસ્થા અગર તેવી સત્તાવાળી કમીટી જે જે વખતે જેવા જેવા ઠરાવો કરશે તેને અનુસરીને રહેશે અને તે તપાસવાનો કોઇપણ મેંબરને સંપુર્ણ હક રહેશે...

૭. સભાનો સ્તુત્ય હેતુ બર લાવવા માટે જે કાંઇ વીઘ્ન રૂપ જણાય તેનો યોગ્ય રીતે નીકાલ લાવવાની વ્યવસ્થાપક કમીટીને સંપુર્ણ સત્તા રહેશે અથવા તે કમીટી તે કાર્ય માટે પદ્ધતિસર જેની નીમણુંક કરે તેણે કરેલું કાર્ય સંસ્થા તરફથી થયેલું ગણાશે.

૮. દરેક સભામાં થતા કામકાજની એક નોંધ વ્યવસ્થાપક કમીટી તરફથી રાખવામાં આવશે. તે પ્રોસીડીંગ બુક ગણાશે. દરેક સભા પછી તે મોટી હોય કે વ્યવસ્થાપકોની હોય તેના કાર્યનો હેવાલ લખાઇ ગયા બાદ તે કાર્ય જેના અધ્યક્ષપણા નીચે થયું હોય તે તેના નીચે પોતાની સહી કરશે.

૯. કોઇ પણ મેંબર સંસ્થાના ઉદ્દેશ કે હેતુ અને નીયમોથી વીરૂદ્ધ જવાપણું બને તેવો કોઇ પ્રકારનો હક અથવા વર્તન કરી શકશે નહીં.

૧૦. સંસ્થાએ પસાર કરેલા ઠરાવોનો અમલ કરાવવો અને કરવો એ દરેક ભાઇની ફરજ ગણાશે અને જે કાર્ય માટે જેની નીમણુક કરવામાં આવી હોય તે બંધુ તેના કાર્ય માટે સંસ્થાને જવાબદાર રહેશે. પરંતુ જેની પદ્ધતિસર નીમણુંક નહીં થઇ હોય તેવા કોઇ મેંબરના કોઇ પ્રકારના કાર્ય માટે સંસ્થા જવાબદાર રહેશે નહીં.

૧૧. આ સંસ્થાનું કાર્ય એ જ્ઞાતિહીતનું કાર્ય છે. એમ સમજી જે જે વીભાગના ભાઇઓ આ સંસ્થાને જે જે પ્રકારે મદદ કરશે તે ઉપકાર સાથે સ્વીકારવામાં આવશે, પરંતુ પરજ્ઞાતિના કોઇ પણ ગૃહસ્થ તરફની આર્થીક મદદ સ્વીકારવી કે નહી તેનો વ્યવસ્થાપકો સમયને અનુસરીને નીર્ણય કરશે.

સુચના.

વ્યવસ્થાપક મંડળના મેમ્બરોનાં નામ–મે. પ્રમુખ સાહેબ દેશાઇ ચંદુલાલ મણીલાલ, મીસ્ત્રી નારાયણજી રામજીભાઇ ઘાટકોપર. ભાઇ રતનસી ખીમજી ઘાટકોપર. ભાઇ રતનશી શીવજી કરાંચી, વિશ્રામભાઈ દેવજી ઘાટકોપર વાલજીભાઇ રામજીભાઇ ઘાટકોપર, વીશ્રામભાઇ પાંચા ગાંગાણી કરાંચી, ખીમજીભાઇ શીવજી કરાંચી, નાયાભાઇ શીવજી ઘાટકોપર, રતનશી-ભાઇ કરસન ઘાટકોપર, નાનજીભાઇ વીશ્રામ નેત્રા, (સિદ્ધાતપુર–સિન્ધ).

દરેક ભાઇઓ આ સંસ્થાના નીયમો ને ઉદ્દેશ અને બરાબર જાણીને અને સમજીને મેંબર થયા છે એટલે સંસ્થાનો જ્ઞાતીહીત સાચવવાનો ઉદ્દેશ તેમની મદદ વડે જલદીથી બર આવશે એવી સંસ્થાને ખાત્રી રહે માટે નીચેનું અંગીકરણ પત્ર ભરી આપી સંસ્થા તરફ મોકલી આપવું અને જ્ઞાતીહીતના કાર્યમાં જોડાવું એવી દરેક જ્ઞાતિ બંધુઓને વીનંતી કરવામાં આવે છે.

રા. નારાયણજીભાઇ રામજીભાઈ જનરલ સેક્રેટરી.
હેડ ઓફીસ–ઘાટકોપર.

અંગીકરણ પત્ર

શ્રી કચ્છ કડવા પાટીદાર પરીષદ–મુખ્ય ઓફીસ મુંબઇ ઘાટકોપર, જોગ હું નીચે સહી કરનાર......નુખે...ઉમર વર્ષ...ગામ...ઠેકાણું આ ઉપરથી અરજ કરૂં છું કે સંસ્થાના ઉદ્દેશ અને નીયમો મેં જાતે સમજીને જાણ્યા છે અને જ્ઞાતીહીતના માટે તે ખાસ જરૂરના છે એવી મારી ખાત્રી થઇ છે એટલે તે પાળવા અને પળાવવા હું મારાથી બનતું કરવાનો વીશ્વાસ આપી આ સંસ્થાનો મેંબર થવાની માગણી કરૂં છું તે સ્વીકારવામાં આવશે એવી આશા છે, સહી...અંગુઠાની છાપ.

નીચે જણાવેલા ઠરાવો એક પછી એક પ્રમુખ સાહેબ તરફથી રજુ કરવામાં આવ્યા હતા અને તે સભામાં વાંચી સંભળાવ્યા બાદ સર્વાનુમતે પસાર થયેલા જાહેર કરવામાંઆવ્યા હતા.

ઠરાવ ૧૧ મો.

સ્વ. જ્ઞાતિબંધુ ભાઇ ખેતા ડોસા પોકાર તથા આપણી જ્ઞાતિ પ્રત્યે લાગણી ધરાવનાર રા. મનસુખલાલ રવજીભાઇ મહેતાના ખેદજનક અવસાન માટે આ પરીષદ અંતઃકરણપુર્વક દીલગીરી જાહેર કરે છે અને તેમના આત્માને ઇશ્વર શાસ્વત શાંતિ આપે તે માટે આ પરીષદ અંતઃકરણપુર્વક પ્રાર્થના કરે છે.

ઠરાવ ૧૨ મો.

આ પરીષદનો ઉદ્દેશ બર લાવવા અને તેને શોભાવવાના કાર્યમાં અમદાવાદ, વીરમ-ગામ, સરઢવ, રૂપાલ, કડી, કલોલ, પાટડી, સુરત, ભાટપુર, ભાઠા અને કાઠીયાવાડના દુર જેવા સ્થળોથી પધારી જે ભાઇઓએ ભાગ લીધો છે તેમનો અંતઃકરણપુર્વક આભાર માનવાનો આ પરિષદ ઠરાવ કરે છે.

ઠરાવ ૧૩ મો.

શેઠ સાહેબ વેલજીભાઇ શીવજીએ પરીષદના આ કાર્યમાં સહાયભુત થઇ પોતાની વાડી પરીષદના કાર્ય માટે વાપરવા આપી છે તે માટે આ પરીષદ તે સાહેબનો અંતઃકરણપુર્વક આભાર માનવાનો ઠરાવ કરે છે.

ઠરાવ ૧૪ મો.

આ પરીષદના કાર્યને દીપાવવા સ્વયંસેવકોએ અને તેના કેપ્ટનોએ શ્રમ લઇ જે જ્ઞાતિસેવા ઉઠાવી છે અને બહાર ગામથી આવનારા ભાઇઓના ઉતારા અને ભોજન કાર્યની તથા સભા મંડપ વગેરેની ઉત્તમ વ્યવસ્થા રાખવા માટે રા. રતનસીભાઈ કરસનદાસ તથા રા. વાલજીભાઇ રામજીભાઇને ધન્યવાદ આપવાનો આ પરીષદ ઠરાવ કરે છે.

ઠરાવ ૬૫ મો.

સનાતન વૈદીક ધર્મના સ્તંભરૂપ "જ્યોતીવીભુષણ" "મહોપદેશક" "વિદ્યા ભાષ્કર" પંડીત કાંતીનીક તથા શાસ્ત્રી નરહરીજી તથા ક્ષાત્રકુળદીપક સાક્ષરવર્ય ભાઇશ્રી વસંત અને ગઢસીસાવાળા (કચ્છ) પંડીત પરાશરજીએ પધારી અતી શ્રમ લઇ પોતાના અમુલ્ય વખતનો ભોગ આપી આપણી જ્ઞાતિને સ્વધર્મ તરફ દોરવા માટે આપણને જે અમુલ્ય ઉપદેશ આપ્યો છે તે માટે આ પરીષદ તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માને છે.

ત્યારબાદ પ્રમુખ સાહેબનો ઉપકાર માનવાને લગતો નીચે જણાવેલો ઠરાવ પરિષદના સેક્રેટરી મી. નારાયણજીભાઇ રામજીભાઇ તરફથી રજુ કરવામાં આવ્યો હતો.

ઠરાવ ૧૬ મો.

રા. રા. ભાઇશ્રી ચંદુલાલભાઇ મણીલાલે અનેક અગવડો વેઠી આ પરીષદનું પ્રમુખપદ સ્વીકારી બેઠકનું કાર્ય ઉત્તમ રીતે બજાવ્યું છે તે માટે આ પરીષદ તેમનો અંતઃકરણપુર્વક આભાર માને છે અને તેમણે સ્વીકારેલી જ્ઞાતિસેવા બજાવવા માટે પ્રભુ તેમને બળ બુદ્ધિ અને દીર્ઘાયુષ બક્ષે એવી પ્રભુ પ્રત્યે પ્રાર્થના કરે છે.

સદરહુ ઠરાવ રજુ કરતાં ભાઇશ્રી નારાયણજી રામજીભાઇએ જણાવ્યું કે– **પ્રમુખ સાહેબનો** ઉપકાર માનવાનો ઠરાવ હું તમારી પાસે રજુ કરીને મારી ફરજ બજાવું છું. તમારે તે ઠરાવને વધાવી લઇ તમારી ફરજ અદા કરવાની છે. પ્રમુખ ભાઇ **ચંદુલાલ** તો આપણા ભાઇજ છે તેમનો ઉપકાર માનવાની જરૂર એ તો કદી માને જ નહિ છતાં પોતાના કીમતી વખતનો ભોગ આપી આજે ચાર દિવસથી અને તે પહેલાંના અઠવાડીઆં-ઓથી જે ભાઇ રાતદિવસ આપણી ઉન્નતિના વિચારો અમલમાં લાવવાનો શ્રમ ઉઠાવી રહ્યા હોય તેમનો જો ઉપકાર ન માનીએ તો આપણે પુરા કૃતઘ્નિ કહેવાઇએ. વળી આ પરિષદનું સુકાન હાથમાં લઇ તેનો સંપૂર્ણ વિજય જે સભાપતિના અધ્યક્ષ નીચે થયો છે તે રીતે પણ શિષ્ટાચારની ખાતર તેમનો ઉપકાર માનવોજ જોઇએ. એક ખાસ બાબત મ્હારે આપને જણાવવી જોઈએ. જો કે તે સભામાં નહીં કહેવાની મ્હને સુચના કરવામાં આવી છે. જેવા ભાઇ ચંદુલાલ મણીલાલ તેવાજ ભાઇ તુલશીદાસ વલભદાસ પણ આપણા હીતમાં હીત માનનારા છે. તેમની ઓળખાણ મુંબઇના ભાઇઓને આપવાની જરૂર જ નથી છતાં અન્ય ભાઇઓની જાણ માટે હું કહીશ કે તે ભાઇ લેવા પાટીદાર છે છતાં લાંબા સમયના મારા તેમની સાથેના અંગત પરિચયથી હું કહું છું કે કડવા અને લેવા એવા જે ભાગ છે તેમાં તે ભાઇ મુદ્દલે ભિન્નતા સમજતા નથી. તેમને બોલવાની બહુ ઓછી ટેવ છે. દરબાર સાહેબે આપણને કહેલું તે પ્રમાણે બોલવા કરતાં કરી દેખાડવાની વાતમાં તે ભાઇ વધારે માનનારા છે. કાર્યની જરૂરીઆત તેમને ભાગ્યે જ સમજાવવી પડે, તે ભાઇશ્રી **તુલશીદાસ** અને **ચંદુલાલ** પોતા વચ્ચે સારો નાતો ધરાવે છે તેમણે મ્હને કહ્યું છે કે **આ પરિષદનો**

જે કંઇ ખર્ચ થશે તે અમે આપીશું. (તાળીઓ) તમે તાળીઓ પાડો તેથી હું રાજી થતો નથી. આપણા કચ્છ વિભાગના કાર્યમાં એ ભાઇઓની આથક મદદ સ્વીકારવી પડે તેમાં હું તો એક પ્રકારની શરમ માનું છું. શા માટે તે હું અત્રે કહેવા ઇચ્છતો નથી. આ બંને ગૃહસ્થો પાટીદાર જ્ઞાતિમાં વેપારી વર્ગના ગણાય છે જેટલા વેપારી છે તેના કરતાં પાટીદારનો જે મુખ્ય ગુણ ઉદારતા એ તેમનામાં વિશેષ છે. **ભાઈશ્રી તુલસીદાસે** આપણા ઉપર આજે એક પ્રકારનો અહેશાન કર્યો છે તે ખાતે હું પરિષદ તરફથી તેમનો આભાર માનું છું. અને ઇશ્વર પ્રત્યે પ્રાર્થના કરૂં છું કે, બંને ભાઇઓના હાથે જ્ઞાતિસેવાનાં અનેક યશસ્વી કાર્યો પ્રભુ કરાવે અને તેમને દીર્ઘાયુષ્ય બક્ષે. સાથે સાથે હું આપને એક વાત એ કહેવા માગું છું કે પ્રથમ તો આ પરિષદની શોભા જે ભાઇઓના લીધે વધી છે અને આ ત્રીજી બેઠકે જેના અધ્યક્ષ નીચે વિજય મેળવ્યો છે તેવા એ બંને ભાઇઓના ફોટા આપણે રિપોર્ટમાં મુકવા જોઇએ. તેમની પ્રસંશા કે તેમનું માન વધારવાની ખાતર તમે સમજશો નહિ પરંતુ તમારી આ પરિષદની મહત્તા જે **દાનવીર** અને **ધર્મવીર** પુરૂષોના લીધે વધી છે તે કચ્છના આગેવાનો પાસે સાબીત કરવા. દેશમાં આ પરિષદનું શુદ્ધ સ્વરૂપ તે સિવાય ખડું થવાનું નથી. આપણા સુધારકોથી તો એ ખાધેલા ગેઢેરા પાછા પડે તેવા નથી પણ જ્યારે તેમને દેખાશે કે હવે તો ગુજરાતના ભાઇઓ પણ પાછળ લાગ્યા છે ત્યારે જ એ લોકો મચક આપશે. ફોટા મુકવાનો આપણો આ હેતુ છે તે એ બંને ભાઇઓને વિદીત થાય અને તે મુકવાની આપણને રજા આપે એવી તેમના પ્રત્યે મ્હારી વિનંતી છે. (તાળીઓ)

ભાઇ મહીદાસ માસ્તરે જણાવ્યું–પરિષદના મહાન કાર્યનું નાવ ચંદુભાઈએ બરાબર ચલાવ્યું છે. પરિષદની બેઠક ત્રણજ દિવસ ચાલનારી હતી તેમાં ચોથો ઊમેરીને તે નાવ ભરદરિએથી કિનારા ઉપર લાવીને પોતાનો ધર્મ બજાવ્યો છે તે ખાતે પરિષદ તેમનો ઉપકાર માને તે સાથે હું પણ ઉપકાર માનું છું. ચંદુલાલભાઇ તે પાટડીના દરબાર સાહેબના વંશમાં જન્મેલા દેશાઇ છે. જેના વડવાઓએ અનેકવાર જ્ઞાતિહીતનાં કાર્યો કર્યાં છે તેમનામાં એ કાર્યદક્ષતા કેમ ન સંભવે! જ્ઞાતિહીતની આ પ્રવૃત્તિ ચાલુ રહે, દર માસે કંઇને કંઇ સહુ ભાઇઓને જાણવાનું મળે એવી કોઇ યોજના પરિષદના કાર્યવાહકો હાથ ધરશે એવી મ્હારી વિનંતી છે.

પંડીતશ્રી કાર્તીતિકે જણાવ્યું:—

હું શરીરે બ્રાહ્મણ છું. ત્રણ દિવસથી હું આ સભામાં જે કાર્ય થાય છે તે જોઇ રહ્યો છું, મ્હેં જે ભિક્ષા માગી તે પોતાનો ક્ષાત્રધર્મ સમજનાર ડાહ્યા પુરૂષોએ આપી છે. તેમણે સાચો ત્યાગ બતાવ્યો છે. અધર્મનો પંથ તજી દેવાની જેમણે પ્રતિજ્ઞા લીધી છે તેમણે મ્હને સંતોષ પમાડયો છે. સભામાં પ્રમુખની જગ્યાએ બિરાજનાર મોટા સ્તંભરૂપ પ્રમુખ સાહેબ ગણાય તેમણે શાંત વૃત્તિ ધારણ કરી કાર્ય નિર્વિઘ્ને પાર પાડયું છે, વક્તા અને શ્રોતાઓને તેમણે ન્યાય આપ્યો છે તે ખાતે તેમને આશિર્વાદ આપવાની વિદ્વાનવર્ગ તરફથી મ્હારી ફરજ છે. બ્રાહ્મણોનો તેમણે આભાર દર્શાવ્યો છે તે ખાતે પણ મ્હારે કંઇક બોલવું તો જોઇએ. મ્હારા દધિચ મહર્ષિનું વત્રાસુરનો વધ કરવા માટે ઇંદ્રે હાડકુ માગ્યું હતું તે તેમણે પોતાનો ધર્મ સમજીને આપ્યું હતું. એજ ધર્મ અમારો સમજીને તમને અમારા

જે પ્રકારની મદદની જરૂર દેખાય તે આપવામાં અમે પછાત રહેવાના નથી એની હું તમને ખાત્રી આપું છું. તમે કણબી કૂળના સંતાનો છો અમે બ્રાહ્મણો તમારા ઋણી છીએ એમ હું માનું છું. જ્યારે અમારો તમને ખપ પડશે ત્યારે આ શરીર તમારૂં જ છે એમ માનજો. અમે અમારી ફરજ બજાવ્યા સિવાય કંઇ કર્યું નથી. અમારા વર્ગનું તમે જે સન્માન કર્યું છે તે ખાતે હું તમારો આભાર માનું છું. (તાળીઓ)

ભાઇશ્રી વસંતે—પ્રમુખ સાહેબનો ઉપકાર માનતાં જણાવ્યું–

પ્રમુખ સાહેબે પોતાના નામ પ્રમાણેના ગુણ ધારણ કરી શાંતિથી સહુને ન્યાય આપ્યા છે. તમારી જ્ઞાતિહીલચાલ લંબાશે અને તમારે દેશમાં જઇને ઠરાવો અમલમાં લાવવાનો પુરૂષાર્થ કરવો પડશે. હું તમને મારા ભાઇ સમજુ છું સાથે જણાવાની રજા લઉં છું કે મારા લાયક કામ સેવા દેખાય તે મ્હને ફરમાવસો. દેશમાં મ્હારી હાજરીની જરૂર હશે તો ત્યાં પણ મ્હારા ખરચે આવીને સ્વધર્મના રક્ષણ અર્થે સેવા બજાવા હું ચુકીશ નહિ. તમારી આજ્ઞાની જ હું રાહ જોઇશ. આ પરિષદે અમારા તરફ જે લાગણી દર્શાવી છે તે ખાતે હું આભાર માનું છું.

પ્રમુખ સાહેબે પોતા તરફથી જવાબ વાળતાં કહ્યું—

પંડીતજીએ મ્હારા ઉપર જે આશિર્વાદની વૃષ્ટી કરી છે તે હું માંથે ચડાવું છું. મ્હારા પ્રીય બન્ધુ ક્ષાત્રકૂળદિપક ભાઇશ્રી વસંતે મ્હારા પ્રત્યે પોતાનો પ્રેમ દર્શાવતાં કંઇક વધારે પડતી મ્હારી પ્રશંસા કરી છે. વિદ્વાન ભાઇઓ અને ગુરૂવર્ગે આ સભામાં પધારી પોતાના જ્ઞાનનો જે લાભ આપ્યો છે તે ખાતે મ્હારે તેમનો આભાર માનવાનો છેજ. તમે ભાઇઓએ ચાર દિવસ સુધી શાંતિ રાખી પરિષદનું કાર્ય સંપૂર્ણ ફત્તેહથી પસાર કર્યું છે તે ખાતે હું તમારા સઘળાનો ઉપકાર માનું છું. મારા મિત્ર ભાઇ તુલશીદાસ માટે આપણા સેક્રેટરી ભાઇ નારાયણજીએ જે લાગણી દર્શાવી છે તે ખાતે હું તેમના તરફથી આભાર માનું છું. અમે અમારી ફરજ બજાવ્યા સિવાય કંઇ કર્યું નથી. અમારા કરતાં જ્ઞાતિની વિશેષ લાગણી ધરાવનારા ઘણા ભાઇઓ જ્ઞાતિમાં પડયા છે, અહીંજ કેટલાક બિરાજે છે જેઓ રાત દિવસ એ વાતના વિચારમાં મગ્ન રહે છે તેમની સેવા આગળ અમે કંઇ વિશાતમાં નથી. આપણે જે ઠરાવો કર્યા છે તેમાં પીરાણા પંથનો સત્વર ત્યાગ કરવાનો આપણો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે એ વાત તરફ હું દરેક ભાઇનું લક્ષ ખેંચવાની રજા લઉં છું. એને તિલાંજલી આપ્યા સિવાય આપણો ઉદ્ધાર નથી એ તમે ચોક્કસ કરીને માનજો. તેના અંગે બીજા અધર્મયુક્ત રિવાજો પેસી ગયા છે તે તો જતાજ રહેશે. મૂળ અને થડનો નાશ કર્યા પછી ડાળાં પાંખડાંનો નાશ તો થશેજ. બાળલગ્નનો રિવાજ દુર કરીશું એટલે છુટા છેડા ભાગ્યેજ કરવા પડશે. આગેવાનોના ત્રાસ સંબંધી આપણે અવશ્યે વિચાર કરવો જોઇએ અને તે માટે પરિષદના કાર્યવાહકોએ યોગ્ય પગલાં લેવાંજ પડશે અત્યાર સુધી આપણને પંડીતજીએ કહ્યું છે તેમ મેંઢરા હતા હવે સિંહ બન્યા છીએ એ સારી વાત છે એમ તમારે કચ્છના આગેવાનો પાસે પુરવાર કરવાનું છે. તેમના જુલમ અને ત્રાસ અટકાવામાં તમારે અમારી સાથે રહેવાનું છે. એ વાત તમે કોઇ ભુલી ન જાઓ એટલી હું છેવટે તમને વિનંતી કરી તમે મારા પ્ર[illegible] પ્રત્યે જે ઉત્સાહભરી લાગણી અને પ્રેમ દેખાડયો છે તે ખાતે સહુનો હું આ[illegible] માનુંછું. (તાળીઓ)

પંડીત શ્રી કાર્તાતિક—પ્રમુખ સાહેબે તૈયાર રહેવાની આપણને સુચના કરી છે. હું પણ તમારી સાથેજ છું અને કહું છું કે હું તૈયારજ રહીશ. તમે તો ક્ષત્રિય છો, ગૌબ્રાહ્મણનું પોષણ કરનારા છો, તમારી જો ઉન્નતિ ન થાય તો જગતનો નાશ થાય? તમે હવે પીરાણાના સૈયદો અને પેલા કાકાઓને ભુલી જાઓ. (તાળીઓ) જેણે તમારૂં અહીત કર્યું હોય તેને ક્ષમા આપો, એ તમારા ક્ષત્રિયોનું ભુષણ છે. તમે અધર્મના માર્ગે ચડી જવાથી તમને શરમ લાગતી હશે પણ તેમાં તમારો દોષ નથી. તમે અજ્ઞાન હતા, અમે બ્રાહ્મણોએ તમારી દરકાર કરી નહિ, તમને એ મારગે જતાં રોક્યા નહિ એ અમારો પણ દોષ છે. તમે ઘરમાં બેઠા બેઠા રામ રામ જપશો તો પણ તમારો ઉદ્ધાર થશે. હું તમને કોઇ વાડામાં પુરાઇ જવાનું કહેતો નથી. સનાતન ધર્મને માનનારા સઘળા વાડા પંથો તમારાજ છે. **લેવા** અને કડવા તે રામના પુત્ર **લવ** અને **કુશના** વંશમાંથી ઉતરી આવ્યાની વાત જાહેર છે. એટલે તમારે તો રામ એજ ઇષ્ટ દેવછે. વળી કૂળદેવી તો **ઉમિયા** તમારી છેજ. તમારા રામને મુંકીને તમે બીજા કયા રામને સોધશો! **શ્રી રામચંદ્રજીની** પ્રતિમાનું ધ્યાન ધરી તેના ગુણાનુંવાદ ગાતાં શિખો, તેનું ભજન કરો, તેનું સ્વરૂપ તમારી સમક્ષ ખડુ થઇ જાય એવા તમે એની ભક્તિમાં લીન થઇ જાઓ. એ રામની મૂર્તિમાં લીન થઇ જાઓ, તમારા અંતરમાં એને સ્થાન આપો.

પ્રથમનાં અને અત્યાર સુધીનાં નામો અને કુટુંબોની ગણત્રી કરતાં બે ત્રણ હજાર મનુષ્યો તમારામાંથી એ પાપી પંથ ત્યાગ કરવા તૈયાર થઇ ગયા પછી એ કંઇ ઓછું કાર્ય કહેવાય નહિ. એ પંથને તમે સત્વર નાબુદ કરો તેમાં ફલાણાભાઇ કરે તો હું કરૂં એવી રાહ જોવાની નથી, "પાળે તેનો ધરમ અને મારે તેની તલવાર" બીજાની આશા રાખનાર કોઇ દિવસ તરતા નથી તમે તમારા પગ ઉપર ઉભા રહેતાં શિખો. ગંજીપાનાં પાનાંનું દ્રષ્ટાંત આવી પ્રમુખ સાહેબે તમને એકકો સહુને જીતી જાય છે એ વાત કહી છે. એકકો એટલે એકજ નહિ પણ એકકો કરો એટલે સહુ સાથે રહીને સંપ કરો એવો તેમના કહેવાનો અર્થ હતો. એ સંપ અથવા એકકો તમે સાધ્ય કરો. જ્યાં ધર્મ છે ત્યાં હમેશાં વિજય હોય છેજ. અધર્મના ખાડામાં પડી રહેવાથી કોઇ દિવશે કોઇ પ્રકારનો વિજય પ્રાપ્ત કરી શકાતો નથી. તમે અને હું ધર્મના કાર્યમાં કંઇ જુદા નથી. પ્રમુખ સાહેબે મારા ગળામાં ફુલની માળા નાંખી છે તે માળા તમને ભલે પુષ્પની દેખાય મ્હને એ જ્ઞાતિ સેવાના બંધનની બેડી દેખાય છે. પ્રમુખ સાહેબે એ બેડીથી મ્હને બાંધ્યો છે. આ ગરમીના દિવસો છતાં ખરા તાપ વખતે સહુએ ચાર દિવસ લાગલાગટ પરિશ્રમ લઇ એક ચિત્તે બધુ સાંભળ્યું છે તેના ફળનું બી વવાઇ ગયું છે વૃક્ષ ફુટી નીકળવાની તૈયારી છે. તમે શ્રદ્ધારાખી પરિષદના કાર્ય કરતાઓ જે માગે તે મદદ આપજો તો તમારો સત્વર ઉદ્ધાર થસે. અમારો તમને સહુ ભાઇઓને આશિર્વાદ છે કે તમારો **ઉદ્દેશ સિદ્ધ થાઓ**? તમારા **મનોરથો** પરિપૂર્ણ થાઓ! તમારામાં ધાર્મિક ભાવની જ્યોત પ્રગટ થાઓ! તમને સત્યધર્મનું જ્ઞાતિ-અને તમારો **ક્ષાત્રધર્મ બજાવા પ્રભુ તમને રીદ્ધીસીદ્ધી આપો,** ૐ ૐ ૐ

ભૂદેવો એ સહુને વેદમંત્રોથી આશિર્વાદ આપ્યા બાદ કૂળદેવી શ્રી ઉમીયામાતાની નીચે તે [illegible]ાણે સ્તુતી કરવામાં આવી હતી.

રાગ ધનાશ્રી.

જય જય પુરણ કામ, ગીરીજા જય જય પુરણ કામ. જય.
કૃપા વધારી કૃતી સુધારી, બલીહારૂં સુખધામ ગીરજા.
કષ્ટ વિદારો, જય વિસ્તારો, ધર્યું કલ્યાણી નામ ગીરજા.
પાયે લાગે **अमर** એ માગે, આપો અવિચળ ધામ ગીરજા.

ૐ **શાંતિ:** ૐ **શાંતિ:** ૐ **શાંતિ:**

ઉપર પ્રમાણે કુળદેવીની સ્તુતી થઇ રહ્યા બાદ પરિષદના **સેક્રેટરી** ભાઇ **નારાયણજી રામજીભાઇએ** જણાવ્યું કે આ બેઠકનું કાર્ય સંપૂર્ણ થયું છે. મે. **પ્રમુખ સાહેબના** હુકમથી તે બરખાસ્ત કરવામાં આવે છે. (તાળીઓ)

તાળીઓના અવાજ થઇ રહ્યા બાદ ગામ **મગવાણાવાળા** (હાલમાં કરાંચીમાં રહેતા) આપણી જ્ઞાતિના **સુપ્રસિદ્ધ કોન્ટ્રાકટર** ભાઇ **ખીમજી-શીવજીએ** ઉભા થઇને જણાવ્યું કે પરિષદમાં જે **પીરાણા** સતપંથને તજી દેવાની અમારા ઘણા ભાઇઓએ પ્રતિજ્ઞા કરી છે તેમાંના કેટલાક ભાઇઓ અને બ્હેનો આવતી કાલે આ સભા મંડપમાંજ દેહસુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લેવાની ઇચ્છા રાખે છે. માટે તે સબંધે યોગ્ય ગોઠવણ કરી દેવાની હું વિનંતી કરૂં. જેનો મે. **પ્રમુખ સાહેબ** અને **સેક્રેટરી** ભાઇ નારાયણજી-રામજીભાઇ તરફથી બંદોબસ્ત કરી આપવાની ખાત્રી આપવામાં આવી હતી. પછી સૌ ભાઇઓ રાત્રે નવ વાગે આનંદમાં સભાનું કાર્ય પરિપૂર્ણ થયેલું જાણી છૂટા પડયા હતા.

ઘાટકોપરમાં તા. ૨૨-૪-૧૯૨૩ ના દિવસે

સભામંડપમાં દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લેનારનાં નામ.

૧ ભાઈશ્રી **ખીમજી-સીવજી**-રામાણી ગામ **મગવાણા**વાળા.
૨ સૌભાગ્યવંતા કંકુબાઇ તે ખીમજી-સીવજીનાં ધર્મપત્ની.
૩ ચિ. મનસુખલાલ, } તે ભાઇ ખીમજી સીવજીના પુત્રો.
૪ ચિ. જયંતીલાલ, }
૫ ભાઇ **માવજી-પુંજા** ઝખવાણી ગામ નખત્રાણાવાળા.
૬ સૌ. બેન વાલબાઇ તે માવજી-પુંજાના ધર્મપત્ની.
૭ ચિ. બેન મેઘબાઇ, } તે માવજી પુંજાની પુત્રીઓ.
૮ ચિ. બેન જસુબાઇ. }
૯ ભાઇ હરજી-વીરજી નાકરાણી ગામ વીરાણી (મોટી) વાળા.
૧૦ સૌ. બેન માનબાઇ તે ભાઇ હરજી વીરજીનાં ધર્મપત્ની.
૧૧ ચિ. બેન વાલબાઇ તે હરજી વીરજીનાં પુત્રી.
૧૨ ભાઇ હીરજી માવજી ધોળુ ગામ વીરાણી (મોટી) વાળા.
૧૩ ભાઇ **વાલજી-વસ્તા** પોકાર ગામ **વીથોણ**વાળા.
૧૪ પટેલ જેઠા સીવજી વાસાણી ગામ વીરાણી (ગઢવાળી.)
૧૫ સૌ. બેન કુંવરબાઇ તે જેઠા સીવજીનાં ધર્મપત્ની.
૧૬ ચિ. વેલજી તે જેઠા સીવજીનો પુત્ર.
૧૭ ભાઇ કરમસી લધા સાખલા ગામ દેશળપુર ચોધરીવાળું.
૧૮ માતાજી દેવકીબાઇ તે કરમશી લધાનાં માતુશ્રી.
૧૯ સૌ. બેન લાલબાઇ તે કરમસી લધાનાં ધર્મપત્ની.
૨૦ ચિ. ડાઇબાઇ, }
૨૧ ચિ. બેન જેઠીબાઈ, } તે કરમસી લધાનાં પુત્ર પુત્રીઓ.
૨૨ ચિ. પ્રેમજી, }
૨૩ પટેલ અરજણ ધનજી રંગાણી ગામ ગઢશીશાવાળા.
૨૪ ભાઇ મનજી દાના રંગાણી. ગામ ગઢશીશાવાળા.
૨૫ ભાઇ હરજી-વીરજી, ,, ,, ,,
૨૬ પટેલ સીવજી-વીરજી-પોકાર ગામ ગઢશીશાવાળા.
૨૭ માતાજી જીવાંબાઇ તે સીવજી વીરજીનાં માતુશ્રી.
૨૮ સૌ. બેન ભચીબાઇ તે સીવજી વીરજીના ધર્મપત્ની.
૨૯ ચિ. બેન રામબાઈ, } તે સીવજી વીરજીના પુત્ર પુત્રીઓ.
૩૦ ચિ. મીઠુ, }
ભાઇ રવજી-ગોપાલ.
તે પટેલ માવજી-માના નાકરાણી ગામ વીરાણી મોટીવાળા.

૩૩ ભાઇ કરમસી માવજી. „ „
૩૪ સૌ. બેન રતનબાઇ તે કરમસી માવજીનાં ધર્મપત્ની.
૩૫ ચિ. બેન લક્ષ્મીબાઇ તે કરમસી માવજીના પુત્રી.
૩૬ ભાઇ કાનજી પચાણ રંગાણી ગામ ગઢશીશાવાળાં.
૩૭ માતાજી વાલબાઇ તે કાનજી પચાણનાં માતુશ્રી.
૩૮ ચિ. બેન ભચીબાઇ તે કાનજીનાં બેન.
૩૯ ભાઇ સીવદાસ કાનજી નાકરાણી ગામ વીરાણી મોટીવાળા.
૪૦ સૌ. બેન લક્ષ્મીબાઈ તે સીવદાસ કાનજીનાં ધર્મપત્ની.
૪૧ ચિ. વાલજી તે સીવદાસ કાનજીનો પુત્ર.
૪૨ ભાઇ રામજી-ભીમજી ગોગારી ગામ વીરાણી મોટીવાળા.
૪૩, ૪૪ } બે ભાઇઓ વીરાણી મોટીનાનાં નામ જાદ નહીં આવવાથી.

ઉપર જણાવેલા ભાઇઓએ સભામંડપમાં દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત. કચ્છ ગઢશીશાવાળા સુપ્રસિદ્ધ પંડિત પરાશર શર્મા અને બીજા વિદ્વાન પંડિતોની હાજરીમાં તેઓના હાથથી લીધાં છે. અને તેજ દિવસે પ્રાયશ્ચિત વિધીનું કાર્ય સંપૂર્ણ થતાં મે. પ્રમુખ સાહેબ ચંદુલાલભાઇ મણીલાલ દેશાઇના વતી ઘાટકોપરમાં વસતા પ્રાયશ્ચિત કરાવેલા બીજા ભાઇઓ અને પરિષદમાં પધારેલા અન્ય ગૃહસ્થો સૌને લાડુનું જમણ આપ્યું હતું જે સૌ ભાઇઓ સાથે બેસીને જમ્યા હતા. પ્રમુખ સાહેબની તેમજ કુળદેવી ઉમીઆમાતાની જયના પોકારો હર્ષભેર થયા હતા.

VSAK: 07-May-1924

સભાના કામકાજથી પરવારીને સૌ ભાઇઓ પોતપોતાને ઠેકાણે ગયા પછી કરાંચીમાં વસ્તા ભાઇઓ પૈકીના જે ભાઈઓએ સભામાં પીરાણાપંથને તજી દેવાની પ્રતીજ્ઞા કરી હતી. તે ભાઇઓએ કરાંચીમાં વૈશાખ સુદી ૩ અક્ષયતીથી સંવત ૧૯૮૦ ના દીવસે વઢવાણવાળા સુપ્રસિદ્ધ શુકલ કાળીદાસ ભલુરામના હાથે કણબી ભાઇઓના રહેવાના સ્થાન રણછોડ લાઇનમાં મોટી કંપાનમાં મંડપ બાંધીને ઘણીજ ધામધુમથી વેદવીધી અનુસાર દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લીધું છે. જેની ક્રમવાર સંખ્યા નીચે મુજબ છે.

પ્રાયશ્ચિત કરાવી શુદ્ધ થએલા ભાઈઓ તેમજ બ્હેનોના નામની સંખ્યા.

૧ પટેલ **રતનશી શીવજી નાકરાણી** ગામ **રવાપરવાળા** તંત્રી **"પાટીદાર ઉદયના"**
૨ સૌભાગ્યવંતા બેન મેઘબાઇ તે પટેલ રતનશી શીવજીના ધર્મપત્ની.
૩ ચિ. વીરજી તે રતનશી શીવજીનો પુત્ર.
૪ પા. લાલજી સોમજી નાકરાણી ગામ રવાપરવાળા.
૫ સૌ. વાલબાઈ તે લાલજી સોમજીનાં ધર્મપત્ની.
૬ પા. રામજી સોમજી નાકરાણી ગામ રવાપરવાળા.
૭ સૌ. બેન કેશરબાઇ તે રામજી સોમજીનાં ધર્મપત્નિ.
૮ ચિ. બેન ગોમતીબાઇ તે રામજી સોમજીના પુત્રી.
૯ પા. નથુ ધનજી નાકરાણી ગામ રવાપરવાળા.

૧૦ સૌ. બેન નાનબાઇ તે નથુ ધનજીનાં ધર્મપત્નિ.

૧૧ ચિ. દાનાભાઇ;
૧૨ ચિ. બેન પરમાંબાઇ
} તે નથુ ધનજીનાં પુત્ર પુત્રીઓ.

૧૩ પા. મુળજી ડોસા પોકાર ગામ નખત્રાણાવાળા.

૧૪ સૌ. બેન દેવકીબાઇ તે મુળજી ડોસાનાં ધર્મપત્નિ.

૧૫ ચિ. ભાઇ નાનજી,
૧૬ ચિ. બેન નાનબાઇ,
૧૭ ચિ. બેન નર્મદાબાઈ,
} તે મુળજી ડોસાનાં પુત્ર પુત્રીઓ.

૧૮ પા. વાલજી લખુ પોકાર ગામ નખત્રાણાવાળા.

૧૯ સૌ. બેન જમનાબાઇ તે વાલજી લખુનાં ધર્મપત્નિ.

૨૦ ચિ. રાજાભાઈ,
૨૧ ચિ. વિશ્રામભાઇ,
૨૨ ચિ. બેન ચીચીબાઇ,
૨૩ ચિ. બેન તુલસીબાઇ,
} તે વાલજી લખુનાં પુત્ર પુત્રીઓ.

૨૪ પા. વીરજી લખુ પોકાર ગામ નખત્રાણાવાળા.

૨૫ સૌ. બેન ધનબાઇ તે વીરજી લખુનાં ધર્મપત્નિ.

૨૬ ચિ. બેન ડાહીબાઇ,
૨૭ ચિ. બેન લક્ષ્મીબાઇ,
} તે વીરજી લખુની પુત્રીઓ.

૨૮ પા. ગોપાલ પેથા પોકાર ગામ નખત્રાણાવાળા.

૨૯ સૌ. બેન લક્ષ્મીબાઇ તે ગોપાલ પેથાનાં ધર્મપત્નિ.

૩૦ ભાઇ લાલજી પેથા પોકાર ગામ નખત્રાણાવાળા.

૩૧ ભાઇ શીવજી પેથા, ,, ,,

૩૨ પા. સીવજી લધા નાકરાણી ગામ નખત્રાણાવાળા.

૩૩ સૌ. બેન દેવકાબાઇ તે સીવજી લધાનાં ધર્મપત્નિ.

૩૪ ચિ. જેઠાલાલ તે સીવજી લધાનો પુત્ર.

૩૫ પા. નારણજી લધા નાકરાણી ગામ નખત્રાણાવાળા.

૩૬ સૌ. બેન ગોમતીબાઇ તે નારણજી લધાનાં ધર્મપત્નિ.

૩૭ ચિ. ભાઇ નરસિંહ,
૩૮ ચિ. ભાઇ અર્જુન,
} તે નારણજી લધાના પુત્રો.

૩૯ પટેલ વિશ્રામ પાંચા પોકાર (ગાગાણી) ગામ વીરાણીવાળા.

૪૦ સૌ. બેન લક્ષ્મીબાઇ તે ભાઇ વિશ્રામ પાંચાનાં ધર્મપત્નિ.

૪૧ ચિ. ભાઇ પ્રેમજી,
૪૨ ચિ. બેન લાલબાઈ,
૪૩ ચિ. લાલજી ઇર્ફે બાબુલાલ,
} તે વિશ્રામ પાંચાના પુત્ર પુત્રીઓ.

૪૪ પા. મેઘજી સામજી સાંખલા ગામ વીરાણીવાળા.

૪૫ સૌ. કુવરબાઇ તે મેઘજીનાં ધર્મપત્નિ.

[illegible] ચિ. ભાઇ સીવદાસ,
[illegible] ચિ. ભાઈ શીવજી,
[illegible] ચિ. બેન રામબાઇ,
} તે મેઘજી સામજીના પુત્ર પુત્રીઓ.

૪૯ પા. દેવજી ભીમજી ગોગારી ગામ વીરાણીવાળા.
૫૦ સૌ. બેન જશુબાઇ તે દેવજી ભીમજીનાં ધર્મપત્નિ.
૫૧ ચિ. ભાઇ તુલસીદાસ તે દેવજી ભીમજીનો પુત્ર.
૫૨ પા. મુળજી ભીમજી ગોગારી ગામ વીરાણીવાળા.
૫૩ સૌ. બેન હીરબાઇ તે મુળજી ભીમજીનાં ધર્મપત્નિ.
૫૪ પા. ડાહ્યા ગોપાલ ગોગારી ગામ વીરાણીવાળા.
૫૫ પા. રામજી રૈયા ગામ વીરાણીવાળા.
૫૬ માતાજી કુંવરબાઇ તે રામજી રૈયાનાં માતુશ્રી.

ઉપર મુજબના ભાઇઓ તેમજ બ્હેનોએ દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત કરાવી પીરાણા કબ્રસ્તાની પંથને તીલાંજલી આપી છે. તે સિવાય વિથોણ ગામમાં ભાઇ વાલજી વસ્તા પોકારનાં ધર્મપત્ની તથા તેના બાળકોએ દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લીધું છે. ચાલુ શ્રાવણ માસમાં સિધ સીદ્ધાતપુરવાળા ભાઇ નાનજી વિશ્રામની સાથે રહેતા વીસ કુટુંબો તથા કરાંચીમાં ભાઇ સીવજી કાનજી પારસીઆ વિગેરેની સરદારી નીચે ઘણાં કુટુંબો શ્રાવણ સુદ ૧૫ પછી દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લેવાનાં છે. એવા કાગળો મળ્યા છે. પરમકૃપાળુ પરમાત્મા અમારી કણબી જ્ઞાતિના ઉપર કૃપા કરી તેમને સદ્‌બુદ્ધિ આપે કે તેથી પીરાણાપંથનું જે કાળું કલંક છે તે ધોઇ નાખી જ્ઞાતિ સ્વધર્મ પરાયણથા એ એજ પરમકૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે વિનંતી છે.

રા. રા. રાજાભાઇ સામજી ધોળુ ગામ માનકુવાવાળાએ તીર્થક્ષેત્ર નાશીકમાં ગયા અસાડ સુધીમાં કરાવેલી દેહશુદ્ધિ.

જ્ઞાતિના ઘણા ભાઇઓ જાણીને ખુશી થશે કે રાજાભાઇ સામજી ધોળુએ ગયા અસાડ માસમાં નાસીક ત્ર્યંબકેશ્વરની જાત્રા કરવા પોતાના કુટુંબીઓ તેમજ તેમની પાસે કામ કરનારા વીસેક જણની સાથે ગયા હતા. નાશીકમાં **રાજાભાઇ સામજીએ** ચાર વેદો ભણેલા બ્રાહ્મણોની સભા કરી હતી. તેઓને અથરવેદ સાંભળવાની ભારે હોસ હતી. તેઓના કહેવા પ્રમાણે એકજ બ્રાહ્મણ અથરવેદ જાણતો હતો. રાજાભાઇના મનમાં શંકા હતી કે અથરવેદમાં મુસલમાની કલમા હશે પરંતુ તેવું તો તેમણે જોયું નહીં તેમજ પીરાણા સતપંથમાં બ્રાહ્મણોના મોઢાથી સાંભળેલા અથરવેદમાં પીરાણા સત્પંથ જેવું તો કશુંએ જણાયું નહીં જેથી પોતાના સાથીઓ સાથે નાશીકમાં વેદવીધી અનુસાર વૈદીક બ્રાહ્મણોની પાસેથી **દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત** કરાવી. **પીરાણા સત્પંથને** સદાના માટે તીલાંજલી આપી છે. એટલુંજ નહીં પણ પરિષદમાં જે તેમના બેલીઓને ઉભા કર્યા હતા તેઓને પણ **અસાડ સુદ ૧૫–અસાડ વદિ ૧૧ અસાઢ વદ ૦))** વિગેરે જુદી જુદી તીથીઓએ ગામ **રસલી**આના **એક** બ્રાહ્મણ મારફતે **પીરાણા ધર્મ તજાવીને સુદ્ધસના**તન ધર્મની દીક્ષા દેવરાવી છે. કેટલાક ભાઇઓને તુલસીની સોનાની કંઠીઓ કેટલાકને રૂપાની કંઠીઓ **રાજાભાઇ** તરફથી અપાઇ છે. કેટલાકને સાદી તુલસીની કંઠીઓ અપાઇ છે. એકંદર એસી જણાનો સરવાળો રાજાભાઇ જણાવતા હ[illegible] તે સીવાય રસલીઆ ગામના બ્રાહ્મણને કાયમનો રોકીને રાજાભાઇ દરરોજ પોતાના કુટ[illegible] ઓ તથા તેઓની પાસે કામ કરનારા ભાઇઓને રાત્રે પોતાના રહેવાના મકાને ભેગા

VSK: 03 to 30-Jul-1924

About 80 people converted in July 1924

છે અને રસલીઆવાળા મહારાજ ગીતાનો બોધ કરે છે કેટલાક ભાઇઓ. **રામરક્ષા** ઇત્યાદીના પાઠ સવારનાં કરે છે. માળા ફેરવવાના માટે ઓમ્ **નમોભગવતે વાસુદેવાય.** એ નામના મંત્રની માળા જપવાનું પણ ચાલુ કર્યું છે. રાજાભાઇ સામજીએ પરિષદમાં છ મહીનાની મુદ્દત માગેલી પરંતુ. રાજાભાઇએ તો ત્રણ મહીનામાંજ પોતાનું કાર્ય હાથ ધર્યું છે. એ જાણીને જ્ઞાતિના સુધારક ભાઇઓ ઘણાજ ખુસી થયા છે. અને જેઓએ રાજાભાઇની હીલચાલ નહી જાણતા હોય. તેવા ભાઇઓ પણ આ રીપોર્ટથી રાજાભાઇ સામજીના હાથે જ્ઞાતિભાઇઓના ઉધારની વાત સાંભળી ઘણાજ ખુસી થશે. એમાં તે જરાપણ શક નથી.

રાજાભાઇ પોતાના પક્ષના ભાઇઓને દેહશુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત નીચે જણાવેલી શરતોએ અપાવે છે.

[**પીરાણા સત્પંથને માનવું નહીં એ પંથની નુરની કે અમીની ગોળી પીવી નહીં. ખાનામાં જઇ છાંટ નખાવવી નહીં. પીરાણા સત્પંથની રાહે મુડદાંને દફનાવવું નહીં પરંતુ અગ્નીસંસ્કાર કરાવવો પીરાણાપંથની રાહે વર્ષ દહાડે જે ટેક્ષ ભરવો પડે છે. જેને દશોંદ વીસોદના લાગા તરીકે કહેવાય છે તે ભરવો નહીં લગ્નવીધી વેદવીધી અનુસાર ચોરી બાંધીને બ્રાહ્મણો પાસે કરાવવી.**]

આવી રીતે તમામ બાબતોથી પીરાણાપંથનો ત્યાગ કરાવવાનું સ્તુતી પાત્ર પગલું રાજાભાઇએ લીધું છે. છતાં અપસોસની વાત એ છે કે. રાજાભાઇ સામજી એ પોતે તેમજ પોતાને અનુસરનારા તેના બેલીઓને એવી છુટ આપી છે કે. **પીરાણાના કાકાઓ કે જેઓ કોળી ખારવા ગોલારાણા શેખ ઇત્યાદિની સાથે ભેગા બેસી ખાય છે તેનું. અને જે પીરાણાપંથીઓ સૈયદોને ગુરૂ કરે અને વટલે તેનું અને ભ્રષ્ટાચારવાળી અમી અથવા નુરની ગોળી પીનારની સાથે ખાવાપીવાનો વ્હેવાર ચાલુ રાખ્યો છે.** જેથી બીજા ભાઇઓ જે પ્રાયશ્ચિતવાળા છે તે **રાજાભાઇ સામજીનો** તેમજ તેના પક્ષના ભાઇઓનો **છાંટો શરખો** પણ લેતા નથી. દેહશુદ્ધિ કરાવ્યા છતાં **આ ભ્રષ્ટાચારને** પોષવામાં રાજાભાઇએ સું સ્વાર્થ સાધવા ધાર્યો છે. એ કંઇ સમજાતું નથી. એક વાત તો ચોખ્ખી છે કે પીરાણાપંથને માને નહીં તેમજ નુરની ગોળી પીએ નહી અને દેશોંદ વિસોંદના લાગા ભરે નહીં તેને કચ્છના કણબીઓ પોતાની નાતમાં રાખે જ નહીં, જેથી રાજાભાઇનો પક્ષનાત બહાર જ રહેવાનો. આ તો ત્રીજું તાન થયું નતો સુધારાવાળા ભેગા. નતો કુધારાવાળા જુના વિચારના ભાઇઓ ભેગા પોતાનો શો હેતુ છે તે રાજાભાઇ પ્રસિદ્ધ કરે નહીં ત્યાં સુધી જ્ઞાતિસુધારકો રાજાભાઇના માટે ભારે વિચારમાં પડયા છે. માટે રાજાભાઇ સામજી પોતા તરફનો યોગ્ય ખુલાસો બહાર પાડસે તો મોટો ઉપકાર થસે.

Rift/Difference in opinion:
Jointly having food with Satpanthis.

વાહકોને સહાય કરી છે અને તે કરવામાં પોતાનો ધર્મ સમજ્યા છે. પરિષદના કાર્યવાહકોને દરેક પ્રકારે સ્હાય કરી બેઠકનું કાર્ય ફતેહમંદ બનાવવા મારા **પરમ સ્નેહી ભાઇશ્રી મગનલાલભાઇ અમદાવાદવાળાનાતો** જ્ઞાતિ સેવાના ક્ષેત્રમાં આપણે **રૂણી** છીએજ પરંતુ તેમની માફક બીજા પણ કેટલાક પરજ્ઞાતિના ગૃહસ્થો પૈકી **સાક્ષર વર્ય ભાઇ શ્રી વસંત** અને પરમ પુજ્ય **પંડીતશ્રી કાર્તાંતિક** વગેરેએ આપણા પ્રત્યે માયાળુ અને કૃપાળુ દ્રષ્ટિ રાખી આપણી ઉન્નતિ સાધવાના કાર્યમાં પોતાથી બનતી મદદ આપવાનું જે અભયવચન આપ્યું છે તે ઋણમાંથી મુક્તથવાનો આપણા માટે તો એજ માર્ગ છે કે પીરાણાના કલંકમાંથી મુક્ત થઇ દેહ શુદ્ધિ પ્રાયશ્ચિત લઇ આપણી કોમ ઉજળા મુખે ફરી શકે તેવાં દરેક પગલાં લેવા જોઇએ.

બેઠકનો રિપોર્ટ તાકીદે બહાર પડવો જોઇએ એવો જે સામાન્ય નિયમ છે તે સચવાઇ રહ્યો નથી તેનું કારણ બેઠકના દિવસોના અંતેજ લગ્નના પ્રસંગોને લઇ દેશમાં જવાનું અનિવાર્ય કારણ આવી પડ્યું. પરિષદના કામકાજના સમાચાર દેશમાં ફરી વળેલા ત્યાં વિથોણ, કોટડા, વીંઝાણી વગેરે સ્થળોના આગેવાનો તરફથી વાટાઘાટ કરવાનાં આમંત્રણો આવેલાં ત્યાં ગયેલા અને સભાઓ પણ થયેલી. વળી ડયાપર, નખત્રાણા, નેત્રા વગેરે સ્થળનાં ભાઇઓની માગણી તો સ્વીકારી પણ શકાઇ નથી. આ સંયોગોમાં દેશમાંથી મુંબઇ તરફ આવતાં ઘણો વખત નીકળી ગયો. શરીરસ્થીતી પણ કફોડી હતી અને મુંબઇ આવ્યા પછી વળી વધારે કફોડી થઇ અને તે લાંબો વખત રહી. એટલે રિપોર્ટ બહાર પાડવામાં વિલંબ થયો જે માટે હું અત્યંત દીલગીર છું.

પટેલ નારાયણજીભાઇ રામજીભાઇ—સેક્રેટરી.

સંવત ૧૯૮૦ ની શ્રાવણી.

VSK: 03 to 30-Aug-1924

હિન્દુ ધર્મના બ્હાને હિન્દુ જ્ઞાતિઓ કેવી રીતે પતિત થાય છે તે જાણવા વાંચો
પરમાત્માના અવતારમાંથી ફુટી નીકળેલા ઇરાની સૈયદ ઇમામશાનાં કારસ્થાન
હિન્દુ ધર્મના નામે ચાલતા

પીરાણા સતપંથનો અર્ધદગ્ધ પંથ અને તેની પોલ

ભાગ-૧ લો.

હિન્દુ જ્ઞાતિઓના હિતાર્થે થોડા વખતમાં છપાઇ બહાર પડશે.

એ નામનું પુસ્તક અમારા તરફથી બહાર પાડવામાં આવનાર છે. સનાતન હિન્દુ પ્રજાનો પોતાનો ધર્મ તજી દેવરાવી પીરાણા સતપંથ ધર્મમાં વાળવા માટે અને પીરાણા સતપંથ ધર્મ મુસલમાની ધર્મ જેવો નથી એવું દેખાડવા માટે તે ધર્મના અધ્યાપકો મુજાવરકાકાઓ અને નેતાઓએ હિન્દુ ધર્મમાં પ્રસિદ્ધ રીતે મનાતા અવતારો આર્ય પુત્રો અને દેવદેવીઓને પીરાણા સતપંથ નામના કબ્રસ્તાની પંથમાં સંડોવી હિન્દુ ભાઇઓને પોતાનો પંથ ગળે ઉતારવા એ મહા પવિત્ર વ્યક્તિઓને એ પંથમાં એવી તો અઘટીત રીતે વર્ણવામાં આવી છે કે તે સાંભળીને હિન્દુભાઇઓનાં હૃદય દ્રવિત થયા સિવાય રહેજ નહીં. તદુપરાંત પોતાનો ઉદ્દેશ બર લાવવાની નીચ યુક્તિ કરતાં હિન્દુ ભાઇઓને ભેસ્ત (સ્વગ)ની લાલચો આપવાના કાવા દાવા ખેલતાં સયદઇમામ સાહેબ તેમજ તેમના વંશના સૈયદોએ પીરાણા સતપંથ ધર્મની ક્રીયાકર્મ કરવાના માટે ભોળા અને અજ્ઞાન હિન્દુ ભાઇઓને લલચાવવા માટે મોરનબુવત, બાજનામું, રતનનામું, નાદલી, તૈયબનો કલમો, પીરસાહનો જાપ વિગેરેના પાઠો કરવાથી સ્વર્ગમાં જાહોજલાલી મળી શકે છે. તે અને એ પીરાણા સતપંથ ધર્મની ઉત્પત્તિ તથા તે ધર્મની રીતે જન્મથી મરણ પર્યંત તેના અનુયાયીઓ માટે કરવામાં આવતી ઘટપાટની મુસલમાની ક્રીયાઓમાં હિન્દુ દેવોને ઘુસેડી હિન્દુ ભાઇઓને ઉંધે રસ્તે દોરી પોતાના પંથમાં વટલાવવા માટે જે જે નીચ યુક્તિઓ રચી છે. તેથી પરિણામે એ પંથે ચડેલાં ઘણાં હિન્દુ કુટુંબો પતિત થઇ અજ્ઞાનતાને લીધે ધર્મ અને જ્ઞાતિદ્રોહી બને છે. અને તેમના સબંધમાં આવતી હિન્દુ જ્ઞાતિઓમાં એ ભ્રષ્ટતાનો સડો ગુપ્ત રીતે વધતો જાય છે આ દુઃખદાયક વસ્તુ સ્થીતિનો જલદી અંત આવવો જોઇએ એટલે દરેક હિન્દુ ભાઇ એ માર્ગે પુરૂષાર્થ કરે એ ફરજના આધારે પીરાણા સતપંથનો અર્ધદગ્ધ પંથ અને તેની પોલ એ નામનું પુસ્તક અમારા તરફથી બહાર પાડવામાં આવશે.

પુસ્તકનું કદ રોયલ આઠ પેજી (મોટી સાઇઝ) રાખવામાં આવ્યું છે. ઓછામાં ઓછાં ૨૫૦ પાનાનું સોનેરી પાકા પુંઠાનું દળદાર પુસ્તક થશે. ઉપરાંત પીરાણાપંથમાં પૂજાતાં-મનાતાં ચિત્રોના ફોટા આપવાની પણ જરૂર હોવાથી પુસ્તકનો ખર્ચ વધી જાય તે સ્વાભાવિક છે. દરેક હિન્દુભાઇએ અને ખાસ કરી હિન્દુધર્મના દરેક પંથના ઉદ્ધારકોને આ પુસ્તક અત્યુપયોગી થઇ પડવાનો સંભવ હોવાથી ઉંચા જાતના કાગળો ઉપર છાપવામાં આવશે. બની શકતાં દરેક જરૂરી સાધનો વડે તેને સુંદર બનાવા તરફ પણ લક્ષ આપવાનો ઠરાદો છે. અગાઉથી ગ્રાહક થઇ પોતાનાં નામ નોંધાવનાર હિંદુ ભાઇઓની નામાવલી પુસ્તક સાથેજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે. સંભવ છે કે પુસ્તકની નકલો જલ્દી ખપી જશે એટલા **માટે ગ્રાહક થવા ઇચ્છિતા ભાઇઓએ જલદી પોતાનાં નામ નોંધાવી પુસ્તકની કિંમતના રૂા. ૩-૦-૦ નીચેના સરનામે મોકલી આપવા.**

લેખકઃ-પટેલ નારાયણજી રામજીભાઇ કોન્ટ્રાકટર.
ઠે. શેઠ ઉમરશી રાયસીના કમ્પાઉન્ડમાં મુ. **ઘાટકોપર** જીલ્લો ઠાણા, જી આઇ. પી.